

AVRUPA PARA BİRLİĞİ'NE GEÇİŞ SÜRECİ

CEMAL MİLANİ

MARMARA ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER

**ENSTİTÜSÜ İKTİSADİ GELİŞME VE
ULUSLARARASI İKTİSAT**

**BÖLÜMÜ'NE MASTER DERECESESİ İÇİN
SUNULMUŞTUR.**

MARMARA ÜNİVERSİTESİ

1996

AVRUPA PARA BİRLİĞİ'NE GEÇİŞ SÜRECİ

ONAYLAYANLAR :

Prof.Dr. Müfit Akyüz :

(Tez danışmanı)

Onaylama Tarihi :

TEŞEKKÜR

Sevgili Aileme ithaf ederim.

Dedicated To my family.

Ayrıca bu çalıőmam süresince Değerli katkılarını esirgemeyen Tez danışmanım Sayın Prof. Dr. Müfit Akyüz' e Teşekkür ederim.

ÖZET

Para, Dünya da bir değişim aracı olarak kullanılmaya başlandıktan sonra, her dönemde ülkelerde para politikaları ve sistemleri uygulanmıştır. Kapitalizmin gelişmesinden sonra uluslararası ticaret hacmi artmış ve para kredi sistemlerine, olan ihtiyaç hızla büyümüştür. Böylece bu ihtiyaç 1840 yılında ilk para sistemi olan Altın Standardı'nın geliştirilmesini sağlamıştır. Ancak Yüzyıl'ın başında 1930'da Dünya'yı sarsan ekonomik kriz ülkeler arasında sağlam bir parasal işbirliği kurma çalışmalarının önünü tıkamıştır ve Sistem terkedilmiştir. II: Dünya savaşı sonrası ülkeler karşılaştıkları ekonomik yıkımı birbirlerine destek olarak giderme yoluna gitmişler ve bu doğrultuda hareket eden, Uluslararası Para çevreleri, Bretton Woods sistemini geliştirilmişlerdir. Kurumsal olarak da, IMF ve Dünya Bankası bu sistemin temel taşlarını oluşturmuşlardır. Ancak bu sistem de, 1970'lerin başlarında uluslararası mali alanda yaşanan istikrarsız dış dengesizliklerle sarsılmış ve ülkelerin döviz kurlarını, serbest dalgalanmaya bırakmalarıyla son bulmuştur.

Global yaklaşımlarla bir türlü istikrar kazanmayan Uluslararası Para sistemleri Bölgesel yaklaşımlarla sağlıklı bir yapıya kavuşmuştur. Avrupa'nın 1958 Roma Anlaşmasıyla başladığı Ekonomik ve Parasal bütünleşme süreci bu açıdan yapılan çalışmalar için iyi bir örnek teşkil etmektedir. Başlangıçta bir ortak pazar görüntüsünde olan, daha sonra bir Ekonomik Topluluğa dönüşen Avrupa; Tek Sened ile şekillenen ve asıl hedefi olan Avrupa Birliği konumuna 1992 yılında Maastricht Anlaşması ile ulaşmıştır. Bu süreç boyunca Avrupa Para çevreleri oluşturmak istedikleri Parasal Birlik doğrultusunda önce Werner Planı'nı yürürlüğe koymuşlar ancak Planın 1980 Tek Avrupa Parası hedefi 1970'lerde yaşanan Ekonomik ve Parasal kriz ve bazı siyasi nedenlerle gerçekleşmemiştir. Ancak daha sonra kurulan Avrupa Para Sistemi uzun ömürlü olmuş ve istikrarı yakalamıştır. Para Birliği hedefi yönünde hazırlanan Delors Komitesi Raporu, Maastricht Anlaşmasıyla yürürlüğe girmiş ve 1999 yılına kadar aşamalı olarak Tek Para'ya ve Avrupa Merkez Bankası'nın kurulup ortak parasal politikaların yürütüldüğü Avrupa Para Birliği' ne geçmeyi önermiştir. Aynı zamanda rapor hedefin gerçekleşmesi için bazı kriterleri ortaya koymuştur.90'lı yılların başında karşılaşılan para krizi, ve önemli ekonomik, politik ve sosyo-kültürel sebeplerden dolayı Para Birliği süreci zarar görmüş ve

geleceği konusunda endişeler oluşmuştur. Avrupa Birliği Üyelerinin, Para Birliği'ne geçiş kriterlerini yakalamakta zorlandıkları görölmektedir.

Ancak Avrupa Komisyonu ve Avrupa Para Enstitüsü gibi kurumların ve Hükümetlerarası Konferansların sürecin ilerlemesi ve Para Birliği Takviminin gerçekleşmesi yönünde yoğun çabaları sözkonusudur. Avrupa Birliği 1995 Madrid Zirvesin'de bu konuda önemli kararlar alınmış ve üyeler Para Birliği'ne geçiş konusundaki kararlılıklarını bir kez daha teyid etmişlerdir. 1996 yılında bazı üye ülkelerde ağırlık kazanan ekonomik istikrar yönünde ortaya atılan ve tüm baskılara rahmen uygulanmaya çalışılan bütçe kesintileri bu kararlılığın ekonomik yansımaları olarak algılanmaktadır.

.

ABSTRACT

In all times and in all countries monetary systems and monetary policies became a necessity after the money had started for using as an exchange tool in the market. After the fast improvement of capitalism, the international trade volume had grew and the necessity for the money-credit systems importance had grew too. As a result of this necessity, in 1840 the first monetary system which is called the Gold Standard had started. However at the beginning of the 20 Th. century at 1930's the economic crisis in the world had prevented the efforts in order to build up a monetary cooperation between the countries and the system had left. After the world war II the countries had decided to settle the economic demolition and disaster by the way of solidarity and cooperation. The international money environment had tried to work with this respect and they had improved the Bretton woods system and its institutes IMF and World Bank. Unfortunately this system, up seted because of the financial crisis during the beginning of the 1970's and left by the countries who are decided to leave their currencies freely fluctuation.

The international monetary systems; which could not reach a stability by the global approaches, could find an opportunity to reach a healthy structure by regional approaches. European Economic and Monetary Integration process which has started at 1958 by Rome Treaty is a good sample for these kind of formation efforts. At the beginning of this formation in Europe it seemed like a common market, but it has changed to an economic community and with the basis of a single act Europe had reached its main object "European Union" at 1992 with Maastricht Treaty. During this period of time the European Monetary environment who used to will to establish a Monetary Union in Europe firstly tried Werner plan and put it in to effect. But the object of the plan "1980 European Single Money" avoided because of the 1970's monetary and economic crisis and poor political support. However the second try which is European Monetary System succesed and established a stability in Europe. The most important point is its longevity as it still works. The Delors report, that is prepared for reaching monetary union in Europe had put in to effect by Maastricht Treaty and proposed to the countries to reach the single money by passing different stages and to establish a European Central Bank in order to manage

common monetary policies. At the same time the report had put some standards and criteria for reaching the monetary union object. However at the beginning of 90's because of speculative money crisis, recession and hard economic conditions, political hesitation and socio-cultural differences, the Monetary Union process damaged and its future became disputable. And the individual economic panorama of the member countries show that most of them could not meet the passing criteria's.

But the European Commission and European Monetary Institute and Intergovernmental conference have many efforts in order to realize the monetary union calendar and improve the process. At the European Union Madrid submit some decisions had taken and the member states had confirmed their determinations about EMU. In order to realize this determination member states had decided to work for the economic stability and close the budget deficit and in order to show their sincere will they have to practice these decisions against all of pressures.

İÇİNDEKİLER

teşekkür.....	3
ÖZET.....	4
ABSTRACT.....	6
İÇİNDEKİLER1. BÖLÜM : DÜNYA PARA SİSTEMLERİNİN GELİŞİMİ VE AVRUPA PARA SİSTEMİNİN TARİHÇESİ.....	10
A: Dünya Para Sistemleri.....	10
1: Altın Standardı.....	11
2: Altın Kambiyo Standardı.....	12
I: 1945 Öncesi Altın Kambiyo Sistemi.....	12
II: 1945 Sonrası Bretton-Woods Dönemi.....	13
III: Serbest Dalgalanan Kur Sistemi.....	16
3: Uluslararası Para Sisteminin Temel Sorunları ve Getirilmeye Çalışılan Çözümler.....	17
I: Dış Ödemelerde Denge Sorunu ve Güven sorunu.....	17
II:Uluslararası Para Fonu ve Uluslararası Likidite.....	19
III: Bölgesel Para Rejimleri Oluşturulması.....	20
B: Avrupa Parasal Bütünleşme Süreci.....	21
1- Avrupa Ödemeler Birliği.....	23
2- Bretton Woods Döneminde Avrupa.....	24
3- Werner Planı.....	25
4- "Snake" Dönemi, Avrupa.....	26
2. BÖLÜM : AVRUPA PARA SİSTEMİ.....	28
A- Avrupa Para Sisteminin Ortaya Çıkışı ve Kuruluşu.....	28
1- Avrupa Para Sistemine geçiş işaretleri.....	29
2- Avrupa Para Sistemine geçiş şartları ve gereklilikleri.....	30
3- Avrupa Para Sistemine geçişin hedefleri ve amaçları: "Ekonomik ve Parasal Birlik".....	32
4: Uluslararası Para Teorisi Ve Avrupa Para Sistemi.....	33
B-Avrupa Para Sisteminin Gelişimi ve İşleyişi.....	34
1- Avrupa Para Sistemi Kurumları ve Enstrümanları.....	35
2- Avrupa Para Sistemi Politikası.....	37
I- Döviz Kurları Stabilisasyonu.....	37
II- Enflasyon Stabilizasyonu.....	40
III- Mali Politikalar.....	41
IV- Avrupa Para Sistemin Uzun Ömürlülüğü.....	42
V- ECU.....	44
3. BÖLÜM : Avrupa Para Sisteminden Tek Para Birliğine Geçiş ve Süreci.....	47
A: Delors Raporu Çerçevesi Para Birliğinin Özellikleri.....	48
1) Ekonomik ve Parasal Birliğin Hedefi ve Dinamiği.....	49
2) Raporun Kurumsal Düzenleyici Çerçevesi.....	50
3) Mali Politikaların Rolü.....	52
4) Delors Raporu Kapsamında Para Birliğine Geçiş Aşamaları.....	56
5) Delors Raporu Sonrası Politik Gelişmeler.....	57
B: Maastricht Anlaşması Çerçevesinde Avrupa Birliği'nde Parasal Birlik Ve Aşamaları.....	59
1- Birinci Aşama Ve Başlıca Özellikleri.....	62
2- İkinci Aşama Ve Başlıca Özellikleri.....	64
3- Parasal Birliğe Geçiş.....	67
I- Üçüncü Aşamaya Geçiş.....	67

II- Üçüncü Aşamının Özellikleri	70
C: Para Birliği Ekonomisi	72
1: Para Birliğinin Ekonomik Temeli ve Dizaynı, Fayda ve Maliyetleri.....	73
2: Avrupa Para Birliği Ve Uluslararası Sistem İçindeki Yeri.....	78
I. Avrupa Para Birliği ve Avrupa Birliğinin Dünya Ekonomisindeki Ağırlığı.....	78
II- Yeni Küresel Para Birimi, ECU	80
III- Yabancı Rezerv Para Birimi, ECU	81
4 BÖLÜM : PARASAL BİRLİĞE DOĞRU KARŞILAŞILAN GÜÇLÜKLER VE PARA BİRLİĞİNİN GELECEĞİ	83
A: Maastricht Anlaşması Sonrası 1994 Yılı Sonuna Kadar Uzanan Önemli Parasal Gelişmeler.....	84
B: Üye Ülkelerin Para Birliği Karşısındaki Siyasi Tutumları.....	96
1- Fransa:	98
2- Almanya	101
3- İngiltere	106
4- İtalya :.....	109
5- Diğer Ülkeler :	110
C: Para Birliğinin Önündeki Ekonomik Engeller Ve Ekonomi Politikalarının Etkisi	112
1- Resesyon ve Para Birliğine Etkisi.....	114
2- İşsizlik ve Yapısal Ekonomik Sorunlar.....	116
3- Bölgesel Farklılıklar ve Para Birliğine Ekonomik Etkisi.....	126
D: Politik Birlik Ve Avrupa Para Birliği Üzerindeki Etkisi	131
E: Para Birliği'nin Önündeki Sosyo-Kültürel Ve Tarihi Sebepler.....	138
F: Para Birliği'nin Geleceğine Yönelik Tahminler, Madrid Zirvesi ve Torino Konferansı.....	147
1: Değişik Ekoller, Farklı Yaklaşımlar ve Yeşil Kitap	147
I: Kayıtsız Kalarak Devam Etmek Ekolü.....	147
II: İleri Doğru Büyük Sıçrayış Görüşü	148
IV: Yaklaşımçı Ekol	149
V: Diğer Yaklaşımlar.....	150
VI: Yeşil Kitap	155
2: Madrid Zirvesi ve Sonuçları :	158
I- Madrid Zirvesi	158
II- Madrid Zirvesi Sonuçları	160
3: Torino Hükümetlerarası Konferansı.....	162
4: Para Birliğinin Geleceğine Yönelik Tahminler	163
I- Enflasyon oranı :	163
II- Bütçe Açığı.....	165
III- Devlet Borçları	167
IV- Faiz Oranları:	168
BÖLÜM 5 : SONUÇ.....	172
6. BÖLÜM : EKLER.....	175
KISALTMALAR	182
KAYNAKÇA.....	183

1. BÖLÜM : DÜNYA PARA SİSTEMLERİNİN GELİŞİMİ VE AVRUPA PARA SİSTEMİNİN TARİHÇESİ

Uluslararası alanda istikrarlı bir parasal yapıya ulaşmak ve dünya finans ve ticaret piyasalarına sağlıklı bir zemin oluşturmak amacıyla; para ve ekonomi çevrelerince ortaya atılan Dünya para sistemlerinin geçmişini ve özelliklerini bu bölümde öncelikle inceleyeceğiz. Daha sonra bu sistemlerin tarihsel süreçte karşılaştıkları güçlükler, kriz dönemleri anlatılacak ve Teorik ve uygulama kapsamında getirilmeye çalışılan yenilikler, reform ve çözüm önerileri aktarılacaktır. Bu bölümün sonunda yine uluslararası para sistemlerine alternatif bir yapılanma ve dolayısıyla bir çözüm önerisi olarak ortaya atılan Bölgesel para sistemleri üzerinde durulacak ve bu nokta itibarıyla Avrupa parasal bütünleşme süreci incelenmeye başlanacaktır. .

A: Dünya Para Sistemleri

Uluslararası ekonomik ve mali ilişkilerin düzenli bir şekilde gelişebilmesi öncelikle uluslararası ödeme sisteminin etkinliğine bağlıdır. Uluslararası alanda bu ödeme sistemini etkin kılmak amacıyla geçen yüzyılın başından itibaren bir çok para sistemleri Dünya finans çevrelerinin gündemine gelmiştir.¹ Para sistemi denilince, bir ülkenin parasının düzenlenme şekli, para ile ilgili yasal hükümler ve uygulamalar anlaşılır. Her ülkenin hangi para çeşidini kullanacağını, hangi kurumların para yaratacağını çeşitli yasalarla saptamıştır. Oysa, uluslararası para sistemini bu açıklıkla tanımlamak şu an için imkansızdır. Çünkü bugün uluslararası düzeyde para arzını düzenleyen bir merkezi kurum ve tek bir dünya parası yoktur. Bu nedenle uluslararası para sistemi, uluslararası ödemelerin yapılmasını sağlayan bir mekanizma olarak çok genel bir çerçevede tanımlanabilir. Bu çerçevede içinde, mevcut uluslararası kurumsal yapı ve mevcut uygulama biçimleri, sistemin unsurlarını oluşturur, kapsamını belirler.²

---

¹Seyidođlu, Prof. Dr. Halil , *Uluslararası Ÿktisat: Teori, Politika ve Uygulama*. (Ÿstanbul: Güzem Yayınları No:3, Geliştirilmiş 8. Baskı, 1991) s. 592

² Öney Doç Dr. Erden, *Uluslararası para sistemi*. (Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi yayınları No: 448, 1980)s.,2

Aşağıda Dünya para sistemlerinin geçirdiği tarihsel süreç; Altın standardı veya Altın para dönemi olarak başlanarak aktarılacak ve bu dönemi Altın kambiyo standardı döneminin kapsadığı 1945 öncesi dönem, 1945 sonrası Bretton-Woods dönemi ve Dalgalanan kur sistemi dönemi izleyecektir.

1: Altın Standardı

Dünya para sistemlerinin gelişimi ve tarihçesi bölümüne; 1870'lerden, Birinci Dünya savaşının başlangıcına kadar kesintisiz olarak uygulanan. Savaş sonrası tekrar geri dönülen ve 1930'lardaki büyük Buhrana kadar yürürlükte kalan ve daha sonra terk edilen Altın para dönemi veya Altın standardı dönemini anlatmakla başlayacağız. Bu sisteme göre pratikte altının iki rolü vardır. Bir yanda uluslararası ödemelerde dengesizlikleri gideren bir ödeme vasıtasıdır; diğer yanda da bütün ülke paralarının bağlanabildiği bir değer birimidir. Bu görevi yapabilmesi için altın külçe ve sikkelerin belli bir fiyatta istendiği miktarda alınıp satılması, eritilmesi yada ihraç edilmesi konusunda hiçbir kanuni engelin olmaması gerekir. Bu sistemde ulusal paralar arasındaki değişim oranı ilgili paraların kapsadığı altın miktarlarına göre belirlenir. Döviz kurlarındaki değişimler altının bir ülkeden diğerine gönderilmesi için gerekli masrafların belirlediği altın ithal ve ihraç noktalarıyla sınırlıdır. Dış denkleme otomatik gelir ve fiyat mekanizması yoluyla sağlanır. İktisat politikasının başta gelen amacı dış dengedir. Altın standardı dönemine bakıldığında dış ödemelerdeki dengenin daha çok gelir düzeyindeki dalgalanmalarla sağlandığı söylenebilir. Miktar teorisinin aksine fiyatların altın hareketleri ile aynı yönde seyrettiği görülmüştür. Oyunun kuralları uyarınca hükümetlerin ödemeler bilançosundaki dengesizliği para arzı üzerindeki otomatik etkileri önleme yoluna gitmeyecekleridir. Fakat bu kurallardan da sapmalar görülmüştür. Sisteme göre altın standardının iki önemli sonucu vardır; birincisi, bu sistemde döviz kurlarının ülke paralarının altın içeriğine göre daima sabit olduğu bu sabitliğin altın giriş çıkışına göre sağlandığıdır. İkinci önemli sonuç, altın standardının da dış ticaretin hiçbir kısıtlamaya tabii tutulmaması halinde, ödemeler dengesinin otomatik olarak dengeye geleceğidir.³

---

³ Öney Doç Dr. Erden, *Uluslararası para sistemi*. (Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi yayınları No: 448, 1980) s.,95

19. yüzyılda uluslararası ödemelerde mali buhranlara pek rastlanmıyordu. Birinci Dünya savaşının başlamasıyla altın standardı uygulamasına ara verildi. Savaş ekonomisinin getirdiği zorluklar nedeniyle belli başlı paraların altına bağılılığı kaldırılarak serbestçe dalgalanmaları sağlandı. Savaşın sonra 1922'de Cenova konferansının tavsiye kararına uyularak, uluslararası parasal sistemde, Altın kambiyo standardı modeline geçildiği görülüyor. Büyük ölçüde altından tasarruf sağlama amacına yönelik olarak bu sistemi benimseyen ülkelerin sayısı hayli fazladır. Dünya para tarihinde bu ikinci altın standardı uygulaması başarılı olmamıştır. Çünkü artık 20. yüzyılda böyle bir sistemin yaşayabilmesi için uygun koşullar 19. yüzyıla göre değişmiştir. Artık uluslararası ticaret ve ödemelerde sınırsız bir serbesti sözkonusu olamazdı. Devlet ekonomik ve sosyal alanda yeni görevler üstlenmişti. İşsizlikle mücadele, sosyal güvenlik, dengeli gelir dağılımı, fiyat istikrarı, ve iktisadi kalkınma bunların başında geliyordu. Hükümetler bu amaçlarını gerçekleştirmek için serbest dış ticarete, giderek artan kısıtlamalar koyuyorlardı. Dış dengenin sağlanması birinci amaç olmaktan çıkmış, onun yerine iç denge geçmişti. Bu gibi nedenlerin yanında 1930 buhranı, sistemin 1945'de yeniden kurulmak üzere terkedilmesine yolaçmıştır.⁴

2: Altın Kambiyo Standardı

Altın kambiyo standardı esas itibarıyla altın standardından geliştirilmiş olmakla beraber iki sistem arasındaki temel fark, altın yanında konvertibl olan ulusal paraların da uluslararası rezerv olarak kullanılmasındadır. Bu tür paraların uluslararası ödemelerde kullanılması doğal olarak, ülkelere saf altın sistemine oranla altından tasarruf etme olanağı da sağlar. Aşağıda Altın kambiyo standardı dönemi üç ayrı period çerçevesinde açıklanacaktır.

1: 1945 Öncesi Altın Kambiyo Sistemi

1922'de Cenova'da tavsiye kararının alınışında etken faktör, dünyadaki altın üretiminin yetersizliği ve bu nedenle uluslararası para sisteminin gereksinimini karşılayamama korkusu olmuştur. Bu bakımdan konferansta ülkelerin altın para

---

⁴Seyidođlu, Prof. Dr. Halil , *Uluslararası Ÿktisat: Teori, Politika ve Uygulama*. (Ÿstanbul: Güzem Yayınları No:3, Geliştirilmiş 8. Baskı, 1991)s.594

emisyonundan kaçınmaları ve her ülke merkez bankasının altın yerine ellerinde bir miktar başka ülke paralarının da bulundurmaları önerilmiştir. Böylece elde altın tutmaktansa, belli bir faiz geliri sağlayan rezervleri tutmanın daha avantajlı olacağı ve altından tasarruf sağlanacağı tavsiye edilmiştir. Bu tavsiye ülkeler arası resmi bir anlaşma yapılmaksızın kabul görmüş ve altın kambiyo sistemine fiilen geçilmiştir. Bu sistemde Dolar ve Sterlin uluslararası rezerv paraların rolünü üstlenmişlerdir.⁵

Altından tasarruf sağlama açısından bakıldığında, altın kambiyo standardının 1928'lere kadar başarılı bir şekilde işlediği söylenebilir. Ancak daha sonra gelişen olaylarla bu standardın çöktüğü görülmektedir. Bunda ülkeler arasında yeterli bir işbirliği kurulamaması önemli bir rol oynamıştır. Örneğin döviz kurlarının farklılığı sebebiyle ülkelerin dış ödemelerinde dengesizlikler oluşmuştur.

1930'lardaki büyük ekonomik buhran sırasında sıklıkla yapılan devalüasyonların sonucunda bir çok ülke ellerindeki dövizleri altına çevirmeye başlamışlardır. Ekonomik buhran bu sistemin çöküşünde önemli rol oynamıştır.⁶

II: 1945 Sonrası Bretton-Woods Dönemi

İkinci Dünya savaşı öncesi uluslararası alanda mali konularda işbirliğine sık rastlanmazdı. Oysa, savaşın da verdiği acı tecrübeyle, savaş sonrası dönemde uluslararası işbirliğine gidildiği görülür. Dünya ticaretini serbestleştirecek, denkleşmeye olanak verecek ve savaşın ekonomiye getirdiği yıkımın onarımına yardımcı olacak bir uluslararası ticari ve mali sistemin kurulmasına gerek duyuluyordu. Ülkeler, savaş daha sona ermeden savaş sonrası karşılaşılabilecek tahmin edilen ekonomik sorunların çözümüne yönelik toplantılar düzenlediler. 1944 yılında Amerika'da Bretton Woods denilen yerde, yapılan toplantı da, yeni bir uluslararası para sistemine geçişin başlangıç noktası oldu.⁷

---

⁵ Öney Doç Dr. Erden, *Uluslararası para sistemi*. (Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi yayınları No: 448, 1980) s.,120

⁶ Öney Doç Dr. Erden, *Uluslararası para sistemi*. (Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi yayınları No: 448, 1980) s.s.,121-122

⁷ Öney Doç Dr. Erden, *Uluslararası para sistemi*. (Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi yayınları No: 448, 1980) s.124

Bretton Woods sistemi adı ile anılan bu sistemin, İngiltere ile Amerika arasında varılan uzlaşmanın sonucunda şekillendiğini görüyoruz. İngiltere tarafından ortaya atılan Keynes planında uluslararası denkleme ve dış açık veren ülkelere otomatik olarak kredi sağlandığı bir mekanizmanın ve ayrıca uluslararası kliring birliğinin kurulması öngörülüyordu. Amerikan planı olarak ortaya atılan White planına göre ise, savaştan sonra dünya ticaretine konulan kısıtlamaların kaldırılmasını ve istikrarın sağlanması için de yeni para sisteminin sabit kur modeline dayanmasını istiyordu.

Bretton Woods konferansının sonucunda Uluslararası para fonu (IMF) ile Uluslararası İmar ve Kalkınma Bankasının (Dünya Bankası) kuruluşu kabul edildi.⁸

Şimdi Bretton Woods sistemi ve işleyişi hakkında kısaca bilgi verelim. Bretton Woods yada IMF sistemi, ayarlanabilir sabit kur modeline dayanır. Bu sisteme göre ABD dışındaki tüm IMF üyeleri, paralarının değerini Amerikan Doları cinsinden tanımlamışlardı. Bir paranın resmi dolar karşılığına onun Dolar paritesi adı veriliyordu. ABD ise Dolar'ı başka bir ülkenin parasına değil 1 ons altın = 35 Dolar fiyatından Altına bağlamıştı. Bu durumda tüm ulusal paraların dolaylı olarak birde altın paritesi bulunuyordu. Bretton Woods sisteminde, ulusal paraların dolar paritesinin %1 alt ve üst yönünde dalgalanma marjları vardı. Merkez bankaları ellerindeki dolar rezervlerini kullanarak ulusal paraların değerini bu sınırlar içinde tutacaklardı. Sistem, dış ödeme dengesizliklerini gidermek için üye ülkelere paritelerde değişiklik yapma olanağı tanıyordu. IMF'nin başlıca görevi de dış açık veren üye ülkelere kısa süreli kredi sağlamaktı. Kullanılan finansman ve alınan iç önlemler, açıkların giderilmesinde etkili olmamışsa ancak o taktirde devalüasyon yapılabilecekti.⁹

Bretton Woods sistemi ile dolar, bütün diğer ulusal paraların bağlandığı bir değer standardı olmuştu. Bundan başka dünya ülkeleri dış ödeme rezervlerinin büyük bölümünü Amerikan Doları cinsinden tutuyorlardı. Yani dolar bir uluslararası rezerv para statüsüne kavuşmuştu Amerika da böylece dünyanın merkez bankacısı, Amerikan Doları da bir anahtar para konumuna gelmişti. Doların bu konuma

---

⁸Seyidođlu, Prof. Dr. Halil , *Uluslararası Ýktisat: Teori, Politika ve Uygulama.* (Ýstanbul: Güzem Yayınları No:3, Geliştirilmiş 8. Baský, 1991)s.596

⁹Seyidođlu, Prof. Dr. Halil , *Uluslararası Ýktisat: Teori, Politika ve Uygulama.* (Ýstanbul: Güzem Yayınları No:3, Geliştirilmiş 8. Baský, 1991)s.598

gelmesinin nedenleri şöyle sıralanabilir.1- Bu para daha öncelide uluslararası işlemlerde bir ödeme vasıtası olarak kullanılmaktaydı.2- Ulusal bir paranın döviz piyasasındaki değerini sabit tutabilmek için bir müdahale parası olarak kullanılabilirdi 3- Dolar aynı zamanda bir servet biriktirme işlevinde yerine getiriyordu. 4- Son olarak Dolar uluslararası mübadelelerde bir değer ölçüsü yani numeraire idi.¹⁰

Doların, IMF sistemi içerisindeki bu farklı konumu hiç şüphesiz Amerikan ekonomisinin dünyadaki ağırlığından ileri geliyordu. Bu yüzden Dolar, herkesçe güven duyulan ve arzı kolayca artırılabilen bir para birimiydi. Bunun yanında yabancı merkez bankalarınca elde dolar rezervi bulundurmamak altın rezervi bulundurmaya göre faiz geliri düşünülduğünde daha avantajlıydı.

Bu açıklamaların ardından şimdi de Bretton-Woods ilkeleri çerçevesinde uluslararası para düzenine ilişkin kuralları belirtirsek. Bu kurallar aşağıdaki gibidir.

Döviz kurları İstikrarı

Döviz kontrolü ve ithal kısıtlamalarının kaldırılması.

Yeterli uluslararası Likidite

Uluslararası işbirliğinin geliştirilmesi.

Bretton Woods dönemini kısaca anlattıktan sonra bu sistemin yıkılışına ilişkin başlıca sebepleri açıklayabiliriz. 1950 yıllarında yani savaştan sonra batı Avrupa ülkeleri ve Japonya, ABD 'den yoğun bir kaynak aktarımı aldılar ve bu ülkelerin altın rezervleri Amerika'ya aktı. Bu dönemde ABD' nin dış ödemeler dengesi açık vermişti buda Dolar kıtlığına yol açmıştı. Amerika dış açıkları, süreklilik kazandığı için sistemin yıkılmasında etken olmuştur. 1958' lerde dolar kıtlığı yerini dolar bolluğuna bırakmış bu durum doları aşırı değerlenmiş bir para konumuna getirmiştir. Batı Avrupa ülkeleri ve Japonya 1960'larda kalkınmalarını tamamlayıp biriktirdikleri dolarları Amerika'ya arz ederek altına çevirmek istemişlerdir. Uluslararası mali alanda ilk buhran 1960 yılında Spekülatörlerin Altına hucumuyla başlamıştır. Amerika' nın giderek eriyen altın stokları bu ülke para biriminin altın karşısında devalüe edilme gerekliliğini doğurmuştur. Aşırı talep karşısında serbest piyasadaki altın fiyatını resmi fiyatında tutabilmek için sekiz ülke Londra altın

---

¹⁰Öney Doç Dr. Erden, *Uluslararası para sistemi*. (Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi yayınları No: 448, 1980)s.125

fonunu kurmuşlardır. Fakat bu önlem soruna temel bir çözüm getirmemiştir. Bundan sonra altın borsası serbest piyasa fiyatı ve resmi fiyat olmak üzere iki ayrı fiyat sisteminden işlem görmüş fakat bu ikili piyasa altının parasal fonksiyonunda önemli gerilemeye sebep olmuştur. 1960'ların sonlarında sürekli istikrarsızlık uluslararası mali alanın başlıca özelliği haline gelmişti. ABD'nin sürekli dış ödeme açığı vermesi Batı Avrupa ülkeleri ve Japonya'nın ise dış ödeme bilançosu fazlası vermesi Dolar'ın devalüasyonunu diğer para birimlerinde revalüasyonunu gerektirmiştir. Dış denkleme sorunu, likidite sorunu, güvensizlik sorunu, emisyon kazançları, ve az gelişmiş ülkelerin kalkınma sorunları gibi nedenlerden dolayı Bretton Woods sistemi 1973 yılında başlıca sanayileşmiş ülkelerin paralarının dalgalanmaya bırakılmasıyla yıkılmıştır.¹¹

III: Serbest Dalgalanan Kur Sistemi

Uluslararası alanda uygulanmaya çalışılmış bir diğer para sistemide serbest dalgalanan kur sistemidir. Bu sistemde, sabit kur sisteminde olduğu gibi, bir resmi döviz kuru veya parite bulunmaz. Döviz kurları resmi makamlarca değil, doğrudan doğruya döviz piyasasında arz ve talep değişkenlerine göre belirlenir. Bu sistemde hükümet piyasaya müdahale etmemektedir, döviz kurları arz ve talebin birbirini sürekli eşitleyecek biçimde değişmesi esasına dayanır. Çoğunlukla akademisyen iktisatçılar serbest kur sistemini savunurken, hükümet yetkilileri, bankacılar, iş adamlarının oluşturduğu uygulayıcılar grubu; denetimsiz bir dalgalanmaya karşı çıkmışlardır. Serbest dalgalanan kur sistemi taraftarları bu sistemi, dış dengeyi sağlamadaki kolaylığı, iç denge amacıyla para ve maliye politikası uygulamalarında bağımsızlık, dış rezerv ihtiyacını azaltması, ekonomiyi dış şokların etkisinden koruma, uygulamadaki sadelik, ani ve büyük oranlı kur değişikliklerini gerektirmemesi ve karşılaştırmalı üstünlüklere uygun bir ticaret modeline olanak vermesi gibi nedenlerle savunmaktadırlar.¹²

Serbest kur sisteminin karşısında olanlar ise esnekliklerin düşük olması nedeniyle bunun dış dengesizlikleri giderememesi, dış ticaret ve yatırımları caydırıcı etki

---

¹¹Seyidođlu, Prof. Dr. Halil , *Uluslararası Ÿktisat: Teori, Politika ve Uygulama.* (Ÿstanbul: Güzem Yayınları No:3, Geliştirilmiş 8. Baskı, Sayfa 604-608, 1991)

¹²Seyidođlu, Prof. Dr. Halil , *Uluslararası Ÿktisat: Teori, Politika ve Uygulama.* (Ÿstanbul: Güzem Yayınları No:3, Geliştirilmiş 8. Baskı, 1991)s.s. 609-611

doğurması, istikrar bozucu spekülasyona yol açması, yurt içi enflasyonu körüklemesi ve dış ödemeler dengesini bozması gibi nedenlerle eleştirirler.

Serbest dalgalanan kur sistemi aleyhindeki görüşler özellikle uygulayıcılar arasında yaygındır. Bu sisteme yöneltilen başlıca eleştirileri kısaca özetlersek, Sistemin, yüksek bir esneklik özelliğine sahip döviz piyasalarında, döviz arz ve talebinin ,kurlardaki bir değişmeye hızla tepkide bulunacağı kaygısı karamsarlık yaratmaktadır. Ayrıca sistemin dış ticareti ve dış yatırımları caydırıcı etkisinden bahsedilmektedir. Bunun yanında duyulan endişelere ek olarak sistemin istikrar bozucu spekülasyonlara olanak tanınması, yurtiçi enflasyonu körüklüyebileceği, ödemeler bilançosu disiplininin bozulması söylenebilir.

Uygulamada serbest değişken kur sistemine işlerlik kazandırabilmek için bu sistemde bazı düzenlemeler yapılmıştır. Bu düzenlemeler: Yönetimli dalgalanma, sürünen pariteler, geniş marjlı parite sistemi ve istikrarlı fakat ayarlanabilir kur sitemi yaklaşımlarıdır.¹³ .

Ülkelerin uluslararası para sistemi uygulamalarında vardıkları bir diğer uzlaşma da ortak para alanı yada parasal birliklerdir. Para alanı yakın ekonomik ilişkide bulunan bir grup ülkenin ulusal paralarını sabit kurlarla birbirine bağlayıp diğer grup dışı ülke para birimlerine karşı dalgalanmaya bırakmaktır. Bölge içerisindeki ülkelerin paraları arasındaki kurlar sabittir. Bu nedenle denkleşme sorununun çözümü için birliğe girecek ülkelerin belirli özelliklere sahip olmaları gerekmektedir. Parasal birlik Avrupa da gerçekleştirilmek istenen siyasal ve ekonomik birleşmenin en önemli basamaklarından biridir. Avrupa Birliği üyesi ülkelerin oluşturduğu Avrupa Para Sistemi, para birliğine geçiş aşamasında üye ülkelerin gerekli mali ve ekonomik standartlara uyumunu sağlayan bir kurumdur. Bu kurumun misyonu ve ülkelerin uyması gereken standartlar ilerleyen bölümlerde detaylı olarak anlatılacaktır.

---

¹³Seyidođlu, Prof. Dr. Halil , *Uluslararası Ýktisat: Teori, Politika ve Uygulama.* (Ýstanbul: Güzem Yayınları No:3, Geliştirilmiş 8. Baský, 1991)s.s.,611-612

3: Uluslararası Para Sisteminin Temel Sorunları ve Getirmeye Çalışılan Çözümler

Uluslararası para sisteminin çözmesi gereken üç temel sorun vardır. Bu sorunlar birbirleri ile yakın ilişkiindedirler bu sorunlar, Dış ödemelerde denge sorunu, uluslararası likidite sorunu, ve güven sorunudur.

I: Dış Ödemelerde Denge Sorunu ve Güven sorunu

Dış denge, bir ülkenin dış ödemeler bilançosunda açık yada fazla vermemesi demektir. Bir ülkenin dış ödemelerinde denge sağlaması, izleyeceği döviz kuru politikası ile son derece yakından ilgilidir. Eğer bir ülke döviz kurlarının serbest piyasada oluşmasına izin veriyor ve müdahale etmiyorsa, piyasada oluşan döviz kurunda dış denge kendiliğinden sağlanacak ve ödemeler dengesi açığı yada fazlası şeklinde bir sorun hiç bir zaman söz konusu olmayacaktır. Ancak serbest döviz kuru politikası belirsizliklere, spekülatif sıcak para akımlarına, ithal ürünlerde pahalalanmaya ve dolayısıyla yatırımların ve kalkınma hızının etkilenmesine, ülkede enflasyonist etkilere yol açabileceğinden hemen hiç bir ülke tarafından uygulanmamaktadır. Bu bakımdan ülkeler, sabit yada istikrarlı ve kontrollü dalgalanan döviz kuru politikalarını tercih ederler. Bu politikaların uygulama neticesinde kimi ülkeler denge açığı, kimileride denge fazlası vermektedirler. Bu noktada ülkeler dış dengesizliği gidermede harcama değişmesi yada harcama kayması politikalarına başvururlar.

Harcama değişmesi, para ve maliye politikalarıyla gelir ve harcama düzeyini değiştirmek anlamına gelir. Dış ödemelerde açık veren ülkelere benimsenmeyen bir politikadır. Bu ülkeler bunun yerine harcama kayması politikalarını tercih ederler. Bu politikanın esasları döviz kurlarını değiştirmek, gümrük kısıtlamaları kotalar veya döviz denetimleri ile ithalatı dizginlemeye dayanır. Devalüasyon ancak uzun süreli ve temel dengesizlik hallerinde başvurulması gereken bir önlemdir. Oysa gümrük ve döviz denetim mekanizmaları ancak geçici dengesizlik hallerinde kullanılmalı ve açık giderilince uygulamadan kaldırılmalıdır. Uluslararası likidite özellikle geçici dengesizlik halinde gümrük ve döviz denetim politikalarına iyi bir alternatiftir. Ancak uluslararası likiditenin bu işlevi yerine getirebilmesi için yeterli düzeyde olması gerekir.

Uluslararası rezervlerle, devalüasyon, gelir ve fiyat düzeylerinin düşürülmesi ve diğer dolaysız denetimler dış dengenin sağlanmasında kullanılabilecek alternatif politikalarıdır.¹⁴

Güven sorunu uluslararası ödemelerde birden fazla rezerv para kullanılmasından ve bu rezervlerin belli bir fiyatta sınırsız konvertibilitesinden doğar. Kısa dönemde güven sorunu, mevcut uluslararası rezervlerin bileşimindeki değişimlerden kaynaklanır. Uzun dönemdeki güven sorunu ise mevcut rezerv stokunun değişmesi ile değil yaratılacak ek rezervler ile ilgilidir.¹⁵

II:Uluslararası Para Fonu ve Uluslararası Likidite

Uluslararası rezerv, uluslararası ödeme vasıtası olarak kabul edilen ve dış ödemelerde kullanılan altın ve konvertibl dövizlerle, IMF'deki rezerv pozisyonu, ve özel çekme haklarını kapsar (SDR). Uluslararası likidite ise daha geniş bir kavram olup uluslararası rezervlerin yanında koşullu kredi kolaylıklarını da içermektedir. Bugün altının sabit fiyatı kaldırılmış ve para fonksiyonları bir hayli azaltılmıştır. Buna karşılık Dolar, Mark, Yen, İsviçre Frankı, İngiliz Sterlini, Fransız Frangı ve son olarakta ECU rezerv para olarak kullanılmaya başlanmıştır

Uluslararası likidite özellikle geçici dengesizlik halinde gümrük ve döviz denetim politikalarına iyi bir alternatiftir. Ancak uluslararası likiditenin bu işlevi yerine getirebilmesi için yeterli düzeyde olması gerekir. Uluslararası ticaret artışına paralel olarak uluslararası rezerv miktarca artmazsa uluslararası likidite krizi baş gösterebilir. Bu nedenle uluslararası likidite dış denge sağlamada son derece önemli bir işlev görür. Uluslararası likidite sorununu çözmeye yönelik kurulan Uluslararası para fonu (IMF) Bretton Woods sisteminin yarattığı bir kuruluş idi ancak sistem yıkıldıktan sonra fonksiyonlarını değiştirerek faaliyetlerine devam etmiştir.

---

¹⁴Öney Doç Dr. Erden, *Uluslararası para sistemi*. (Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi yayınları No: 448, 1980)s.35

¹⁵Öney Doç Dr. Erden, *Uluslararası para sistemi*. (Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi yayınları No: 448, 1980)s.s.11-32

Geleneksel görevi dış ödeme açıklarına karşı üye ülkelere kısa süreli kredi açmak ve uluslararası para sisteminin istikrarlı bir şekilde işleyişini sağlamaktır.¹⁶

IMF'nin işleyişine kısaca göz atalım, Her üyenin IMF' de bir kotası vardır, her üyenin oy hakkı onun kotasına bağlıdır. Kotalar üyelerin fondan çekebilecekleri kredi miktarını belirler. IMF'de borçlanma, ülkenin borçlanmak istediği yabancı para karşılığında kendi ulusal parasının değiştirilmesi, ya da ulusal para ile yabancı paranın satın alınması ile olur. Fonun kredi kaynakları içinde en önemlisi kredi tranşlarından borçlanmalardır. Bu kaynaktan borçlanmak isteyen ülke Fon' la stand by anlaşmasına varır. IMF'nin temel fonksiyonu denkleşme amaçlı kısa vadeli krediler vermek olmakla birlikte, son yıllarda az gelişmiş ülkelere makro ekonomik ve yapısal uyum amaçlı kredilerde vermeye başlamıştır.

SDR yani özel çekme hakları ise fon'a bağlı özel bir program içinde yürütülür. SDR hem bir likidite aracı hemde bir hesap birimidir. SDR, IMF'nin kararıyla, üyelerin hesapları üzerine kayıt düşülerek yaratılan bir rezerv paradır. SDR' nin yaratılması ile uluslararası likidite, sağlam, güvenilir ve uluslararası denetime tabi bir likidite aracına kavuşturulmak istenmiştir. SDR nitelikleri yüksek bir rezerv para olmakla birlikte, uluslararası likidite içinde önemli bir rolü yoktur. IMF' nin açtığı kredilerin ana kaynağını Fon' un emrindeki çeşitli ülke paralarından oluşan fonlar oluşturur. Çoğu ülkelerin dış ödeme açıkları kısa süreli olmaktan çok yapısal ve uzun vadeli niteliktedir. Bu durum son zamanlarda IMF ile Dünya Bankası arasında kredi politikaları konusunda yakın bir işbirliği gerektirmiştir.

Görülüyor ki uluslararası para sorunlarına yönelik atılan bütün adımlara rahmen bu sorunlar yapısal problemler nedeniyle güncelliğini korumaktadır. Ekonomik olarak birbirine yakın ülkeler birleşme yoluna giderek bu sorunları birlikte aşma yolunu seçmişlerdir.¹⁷

III: Bölgesel Para Rejimleri Oluşturulması

---

¹⁶Seyidođlu, Prof. Dr. Halil, *Uluslararası Ýktisat: Teori, Politika ve Uygulama.* (Ýstanbul: Güzem Yayınları No:3, Geliştirilmiş 8. Baskı,1991)s.s., 633-646

¹⁷Seyidođlu, Prof. Dr. Halil , *Uluslararası Ýktisat: Teori, Politika ve Uygulama.* (Ýstanbul: Güzem Yayınları No:3, Geliştirilmiş 8. Baskı,1991) s.s., 633-646

Özellikle Avrupa Birliğine üye ülkelerin ekonomik bütünleşme yanında hızlı bir parasal bütünleşme hareketini başlatmış olmaları gelecekte uluslararası para sorunlarının bölgesel para rejimleri ile çözümlenme olasılığını göz önünde bulundurursak son derece dikkat çekicidir. Şimdi Uluslararası para sorunlarına getirilmeye çalışılan en önemli çözüm yollarından Bölgesel para rejimleri oluşturulması önerileri üzerinde duracağız.

Uluslararası parasal ilişkilerin düzenlenmesi ile ilgili rejim Bölgesel para birliği (Monetary Union) yada bölgesel para bütünleşmesi (Monetary Integration) olarak adlandırılır. Bu sistemi önerenler birbirinden ekonomik olarak, Sosyo-Kültürel olarak, Siyasal olarak farklı ve coğrafi olarak uzak olan ülkelerin geçmişteki deneyimlerine de dayanarak ortak bir para sisteminde uzlaşmalarının ve sorunların çözümünde işbirliği yapmalarının zorunluluğu tezinden hareket etmektedirler. Böylece görüş ayrılıklarının en aza indirgenmesi ve ortak menfaatlerle, bireysel menfaatler arasında bir uyum sağlanabilecektir. Parasal sorunların Dünya düzeyinde çözümünü sağlayacak somut bir anlaşmanın güçlüğü karşısında bu sorunları bölgesel çerçevede çözümlenecek para birlikleri kurmanın daha kolay olacağı savunulmaktadır. Bölgesel para birliğini savunanlar bunun nihai amaç değil, uluslararası parasal sisteme geçiş için önemli bir aşama olduğunu savunmaktadırlar. Böyle bir sistem yerleştikten ve istikrarlı bir işleyiş kazandıktan sonra bölge ülkelerine yarar sağladığı görüldüğü takdirde diğer Dünya ülkeleri içinde bu birleşme kaçınılmaz olacaktır.

Bu bölüme kadar Uluslararası para sistemlerinin tarihçesini getirmek istediklerini politikalarını, amaçlarını detaylarıyla inceledik. Uluslararası para sistemlerinin sorunlarını inceledikten sonra bu sorunlara getirilen çözüm önerilerinden, bölgesel para bütünleşmesi konusunda, Avrupa para sisteminden, Avrupa para birliğine geçiş çalışmaları ve deneyimi çerçevesinde tüm detaylarıyla bundan sonraki bölümlerde incelenecektir.

Avrupa Birliği, coğrafi açıdan birbirine çok yakın ve idari, ekonomik siyasi ve yapısal olarak Dünya da birbirine en benzer ülkelerden oluşur. Avrupa Birliği ülkeleri aynı zamanda Dünya ticaretinin önemli bir bölümünü gerçekleştirmekte ve Dünya döviz rezervlerinin en büyük parçasını elinde bulundurmaktadır. Dolayısıyla parasal istikrar bu çapta ülkeler açısından hayati rol oynamaktadır. Parasal işbirliğini ve istikrarı sağlamış Avrupa ülkeleri birliği bir çok alanda Dünya da liderliğe soyunabilecek ve çok daha güçlü bir konuma yükseleceklerdir.

Uluslararası alanda karşılaşılan parasal krizlerde en çok Avrupa ülkelerini sıkıntıya düşürmüştür bu açıdan bakıldığında Avrupa parasal bütünleşme süreci kaçınılmazdır.

B: Avrupa Parasal Bütünleşme Süreci

İkinci Dünya savaşının sona ermesi ile uzun vadede Avrupa parasal bütünleşmesinin doğal süreci de başlamıştır. Çünkü bu zaman periyodu Avrupa'daki tüm entegrasyonu içine almaktadır. Bu entegrasyon Avrupa Ekonomik Topluluğu, Avrupa Para Sistemi, Avrupa Birliği ve nihayet Avrupa ekonomik ve para birliği kurumlarının yaratılması ve yapılaşmasından oluşur. Bu sürecin oluşmasının sebebi Batı Avrupa ülkelerinin ikinci Dünya savaşı sonrası karşılaştıkları ekonomik yıkımı atlatmak ve uluslararası alanda karşılaşılan parasal sorunları aşmaktır.

Bu bölümün amacı Avrupa'nın parasal tarihçesini analiz etmek değil ilerki bölümde inceleyeceğimiz Avrupa Para Sistemi konusunda alt yapı oluşturmaktır. Bu bölümde Avrupa parasal bütünleşme sürecinin 30 yıllık (1948-1978) deneyimi bazı önemli başlıklar altında incelenecektir.

Avrupa Birliği'nin belkemiğini oluşturan ve 25 Mart 1957 'de imzalanıp 1 Ocak 1958' de yürürlüğe giren Avrupa Ekonomik Topluluğu' nu kuran Roma Anlaşması' nda, parasal işbirliği veya parasal birlik öncelikli hedefler arasında belirtilmiştir. Anlaşmada daha ziyade ortak pazar tesisi hedeflenmiştir.

Bununla birlikte Roma anlaşmasının 103-109. maddeleri para politikası ile ilgili hükümler içermektedir. Bunlardan 103. madde Konseye, duruma uygun kararlar alma yetkisi vermektedir. 104. madde de, üye devletlerin ekonomi politikalarının temel hedeflerini belirlemektedir. Bunlar ödemeler dengesinin sağlanması, paraya güvenin muhafazası, yüksek bir istihdam düzeyinin gerçekleştirilmesi ve fiyat istikrarının sağlanmasıdır. 105. madde ekonomi politikalarının koordinasyonunu ve idari departmanlar ile Merkez Bankaları arasında gerekli işbirliğinin sağlanmasını öngörmektedir. 105. maddenin ikinci fıkrasında, ortak pazarın işlemesi için gerekli olan ölçüde para sahasında üye devletlerin politikalarının koordinasyonunu ilerletmek üzere danışman statüsünde bir Para Komitesinin oluşturulması hükmü yer almaktadır. Bu Komitenin görevi üye devletlerin ve Topluluğun parasal ve finansal

durumu ile üye devletlerin genel ödemeler sisteminin gözetim altında tutulması, bu konuda Konseye ve Komisyona düzenli olarak rapor verilmesi ve bunlara görüş bildirilmesidir. 106- 109. maddeler de ödemeler dengesi ile ilgili hükümler içermektedir.

Ancak Roma Anlaşmasının'da gümrük birliği, ortak pazar hedefleri ön planda olmakla birlikte, Ekonomik entegrasyon sürecinin başından itibaren parasal işbirliği konusu da sürekli olarak gündeme getirilmiştir.1959' da oluşturulan Jean Monnet Komitesi (Avrupa Birleşik Devletleri için Eylem Komitesi) Avrupa Rezerv Fonu' nun kurulmasını önermiştir. 1962' de Avrupa Parlamentosu tarafından benimsenen Van Campen raporu, Merkez Bankalarının Federal çizgilerde örgütlenmesi çağrısında bulunmuştur. Aynı yıl, Avrupa Komisyonu, ortak pazarın ikinci aşaması için Topluluk eylem programı hazırlamış, Avrupa paraları arasında döviz kurlarının sabitleştirilmesini ve üçüncü aşama olan parasal birlik hazırlığı için Avrupa rezerv parası yaratılmasını önermiştir. 8 Mayıs 1964 tarihli Konsey kararı ile Merkez Bankaları Governörler komitesi kurulmuştur. Üye devletlerin Merkez Bankalarının Governörlerinden oluşan bu Komiteye Merkez Bankaları arasında işbirliğinin sağlanması görevi verilmiştir. Gümrük Birliğinin Temmuz 1968' de tamalanmasından sonra parasal işbirliği konusu tekrar gündeme getirildi. 12 Şubat 1969' da Avrupa Komisyonu, Topluluk'ta ekonomi ve para politikalarının koordinasyonu ve parasal işbirliği ile ilgili Barre Planını Konsey'e sundu. 1-2 Aralık 1969'da toplanan Lahey Zirvesin' de devlet veya hükümet başkanları ortak bir ekonomi ve para politikasının hedefi olan bir Avrupa Rezerv Fonu kurulması imkanının araştırılmasını kararlaştırdı.¹⁸ Bu gelişmeleri Werner planı' nın yürürlüğe girmesi izlemiştir. Bu gelişmeleri özetledikten sonra, Avrupa parasal bütünleşme sürecini, Avrupa Ödemeler birliği, Bretton Woods dönemi Avrupa, Werner planı ve parasal gelişmeler, ve Snake dönemi Avrupa, başlıkları altınada inceleyeceğiz.

1- Avrupa Ödemeler Birliği

Savaş sonrası uluslararası alanda görülen mali gelişmeler, Konvertibilitenin sağlanmasında birleşik Avrupa'nın ortak gücüne ihtiyaç olduğunu ortaya koymuştur. Bu doğrultuda 1948 yılında Avrupa ekonomik İşbirliği organizasyonu (OEEC) adı

---

¹⁸Akgün,Dr Yağar, "Avrupa Para Birliği'ne doğru", *Süreç*, Gümrük Birliği Dergisi, Eylül, Ekim, Kasım, Aralık 1995, sayı 19-20.

altında ilk birlik kurulmuştur. Daha sonra 1960 yılında adı yeni katılımlarla Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı olarak değiştirilmiştir (OECD). OEEC' nin amacı 1948-52 yılları arasında iştirakçilerine Marshall planı adı altında sunulan Amerikan Ekonomik yardımının etkin bir şekilde kullanımını sağlamaktır. 1950 yılında Avrupa içinde başgösteren ödeme sistemi kargaşasını gidermek için Avrupa Ödemeler Birliği (EPU) kurulmuştur. Bütün 18 OEEC üyesi ülkeleri içine alan ve aynı zamanda Sterlin ve Frankın kullanıldığı Afrika ve Asya ülkelerini içine alan bir birliktir. Bu alan Dünya ticaretinin %70'ini kapsıyor demektir.

II. Dünya savaşından sonra ülkeler aralarındaki ticaret ilişkilerini serbest piyasa mekanizmasının işleyişine terketmek yerine karşılıklı ikili ticaret anlaşmaları ile yürütmeyi tercih etmekteydiler. Ancak aralarındaki ticaret hacmi arttıkça bu ikili anlaşmaların yükü artmış ve giderek aralarındaki ticareti kısıtlayıcı bir hal almıştır. Batı Avrupa ülkeleri çok yönlü ticaret ilişkilerine geçmeye yönelmiş ve bu doğrultuda Avrupa ödemeler birliğini kurmuşlardır. Bu birlik, daha önceden var olan ikili ticaret ilişkilerine son verecek, çok yönlü bir ödemeler sistemi kuracak ve ödemeler dengesi fazla veren ülkelere otomatik kredi sağlayacaktı. EPU işlevini başarmış, Batı Avrupa ülkelerinin kendi aralarında ve Diğer Dünya ülkeleri ile yaptıkları ticaretin hızla gelişmesine katkıda bulunmuş ve batı Avrupa ülke paralarının 1958'de Konvertibl hale gelmesini sağlamıştır. Otoriteler, bu kurumun ülkeler arası işbirliğine olanak tanınmasından, karşılıklı güven ve topluluk olma bilincinin yaratılmasında önemli rol oynadığından dolayı AET' ninde kurulmasına neden teşkil ettiği inancındadırlar. EPU 1958' de yerini EMA Avrupa para anlaşmasına bırakmıştır.¹⁹

2- Bretton Woods Döneminde Avrupa

1958 yılında konvertibilitenin sağlanmasından sonra Bretton Woods anlaşması gerçekte uygulanabilir hale gelmiştir. Bilindiği gibi bu anlaşma ile kurulan IMF'nin temel hedefi tüm döviz kurlarının sabit bir değer üzerinden Amerikan Dolarına endekslenmesi ve Amerikan Dolarında Altın' a endekslenmesiydi. IMF parite etrafında $\pm$ %1' lik dalgalanmaya izin veriyordu. İki Avrupa para birimi aralasında ise toplam % 4'lük bir dalgalanmaya olanak tanıyordu.

---

¹⁹Öney Doç Dr. Erden, *Uluslararası para sistemi*. (Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi yayınları No: 448, 1980) ss. 232-233.

1958 Roma Antlaşması Avrupa entegrasyonu prosesinde en kesin adımdır. Bu anlaşmayı imzalayan 6 ülke böylece Avrupa Ekonomik Topluluğunu da kurmuşlardır. Daha sonra bu anlaşmayı 7 ülke daha imzalamıştır. Roma anlaşmasının elemanları pratikte, Gümrük birliği ve topluluk tarım politikasının oluşturulmasıdır. Ayrıca Roma anlaşması ekonomik politika koordinasyonunu ve ödemeler dengesi konularını da içerir. Döviz kuru politikaları ve ödemeler dengesi politikalarına ilişkin konular o dönemde IMF denetiminde olduğu için yürürlüğe girmemiştir. Anlaşma sonrası bir para komitesi kurulmuştur; bu komitede üye ülkelerin Merkez bankaları ve Maliye bakanlığı yetkililerinden birer temsilcinin yanında ikide Avrupa Topluluğu komisyonu temsilcisi bulunmaktadır. 1962 yılında bu komisyon üye ülkeler arasında sabit döviz kurunun gerçekleşmesi doğrultusunda tavsiye kararı almıştır. 1964' de Avrupa ülkeleri arasında sermayenin serbest dolaşımının ve sabit döviz kurlarının gerçekleşmesi için gerekli ortak bir para ve maliye politikası izlenebilmesine olanak verecek kurumsal yapılar olan Merkez Bankaları Güvenörleri Komitesi, Bütçe ve Orta Dönemli Ekonomik politika komiteleri kurulmuştur. 1968'lerde yaşanan olumsuz mali gelişmelerden sonra 1969 yılında AET komisyonu, harekete geçerek Dolar' ın uluslararası para sistemindeki rolünü azaltma amacıyla resmi pariteler etrafındaki dalgalanma marjının kaldırılması ve böylece tek bir para birimine geçiş için ilk adımı atmıştır.

3- Werner Planı

Parasal birleşme yolunda atılan önemli bir adım 1969'da Lahey'de yapılan Topluluk zirve toplantısında atılmıştır. Konsey tarafından kurulan komiteye başkanlık eden Lüksemburg maliye bakanı Pierre Werner tarafından 1970 yılı Eylül'ün de sunulan rapor; Avrupa Para Birliği'nin belirli bir takvime bağlı olarak aşamalı biçimde gerçekleştirilmesini öngörüyordu.

Werner planı 1970 yılına kadar gözlenen gelişmeler doğrultusunda hazırlanmış olup bu planın önerdiği görüşler ise şunlardır. İlk aşamada resmi pariteler arasındaki marjın daraltılmasını ve % 0.6 ya indirilmesini öngörüyordu. Sonra topluluk paraları arasında sabit kur ilişkisi kurulacak ve dalgalanmalar ortadan kaldırılacak ve para birimlerinin geriye dönüşü olmayacak şekilde tam konvertibilitesi sağlanacaktır. Sonuç olarak tek bir para birimine geçilecektir. Bu tek para birimi ile Dolar arasında döviz kuru dalgalanmaya bırakılacaktı. Bunun nedeni, bu para birimi ile Dolar arasında sabit bir kur uygulanırsa, rezerv yetersizliği, belirsizlik ve spekülasyon gibi sorunların doğmaması idi. Bölge içinde sermaye hareketlerinin

tamamını serbestleştirmek ikinci bir öneri idi.. Rapor ayrıca Topluluk Merkez Bankasının kurulmasını öngörüyordu. Buna göre her ülke Merkez bankası Topluluk Merkez Bankasının şubeleri olacaktı. Bu banka bünyesinde, üye ülkeler belli miktarda altın ve döviz rezervleri vererek Ortak bir rezerv fonu oluşturacaklardı. Bu kurum Avrupa Parlamentosu' na karşı sorumlu olacaktı. Amaç uygulanacak ekonomi politikalarını saptamakla görevli bir topluluk karar merkezi oluşturmaktır.²⁰ Raporda ilk aşama 1973'e kadar geçecek süre olarak benimsenmiştir. Bu aşama içinde AET paraları arasındaki dalgalanma marjını daraltmak öngörülmüştür. Werner raporu, Avrupa ülkelerinin tek bir para birimine 1980'de geçmesini öngörüyordu.

Konsey ve üye devletlerin hükümet temsilcilerince Werner Planı' nın uygulanması ile ilgili 22 Mart 1971 ve 21 Mart 1972 tarihli Kararlar benimsenmiştir. 19-20 ekim 1972 tarihli Paris Zirvesinde devlet veya hükümet başkanları 31 aralık 1980 tarihine kadar ekonomik ve parasal birlik hedefinin gerçekleştirilmesini tasvip etmiştir. 3 Nisan 1973 tarihli tüzükle de Avrupa Parasal İşbirliği Fonu (EMCF) kurulmuştur.

15 Ağustos 1971 tarihinde Dolar' ın altına konvertibilitesine son verilmesinden sonra, uluslararası para sistemi bozulmuş, AET üyesi ülkeler, paraları arasındaki kur dalgalanmalarının sınırlanması konusunda tedbirler almıştır. Ancak, 1973 yılı sonunda petrol fiyatının dört katına çıkması sonucu oluşan petrol şoku Avrupa ekonomilerini de etkilemiş, enflasyon artmış, durgunluk başgöstermiş, işsizlik büyük boyutlara ulaşmıştır. Bu ekonomik ve parasal çalkantı dönemi AET bünyesinde 1970' lerin sonuna kadar bütünleşme sürecini olumsuz etkilemiştir.

Parasal birliğin 1970' lerde fazla ilgi çekmemesinin bir önemli nedeni de konuyu siyasi boyutunun oluşmaması idi. Para konusunda egemenlik devri için üyeler henüz hazır değildi ayrıca ekonomiler yeterince birbirine yaklaştırılmadan parasal birliğe geçilmesi uygun görülüyordu.²¹ Sonuçta arkasında siyasi destek görmeyen Werner Planı doğrultusundaki Parasal Bütünleşme ve işbirliği süreci yaşanan ekonomik, parasal çalkantılar ve kriz gibi önemli faktörler de eklenince abandone olmuştur ve önu tıkanmıştır.

---

²⁰Akgün,Dr Yağar, "Avrupa Para Birliği'ne doğru", *Süreç*, Gümrük Birliği Dergisi, Eylül, Ekim, Kasım, aralık 1995, sayı19-20, s. 72.

²¹Akgün,Dr Yağar, "Avrupa Para Birliği'ne doğru", *Süreç*, Gümrük Birliği Dergisi, Eylül, Ekim, Kasım, aralık 1995, sayı19-20, s.s., 72-73.

4- "Snake" Dönemi, Avrupa

1971 yılı sonlarına doğru uluslararası para piyasalarında baş gösteren şiddetli buhran üzerine 18 Aralık 1971'de Smithsonian kararları alınmıştır. (Avrupa Ortak Marjlar Anlaşması). Buna göre Dolar öteki paralara göre %9 oranında devalüe edilmiş ve ulusal paraların dolar paritesi etrafında toplam dalgalanma marjı % 4.5' a ($\mp$ % 2.5) çıkartılmıştı. Bu kararlar Dolar dışındaki herhangi iki para birimi arasındaki toplam dalgalanma marjı %9' a ulaşıyordu. AET ülkeleri bu derece geniş bir dalgalanma marjından yana değillerdi. Bu nedenle 1972 yılında aldıkları bir kararla ulusal paraları arasındaki toplam dalgalanma sınırını % 2.25 marjı ile kısıtladılar. Bir diğer tarafta da paralarının Dolar'a olan bağılıklarını Smithsonian anlaşmasında öngörülen dalgalanma sınırına bağlı olarak sürdürdüler. Bu durumda iki AT ülkesinin parası birbirine karşı en fazla % 2.25 oranında değişebilecek buna Snake (Yılan), her biri Dolar karşısında da toplam % 4.5 oranında değişebilecekti bunada Tünel denmiştir. Ortak dalgalanmaya bağlı üye ülkelerin aynı zamanda Dolar paritesi etrafında da ortak dalgalanmayı kabul etmeleri ve bunuda Merkez Bankaları vasıtası ile gerçekleştirmeleri Topluluk ülkelerinin parasal birleşme yolunda attıkları önemli bir adım olmuştur. Zaman içinde Snake' in dış sınırlarının azaltılarak sabit bir kur sisteminin oluşturulması planlanıyordu. Smithsonian anlaşmasından sonrada durulmayan uluslararası para piyasaları 1972' deki para buhranı ile yeniden yoğunluk kazanmış ve Snake başarılı olamamıştır. 1973 yılında piyasalarda yeni bir sistem uygulamaya konulmuştur buda AT ülkelerinin ulusal paralarını Dolar karşısında dalgalanmaya bırakması fakat kendi aralarındaki marjı korumalarıdır. Bu süreç 1979 yılında kurulan Avrupa Para Sistemine (European Monetary System) kadar devam etmiştir. Bundan sonraki bölümde Avrupa Para Sistemi detayları ile incelenecektir.²²

---

²²Seyidođlu, Prof. Dr. Halil, *Uluslararası Ýktisat: Teori, Politika ve Uygulama*. (Ýstanbul: Güzem Yayınları No:3, Geliştirilmiş 8.Baský,1991)s.,625 ve Akgün, Dr Yađar, "Avrupa Para Birliđi' ne dođru", *Süreç*, Gümrük Birliđi Dergisi, Eylül, Ekim, Kasým, aralık 1995, sayý19-20, s., 73.

2. BÖLÜM : AVRUPA PARA SİSTEMİ

Bu bölümde 1978 yılında Avrupa Zirvesin de kurulması kararlaştırılan Avrupa Para Sistemi detayları ile incelenecektir. Öncelikle Avrupa Para Sisteminin ortaya çıkışı ve kuruluşu ele alınacak bu çerçevede Avrupa Para Sistemine geçiş şartları ve gereklilikleri ve sisteme geçiş işaretleri sunulduktan sonra Sistemin hedefleri ve amaçları ortaya konacak ve uluslararası para teorisine göre Avrupa Para Sistemi incelenecektir. Daha sonra Avrupa Para Sistemi' nin gelişimi ve işleyişi çerçevesinde; Sistemin kurumları ve enstrumanları irdelenecek. Sistemin politikaları aktarılacak ve Avrupa Para Birimi ECU tanımlanacaktır.

A- Avrupa Para Sisteminin Ortaya Çıkışı ve Kuruluşu

1970 lerin başında, Avrupa Ortak Marjlar Anlaşması (24 Nisan 1972) çerçevesinde "Tüneldeki Yılan", "Yılan" olarak adlandırılan kur dalgalanmalarını sınırlı tutma uygulamaları başarılı olamamıştı. Bunun üzerine 1970' lerin sonunda Topluluk üyesi devletler arasında parasal işbirliği konusu yeniden gündeme getirilmiştir. 6-7 Temmuz 1978 tarihli Bremen Zirvesinde, Avrupa'da bir parasal istikrar bölgesine yol açacak daha yakın parasal işbirliğinin yaratılması planı olarak Avrupa Para Sistemi'nin kurulması hedefi belirlenmiştir. Eylül 1978' de, bir zamanlar Avrupa Birliği idealini benimseyen Charlemagne' nin taht kenti olan Aachen'da biraraya gelen Fransa Cumhurbaşkanı V:G: d 'Estaing ve F. Almanya Şansölyesi H. Schimidt Avrupa Para Sistemi Kararını konusunda anlaşmışlardır. 5 Aralık 1978'de Brüksel' de toplanan Avrupa Konseyi, Avrupa Para Sistemini kabul etmiştir.²³ Ve alınan karar üzerine Sistem 13 Mart 1979 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

---

²³Akgün,Dr. Yağar, "Avrupa Para Birliği' ne doğru", *Süreç*, Gümrük Birliği Dergisi, Eylül, Ekim, Kasım, Aralık 1995, sayı19-20, s., 72-73.

Avrupa para sisteminin oluşmasında insiyatifi Avrupa Birliği Komisyonu değil Almanya ve Fransa Başbakanları Helmut Schmidt ve Giscard d'Estaing ele almışlardır. Buna gerekçe olarakda Amerika Birleşik Devletleri' nin küresel parasal hadiselerde sorumlu bir lider gibi hareket etmekte yetersiz kaldığının anlaşılmasını ve Avrupa'da parasal olarak istikrarlı bir bölge yaratmanın gerekliliğini göstermişlerdir. Avrupa para sisteminin kuruluş aşamasında yapılan hazırlıklar sırasında, Sistem potansiyel üyeleri arasında uzun tartışmalar çıkmıştır. Avrupa para sisteminin karar alma aşamasında o, dönemde Avrupa Topluluğu'na üye tüm ülkelerin tam katılımı mevcuttur ve bu şekilde sistem karara bağlanmıştır.²⁴

1- Avrupa Para Sistemine geçiş işaretleri

Yılan Düzenlemesi' nin işleyişinin sonuna yaklaşıırken aşırı bir şekilde dalgalanmalar gösteren döviz kurları, yüksek enflasyon, dış ticaret ve cari işlemler bilançolarında artan dengesizlikler, düşük oranlı ekonomik büyüme, ABD Doları'nın zayıflığı gibi faktörlerden kaynaklanan ekonomik düzensizlik karşısında Toplulukta ciddi endişeler belirmişti. Batı Avrupa ülkeleri çok açık ekonomilere sahip oldukları için (1977 yılında dış ticaretin GSYİH içindeki payı AT 'da ortalama olarak % 26.8 iken, ABD'de yalnızca %7.9 idi.) döviz kurlarındaki istikrarsızlıktan olumsuz bir şekilde etileniyorlardı. Avrupalılar bu konuda ABD' nin herhangi bir reaksiyon göstermemesi karşısında kayıtsız kalamazlardı. ABD ile Avrupa arasında o dönemki ilişkilerde bir kriz yaşanıyordu.²⁵

Avrupa Topluluğu üyesi ülkelerin bundan önceki çabalarının kendi para birimlerinin stabilizasyonuna yönelik olduğunu biliyoruz. Bu çabaların son dönemde karşılaştığı başarısızlıklar, Avrupa Para Sistemi hedeflerinde belirtilen, Avrupa Parasal Birliği'ne karşı gösterilen isteğin çok şiddetli olmamasına katkıda bulunmaktaydı. Halbuki 1972 Werner Raporunda bunun tam tersine projeksiyon yapılmıştır. Yani Avrupa Parasal birliğinin meydana getirilmesine. Son dönemde pratikte elde edilen tecrübeler, Snake döneminin başarısızlığını somutlaştırmıştır ve bu tecrübeler Divergence Indicator, (Sapma Göstergeçi) designının şekillenmesine katkıda bulunmuştur. Aynı zamanda çok taraflı bir anlaşmanın ürünü olan fikirlerin

---

²⁴Artis M.J. , "The European Monetary System", In Ed., El-Agraa, Ali M.*The Economics of European Community*.(New York: Philip Allan 3 rd. Edition ,1992.)p.304

²⁵Bolat, Dr. Ömer, *Avrupa Para Sistemi*, (İstanbul: Ýktisadi Kalkýnma Vakfý, 1991)

üretilmesi ve yeniden ayarlamaların yapılması gereğinin öz bilincini kuvvetlendirmiştir.

1980'lerde Avrupa Parasal Birliği'nin oluşturulması hedefinden Snake döneminde yaşanan başarısızlık nedeniyle 1974 Aralık ayında resmen vazgeçilmişti. Avrupa Para Sistemi kendisine bu periodda alınan derslerden faydalı bilgiler çıkarmış ve daha mütevazı ve acil ya da öncelikli hedefleri kendisine sıralamıştır ve onlara göre kurulmuştur. Bununla birlikte başlangıçta geniş bir kitle ondan önceki sistemin başarısızlığından dolayı Avrupa Para Sistemi'nin başarılı olacağından kuşku duymaktaydı. Fakat bu kuşkular, Avrupa Para Sisteminin resmen başlamasını kutlamaya engel değildi. Sistem tecrübeye dayalı ümitlerin başarıya ulaşacağını müjdeliyordu.²⁶

2- Avrupa Para Sistemine geçiş şartları ve gereklilikleri

Avrupa Para Sistemine geçiş şartlarından en önemlisi Exchange-rate mechanism (ERM) Döviz Kuru Mekanizması ve bu mekanizmaya uyumdur. ERM, APS operasyonunun en hayati unsuruydu. Aynı zamanda ERM, İngiltere'nin sistemin, başlangıç aşamasında bağlı kalmama kararı aldığı bölümüydü de. Parite uyum şartlarına göre, üye ülkeler (İtalya ve İspanya dışında) aralarındaki döviz kuru parilerini merkezi döviz kuru paritesine göre %± 2.25 oranında sabit tutmayı taahhüt etmişlerdir. İtalya, daha önceleri dahil olduğu Snake Anlaşmasından Avrupa Para Sistemi'ne yumuşak geçişi sağlayabilmek için pazarlık sonucu %± 6 oranıyla ERM'ye dahil olmuştur. İspanya'da 1989 yılında aynı oranlarla ERM'ye katılmıştır.

Merkezi Döviz Mübadele kurları, karma döviz birimi veya ECU'ye uygunluk esasına göre adlandırılmışlardır. ECU içindeki üye ülkelerin para birimlerinin ağırlığı O ülkelerin GSMH'leri ve ticaret hacimleri ile ilgilidir. Bu göstergeler her 5 yılda yeniden gözden geçirilmektedir. Ülkelerin para birimlerinin ECU içinde temsiliyeti ve ERM içindeki iştirakleri birbirlerine eşit değildir. Parite ayarlama operasyonlarında merkezi bir ölçünün adlandırılması için mutlaka karma para birimi kullanılması gerekiyordu. Avrupa para mübadele mekanizmasının iştirakçilerinin,

---

²⁶Artis M.J. , "The European Monetary System", In Ed., El-Agraa, Ali M.*The Economics of European Community*.(New York: Philip Allan 3 rd. Edition ,, 1992.)p.,306

tutarlı ve iki taraflı merkezi ölçü yada birimlere ve bantlara bağılıklarını basitçe anons etmeleri yeterliydi. Fakat ECU' nun kullanışı, sembolik bağlantılar içerdiğinden Avrupa Para Sistemine bir kimlik kazandıracak ve belkide bu sayede Döviz kurlarının istikrara kavuşması için temel bir anlaşmaya öncülük edecek ve para birliğine geçiş sürecinin kumandanı olacaktır.

Avrupa Komitesi ECU işlemleri, üye ülke Merkez Bankalarının sağladıkları borçlarla, kendi para birimlerini Avrupa Para Sistemi çerçevesinde sabit tutmak için yaptıkları destek müdahaleleridir. Bunun yanında ECU, Avrupa Para Sisteminin en ilerici teknik gelişmesinide sağlamıştır. Bu gelişme Sapma Göstergeçi (DI) denilen mekanizmadır.

DI mekanizması. APS içindeki para birimlerinin, Sistem sınırlarının dışına doğru çıkması ya da yönelmesi durumunda sinyal vererek ön uyarı yapma fikrine dayanır. Zamanlaması ve simetrik ayarlama özelliğiyle önemli bir performans sergiler. Uyarı mekanizmasının yanında Indicator'ın sinyal vermesi ayarlama politikası uygulamasında tahmin imkanı sunar. DI' ın hem güçlü para birimine sahip ülkelere hem de zayıf para birimine sahip ülkelere karşı eşit bir düzeltme zorunluluğu getirmesi sözkonusudur.

Döviz kurlarına yönelik önlemlerin alınması, iki yanlı limitler dahilinde müdahale yükümlülükleri ve DI' nın harekete geçirilmesi ile, yaratılan aksiyonların önceden tahmin edilmesinin yanında ayrıca, Avrupa Para Sistemi, sistem içindeki ülkelere para birimleri zayıf olanların kendilerini savunabilmelerine olanak tanıyacak kredileri ödünç almalarına da imkan tanır. Bu mekanizmanın prensibi çok kısa vadeli finansal kolaylıklar (VSTF) olarak anılan kredilerin, bir merkez bankasından bir diğerine geri ödenebilir 45 gün vadeli olarak açılmasıyla açıklanabilir. Sistem.: bir merkez bankasının, iki yanlı limitler dahilinde bir diğerinden ortağının para biriminden, red edilme olasılığı olmadan kredi talep etmesi ile özetlenebilir. Son pazarlıklarla VSTF geri ödemeleri (Nyborg Sep 87) 60 güne yükseltilmiştir ve daha önemlisi "limitlerde" yapılan müdahalelere yönelik, otomatik borç alma sisteminin kapsamı limitlerin içindeyken yapılan müdahaleler için genişletilmiştir.

Kredi mekanizmasıyla ilgili olarak APS kuralları, ilgili Merkez Bankalarına ellerinde bulundurdukları altın ve dolar rezervlerinin %20'sinin ECU ile merkezi

fondan exchange edilmesini zorunlu kılmıştır. Bu fonun adı Avrupa Parasal İşbirliği Fonu'dur.²⁷

3- Avrupa Para Sistemine geçişin hedefleri ve amaçları: "Ekonomik ve Parasal Birlik"

Avrupa entegrasyonu süreci boyunca, ekonomik ve parasal birlikteliğin gerçekleşmesine yönelik sayısız teklif yapılmıştır. Avrupa Para Sistemi ile koordineli tecrübeler ağır ihmalleri gözler önüne sermiş ve problemlerin üstesinden gelebilmek için uzun vadeli çabalara ihtiyaç duyulduğu anlaşılmıştır. 1969 yılında hükümet liderleri ekonomik ve parasal birliğin yaratılmasına prensipte anlaşmışlar ve Avrupa Komisyonun'dan birliğin elementlerinin gerçekleşmesinde başarılı olabilecek teklifleri değerlendirmesini istemişlerdir. (Avrupa Rezerv Fonu Ekonomik politika harmanizasyonu gibi).

Birlik ile ilgili bir rapor 1970 yılında Werner başkanlığında bir komite tarafından "Avrupa Topluluğu'nun Ekonomik ve Parasal Birliğe Geçiş Aşamalarının Gerçekleşmesi" adı altında sunulmuştur.

Bu birliğin tanımı, parasal açıdan kurların hem tam hem de geri dönülemez şekilde değiştirilebilirliğinin sağlanması. Aynı zamanda iştirakçi döviz kurlarının marjinsiz olarak fix pariterlerle kendi aralarında veya tek bir AT para birimi ile eşleştirilmesini öngörür. Ekonomik açıdan da üye ülkelerin bütçe politikalarının içsel tutarlılığını, sermaye ve malların serbest dolaşımını savunur. Aynı zamanda yapısal olarak Makro ekonomik politikaların Avrupa Komisyonu uzmanlarınca belirlenmesini ve Avrupa Merkez Bankaları sisteminin kurulmasının öngörür ya da önerir. Werner Raporu 1971'de konseye adapte edilmiş ve Avrupa Para Birliği aşamalarının gerçekleşmesine yönelik bir takvim hazırlanmıştır. Birliğin 1980 yılında neticelendirilmesi öngörülmüştür.

Werner teklifinin temel bir zayıflığı iştirakçi ülkelere vazgeçme izni vermesiydi. Werner planının sonraları bir illüzyon olduğu kanıtlanmıştır. 70'lerin parasal

---

²⁷Artis M.J. , "The European Monetary System",In Ed., El-Agraa, Ali M.*The Economics of European Community*.(New York: Philip Allan 3 rd. Edition ,, 1992.)p.,307

kargaşası ona yeterli parasal desteğin sağlanmasını güçleştirmiştir. Alternatif teklifler ise hem daha mütevazı hem de sadece kurların stabilizasyonuna konsantrasyon sağlıyordu. 1983 yılında. Albert ve Ball hem küçük hemde geniş Avrupa Topluluğu ülkelerinin makro ekonomik ve parasal politikalarının efektif olmaktan çıktığını savunmuşlardır. Politik hassasiyet sonucu aşıkâr olan ve sadece Avrupa topluluğu politikalarıyla tutarlı bir koordinasyon, iştirakçilere tek tek kaybettikleri kontrolü kollektiv olarak geri kazanma izninin kabul edilebilirliğini zorlaştırmıştır.

Makro ekonomik ve parasal işbirliği eksikliğinin etkisinin tecrübesi, gerek akademik gerek iş dünyası gerekse politik gruplarca işbirliğinin Avrupa parasal birliğine doğru acilen kurulması gereğini ortaya koymuştur.²⁸

4: Uluslararası Para Teorisi Ve Avrupa Para Sistemi

Ekonomistler güç ilişkilerini analiz etmektense genellikle Avrupa para sistemini milli makroekonomik, politik fikirler çerçevesinde açıklamayı tercih etmişlerdir. Bu analizler Avrupa parasal entegrasyonunun Optimum Para Birimi Bölgesi (Optimum Currency Area) literatürüyle ilgili fix veya esnek döviz kurları argümanına dayandığını ortaya çıkarmıştır. Buna rağmen aktüel operasyonlarda APS döviz kurlarının ayarlanabilmesi ve son dönemlerde ekonomistlerin Avrupa Para Sistemini, uluslararası makroekonomik koordinasyon politikalarının, Pozitif Toplam Oyunu' nun bir çözümü olarak açıklanmaktadır. (Positive - Sum Game). Optimum Para Birimi Bölgesi teorisi. Geniş kur sahalarının verimli faydalarının paylaşımı ile döviz kurlarının, makro ekonomik politika silahı (aracı) olarak kullanmaktan vazgeçme maliyeti arasındaki mübadele üzerine eğilmektedir. Bu maliyetler, fix veya esnek döviz kurları politikasının birinin lehinde olma durumu ile ilgili benzer argümanlardan oluşur. Döviz kuru sahası genişledikçe, dengenin sona doğru kayması ve bazı noktalarda Optimum döviz sınırlarına vardığı söylenebilir. OCA literatürü 70'lerde bir çıkmaza girmiştir. Çünkü OCA' yı tam ve kesin olarak tanımlamak imkansızdı ve pratikte Para Birimi bölgelerini genellikle ekonomik değerlendirmelere göre değil, politik sınırlara göre belirlenmekteydi. Avrupa

---

²⁸Molle, Willem, *The Economics of european Integration; Theory, Practice, Policy*. (Brookfield USA: Dartmouth, 1992),p.,391.

Topluluğu 72'lere göre 79'larda OCA'ya daha fazla yaklaştığından Avrupa Para Sisteminden potansiyel tasfiye Snake dönemine göre daha geniş olmuştur.²⁹

Avrupa Topluluğunun yada onun bir parçasının OCA oluşturabilirliğini geleneksel dört belirti kriteri çerçevesinde değerlendirirsek, Avrupa Topluluğunun Optimum Para Birimi Alanı özelliğinden şüphe duyarız. Kriterlere göre, işgücü dolaşımının çok az olduğunu, fiyat ve ücret enflasyonunun farklılıklarının sürdüğünü ve yaklaşık AT' nun dış ticaret hacminin yarısının üç ülkeye ait olduğunu ve diğerleri ile aralarında uçurum olduğunu görürüz. Pozitif bir gelişme ise sermayenin serbest dolaşımının artışıdır. Bu nokta itibarıyla Avrupa da Parasal entegrasyonun önünü tıkayan faktörlerden birinde OCA kriterlerine uyum olduğunu söyleyebiliriz. Avrupa Para Sistemi'nin bundan sonraki çalışmaları bu kriterlere ülkeler arası yakınlaşmanın sağlanması yönünde olmuştur.³⁰

Uluslararası para teorilerinin akıntısıyla çizilen modeller Avrupa Para Sisteminin deneysel karakteristiğini açıklamakta başarısız olmuşlardır. Neden Avrupa Komitesi' nin sekiz üyesi 1979'da Avrupa Para Sistemini oluşturmuş ve neden bu sisteme üyelikleri sürekli olmuştur. 80'lerin ilk yarısında ne politik birlikle ilgili sağlam bir kanıt ne de makro ekonomik politik koordinasyon kurmaya yönelik sağlam bir arzuya rastlanmıyordu. Avrupa Para Sisteminin uzun ömürlülük dışında kaydettiği tek ilerleme kısa vadeli döviz kurlarının sapmalarını azaltması olmuştur.³¹

B-Avrupa Para Sisteminin Gelişimi ve İşleyişi

Önceki bölümlerde Avrupa Para Sisteminin anatomisi hakkında bilgi vermiştik. Avrupa para Sisteminin önündeki merkezi motiv, parasal istikrarın sağlandığı bir bölge yaratmaktı ve Avrupa parasının oluşmasına zemin hazırlamaktı. APS' nin varoluşu erken kuşkuarı gizlemiştir ve bu kuşkuarın yeniden ifade edilmesi için

---

²⁹Pompret Richard, "What is the secret of the EMS's Longevity" (*Journal of Common Market Studies*, Volume 29, N0 6, December 1991)

³⁰Hansen, Jorgen Drud, Hans Heinrich, Jorgen Ulf-Moller Nielsen, *An Economic Analysis of E.C.* (London: Mcgraw-Hill, , 1992)p.,198

³¹Pompret Richard, "What is the secret of the EMS's Longevity" (*Journal of Common Market Studies*, Volume 29, N0 6, December 1991)

sebepler olmasına rağmen, APS'nin başarılı olması gereği konusunda çok az anlaşmazlık vardı. Bu başarı üç temel prensip ilerleme ile somut olarak görülebilir.

Bu prensiplerden ilkinde, Öyle görülüyor ki, Avrupa Para Sisteminin, öncelikli hedefi olan döviz kurlarının stable edilmesinde başarılı olunmuştur. (Kurların önceden belirlenmiş sınırlarda, anlık yeniden ayarlamalara ve dalgalanmalarına rağmen). Fakat eksiksiz bir anlamda olmasada bu başarı gerçekçi ve maksada uygun anlamda gerçekleşmiştir. Bundan başka, bu başarı periodik ve spekülatif krizleri tahrik etmeden gerçekleştirilmiştir.³²

İkinci olarak, Avrupa Para Sisteminin sağladığı gelişmelerle ilgili olarak, Sistemin anti-enflasyonist politikaları takip edebilen ve bunu işsizliği arttırmadan ve muhtemel üretim çıktılarında zarar etmeden başarabilen ülkelerden oluşan bir iskelet yapı oluşturduğu söylenebilir. Üçüncü olarak, Nominal döviz kurlarının stabilizasyonun sağlandığı gibi, Sistemin sağladığı gelişmelerle ilgili başka argümanlarda şöyle eklenebilir. Avrupa Para Sistemi operasyonları gerçek döviz kurlarında çok şiddetli değişimlere engel olmuştur ve bu durum İngiltere ve Amerika'nın aynı periyod da bu münasebetle karşılaştığı zarar verici tecrübeyle çelişmektedir.

Son olarak Avrupa Para Sisteminin doğrudan hedefi olmasada, ECU' nun anlamlı bir para birimi olarak yerleşmesinde ve senetlerde de adlandırılmasında, kayda değer bir yeri vardır ve bu Avrupa Para Sisteminin kredibilitelerini ve kendi kimliğini başarıyla yansıtması olarak görülebilir ve adlandırılabilir.³³

1- Avrupa Para Sistemi Kurumları ve Enstrumanları

Roma Antlaşması' nın sağladığı kurumsal iskeletin ya da yapının adı Parasal Tavsiye Komitesi idi. Ayda bir toplanırlardı, fakat bunun sonradan yetersiz olduğu ortaya çıkmıştır. Yumuşak ve fonksiyonel makro ekonomik politikalar için 1960 yılında

---

³²Hansen, Jorgen D., Hans Heinrich, Jorgen Ulff-Moller Nielsen, *An Economic Analysis of E.C.* (Londra: Mcgraw-Hill, 1992),p.,191

³³Sumner, Mýchael, " European Monetary Integration " In Ed., , David, *The European Economy* (London: Longman, page 137-138, 1991.)

kısa dönemli ekonomik trendler komitesi kurulmuştur. Onu 1964'de Bütçe Politikaları Komitesi ve Orta Vadeli Ekonomik Politikalar Komitesi izlemiştir. Hepsi üye ülke temsilcileri ve komisyonlar karmasını oluşturlardı. Sonra üç komite yeni bir ekonomik politika komitesinde birleştirildi. Bu komitenin vizyonu, parasal durumları da içeren farklı ekonomik görünüm koordinasyonunu kuvvetlendirmektir.

Antlaşmaya göre parasal koordinasyonu yaratacak araç, parasal komite idi. Ayda bir toplanırdı. Ana görevi, üye ülkelerdeki parasal gelişmeler üzerinde çalışmak ve sonuçları ve önerilerini konsey ve komisyonun değerlendirmesine sunmaktı. Aynı zamanda üye ülkelerin ödemeler dengesi problemleri ile ilgili tavsiyelerde bulunurdu. Çünkü parasal politikalar hükümetten yarı bağımsız olarak merkez bankalarınca idare edilirdi. Fakat para komitesinin faaliyetleri yetersiz görüldüğünden 1964 yılında Merkez Bankaları yönetim grubu kuruldu. Bu grup düzenli toplantılarını Basel'de gerçekleştirirdi. Burası uluslararası bankaların karargah merkeziydi ve toplantılar bankaların yönetim konseyi toplantısı ile birlikte yürütülürdü. Avrupa Komisyonu ise sadece gözlemci olarak kabul edilirdi. Bu grup, tipik merkez bankalarının sorumluluğundaki görevleri üstlenmişlerdir, kredi ile ilgili işlemler, para ve değişim piyasaları, ile ilgili işlemleri yürütürlerdi. Grubun üyeleri ayrıca merkez bankalarının bireysel çalışmaları veya planları ile ilgili bilgi alışverişi de yaparlardı. Yönetici grubu parasal politikalarla ilgili expertler tarafından yılda iki defa sunulan raporlarla desteklenirdi ve yardım görürdü.³⁴

Parasal Komite de yönetici grubu da parasal politika enstrümanlarının harmonizasyonu üzerinde çalışan bir parti tarafından asiste edilirdi. Birçok toplantılarında, farklı komite ve gruplar çok önemli konular üzerinde müzakerelerde bulunmuşlardır. Bütün bu görüşmeler kesinlikle birbirlerinin faktör ve baskılarını daha iyi anlamayı ve bu nedenle gerçekçi bir koordinasyonun oluşmasını sağlamıştır.

Sürekli tartışmalar sonucunda iki ana ihtiyaç ortaya çıkmıştır. Bunlar sırasıyla, şunlardır: Ödemeler dengesi problemlerinde devreye girecek bir parasal yardım sisteminin de içinde bulunduğu döviz kurlarını stabilize edecek bir mekanizmanın

---

³⁴Sumner, Mýchael, "European Monetary Integration",In Ed, David Dyker, **The European Economy** (London: Longman, 1991.) p.,139

kurulması ihtiyacı ve bütçe politikaları ile pratik koordinasyona sahip enflasyon oranlarını bir noktada birleştirip sabitleyici bir politika gerekliliğidir.³⁵

2- Avrupa Para Sistemi Politikası

Uluslararası parasal işbirliği olgusu prensipte döviz kurlarının belirliliği ihtiyacına bel bağlamıştır. Bu ihtiyaç mikroekonomik nedenlerden esinlenmiştir. Bununla beraber uluslararası alanda farklı ülkelerle iş yapan girişimci, yatırımcı ve ticaret insanları değişen döviz kurlarından zarara uğramaktaydılar. Bu nedenle bu alanda karşılaşılan belirsizlik ortadan kaldırılmadığı sürece özelleştirmenin tüm kazançları ve ekonomik ölçeklerin bir fayda sağlamayacağı açıktır. Makro ekonomik çevre açısından başka bir argümanda yüksek enflasyon yaşıyan ülkelerin eğer döviz kurları stabilizasyonu yönünde bir taahhüt altına girerlerse, politikacıların Bütçe politikaları ve sendikaların ücret baskıları gibi, enflasyonu yukarı çeken faktörlere ya da güçlerle engel olma olanağına kavuşacaklarıdır. Bundan önceki yıllarda Avrupa Topluluğu üyeleri, aralarındaki döviz kurları belirsizliğini azaltmak için birçok sistem üzerinde çalışmışlardı. İlk önemli teşebbüs Snake (1972) idi fakat petrol krizi yaygınlaşmasına engel olmuştu. Sistem şimdi ise Avrupa Para Sistemi gücü altında ve 1978'de resmen Avrupa Konseyi tarafından onaylanmıştır ve 1979'da yürürlüğe girmiştir. Avrupa Para Sistemi'nin öncelikli politik amacı Avrupa'da parasal istikrarın sağlandığı bir alan yaratmaktır. Bunu sağlamak için elinde döviz kurları stabilizasyonu enflasyon stabilizasyonu ve mali politikaları içeren elemanları vardı. En önemli elemanı ise ECU idi. ECU Döviz kuru Mekanizması ve Mali destek mekanizmaları ile desteklenmekte idi.³⁶

1- Döviz Kurları Stabilisasyonu

Avrupa Para Sistemi veya daha kesin olarak ERM (döviz kuru mekanizmasının) sistem olarak kastı çok katı fiks döviz kurlarını zorlamak değildi. Fakat, kendine araç olarak Roma Antlaşması'nda alınan kararları yerine getirmeyi edinmişti. Bu

---

³⁵Molle, Willem, *The Economics of European Integration; Theory, Practice, Policy*. (Brookfield USA: Dartmouth, 1992)p., 393

³⁶Molle, Willem, *The Economics of European Integration; Theory, Practice, Policy*. (Brookfield USA: Dartmouth, 1992)p., 394

kararlar belki döviz kuru değişimleri ile genel olarak ilgilenmedi ama niyeti bu değişimlerin büyüklüğünü ve sıklığını azaltarak onların yıkıcı etkilerini azaltmaktı.

Avrupa para sistemi yeniden ayarlamalara izin verdiği ve kurların bantlar dahilinde dalgalanmasını serbest bıraktığı için kesin ve tam döviz kuru istikrarı stabilitesi sağlanamamıştır. Tüm bunlara rağmen bu yeniden ayarlamaları sayıca az ve çoğu zaman ana kurun içine yansıtılmadan, genellikle küçük çapta ve zaman dilimi süresinde çok az bir sıklıkla gerçekleşmiştir.³⁷

TABLO 1
AVRUPA PARA SİSTEMİN'DEKİ 1979-90 ARASI DÖVİZ KURU YENİDEN AYARLAMALARI

	YENİDEN AYARLAMA TARİHLERİ											
	24 Eylül 1979	30 Kasım 1979	22 Mart 1981	5 Ekim 1981	22 Şubat 1982	14 Haziran 1982	21 Mart 1983	21 Temmuz 1985	7 Nisan 1986	4 Ağustos 1986	12 Ocak 1987	Ocak 1990
Belçika Fransı	0.0	0.0	0.0	0.0	-8.5	0.00	1.5	2.0	1.0	0.0	2.0	0.0
Dan. Kronu	-2.9	-4.8	0.0	0.0	-3.0	0.00	2.5	2.0	1.0	0.0	0.0	0.0
Alman Markı	2.0	0.0	0.0	5.5	0.0	4.25	5.5	2.0	3.0	0.0	3.0	0.0
Frnsız Fransı	0.0	0.0	0.0	-3.0	0.0	-5.75	-2.5	2.0	-3.0	0.0	0.0	0.0
İrlanda Puntu	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.00	-3.5	2.0	0.0	-8.0	0.0	0.0
İtalyan liri	0.0	0.0	-6.0	-3.0	0.0	-2.75	-2.5	-6.0	0.0	0.0	0.0	-3.7
Hollanda Florini	0.0	0.0	0.0	5.5	0.0	4.25	3.5	2.0	3.0	0.0	3.0	0.0

Kaynak: M. J. Artis, " The European Monetary System", der: Ali M. El-Agraa, *The Economics of the European Community* (New York: Phlip Allan,1992), s. 310.

Yeniden ayarlama prosesinin kendine özgü özelliği uzun bir süre bazı istisnalar dışında, spekülasyonlardan uzak kalmasıdır. Betton-Woods sisteminin inatçı spekülatif tesirleri hatırlandığında bu önemli bir gelişmedir. Avrupa Para Sistemi'nin sağladığı bir diğer yenilik ise pratikte pazardaki oranlar değişmeden merkezi oranların ve bantların değişebilmesiydi. Bu özellik, pazarı, tek yönlü hareket etme fırsatından mahrum etmekteydi. Örneğin eğer bir para birimine bantın en altına doğru kayma izni verilse, bu para birimi için, sadece %5 devalüasyona uğrayacağı söylenebilirdi. Fakat bu tarihler doğru olarak önceden tahmin edilebilirse toplam kazanç esas itibariyle 5 x 365 günü aşmaktaydı. Spekülatörler bu durumda, önceden bir devalüasyonu öngörürlerse zayıf para birimini verip güçlü para birimini satın alırlar, Daha sonrada daha düşük kurdan onları geri alırlardı ve İtfa yaparlardı. Açık olarak zayıf para birimine sahip ülkede faiz oranları cidden yüksek olmalıydı ve bu manzaradan yüksek karlar elde etmek mümkündü. Avrupa Para Sistemi tekniğinde, zamanında yapılan yeniden ayarlamalarla merkezi oranları değiştirme ve bantları cari pazar oranları civarında değiştirme işlemleri Spekülatörleri bu çapta büyük kazançlardan mahrum bırakmıştır. Pratikte APS yeniden ayarlamaları genelde tam

³⁷Hansen, Jorgen Drud., Hans Heinrich, Jorgen Ulff-Moller Nielsen, *An Economic Analysis of E.C.* (Londra: Mcgraw-Hill,1992)p.,184

yerinde ve zamanında olmamaktaydı. 1988'de Kenen zamanlama doğruluğu oranını %70'den biraz yüksek bir oran olarak tahmin etmişti ve kur kontrolleri spekülasyonun yıldırılmasında önemli rol oynamıştı.³⁸

Yeniden ayarlamaların yer aldığı ve bu para birimlerinin müsaade edilen bantlar dahilinde dalgalandığı (APS için nominal döviz kurları stabilizasyonuna ihtiyaç duyulduğu söylenemezdi). Bu durum araştırmacılar tarafından istatistiki olarak araştırılmıştır. Avrupa Para Sisteminin olmadığı bir karşıt durumda. Döviz kuru stabilizasyonu, yine APS içindeki kurlar için aynı doğrultuda gelişecekti. Araştırma böylece Avrupa Para Sistemi, para birimleri için geliştirilen döviz kuru stabilizasyonu ölçütü ile sistem dışı para birimlerinin benzer ölçütlerinin öncesi, sonrası ve APS periodunun kendisinin karşılaştırması ile devam eder. Döviz kurlarında bilateral (efektif) derecelerinde, data sıklığında (haftalık, aylık) kullanılan kesin ölçütleri değiştirerek ve stabilizasyonda kullanılan kesin ölçütlerle oynayarak, yapılan araştırmada birçok farklı tahmin oraya atılmıştır. Bunlara rağmen içlerinde Avrupa Para Sistemi' nin üyelerinin bilateral nominal, döviz kurlarının stabilizasyonun da ve onların efektif nominal kurlarının üzerinde ortaya koyduğu etki konusunda güçlü bir konsensus oluşmuştur.

Bu tip yaklaşımlara son dönemde ve amiane bir örnek ise IMF tarafından (Ungener tarafından) ortaya atılmıştır. Döviz kurları, IMF' nin multi-lateral döviz kurları modelinin yapısına uygun olarak ağırlıklandırılmışlardır. İki stabilite kavramı keşfedilmiştir. Bunlar, aktüel düzeyin stabilitesi ve değişimin stabilitesidir. Böylece hangi değişim değerlendirilecekse ona karşılık kural olarak sona doğru bazı düzenli değişimlere müsaade edilmiştir. Düzeyler için araştırma, değişim katsayısını, log değişimler içinde standart sapmanın kendisi, aylık değişimlerin ölçümünde kullanılmıştır. Bu tabloda ve endekste görüldüğü gibi düzeyler ve log değişimlerde ERM'e dahil olmayan ülkelerdeki farklılık artarken ERM ülkelerinde düşmüştür. Araştırma sonucu ERM ülkelerinin Avrupa Para Sistemi öncesi ve Sistem periyodun da Volatilitenin keskin düşüş göstermesine rağmen iştirakçi olmayan ülkelerde hızla çıktığıdır.

TABLO 2
ERM İÇİNDEKİ PARA BİRİMLERİNE KARŞI 74-85 ARASI DÖVİZ KURU FARKLILIKLARI

---

³⁸Molle, Willem, *The Economics of European Integration; Theory, Practice, Policy*. (Brookfield USA: Dartmouth, 1992)p.p.398-400

	SÜREÇ ORTALAMALARI			
	SEVİYELER 1974-8	1979-85	LOG DEĞİŞİMLERİ 1974-9	1979-85
FRANSA	31.6	15.9	16.8	7.6
ALMANYA	29.2	16.3	14.7	7.0
İTALYA	36.0	19.3	19.3	8.8
ERM AVERAJI	28.4	15.1	14.8	7.3
JAPONYA	44.5	48.1	21.1	21.7
İNGİLTERE	32.7	37.8	16.8	20.9
ABD	34.7	55.7	18.8	27.4
ERM DIŞI AVERAJ	34.5	35.9	17.2	17.9

Kaynak : Artis, M. J. " The European Monetary System", der: Ali M. El-Agraa, *The Economics of the European Community* (New York: Philip Allan,1992).pp. 312

II- Enflasyon Stabilizasyonu

Avrupa Para Sistemi üyeleri arasındaki ekonomik açıdan tek bir noktada birleşmeye yönelik en anlamlı örnek anti-enflasyon politikalarının birlikteliğidir. Oysa gerçek ekonomik büyüme ve işsizlik boyutları gibi önemli ekonomik konularda bileşmenin ya da yakınlaşmanın açık belirtilerine rastlanmamaktadır. Tıpkı Avrupa Topluluğu içindeki ticaretin dengesizliğinde olduğu ve buna ek olarak kamu bütçe dengeleri arasında süregelen anlamlı farklılıklar gibi.

1979'dan beri çok yakın bantlarla ($\pm 2,25$ %) birbirlerine yaklaşan ERM - APS ülkeleri arasındaki enflasyon oranlarının yakınlaşması görülmektedir. Birbirine yakın bantlar dahilinde kesin bir enflasyon oranları birliği oluşmasına rağmen, ERM ülkeleri arasında enflasyon oranı averajın üstünde olan ülkelerde averajın altında olan ülkelere göre rekabet ele alındığında zarar sözkonusudur. Birinci olarak bu durum diğer ERM para birimlerine göre daha yavaş gerçek değeri bulan pozitif toplam fiyat farklılıkları ile ilgilidir. İkinci neden yeniden ayarlamalar tipik olarak, önceki ayarlamalara müteakip gerçek değerlendirme birikiminden daha küçüktür. Döviz kuru ayarlamaları'nın arasındaki zaman diliminde döviz kuru ayarlaması averajı ile toplam fiyat farklılıkları averajı arasındaki, ölçüyü açıklayan denkleştirme derecelerini yansıtır. 1980'lerin sonlarında, birbirine yakın bantlar içindeki para birimleri için sadece enflasyon farkının yarısı, yeniden ayarlamalarla kompanse edilmiştir. Bu birinci zaman perioduna göre %100 farklı bir durumdur. Böylece sistem satınalma gücü paritenlerine göre döviz kuru ayarlamaları yapan durumdan

Nominal döviz kurlarını muhafaza eden daha hırslı bir sistem doğrultusuna kaymıştır.

Daha düşük oranlı bir enflasyon ve finansal pazar entegrasyonu daha yüksek oranda enflasyonlu ülkeler için signorage zararına yol açabilir. GDP yüzdesi olarak signorage şekliyle elde edilen gelirin bir kaç Avrupa Topluluğu üyesi ülke içi 1987 ile 1979-81 averajı karşılaştırıldığında. İtalya'da signorage' dan elde edilen gelirler önceki periyoda göre yarıdan biraz daha az azaldığını göstermektedir. Maliyetler, yüksek enflasyon ülkeleri üzerinde arzulan anti-enflasyonist politika geliştirme yönünde baskıyı arttırmıştır. Ekonomik genişleme politikası izleyen ülkelerde bu politikalar yüksek fiyat ve ücretlerden dolayı ülkenin rekabet şansını azalttığı için otoriteler üzerinde Döviz kuru mekanizmasında iştiraklere giderken maliyetler oldukça artmıştır.³⁹ Buna ek olarak amortismanla yönelik yeniden rekabet oluşturma olasılığı da çok kısıtlıdır. Bu nedenle anti-enflasyonist politika konusundaki deklarasyon ERM' deki iştirakçilerce desteklenmiş, işçi ve finansal marketlerde kredible bir politika olmuştur. Bu da enflasyonist beklentileri hızla aşağı çekmiş ve böylece, işsizliğide önlemiştir.

APS-ERM üyesi olmayan ülkelerde de daha sonra enflasyon oranları yaklaşık ölçülerde düştüğünden, deneysel olarak ERM' nin genel olarak enflasyon oranı üzerinde cesaret kırıcı bir etkisi olduğunu kanıtlamak çok zordur. Buna rağmen, döviz kuru taahhütleri olmadığından, ERM dışı ülkelerinin daha yüksek oranlarda devalüasyon yaparak, averaj enflasyonu yükseltebilirlerdi. Son dönem tecrübeleri 1980'lerin ortalarından beri, döviz kuru ayarlanmaları fiyat farklılıklarının yarısını kompanse etmekteydi. Averajın üstünde enflasyon oranına sahip ülkelerin oranlarını aşağılara çekmeleri gereği, uluslararası rekabeti muhafaza etmek açısından kuvvetle belirtilen bir durumdur.⁴⁰

III- Mali Politikalar

---

³⁹Hansen, Jorgen Drud., Hans Heinrich, Jorgen Ulf-Moller Nielsen, *An Economic Analysis of E.C.* (Londra: Mcgraw-Hill, 1992)p.,193

⁴⁰Artis M.J. , "The European Monetary System", Edit, El-Agraa, Ali M.*The Economics of European Community.*(New York: Philip Allan 3 rd. Edition , 1992.)p., 312

Avrupa Para Sistemi üyesi ülkeler arasında sermaye hareketlerine etkileyen parasal politikalar ve aynı zamanda, müdahale sınırları içindeki bireysel kurların (para birimlerinin) pozisyonları, çoktan baskı altına alınmıştı. Eğer Avrupa Para Sistemi ERM içinde bir para birimi diğer bir para birimi ile ilgili olarak değer düşürürse, ve bir üst müdahale sınırına doğru eğilim gösterirse, bu durum faiz oranlarının yükseleceği anlamına gelirdi. Bu da sermayenin diğer ülkelere çekilmesi veya cazibe yaratılması demektir. Bu doğrultuda döviz piyasasına müdahaleyi sürdürmek muhtemelen, döviz arzının artmasını engelleyecektir. Bunu takiben serbest sermaye dolaşımı, döviz kuru istikrarını sağlamaya yönelik teşebbüslerin yüksek oranda faiz artışıyla sonuçlanmasına sebebiyet verebilir. Burada döviz kuru istikrarı ile faiz istikrarını sağlama arasında bir çatışma ortaya çıkmıştır.⁴¹

Finansal piyasalarda, otoriteler döviz kurlarını müdahale sınırları içerisinde tutma konusunda gösterdikleri beceri yeterliliği açısından güven kaybetmişlerdir. Geleceğe yönelik yeniden ayarlama beklentileri faiz oranlarını büyük oranda etkilemekteydi. Eğer bir yeniden ayarlama, içinde bulunulan durumda istenmiyorsa ve eğer aynı zamanda ilerde bir parasal sıkışıklık sözkonusu olacaksa; pazardaki beklentileri değiştirmek için daha sert uygulamaların gerekliliği sözkonusu olacaktır. Orta vadede bu durum mali politikalarda kendine yer bulursa, ürünlere toplam talep azalacak böylece ithal ürünlere ve dövize olan talep düşecektir. Buna alternatif olarak gelir politikası rekabet amacıyla uygulanabilirdi. APS üyelerinin karşılaştıkları mali portreyi kısaca açıkladıktan sonra sistemin en dikkat çekici özelliği olan uzun süre yürürlükte kalması konusunu ele alacağız.

IV- Avrupa Para Sistemin Uzun Ömürlülüğü

Bu bölümde sistemin uzun ömürlülüğünün nedenleri konusunda bilgi verilecektir. 1979 yılı Mart ayında Avrupa Para Sistemi, Batı Avrupa ülke para birimleri arası sabit döviz kurları sistemi olarak, Snake uygulamalarının yerine geçti. Kısaca hatırlatmak gerekirse Snake dönemi 1972 yılında 10 üye ile başlamış fakat dokuz ay gibi kısa bir sürede çatırdamaya başlamıştır. 1979 yılına kadar birçok ülke sisteme dahil olup terk etmiştir. 1979 yılında ise artık içinde sadece Batı Almanya, Benelux ülkeleri ve Danimarka'nın bulunduğu bir D.Mark bölgesi durumuna gelmişti. Oysa

---

⁴¹Gros Daniel, Niels Thygesen, *European Monetary Integration*. (London: Longman Group UK.,1992)p., 150

sistemin orjinalitesi, Avrupa Topluluğu'nun geniş parasal istikrar alanı olmasını gerektiriyordu. Bu duruma zıt olarak Avrupa Para Sistemi, Snake döneminden daha uzun varolmuştur. Aynı zamanda ilk 10 yılında hiçbir giriş çıkış olmadan birlikteliğini muhafaza etmiştir. Peki bu uzun ömürlülüğün sırrı ne idi. ECU' nun popolaritesini ve (DI) Sapma Göstergesini bir kenara bırakırsak.

APS, Snake'e göre ana başlıklı yenilikler içermiyordu ve kuşkucular, şüpheciler ona kısa bir ömür biçiyordu. Başlangıçta. APS' ne Doların uzun değer artışlarının yardım etmiş olabileceği düşünülüyordu. Zayıf Doların, sermaye hareketlerinin oransız bir şekilde Marka yönelmesine ve diğer eğilimleri harekete geçirerek, Markı diğer Avrupa Topluluğu para birimleri karşısında değer arttırmaya teşvik etmesinden dolayı Avrupa Topluluğu döviz kurlarını baskı altına aldığına inanılır. Bu nedenle Doların değer artışının topluluk döviz kurlarını baskı altına aldığı bu uzun süreninde APS'ye yardımcı olduğu savunulurdu. Buna rağmen bu arguman Şubat 1985'den sonra Doların, Alman Markı karşısında değer yitirmesine rağmen APS'nin ayakta kalmasıyla çürümüştür.

APS' nin ömrü uzadıkça, açıkça görülmüştürki Snake'e göre uzun ömürlülüğü tesadüfi dışsal durumlara bağlı değil tam tersine üye ülkelerini içsel desteğine dayanmaktadır. Avrupa Para Sisteminin iki önemli karakterinden bahsetmek gerekmektedir. Bunlardan biri: Sistemin egemen liderlik modeli durumuna örnek oluşudur. Bunu açarsak Almanya liderliğinde ya da yönetiminde dışsal döviz kuru politikasının belirlenmesi ve bunun içsel parasal istikrarı sağlaması ve bu gerçekleşirkende diğer üye ülkelerin parasal politikalarının bağımsızlığı Alman Markı karşısında sabitlenmiş döviz kurları ile kısıtlanmış olması sözkonusudur. İkinci olarak APS' nin üye ülkelerin toplam kazançlarını arttırmak üzere birbirlerine parasal politikalardan taviz verdikleri bir işbirliği oyunu ya da danışıklı dövüş olarak tanımlanabilir.

Avrupa Para Sisteminin varoluşuna ve uzun ömürlülüğüne alternatif bir açıklamada; Parasal entegrasyonun orjinal Avrupa Topluluğu üyesi ülkelere seçilen ekonomik entegrasyon metninde sadece bir kelime olarak algılanması gereğidir. Sonuç olarak APS'nin uzun ömürlülüğü en iyi, üyelerinin Avrupa Topluluğu enstitülerini, özde içsel ortak tek para taahhüyle güçlendirmek istemeleriyle açıklanabilir. Politik olaraksa, Avrupa Para Sistemi, milli limitleri aşma boyutları ve bunu milli güçlerle başarma yetersizliği çerçevesinde değerlendirilmelidir. Ekonomik olarak APS, ekonomik etegrasyon sürecinde devam etmekte olan bir eksersiz parçası

olmaktadır. Fakat herhangi başka bir makro ekonomik hedefe ya da içsel ve dışsal parasal politika istikrarına ulaşmaya yönelik bir eksersiz değildir.⁴²

V- ECU

3 Nisan 1973 tarih ve 907/73 no'lu tüzük ile kurulan Avrupa Parasal İşbirliği Fonu'nun statüsünün 5. maddesi ile oluşturulan hesap birimi, Altına dayanıyordu. Bu hesap biriminin değeri 0.88867088 gram saf altına eşitti. 21 Nisan 1975 tarihinde topluluk IMF örneğini izleyerek üye ülkelerin paralarının belirli miktarlarından oluşan bir Avrupa Hesap Biriminin (EUA) ihdasına karar verdi. Böylece altına dayalı bir hesap birimi yerine, üye ülke paralarının terkibine dayalı "sepet" para şeklindeki hesap birimine geçildi. Avrupa Para Sistemi' nin kuruluşuna dayanak teşkil eden 5 Aralık 1978 tarihli konsey kararında Avrupa Para Birimi ECU' nün ve 1980 tarihli bir konsey tüzüğü ile EUA' nın yerine geçmesine karar verilmiştir.⁴³

Avrupa'da entegrasyon süreci ilerledikçe Avrupa para biriminin yaratılması gereği veya Avrupa para birimine olan ihtiyaç bir baskı haline dönüşmüştür. Daha önce Avrupa hesap birimi olarak birçok form denenmiş ama hepsi üstleneceği görevlerine göre yetersiz kalmıştır. Bunun neticesinde de ECU yani Avrupa Para Birimi yaratılmıştır. Avrupa Para Sistemi ile Snake dönemi arasındaki en önemli fark ECU'dur. ECU bir kompozit para birimidir. ECU, Avrupa Topluluğu üyesi ülkeler ve aynı zamanda ERM' na dahil olmayan dışardaki ülkeler içinde geçerli olan bir genel para birimidir.

Avrupa Para Sisteminin mimarlarına göre ECU'nun sistem içindeki yardımcı rolü sırasıyla, öncelikle, Döviz mübadele mekanizmasının ortak paydasıdır (Numeraire). İkinci olarak müdahaleler için bir referans noktasıdır ve Sapma Göstergesi için bir temeldir. Üçüncü olarak Döviz Kuru Mekanizmasının bir parçası olan kredi mekanizması ve müdahale operasyonları için sıralama ya da ortak payda olmasıdır. Son olarak da Avrupa Topluluğu para otoriteleri arasında yerleştirme ya da kurma anlamında bir rezerv para ve bir ödeme aracı olmaktır. ECU 12 Avrupa Topluluğu

---

⁴²Pompret Richard, "What is the secret of the EMS's Longevity" (*Journal of Common Market Studies*, Volume 29, No 6, December 1991)p.,625

⁴³Akgün,Dr Yağar, "Avrupa Para Birliği'ne doğru", *Süreç*, Gümrük Birliği Dergisi, Eylül, Ekim, Kasım, aralık 1995, sayı:19-20, s. 73

üyesi ülkenin her birinin kesin ve belli miktarlarda para biriminden oluşan bunların ağırlıklarını içeren kompozit bir para birimidir. Milli para birimlerinin adedi, ECU merkezi mübadele ölçüsü ve ağırlıklı yüzdeleri tabloda görülmektedir.⁴⁴

TABLO 3
ECU SEPETİNİN KOMPOZİSYONU
08/10/1990 İTİBARI İLE MERKEZİ DÖVİZ KURLARI VE AĞIRLIKLARI

PARA BİRİMİ	MİLLİ PARALARIN BİRİM ADEDİ (1)	EKÜ MERKEZİ DÖVİZ KURU (2)	AĞIRLIK ORANI (3= 1/2*100)
ALMAN MARKI	0.6242	2.05586	30.4
FRANSIZ FRANGI	1.332	6.89509	19.3
İTALYAN LİRETİ	151.8	1538.24	9.9
HOLLANDA FLORİNİ	0.2198	2.31643	9.5
BELÇİKA FRANGI	3.301	42.4032	7.8
LÜKSEMBURG FRANGI	0.130	42.4032	0.3
İSPANYOL PESETASI	6.885	133.631	5.2
DANİMARKA KRONU	0.1976	7.84195	2.5
İRLANDA PUNTOSU	0.008552	0.767417	1.1
İNGİLİZ STERLİNİ	0.08784	0.69690	12.6
YUNAN DRAHMİSİ	1.440	205.311	0.7
PORTEKİZ ESKÜDOSU	1.393	178.735	0.8

Kaynak : Jorgen D. Hansen, Hans Heinrich, Jorgen Ulff-Mollernielsen, *An Economic Analysis of E.C.* (Londra: Mcgraw-Hill, 1992), s. 183.

Bireysel para birimlerinin resmi ağırlığı, ülkelerin ekonomik gücünü yansıtmaya amacındadır. Aynı zamanda, Avrupa Topluluğu gayri safi milli hasılası içindeki payları ve Avrupa Topluluğu toplam ihracatı içindeki payları da yansıtılmaktadır. Buna rağmen son kararlar politik olduğu sürece hangi ağırlıkların belirlendiğine göre net bir formül bulunmamaktadır. Ağırlıklar, üzerinde anlaşıldığında, resmi döviz kurlarının 12 Avrupa Topluluğu üyesi ülke para biriminin ECU içindeki gerçek miktarına göre, değiştirilmektedir herhangi bir paranın ağırlığının % 25 oranında değişmesi halinde yeniden gözden geçirilebilir ve bu miktarda 5 yıllık period için sabitlenmiştir. Ağırlıklar sadece, iki yanlı merkezi kurlar değiştiğinde değişmektedir. Avrupa Para Sistemi üyesi ülkeler arası döviz kurları sabitlendiğinde, ECU piyasasında, döviz kurları ve aynı zamanda, örtülü ECU ağırlıklarında gerçek günlük döviz kuru kotasyonlarına göre hesaplanabilecektir. Böylece, günlük döviz kuru dalgalanmaları gereğince, ECU piyasası döviz kurları ve örtülü ECU kompozisyonundaki ağırlıklarda değişecektir. ECU' nün ülke paraları cinsinden değeri günlük olarak (Brüksel saati ile 14.30 'da) ilan edilmektedir.

⁴⁴Hansen, Jorgen Drud., Hans Heinrich, Jorgen Ulff-Moller Nielsen, *An Economic Analysis of E.C.* (Londra: Mcgraw-Hill, 1992)p.p.182-191

ECU hesap birimi, ödeme aracı ve değer saklama aracı fonksiyonlarına sahiptir. ECU karşılıksız bir para birimi değildir. Üye devletler altın ve Dolar rezervlerinin % 20'sini Avrupa Parasal İşbirliği fonuna hesaben devretmişler, buna karşılık üye devletlere ECU tahsis edilmiştir. ECU pratikte çok çeşitli resmi ve özel kullanım alanına sahip bir paradır. Önceleri resmi kullanımı yoğun iken, gittikçe özel kullanımı da yaygınlaşmıştır. ECU başta Topluluk kurumları olmak üzere bir çok resmi makam tarafından kullanılmaktadır. Avrupa Topluluğu bütçesinde, Topluluk İstatistik Bürosunda (Eurostat) ECU kullanılmaktadır. Bazı gümrük vergileri, Topluluk para cezaları ECU cinsinden tahsil edilmektedir. Ortak tarım politikası da ECU' nün önemli kullanım alanlarından biridir. Avrupa Yatırım Bankası ve Avrupa Kalkınma Fonu rezervlerinin önemli bölümü ECU cinsinden fonlanmaktadır.

Özel kullanımda da para, sermaye ve döviz piyasalarında işlem görmektedir. ECU faizi düşük faizli ülke yatırımcılarından mevduat çekmekte ve yüksek faizli ülkelerde fon yartmaktadır. ECU cinsinden Mevduat sertifikaları, Hazine bonoları, tahviller işlem görmekte ve türev piyasalarda futures, options, swap işlemlerine konu olmaktadır. İş alemleri ve tüketiciler de ECU' yü faturalamada, muhasebede, dış ticarete, turizmde, sigorta sektöründe, kredi kartları ve seyahat çeklerinde yaygın olarak kullanmaya başlamışlardır. Tabii ki kullanımdaki bu yaygınlığa rahmen ECU banknot veya madeni para formuna sahip değildir. Komisyon eski başkanı Delors ECU' yü Avrupa Para Sisteminin gayrimeşru çocuğu olarak nitelemiştir. 1984'de Drahmi, 1989'da Peseta ve Escudo 1995'de Avusturya Şilingi, İsveç Kronu ve Fin Markasının dahil olduğu ECU ' nün terkibi sabitlemiştir. ECU'nün APS'nin diğer unsurları olan Döviz kuru mekanizması ve ödemeler dengesizliğini giderme amacıyla geliştirilen Mali Destek Mekanizmasında da önemli bir yeri vardır.⁴⁵

---

⁴⁵Akgün, Dr Yağar, "Avrupa Para Birliği'ne doğru", *Süreç*, Gümrük Birliği Dergisi, Eylül, Ekim, Kasım, Aralık 1995, sayı 19-20, s.s.74-75

3. BÖLÜM : Avrupa Para Sisteminden Tek Para Birliğine Geçiş ve Süreci

Bu bölümde özetle Delors Raporu çerçevesinde tüm detayları ile parasal birliğe geçiş için önerilen; para birliğinin hedefleri, kurumları, mali politikaları, geçiş aşamaları değerlendirilecek, Bu rapor sonrası yaşanan politik gelişmeler ve neticesinde artık gerekli hale gelen ve Avrupa Birliği'ni kuran anlaşma Maastricht anlaşması çerçevesinde parasal birlik süreci aktarılacak Ardından da Para birliği ekonomisinin, Temel dizaynı, fayda ve maliyetleri ve para birliği'nin uluslararası sistem içindeki yeri konusu sunulacaktır.

Para Birliği süreci 1957 yılında Avrupa Ekonomik Topluluğu Anlaşması ile başlayan bir süreçtir. Avrupa'da, zaman içinde uluslararası ekonomik entegrasyon farklı yapılarda gelişim göstermiştir. Sürecin başlangıcında serbest ticaret bölgesi kavramı hakimdi. Sonra yapı Gümrük Birliği şeklinde gelişmişti. Gümrük Birliği sonrası, Avrupa Tek Senedi ile işgücü ve diğer üretim faktörlerinin birlik içinde kısıtlamasız dolaşımının oluşmasıyla, Tek Pazar konumuna geçmiştir. Böylece mal ve faktör piyasaları bütünleşmiştir. Avrupa Topluluğu üyeleri arasında, birliğin, bununlada sınırlı kalmayıp para ve maliye farklılıklarının bütünleştiği bir ekonomik birlik fikri gelişmiştir. Nitekim 1969 yılında Avrupa Topluluğu devlet başkanları Topluluk içinde ekonomik ve parasal birliğe aşamalı olarak geçilmesi niyetlerini açıklamışlar ve bu yönde bir rapor hazırlanması kararını almışlardır. 1970 yılında Werner raporu bu yönde hazırlanmış ilk rapor olmuştur. Bu süreç boyunca Avrupa Konseyi birçok ekonomik yaklaşma ve parasal işbirliği kararları almıştır. 1974 yılında A.T. Konseyi' nin, Avrupa Para Sistemi organizasyonun kurulması kararı bu sürecin bir devamıdır. 1979 yılında APS' nin operasyonlarına başlaması ve ECU'nun yaratılması Avrupa'da Ekonomik ve Parasal Birliğe gidiş yolunda önemli gelişmelerdir. APS'nin başarısının 1985'de sermaye hareketlerinin serbestleştirilmesi takip eder. 1985'de AT Komisyonu, 1992 yılına kadar iç sınırlardan arındırılmış bir pazarın gerçekleştirilmesi gereğini, Avrupa tek senedi ile bir kez daha ortaya koyarlar. Bu senet işgücü, ürün, sermaye ve servis hizmetlerinin, serbestçe hareket edebileceği bir ekonomik birlik oluşturulmasını takvime bağlamıştır. Avrupa Tek Senedi, Roma Antlaşması' nın önemli bir revizyonudur. A.T.'deki parasal ve

ekonomik birliğin kurulması konusundaki en önemli aşamalardan biri de 1988 yılında kurulan Delors komitesinin; 89'da sunduğu ve Avrupa' da ekonomik ve parasal birliğe doğru geçilmesi gereken aşamaları ve teknik detayları somut bir şekilde ortaya koyan bir rapordur. Aynı zamanda artık bu yönde yeni ve kapsamlı bir anlaşmanın gereğini işaret etmesi bakımından farklı bir konuma sahiptir. Nitekim bu öneriyi Roma zirvesi ve Avrupa Birliği'ni kuran Maastricht Anlaşması takip eder. Aşağıda, Delors Raporu çerçevesinde Para Birliğinin özellikleri ve daha sonra da Maastricht Anlaşması ve parasal birlik konusunda kaydedilmesi gereken aşamalardan bahsedilecektir. Bölümün sonunda da Para Birliği ekonomisi konusunda bilgiler sunulacaktır.

A: Delors Raporu Çerçevesi Para Birliğinin Özellikleri

Delors Komitesi Eylül 1988 ile Nisan 1989 arasında 8 toplantı yapmış ve sonuçta hazırladığı raporu Avrupa Topluluğu Maliye ve Ekonomi Bakanlarından oluşan bakanlar konseyi ECOFIN 'e sunmuştur. Rapor hükümetlerarası bir konferansı ve yeni bir anlaşmanın gereğini belirtir.

Komasyon Başkanı Jacques Delors başkanlığındaki Komite Birlik hedefine ulaşılması konusunda somut öneriler getirir. 3 bölümden oluşan raporun ilk bölümü ekonomik ve parasal entegrasyona yönelik, Topluluk çerçevesinde geçmiş kayıtların ve çalışmaların tekranını içerir. İkinci bölüm, oluşturulması gereken kurumları ve son aşama olan Para Birliği 'ni içeren detaylı analizleri ve üçüncü bölümde de üç aşamalı bir geçiş sürecinin önerisinden oluşur. Amaç geçmiş tecrübelerin ışığında Birliğin hedeflerini ortaya koymak, bu hedefleri dinamik hale sokacak kurumsal yapıyı oluşturmak mali politikaların rolünü iyi oynaması ve geniş ve esnek bir zaman diliminde aşamalı olarak Birliği kurmaktır.⁴⁶

---

⁴⁶Gros Daniel, Niels Thygesen, *European Monetary Integration*. (London: Longman Group UK, 1992)p.,317

1) Ekonomik ve Parasal Birliğin Hedefi ve Dinamiği

Bu nokta itibarıyla, Delors raporu çerçevesinde Ekonomik ve Parasal Birliğin öncelikli hedeflerinden bahsetmek gerekmektedir. Hedefler açıklıkla ortaya konmuştur. Birincil olarak milli para birimlerinin fix bir değişim oranında sabitlenmesi ve tek bir para biriminin oluşması. Bunu destekleyen ve büyük önem taşıyan ve tek bir kurumda toplanan Avrupa Merkez Bankaları Sistemi olan AMBS tarafından idare edilen parasal politikaların birliği öngörülmektedir. Topluluk ekonomik politikalarının ulusal ekonomik politikaları kapsayan ve onları sıkı bir disiplin altına alan bir ekonomik birlik söz konusudur. Rekabet, politikaları, bölgesel ve yapısal politikalar ve en önemlisi bütçe politikaları bu kapsamdadır.⁴⁷

En son teori ve ekonomik politikalarda mükemmel bir birleşimin parasal birliğin tamamlanmasından önce gelmesi gerektiğini savunur. Ekonomistlere yakın bir konumdadır. Rapor Ekonomistler ve Monetaristler arasındaki tarihi görüş ayrılığını; iki ekolün karşılıklı bağıllığını tanıyarak, ortak para birimini kurarak, sabit döviz kuru ile ekonomik ve parasal politikaların birleştirilmesi gibi genel yol göstericilerle gidermiştir.⁴⁸ Aynı zamanda ekonomik ve parasal politika alanında esnek bir birlikteliğin olabirliğini de savunur. Avrupa para birliği dayanışma prensibine yani bağımlı ortaklık ve yardım prensibine dayalı bir bütünlüğe, önemli bir örnek teşkil eder. Aynı zamanda pazar ekonomisi, katılımcı politikalar ve eşit büyüme ve istikrar talebi arasında adil bir denge mantığına dayalıdır.⁴⁹

Avrupa'da ekonomik ve parasal birlik işgücünün üretilen mamüllerin, hizmetlerin sermayenin tam serbesti içinde dolaşımını, (1 Temmuz 1990'dan itibaren yürürlüğe girecektir) ortak parasal politikalarda uyumluluğu mali politikalarda tutarlılığı hedeflemektedir. Bu politikaları başında fiyat istikrarı gelmektedir.

---

⁴⁷Kaleađasý,Dr.Bađadıř, *Avrupa Birliđi'nin Yetkileri Ve Karar Alma Mekanizmaları*. (Ýstanbul: Ýktisadi Kalkýnma Vakfý Yayýnları, Dhd., 1995)s., 80

⁴⁸Karabulut, Hüseyin, *Avrupa Topluluđu Bütünleřmesinde Ekonomik ve Parasal Birlik*. (Ýstanbul: Mimar Sinan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi.,1992)

⁴⁹Anýl ,Fatih, *Delors Raporu Kapsamýnda ekonomik ve parasal birliđin geręekleřmesi*. (Ýstanbul: Ýktisadi Kalkýnma Vakfý Yayýnları,,1989)s.s.,1-2

2) Raporun Kurumsal Düzenleyici Çerçevesi

Delors Raporunda Topluluk düzeyinde ekonomik ve parasal politikaları oluşturup yönetecek ve parasal birliğe geçiş aşamasında önemli rol oynayacak kurumların oluşturulması önerilmektedir. Söz konusu çerçeve ekonomik iradenin etkili olmasını sağlayacaktır. Ekonomik ve Finansal konulardan sorumlular, Bakanlar Konseyi, Komisyon, Merkez Bankası Governörleri Komitesi ve Para Komitesidir.⁵⁰

Parayla ilgili yeni kurumlara ihtiyaç olmasının nedeni ortak parasal politikaların farklı merkez bankaları tarafından bağımsız olarak alınan kararlarla ve operasyonlarla yürütülemeyeceğidir. Buna ek olarak günlük para politikaları merkezi olarak kararlaştırılmadıkça değişken piyasa şartlarına uyum sağlayamaz.

Avrupa Merkez Bankaları Sistemi olarak adlandırılacak bileşik oluşum şeklinde organize edilecektir. Bu yeni sisteme tam bağımsız kurum statüsü verilmelidir. Anlaşma hükümlerine uygun olarak hareket edecek bu kurumun kendi bilançosu olacaktır. Ulusal Merkez Bankalarına da Avrupa Merkez Bankaları Sistemi Konseyi tarafından saptanan politikaların uygulanması düşecektir.

Avrupa Merkez Bankaları Sistemi aşağıdaki ilkelere dayanacaktır. Sistem fiyat istikrarını sağlamayı hedef alacaktır. Sistem yetkili organları genel ekonomik politikanın oluşturulmasını destekleyecektir. Sistem para politikasının oluşturulması ve yürütülmesi döviz kuru rezervlerin idaresi ve ödeme sisteminin uygun şekilde çalışmasından sorumlu olacaktır. Avrupa Merkez Bankaları Sisteminin politik araçları sistemin mali piyasalarda, döviz piyasalarında, merkez bankalarının işlevlerini, görerek ve düzenleyici rol oynanmasını sağlayacaktır. Kamu sektörü otoritelerine, şartlara uygun olarak ödünç vermez. Fakat parasal politikayı yürütme anlamında piyasada devlet menkul kıymetlerinin alım satımını yapabilir.

RAPORA GÖRE YAPI VE ORGANİZASYON

---

⁵⁰Louis, Jean Victor., *From EMS To Monetary Union*. (Brüksel: Commission of European Communities Document ,1990)p., 63

Topluluğun politik yapısına uygun olarak fedaratif bir yapı sözkonusudur. Merkez bankaları governörleri ve yönetim kurulları üyelerinden oluşacak olan ve daha sonraları üyeleri, Avrupa Konseyi tarafından atanacak olan Avrupa Merkez Bankaları Sistemi Konseyi; para politikasının oluşumu ve yürütülmesi kararlarından sorumlu olacaktır. Bundan başka bir kurul oluşturularak ortak para politikasının yürütülmesi ve parasal gelişmelerde düzen sağlanacaktır.

STATÜ

Rapora göre Avrupa MBS Konseyi' nin statüsü ulusal hükümetler karşısında tam bağımsız olmalıdır. Konsey üyesi olan Governörler uygun imtiyazlara sahip olmalıdır. Hesaplardan Sorumluluk: Avrupa Merkez Bankası Sistemi Konseyi, tarafından Avrupa Parlamentosu' na ve Avrupa Konseyi' ne yıllık rapor sunar. Bundan başka AMBS Konsey Başkanı sözkonusu kurumlara rapor vermek üzere davet edilebilir. Sistemin yönetiminin denetimi bağımsız olarak topluluk organlarınca yerine getirilir.

Avrupa Merkez Bankaları Sistemi Konseyi ile diğer kurumlar arasında bütçe ve para politikalarının etkili koordinasyonu için danışma prosedürü belirlenecektir. Politikaların yerine getirilebilmesinde esnek ve etkili olunabilmesi için bazı gereksinimlerin yerine getirilmesi gerekmektedir.

Sonuç olarak, topluluk seviyesinde politikalar kararlaştırılırken mevcut topluluk kurumları arasında sorumluluk ve görev dağılımı yapılmalıdır. A.M.B.S. Konseyi politikaları saptar. Kurul ise günlük uygulamadan sorumlu olacaktır. Üye ülkeler tarafından konulan kurallara uyulmaması durumunda Komisyon tedbirler alabilir. Delors raporu çerçevesinde parasal birliğe geçiş organizasyonunun sağlıklı bir yapıda yürütülmesi için gerekli olan kurum, komisyon, ve komitelerin kurulması somut olarak önerilmiştir.⁵¹

---

⁵¹Anýl ,Fatih, *Delors Raporu Kapsamýnda ekonomik ve parasal birliðin gerçekleþmesi*. (Ýstanbul: Ýktisadi Kalkýnma Vakfý Yayýnlarý,1989),s.s.24-27 ve Karabulut,Hüseyin,*Avrupa Topluluðu Bütünleþmesinde Ekonomik ve Parasal Birlik*. (Ýstanbul: Mimar Sinan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi.,1992)s.s.58-60 ve Bolat, Dr. Ömer, *Ekonomik ve Parasal Birlik* (Ýstanbul: Ýktisadi Kalkýnma Vakfý ,1990)s.s.,89-91

3) Mali Politikaların Rolü

Geçmiş ve güncel tecrübeler göstermektedir ki, enflasyon ülkelerin kaynaklarını olumsuz yönde etkilemektedir. Gelecekteki fiyat artışlarındaki belirsizlikler işçi ve kredi piyasalarında kontratların süresini kısaltmakta, faiz oranlarına ve ücretlere bir risk primi yüklemektedir. Bu nedenle de uzun vadeli sermaye formasyonlarını olumsuz etkilemektedir. Aktüel fiyat değişiklikleri, pazar sisteminin işleyişine de zarar vermekte, kaynakların, enflasyona bağlı olarak varlıkların zarar görmesini absorbe etmek üzere farklı yatırımlara yönelmesine yol açmaktadır. Enflasyon aynı zamanda özel ve tüzel kişilerin vergi oranlarını da yükseltici etki gösterir. Sonuç olarak enflasyon para sahiplerinin fırsat maliyetlerini yükseltir; bu da optimum altı bir nakit dengesine yol açar. Politikacıların enflasyona müracaat etmelerinin birçok sebebi vardır. Bunlar birinci olarak bütçe açıklarını finanse etmek ve devlet borçlarının gerçek değerini düşürmek olarak açıklanabilir. İkinci olarak da parasal politikaların hükümetlere manipülasyon yapma olanağı tanınması ve parasal büyüklükleri atırarak istihdam yaratma gibi avantajları tanınmasıdır.

Fiyat sabitliğinin öneminden bahsettikten sonra, Avrupa Merkez Bankası' nın görevlerine dönersek Bankası' nın öncelikli görevi fiyat istikrarını sağlamaktır. Fakat Delors Raporunda bahsedilen hedeflerden, dengeli büyüme, hayat standartlarının uyumlu hale getirilmesi, yüksek istihdam ve dış dengenin sağlanması gibi hedeflerle çelişmektedir. Buna rağmen raporun öncelikli hedefinin fiyat istikrarının sağlanması olması bu çelişkiyi biraz hafifletir. Aynı zamanda Avrupa Merkez Bankası geniş bir konsensusa göre fiyat istikrarını sağlarken ulusal hükümetler ve topluluk yapısından bağımsız olarak çalışacak kamu sektörüne direkt olarak bütçe açıklarının finanse etme olanağı tanımayacaktır. Bundesbank (Alman Merkez Bankası) Avrupa Merkez Bankası karakterinin modeli olarak görülmektedir. Parasal Birlik ortak makro ekonomik hedeflere ulaşılması amacıyla politikaların birlikte yönlendirildiği bir para alanını ifade etmektedir.⁵²

Paraların tam konvertibilitesi, sermaye işlemlerinde liberalizasyon, bankacılık ve finans piyasalarında tam entegrasyon, dalgalanma marjlarının kaldırılması ve paritelerin sabitlenmesi parasal birlik için gerekli şartlardır. Delors Raporunda bu

---

⁵²Anýl, Fatih, *Delors Raporu Kapsamýnda ekonomik ve parasal birliðin gerçekleşmesi*. (Ýstanbul: Ýktisadi Kalkýnma Vakfý Yayýnlarý, 1989)

şartların yerine getirilmesi gereğinden bahsedilir. Bu sayede tek bir parasal alan oluşabilir ve parasal yönetim kolaylaşacaktır. Sabit döviz kurları saptanmadan önce, para politikası koordinasyonu güçlendirilmeli, sermaye hareketleri tam serbestiye ulaşmalı ve mali piyasalar bütünleşmelidir. Bu durumda merkez bankaları arasında sıkı bir işbirliği ve para politikası koordinasyonu şart hale gelmiştir⁵³.

Ekonomik ve parasal bir birlik yaratmak için tek pazar birbirini etkileyen üç alanda tamamlanmalıdır. Piyasa mekanizmasını güçlendirmeyi hedefleyen rekabet politikası oluşturulmalı. Bölgesel ve yapısal alanda kaynakların optimal dağılımı temin edilmeli ve makro ekonomik koordinasyon sağlanmalıdır. Ücret esnekliği ve işgücü akışkanlığı topluluğun farklı bölgeleri ve ülkeleri arasındaki rekabet edebilirlik farklılığını gidermek için gereklidir. Aksi durumda verimliliği düşük bölgelerde üretimde ve istihdamda gerilemeler büyük olur. Böyle durumlarda finansman akışı sağlanabilir.⁵⁴

Avrupa Merkez Bankası'nın parasal politikaları mali politikalarla bir harmoni içinde olmalıdır. Delors Raporu, ulusal hükümetlerin bütçe açıkları boyutlarının kontrol altında tutulması ve kurallara bağlanmasını önermektedir. Bütçe açıkları altyapı harcamalarının bütçeyi aşması, düşük vergi geliri, artan yardımlar veya transferlerden kaynaklanabilir. Yatırım sebebi bir bütçe açığının ekonomiye zararı değil faydası dokunur. Oysa transfer harcamalarından doğan bütçe açıkları kamu borçları anlamına gelir ve problem yaratır. Bu durum, gerçekten de bütçe açıklarını limit altına sokmak ve bunu kıstas kabul etmenin gerekliliğini tartışılır kılar. Ulusal düzeyde mali kısıtlamaların temel sebebi yüksek oranda borçlanan hükümetlerin para birimlerinin değerini düşürücü bir risk altına girmeleridir. Aynı risk finansal piyasalarda artan yüksek faiz talebi durumu içinde geçerlidir. Bir argümana göre para birliğinden sonra Avrupa ülkeleri arasında döviz kuru riski ortadan kalkacağından hükümetler borçlanma oranlarını arttırabilecekler ve böylece gerçek faiz hadlerine doğru tırmanacaklardır. Bu durum sadece kendileri için değil tüm Avrupa topluluğu için geçerlidir. Bu noktadan kabul edilebilir sınırları aşan

---

⁵³Karabulut, Hüseyin, *Avrupa Topluluğu Bütünleşmesinde Ekonomik ve Parasal Birlik*. (İstanbul: Mimar Sinan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi.,1992)

⁵⁴Gros Daniel, Niels Thygesen, *European Monetary Integration*. (London: Longman Group UK, 1992)p.p.311-317

borçlarından dolayı topluluk para otoritelerinden yardım istendiğinde kurtarma operasyonları üye ülkelerde enflasyonist etkiye yol açacaktır.⁵⁵

Bu noktada, Avrupa tek para birliğine giderken, merkez bankalarının en önemli taahhüdü fiyat sabitliği olmalıdır ve ekonomik genişleme politikası izleyen hükümetler üzerinde piyasa disiplini güçlendirilmelidir.

Raporda hedeflenen sermaye dolaşımına tam serbesti ve finansal piyasaların liberalizasyonu, önemli faktörlerdir. Sermaye sahipleri tam liberalizasyon çerçevesinde piyasa koşulları dikkatini, döviz kuru değişimleri ve enflasyon ve cari hesap açıklarından, artık yüksek oranda borçlanan ülkelerin bütçe açıklarına döndürecektir. Bu durum piyasa kurallarınca yüksek risk oranından dolayı faiz oranlarının yükselmesine sebep olacak ve hükümetlerin kredibilitelerini etkileyeceğinden yeniden borçlanmaları zorlaşacak ve bütçe açıklarını ve borç oranlarını düşürmeye zorlanacaklardır.⁵⁶

Parasal Birlikte istikrar politikaları; transferler ve vergilerle ilgili olarak parasal politikaların, fiyat istikrarı yönünde gelişme göstermesi için öncelikle mali politikaların makro ekonomik stabilizasyonu ve özellikle bölgesel ekonomik şokların absorbe edilmesi gerekir. Bu noktada birlik içinde, gelir dağılımının milli vergi kanunlarıyla yeniden ayarlanması, parasal birleşmenin ön koşulu olarak kabul edilir. Mallar, hizmetler ve üretim faktörleri üzerindeki farklı vergi oranları birlik üyesi ülkeler arasında ticari dengesizliklere sebep olacaktır. Çünkü bir ülkenin rekabet edebilirliğini, vergi oranları etkiler. Ülkeler arasındaki ticaret açıklarının dengelenmesi gerekmektedir. Farklı vergi oranları üretim faktörlerinin dolaşımını güçleştirir. Aynı zamanda ekonomik büyümeyi olumsuz etkiler. Bu noktada piyasa, milli hükümetleri vergi oranlarında ayarlamaya zorlar. Finans Bakanları Konseyi. Birlik içinde daha düşük vergi oranları için karar almışlardır. Bu noktada makro ekonomik istikrarın, parasal ve mali politikaların oluşturulmasındaki önemi kaçınılmazdır. Parasal birlikte, nominal döviz kurları sabittir, parasal politikalar da merkezi bir kurum tarafından belirlenir. Fakat, yeterli işgücü dolaşım serbestisi sağlanamazsa veya fiyat ücret esnekliği, sağlanamazsa. Bütçesel transferler bölgesel

---

⁵⁵Anýl ,Fatih, *Delors Raporu Kapsamýnda ekonomik ve parasal birliðin gerçekleþmesi*. (Ýstanbul: Ýktisadi Kalkýnma Vakfý Yayýnlarý, 1989)

⁵⁶Karabulut, Hüseyin, *Avrupa Topluluðu Bütünleþmesinde Ekonomik ve Parasal Birlik*. (Ýstanbul: Mimar Sinan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi.,1992)

gelir ve istihdam dalgalanmalarını dengelemek için zorunlu hale gelir. Avrupa Topluluğu'nda işgücü serbest dolaşımı ABD ve Kanada'ya göre daha kısıtlıdır. Reel ücret esnekliği de Avrupa Topluluğu'nda Kuzey Amerika'ya göre daha düşüktür. Son dönemde Avrupa'da bölgesel ve yapısal politikalara yönelik harcamalar arttırılmıştır. bu da gelir dağılımında yeniden düzenlemeye sebep olacaktır. Avrupa Topluluğu çerçevesinde gelir vergisi ve sosyal güvenlik sisteminin kurulması da otomatik olarak üye ülkeler arası gelir dalgalanmalarına yol açacaktır. Parasal birlikte ücretler ve fiyatlar döviz kuru devalüasyonundan dolayı düşmeyecektir. Bu da reel gelirin düşmesini engeller. Birlik kurulduğunda bireysel üye ülkelerde ücret ve fiyat esnekliğinin daha fazla olacağı düşünülmektedir. Avrupa Merkez Bankası'na yüklenen taahhülle, bütçe açıklarını bail-out (problemden kaçma) yoluyla kapanmasına izin verilmeyecektir. Aynı zamanda fiyat ve ücretlerin sabitlenmesi koşulu getirilecektir.⁵⁷ Milli transfer ödemeleri ekonomik gelişmeyi yumuşatacağı gibi sermaye piyasalarının genişlemesi ve borçlanmayı kolaylaştırabilir. Bu da kısa dönemli şoklara sebebiyet verir. Burda (Solidarity) dayanışma gerekecektir.

Toparlarsak, Birlik ulusal hükümetlere devlet harcamaları ücretler, konusunda disiplini empoze etmenin yanısıra, daha hızlı, bir ekonomik birleşmeyi de empose eder. Transfer ödemeleri, borçlanma limitlerini kısıtlamanın dışında, parasal birliğin kurulmasında mali politikalarda, başka bir ön koşul gerekmemektedir. Delors Komitesi tarafından hazırlanan rapor da tek paranın tamamlanmasıyla ulusal ekonomiler birbirine daha çok bağlanacak ve toplulukta ekonomik bütünleşme derecesi yükselecektir. Sözkonusu değişiklikler ekonomik gelişme için önemli fırsatlar getirmektedir. Üye ülkeler arasında ekonomik bağımlılığın artmasıyla, hareket özerkliği kısıtlanacak ve üye ülkeler arası politika koordinasyonu zorunlu hale gelecektir.

Ücret fiyat artışlarında orantılı düşme ve dış ticaret dengeleri ve bütçe açık pozisyonlarında üyeler arası farklılıklar ülkeler arası ortak politikalarda önemli yer tutacaktır. Sermaye hareketlerinin serbetleşmesini; ürün maliyeti, fiyatı ve toplam talebi etkileyen ulusal ekonomik yönetim alanlarında tam koordinasyonun kurulması izlemelidir. Bu noktada karar alma ile yetkili kişiler, bir çok baskı ve kurumsal kısıtlama altına girecektir. 27-28 Haziran 1988'de Avrupa Konseyi, Topluluk'ta Parasal ve Ekonomik Birlik hedefini kuvvetlendirmiş. Delors Komitesi de raporunda

---

⁵⁷Anýl ,Fatih, *Delors Raporu Kapsamýnda ekonomik ve parasal birliðin gerçekleþmesi*. (Ýstanbul: Ýktisadi Kalkýnma Vakfý Yayýnlarý, 1989)

bu doğrultuda önermeleri somutlaştırmıştır. Ayrıca Avrupa Tek Senedi farklı, ekonomik, sosyal, kültürel yapıdaki ve politik karakterdeki çoğulculuğu dengeleyen ve parasal bütünleşmeyi yasal dayanaklara dayandırma yönünde bir başka önerme getirmiştir.⁵⁸

4) Delors Raporu Kapsamında Para Birliğine Geçiş Aşamaları

Bu bölümde raporda önerilen Avrupa Para Sistemin' den tek para birliğine geçiş aşamaları kısaca anlatılacaktır. Bu safhaların özellikleri ve gelişimi ileriki bölümlerde detaylı olarak verilecektir.

Delors Komitesinin raporuna göre ekonomik ve parasal birliğin oluşturulması tek bir süreçtir ve sözkonusu süreç sonuç aşamasına doğru birbirini izleyen aşamalardan oluşacaktır. Tecrübelerin ışığında Delors Komitesi, aşamaların başlangıçta ne kadar süreceği konusunda bir kesinlik belirtmemiş fakat sadece başlangıç tarihini 1 Temmuz 90 olarak belirlemiştir. ECU ise sepet para rolünden tek para konumuna geçerken bu süreçte önemli bir konumdadır.

Rapora göre bu süreç 3 Aşamadan oluşacaktır.

Birinci Aşama ekonomik ve parasal birliğin başlangıcını belirtir. Mevcut kurumsal yapı içinde ekonomik parasal politikaların sıkı koordinasyonunu hedefler. Bu Aşama ekonomik alanda iç pazarın tamamlanması ve mevcut farklılıkların; bütçe, yapısal ve bölge programlarıyla azaltılmasını hedefler.

İkinci Aşama Delors Komitesi' nin önerdiği yeni bir Topluluk anlaşmasının gerekliliği ışığında ancak bu anlaşma yürürlüğe girdiğinde başlayabilir. Bu aşamada ekonomik ve parasal birliğin yapısıyla temel organları oluşturulacaktır. İkinci aşama final aşamaya bir geçiş dönemi ve üyelere bir takım kriterleri yakalama sürecidir. (Bu kriterler ileriki bölümde anlatılacaktır)

---

⁵⁸Karabulut, Hüseyin, *Avrupa Topluluğu Bütünleşmesinde Ekonomik ve Parasal Birlik*. (İstanbul: Mimar Sinan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi.,1992)

Üçüncü Aşama da sonuç olarak sabit döviz kuru uygulaması ile ekonomik ve parasal alandaki yetkilerin topluluk kurumlarına verilmesi kararlaştırılmıştır. Parasal alanda tek para birimine geçiş ve Avrupa Parasal Birliği' nin tamamlanması hedeflenir.⁵⁹

5) Delors Raporu Sonrası Politik Gelişmeler

Avrupa Tek Senedinde ortaya konulduğu gibi üye ülkelerin bu süreçten kaçma gibi bir durumları sözkonusu değildir. Daha öncede belirtildiği gibi rapor Avrupa Tek Senedi ruhuyla hazırlanmıştır. Avrupa Birliği' nin kurulmasını sağlayan, anafikri ve kurumları aranje eden ve Avrupa Parasal Birliği' ni yaratacak geçiş aşamalarını ortaya koyan ve bu aşamaların durum değerlendirilmesinin Avrupa Konseyi tarafından yapılacağıın şart koşulduğu geniş ve tek bir anlaşma önerilir. Avrupa Birliği'ne yönelik böyle bir anlaşmanın taslağı Avrupa Parlamentosu tarafından organik kanunlara dayanarak oluşturulabilirdi.

Komitenin raporu çok iyi karşılanmış gerek gözlemciler gerekse politikacıları hayli etkilemiştir. İkisi dışında tüm ekonomik ve finans bakanları lehte görüş belirtmiş adaptasyonu çok çabuk olmuştur. Öyle ki 1989 Haziran Madrid zirvesinde, İspanyol Bakan Peseta' nın ECU sepetine dahil olmasına karar vermiştir. 26-27 Haziran 1989 tarihinde çıkan sonuçta aynı doğrultudadır. Konseyin Ekonomik ve Parasal Birlik ile ilgili çıkardığı sonuçları tam versiyonu şöyledir.

1- Konsey ekonomik ve parasal birliğe ulaşmada Tek Senette belirtildiği şekilde kararlılığını ortaya koymuş, Ekonomik ve Parasal Birliğin, iç pazarın tamamlanması ve ekonomik ve sosyal birlikteliğin oluşması ile oluşabileceğini vurgulamıştır.

2- Jacques Delors başkanlığındaki ekonomik ve parasal Birliğe geçişin aşamalarının dizayn edildiği raporun temel kabul edilip dayanışma ilkesine göre paralel yürütülmesi kararı alınmıştır.

3- Avrupa Konseyi Ekonomik ve Parasal Birliğin ilk aşamasının 1 temmuz 1990' da başlamasına karar vermiştir.

---

⁵⁹Anýl ,Fatih, *Delors Raporu Kapsamýnda ekonomik ve parasal birliðin gerçekleşmesi*. (Ýstanbul: Ýktisadi Kalkýnma Vakfý Yayýnlarý, 1989) s.s., 31-38

4- Avrupa Konseyi Ekonomi ve Finans Bakanları Konseyi, Komisyon, Merkez Bankaları Governorler Komitesi ve Para Komitesinin kurulmasına, 1 Temmuz 90'da başlayarak 1'nci aşamadan önce adapte edilmesine. Milletler arası bir konferansın organizasyonunun hazarlanması ve bu konferansın geçiş aşamalarıyla ilgili olması ve birinci aşama başladığında yeterli hazırlıklarla toplanmasına karar verilmiştir.

Delors raporuna göre birinci aşama tüm üye para birimlerinin Döviz Kuru Mekanizmasına dahil olmasını öngörür. Bu durumda Pound' un bu tarihte katılımı gerçekleşecektir. Yine rapora göre birinci aşamaya geçiş aynı zamanda onu takip eden aşamalara geçmeyi ve nihai hedefe ulaşmayı taahhüt eder. Sadece İngiltere Başbakanı böyle bir taahhütün altına girmemiştir ve çekince koymuştur. Milletlerarası bir konferansın toplanması ve İngiltere' nin buna katılması Delors raporu hedeflerini kabul ettiği anlamına gelmemektedir.

Hükümet başkanları konferansın başlangıç tarihi ile birinci aşamanın başlangıç tarihinin çakışmasını kasten engellemişlerdir. Amaç tam ve yeterli hazırlıkların yapılmasıdır. Prensipte konferansın başlangıcı birinci aşamanın başlangıcı ile bağlantılıdır. Madrid 1989 Avrupa Konseyi zirvesi'nde birçok devlet başkanının EMU' ya hazır olduğu ortaya çıkmıştır. Delors raporunda, tarih ve şartlar konusunda esneklik derecesi konusunda üyelerin iştirakçi olmaları ve bazı aranjmanlara girdiklerinde bunların yönetiminde de üye iştiraklerinin etkili olması öngörülmüştür. EMU, herşeyden öte Avrupa Tek Senedin de ortaya konan, Madrid ve Hanover' de Avrupa Konseyi' nce teyit edilen birkaç üyenin politik itirazlarına rağmen, hedeflerine ulaşma yolunda ilerlemektedir.

Birincil olarak Governörler Komitesi fikrinde anlaşma ve bu fikrin yakınlaşma fikrinin yerine geçmesi yüksek düzeyde bir komitenin kurulup temel teknik, kurumsal, ve politik sorunların tartışmasını açığa çıkarması olmuştur. Bundan sonraki aşama 8-9 Aralık 1989 Strasbourg Avrupa Konseyi toplantısıdır. Burada Avrupa Ekonomik ve Parasal Birlik için antlaşma değişikliği amacıyla Hükümetlerarası Konferans (IGC) 1991'den önce gerçekleşmesi kararlaştırılmıştır. Aynı zamanda ECU konpozisyonu yeniden değişmiştir. 1990 yılında, gözleme, tavsiye ve parasal politikalar üzerine üç alt komitenin kurulması gerçekleşmiştir.⁶⁰

---

⁶⁰Louis, Jean Victor., *From EMS To Monetary Union*. (Brüksel: Commission of the European Communities Document, 1990)s. 64

28 Nisan 1990 Dublin' de AT Konseyi toplanmış 1992 yılından önce EPB'in onaylanması için çalışmaların yoğunlaşması kararını almıştır. Haziran Dublin Zirvesi'nde EPB ve siyasi birlik içi hükümetlerarası konferansın Aralık 90'da başlaması kararlaştırılmıştır.

Avrupa Tek senedi ile canlanan Delors Raporu ile somut bir ivme kazanan, Madrid toplantısı ile karara bağlanan Avrupa' nın bütünleşme sürecinin; Kaderini etkileyen en önemli ögesi Maastricht Anlaşmasıdır. Bu Anlaşma Avrupa Birliği' ni kuran Anlaşma olarak da anılır. Aslında bu anlaşma bir sürecin kaçınılmaz bir aşamasıdır. Artık geri dönülmez bir yolda birlikteliğe yol alan Avrupa bu Anlaşmanın kaçınılmazlığının farkındaydı. Nitekim bu anlaşmadan önce Ekim 1990 da, Roma Zirvesi' nde, Birlikte EPB' in safhaları ve tarihleri belirlenmiş aynı zamanda siyasi birliğinde kaçınılmazlığı anlaşıldığından bu konuda da hükümetlerarası konferans toplanmasının gerekliliğinin altı çizilmiştir. Bu sürece tek mualif üye İngiltere' dir. Fakat buna rağmen 1 Temmuz 1990'da 1'inci aşama başlar ve Peseta ve Sterling geniş dalgalanma marjlarıyla ERM'de yerlerine alırlar. ⁶¹

Şimdiki bölümde bu konu detayıyla incelenecektir.

B: Maastricht Anlaşması Çerçevesinde Avrupa Birliği'nde Parasal Birlik Ve Aşamaları

9-10 Aralık 1991 tarihinde toplanan Avrupa Konseyi Maastricht zirvesinde varılan Anlaşma; yukarıda da belirtildiği gibi Delors raporuyla gündeme gelen, ihtiyaç duyulan ve kaçınılmaz olan aynı zamanda da Avrupa Birliği' ni kurma yolunda varılan bir anlaşmadır.

Anlaşma' nın sermayenin serbest dolaşımı ile ilgili yeni düzelemeler içeren 73B' den 73H' ye kadar olan maddeleri ve ekonomi politikası, para politikası " kurumsal düzenlemeler " ve " geçiş dönemi düzenlemeleri " başlıklarında toplam 102A' dan

---

⁶¹Gros Daniel, Niels Thygesen, *European Monetary Integration*. (London: Longman Group UK, , 1992)p.326

109K' ya kadar olan maddelerinin yanı sıra ekindeki 11 adet protokol bu konudaki hukuksal yapıyı tamamlamaktadır.

Bu protokollar, Ekonomik ve Parasal Birliğe giden sürece açıklık kazandırmaktadırlar. Ve aşağıda belirtilmişlerdir.

- Avrupa Merkez Bankaları Sistemi ve Merkez Bankası' nın kurucu tüzükleri.
- Avrupa Merkez Bankası ve Avrupa Para Enstitüsünün ayrıcalıklı dokunulmazlıkları.
- " Aşırı bütçe açığı " işlemi
- Üçüncü Aşamaya geçiş için uyum kıstasları
- Üçüncü Aşamaya geçişten geri dönüş olmayışı

Üye devletlerin kendilerine has bazı durumları da beş ayrı protokol tarafından ele alınmaktadır.

Bunlar;

- Üçüncü aşamaya geçişte Danimarka için farklı bir yöntem.
- Avrupa Merkez Bankası' nın, Danimarka' nın topluluğa ait sayılmayan toprakları (Gröenland - Faroe adaları) üzerindeki yetkileri
- Üçüncü Aşamaya geçişte İngiltere için farklı bir yöntem.
- Portekiz' in özerklik sahibi toprakları (Açures - Madares)
- Faransa' nın deniz aşırı toprakları

Bu metinlere ek olarak, Anlaşmanın ekinde Birliğin Finans ve Ekonomi Bakanları Konseyini " ECOFİN ", içeren bir bildiri bulunmaktadır. Bu noktada Maastricht Anlaşması' ndaki bu düzenlemelerle 2000' li yıllara varacak bu süreç, sağlam bir hukuksal temele oturtulmuştur.⁶²

---

⁶²Kaleađasý, Dr. Bađadýr, *Avrupa Birliđi'nin Yetkileri Ve Karar Alma Mekanizmaları*. (Ýstanbul: Ýktisadi Kalkýnma Vakfý Yayýnları, Dhd. ,1995)s.s., 79-80

Tek pazardan Ekonomik ve Parasal Birliğe, bütünleşme sürecinin dinamiğinde, parasal ve ekonomik birliğin başarıya ulaşmasının doğal uzantısı anlayışı yatar. Bu anlayış dört temel değerlendirmeye dayanır.

1- Tek pazarın mantığı, olan "dört serbest dolaşım" ancak tek para birimi ECU'ye geçilmesiyle tam faydalı hale gelecektir

2- Aynı anlayış ekonomi politikalarının birbiriyle uyumu sonucunda, fiyatların istikrarı, büyümenin sürmesi ve istihdam yaratılmasının daha etkin olacağı inancına dayanır.

3- ECU sayesinde Avrupa Birliği'nin uluslararası arenada önemli bir konuma yükseleceği ve Dolar karşısında Uluslararası piyasalarda bir denge yaratacağı düşünülmektedir.

4- Aynı anlayışta; Ekonomik, Parasal Birliğin, politik, ticari, siyasi ve askeri alanda Dünya'da ağırlığını hissettireceği de yatmaktadır.

Maastricht Anlaşması: Parasal birlik hedefinin; aşamalı ve geri dönülmez özelliklere sahip, kurumsal değişimin ve ekonomik bütünleşmenin paralel gelişeceği bir süreç kapsamında dinamik bir yapıya sahip olduğunu ifade etmektedir. Parasal birlik teorik olarak ekonomik birliğin çok önemli bir parçasıdır. Anlaşmanın mantığına göre tek para birimi ve ortak merkez bankasının olmadığı yerde ekonomik ve tam bir birlik gerçekleşmiş sayılamayacaktır.⁶³

Kanı; oldukça merkezi bir düzen olarak öngörülen Para Birliği'nin, etkin bir siyasal birlik zeminine oturtulmadan uygulanamayacağıdır. İleriki yıllarda Birliğe yeni katılımların olacağı şüphesizdir. Kalabalıklaşan ama federal nitelikli bir siyasal yapıya sahip olmayan bir Birliğin kapsamlı bir ekonomik bütünleşme sürecini yürütmesi zor olacaktır. Bunun sebebi, ortak para politikalarının oluşturulması, ekonomik düzeyi yüksek ülkeler ile zayıf olanlar arasındaki yakınlaşmayı

---

⁶³Kaleađasý,Dr.Bađadýr, *Avrupa Birliđi'nin Yetkileri Ve Karar Alma Mekanizmaları*. (Ýstanbul: Ýktisadi Kalkýnma Vakfý Yayýnları, Dhd. ,1995)s.s.,80-82

sağlayacak, ekonomik politika koordinasyonu hep Parasal Birliğin gereklilikleridir. Bu da ancak sağlam bir siyasal birlik zemininde yapılabilir.⁶⁴

Hükümetlerarası konferansların başlaması kararını veren 14-15 Aralık 1990 tarihinde Roma'da toplanan AT Konseyi Zirvesi'nde parasal birlik için üç aşamalı bir takvim saptanmıştır. Bu takvime göre bu toplantıda içinde bulunulan birinci aşama 1994 başında biterken üçüncü aşama en erken 1997 başında başlayacaktır. Antlaşma bu takvime sadık kalırken, üçüncü aşamanın başlaması için ayrıca en geç 1 Ocak 1999 tarihini saptayarak bu konudaki siyasal taahhüdün bağlayıcılığını arttırmaktadır.

Aşağıda Maastricht Anlaşması çerçevesinde Para Birliği aşamaları detayları ile sunulmaktadır.

1- Birinci Aşama Ve Başlıca Özellikleri

Birinci Aşama 1 Temmuz 1990 tarihinde başlayarak Maastricht Antlaşması'nı da içine alır. Bu safhanın özelliği geçiş aşamasında ekonomik alanda iç pazarın tamamlanması ekonomik farklılıkların azaltılmasıdır. Fiziki, teknik, ve mali engellerin kaldırılması, yapısal fonların reformu ve miktarının artırılmasıyla dengesizlikler ortadan kaldırılacaktır. Parasal alanda finansal bütünleşmenin serbestisi, tüm topluluk paralarının APS mekanizmasına katılması öngörülmüştür. Avrupa Merkez Bankası Goverönler Komitesi parasal politika koordinasyonu daha etkili yerine getirebilmek için üç alt komite oluşturmuştur. Bunlar Para Politikası Komitesi, Döviz Politikası Komitesi ve üye devletlerin para politikalarıyla ilgili bilgi alacakları Danışma Komitesi'dir.

Ekonomik ve parasal birliğin hazırlanması sürecinde A.B. Konseyi'nin kararlaştırdığı yönde Bakanlar Konseyi üye ülkelerin ekonomik politikalarının, performanslarının eşgüdümünü sağlamaya çalışır. Bakanlar Konseyi'nin tavsiyeleri herhangi bir üye devlet tarafından dikkate alınmadığı takdirde tek yaptırım olarak, bu durumu Avrupa Parlamentosu'na şikayet edilmesi ve kamuoyuna duyurulması

---

⁶⁴Karabulut, Hüseyin, *Avrupa Topluluğu Bütünleşmesinde Ekonomik ve Parasal Birlik*. (İstanbul: Mimar Sinan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi., 1992)s.s.51-54

öngörülmüştür. Bu düzenleme üçüncü aşamaya kadar geçerliliğini koruyacaktır. Uzun vadede ekonomik performanslar arası uyumun önkoşullarını oluşturmak amacı ile üye ülkelerin hükümetleri kamu harcamalarına kısıtlama getiren ekonomik planlar yürürlüğe sokmuşlardır. Fakat bu planların uygulanması özellikle Avrupa'da resesyonun ağır olarak yaşandığı 1993 yılında önemli sosyal çalkantılara ve grev dalgalarına sebep olmuştur.⁶⁵

Üye devletlerin 1994 yılından itibaren uymakla yükümlü oldukları bütçe politikası ile ilgili 2 önemli yasak getirilmiş ve üyeler önlem alma ve düzenleme yapmakla zorunlu tutulmuşlardır. (Madde 109E).

Bunlar

- Ulusal Merkez bankalarının, ulusal, bölgesel ve yerel yönetim birimlerine ve hükümetlere yaptıkları mali yardımın son bulması.

- Bu yönetim birimlerinin, borçlarına "No bailing out" (Zordan kaçamama) kuralının uygulanması şart koşulmuştur.

Ekonomi ve Finans Bakanları Konseyi'nin yılda en az iki defa inceleyeceği hususlar da şunlardır:

- Toplulukta üye devletlerdeki ekonomik şartlar ve beklentiler.

- Üye ülkeler içerisinde topluluğun bütününde politikaların tutarlılığı.

- Dış ekonomik çevre ve bunun topluluğun ekonomisi ile karşılıklı etkileşimi.

Birinci aşama ile ilgili hükümler; Ulusal Merkez Bankaları Başkanlar Kurulu nezdinde karşılıklı bilgilendirme ve danışma mekanizmalarının güçlendirilmesini ve ECU'yü oluşturan para sepetinin dondurulmasını öngörmekteydi. (Madde 109C). Oysa 1992 genelinde ve 1993 yazında yaşanan döviz krizi ve APS sisteminde ki çalkantılar. İngiliz ve İtalyan paralarının ECU ortak sepetinden çıkarak daha serbest dalgalanmaya başlamaları parasal birlik konusunda Anlaşmanın öngördüğü takvimin uygulanabilirliği hakkında kuşkular doğurmuştur.

---

⁶⁵Kaleađasý, Dr. Bađadýr, *Avrupa Birliđi'nin Yetkileri Ve Karar Alma Mekanizmaları*. (Ýstanbul: Ýktisadi Kalkýnma Vakfý Yayýnları, Dhd.,1995) s.83

Oysa Avrupa ekonomi, finans ve parasal işlerden sorumlu Komisyonun Başkan yardımcısı. Christophersen, birinci aşama öncesi çeşitli çalışmalar ve zirvelerde alınan kararlarla başarıyla tamamlandığı görüşünde olduğu bazı fiili durumlar vardı. Bunlardan en önemlisi Avrupa Para Sisteminin güçlendirildiği, yeni katılımlarla geliştiği, döviz paritelerinin son 3.5 yıldır değişmediği, İtalyan liri ve Belçika frankından sonra İngiliz Sterlingi'nin de bu sistemin temel taşı olan döviz kuru mekanizmasına katılması beklentisi idi. Başkan yardımcısı. Christophersen'in birinci aşamanın fazla sürmemesi ve hükümetlerarası konferansın çalışmalarını hızla tamamlayarak sonuçların üye devletler tarafından 1992 yılına kadar onaylanmasını istiyordu.

31 Aralık 1993 yılında sona eren parasal birliğin kurulmasının birinci aşaması sürecinde yaşanan çalkantılardan kaynaklanan bir tedirginlikle ikinci aşamaya geçiş gerçekleştirilmiştir.⁶⁶

2- İkinci Aşama Ve Başlıca Özellikleri

Ekonomik ve parasal birliğin kaderi ve tam anlamıyla Avrupa'da parasal birleşmenin gerçekleşip gerçekleşmeyeceği bu safhada netlik kazanacaktır.

Ekonomik birlik hedeflerine ulaşılırken, diğer yandan, Avrupa Para Enstitüsü'nün kurulması. Avrupa Para Sistemi'nin yeniden düzenlenmesi, sermayenin serbest dolaşımının yürürlüğe girmesi ve merkez bankalarının bağımsızlıklarının oluşturulması ile parasal birliğin zemini hazırlanmaktadır. Bu dönemde, üyelerin uyumlu bir büyüme hızına ulaşmaları ve nihai aşamaya geçiş için belirleyici bir koşul olarak birlik nezdinde ortak ekonomik politika temelleri atılmaya başlanmıştır. Ekonomik büyüme, kamu açıklarının artışının denetim altına girmesi ve azaltılması, enflasyonun gündemden tamamen çıkarılması, temel amaçlar olarak hem üyelerin hem de birliğin yükümlülükleri olarak tanımlanmıştır. İkinci aşamanın uygulamaya geçilmesi ile ilgili yasal metinler 13 Aralık 1993'de AB Bakanlar Konseyi'nce onaylanarak 1 Ocak 1994'te yürürlüğe girmiştir.

---

⁶⁶**Avrupa Birliđini Kuran Anlađma**,(Ýstanbul :Ýktisadi Kalkýnma Vakfý Yayýnlarý,1992)

Çatý M.Osman, " Maastricht Treaty Monetary Union " Political Science International Relations. ve.Kaleađasý,Dr.Bađadýr, *Avrupa Birliđi'nin Yetkileri Ve Karar Alma Mekanizmaları*. (Ýstanbul: Ýktisadi Kalkýnma Vakfý Yayýnlarý, Dhd. ,1995)ss.,83

Birinci aşamada yürürlüğe giren sıkı bütçe politikasına ilaveten üye devletler, 1 Ocak 1994'ten itibaren bütçe politikalarında Dört temel ilkeye uymakla yükümlü tutulmuşlardır. (Madde 109E-3). Bunlar, Merkez Bankaları tarafından sağlanan mali desteklerin kaldırılması, No bailing out, Devletlerin mali kurumlar nezdindeki ayrıcalığının kaldırılması. Aşırı bütçe açığından sakınılmasıdır.

Madde 104-C. aşırı bütçe açığını tanımlayıp topluluk düzeyinde bir gözetim mekanizması kurmaktadır. Çok taraflı gözetim hem kısa hemde orta vadeli perspektifte makro-ekonomik ve mikro-ekonomik ve yapısal politikalar üzerinde yoğunlaşacaktır. Komisyon tarafından sunulan rapor ve analizler konsey tarafından yürütülecektir. Bu analizlerin kapsamı; para bütçe politikaları, arz talep durumları, fiyat maliyet gelişmeleri, istihdam, bölgesel kalkınma, mali piyasalar, kamu maliyesi, parasal büyüklükler, faiz oranları döviz kurları, dış dengesizliklerdir. Milli ekonomik durumlar ve topluluğun ekonomik durumu ile ilgili yıllık rapor hazırlanması ve bu doğrultuda bu göstergelere yön verilmesi uzmanlar düzeyinde, her üye ülkeden ve Komisyon'dan birer temsilciden oluşacak parasal komitenin konsey toplantılarına katılması. Bakanlar Konseyi başkanının ve komisyonun Avrupa Konseyi ve parlamentosuna bilgi vermesi gereği düzenlemelerle belirtilmiştir.⁶⁷

Bütçe açığının tanımlanması aşağıdaki kıstaslara bağlanmıştır.

Kıstas 1: Yıllık bütçe açığı (GDP) G.S.Y.İ.H.nın %3'ünü aşmamalıdır.

Kıstas 2: Kamu borçları (GDP) G.S.Y.İ.H.'nin %60'ını geçmemelidir.

Antlaşmanın 104'üncü maddesine göre bir üye devletin bu kıstaslara uymadığının komisyon tarafından saptanması gözetim mekanizmasını devreye sokar. Bunu, Komisyonun diğer makro ekonomik etkenleri gözönünde bulundurarak bir rapor hazırlaması izler. Bu rapor üye devletlerin temsilcilerinden oluşan para kurulunda görüşüldüden sonra, Komisyon tarafından uygun görülürse Bakanlar Konseyi'ne havale edilebilir. Bakanlar Konseyi sözkonusu "aşırı bütçe açığı" dosyasını tüm genel etkenleri gözönünde bulundurarak inceledikten sonra nitelikli oy çoğunluğuna

---

⁶⁷Kaleađasý,Dr. Bađađýr, *Avrupa Birliđi'nin Yetkileri Ve Karar Alma Mekanizmaları*. (Ýstanbul: Ýktisadi Kalkýnma Vakfý Yayýnları, Dhd. ,1995)s.84

dayalı bir oylama sonucunda durum saptayıp, muhatabı üye ÷lkeye bir tavsiye kararı alır. Böylece durumun kamuoyuna duyurulması ÷lke hakkında ilk yaptırım olmuş olur. Bu ÷lkenin verilerinde düzelme olmaması durumunda başka yaptırımlarda devreye girebilir. Ancak bunun için 3.cü aşamanın başlaması gerekir.

İlk iki kıstasa ek olarak Anlaşma, üç ayrı ekonomik kıstası daha saptayarak üçüncü aşamaya geçiş için, üye ÷lkelere performans hedefi olarak belirtmiştir. (Madde 109 - 181).

KISTAS 3: Fiyatların İstikrarı kıstası: Enflasyon oranı enflasyonun en düşük düzeyde olduğu üç ÷lkenin ortalamasından en çok %1.5 oranından fazla olmalıdır.

KISTAS 4: Zamanla faiz oranlarının uyumlaşması kıstası. Uzun vadeli faiz oranı, enflasyon oranı en düşük olduğu ÷lkelerin faiz ortalamasını %2'den fazla geçmemelidir.

KISTAS 5: Parasal Denge Kıstası: Ulusal para biriminin, Avrupa Para Sistemi içindeki dalgalanması "ECU" ortalama birimine göre %2.25 sınırlarını aşmaması ve para birliğinin sonuç aşamasından en geç iki yıl önce bu sınırların içinde olunması.

Parasal birliğin 2. aşamasında henüz üye devletlerin ulusal egemenlik haklarından feragat etme durumları olmasada. Bu yönde bir evrimin hukuksal ve ekonomik zemini hazır hale getirilmelidir. Bu yönde Brüksel'de 29 Ekim 1993'de toplanan AT Konseyi toplantısında, İkinci aşamanın hemen başında resmen faaliyetine başlayan APE'nün yönetim merkezi olarak, Bundesbank'ın bulunduğu Frankfurt' seçilmiş. Başkanlığına da Belçikalı Alexandre Lamfalussy atanmıştır. APE, Merkez Bankaları Başkanları komitesinin yerine geçerek, görevi de üye ÷lkeler arasında tek bir para politikasının araçları ve yöntemlerini teknik düzeyde hazırlamak olarak belirlenmiştir. (Madde (109F-3).

Parasal denge kıstası topluluğun iç para piyasasına yeni bir disiplin getirmektedir. Bu kıstas devalüasyonun bir ekonomik politika aracı olmasını engeller. Aynı zamanda İtalya, İngiltere, Portekiz, İrlanda ve Yunanistan açısından sorun yaratmaktadır. Sermayenin tamamen serbet dolaşımının sağlanması üye ÷lke vergi politikalarının düzenlenmesini zorunlu kılar. Merkez bankalarının hükümetlerden bağımsızlığı ilkesinde Alman Merkez Bankası model alınmış bu modelin kurulacak

Avrupa Merkez Bankası için üye ülkelerin Merkez Bankaları tarafından benimsenmesinin zorunluluğu Anlaşmanın 108'inci maddesinde yer almıştır ve 3'üncü aşama öncesi tamamlanması gerekmektedir. Fransa yılların geleneğini bozarak ikinci aşamaya geçişle birlikte kendi Merkez Bankası'nın hükümete karşı olan bağımsızlığını güvence altına almıştır.⁶⁸

3- Parasal Birliğe Geçiş

1- Üçüncü Aşamaya Geçiş

İlki 1997 yılı başında siyasal bir karar ile ikincisi 1999 yılında geri dönüşü olmayan bir süreç özelliğiyle üçüncü aşamaya geçiş için Maastricht Antlaşması iki ayrı yöntem alternatifini sunmaktadır. Böylece Parasal birliğin en erken 1997 yılında en geç 1999 yılında yürürlüğe girmesi için üyeler hukuksal bağlayıcı bir yükümlülük altına girmişlerdir.

Geçiş mekanizması: 1996 yılında Komisyon'un ve APE'nün üye ülkelerin ne derecede birinci ve ikinci aşamaların gerektirdiği yasal düzenlemeleri ve ekonomik uyumu gerçekleştirdiklerini inceleyen raporları ile işlemeye başlayacaktır. Merkez bankaları bağımsızlıklarının düzenlenmesi beş temel ekonomik uyum kriterinin yanı sıra ECU'nun mali piyasalardaki rolü, tek pazarın işleyişi, devletlerin cari hesaplar dengeleri, istihdam ve maaşların evrimi gibi diğer önemli ekonomik göstergeler de değerlendirilicaktır.

Bu raporlar üzerine Bakanlar Konseyi ECOFIN, nitelikli oy çokluğu ile tek tek her ülkenin üçüncü aşamaya geçiş koşullarının oluşup oluşmadığı inceleyecektir. Daha sonra görüşünü, Avrupa Parlamentosu'na ve üç temel soruya cevap vermesi için Avrupa Birliği Konseyi'ne iletmesi gerekir.

Birbirine bağlı sorular:

---

⁶⁸Kaleađasý, Dr. Bađadýr, *Avrupa Birliđi'nin Yetkileri Ve Karar Alma Mekanizmaları*. (Ýstanbul: Ýktisadi Kalkýnma Vakfý Yayýnları, Dhd. ,1995)s.s.,84-89

- Üye devletlerin çoğunluğu olan yedi ülke; veya İngiltere'nin "Opting out" hakkını kullanması durumunda altı olarak hesaplanır. Yeni üyeler katılmışsa toplu üye sayısına göre hesaplanır. Üye ülke geçiş için gerekli ekonomik kıstaslara uymaktamıdır?

- Bu sorunun yanıtı olumlu ise - üçüncü aşamaya geçilmeli midir?

- Bu sorunda yanıtı olumlu ise - üçüncü aşama hangi tarihte başlamalıdır?

Üçüncü aşama daha önce olmadıysa bu yöntemle en geç Ocak 1999'da yürürlüğe girer. Fakat bu tarihten önce AB Konseyinin toplanıp sayısal sınırlama gerektirmeden hangi ülkelerin parasal birlik için hazır olduğunu kararlaştırmalıdır. Parasal Birliğin dışında kalan ülkeler için ise geçici ayrıcalıklı statü yaratır ve her iki yılda bu komisyon ve AMB tarafından gözden geçirilen bir geçiş dönemi başlar. (Madde 109K)Parasal Birliğe katılmaya hazır olduğuna kanaat getirilirse o ülke için geçiş karar alma süreci uygulanır.

Aşağıda bu karar alma süreci ile ilgili ayrıntılı bir şema görülmektedir.

ŞEKİL1
EKONOMİK VE PARASAL BİRLİK
KARAR ALMA MEKANİZMASI

TEK PAZAR
Avrupa Birliği Anlaşması

1994

Avrupa Para Enstitüsü (APE)

APE Raporu

KOMİSYON Raporu

Avrupa Birliği Konseyi
kararı

Üye ülkelerin, çoğunluğu ekonomik
uyum kistaslarına uyuyorlar mı?

HAYIR

EVET

Para Birliğine Geçiş

1997

APE Raporu

KOMİSYON Raporu

Avrupa Birliği Konsey Kararı

1999

Ekonomik uyum kistaslarına uyan ülkeler

Parasal Birliğe Geçiş

Avrupa Merkez Bankası
Tek para politikası

"ECU"

Kaynak: Kaleağası, Dr. Bahadır, *Avrupa Birliği'nin yetkileri ve karar alma mekanizmaları*. (İstanbul: İktisadi Kalkınma Vakfı Yayınları, Dhd. Brüksel Üniversitesi Avrupa Etüdler Enstitüsü, 1995)

Anlaşma metni üçüncü aşamaya geçişin geri dönülmez niteliğinin altını çizerek hükümetlerarası konferansta üzerinde mutabakat sağlanan üç ilkeyi gözönünde bulundurmaktadır.

Bu üç ilke:

Veto hakkı olmaması: Hiçbir üye devletin üçüncü aşamaya geçişi veto hakkı bulunmaması ilk ilkedir. Bu ilkenin hukuksal boyutu da karar alma mekanizmasında

oybilgi yerine nitelikli oy çokluğunun öngörülmesidir. Anlaşmanın ek ve bağlayıcı protokolü her ülkenin parasal birliğe geçiş için topluluk iradesine saygı göstermesi ve engellemede bulunmamasını içerir.

II Zorunluluğun olmaması ilkesi: Antlaşmaya imza atan her üye devletin zorunlu olarak parasal birliğe geçemeyeceği kabul edilmiştir. Bu yaklaşım, Maastricht Anlaşmasıyla sonuçlanan derinleşme sürecinin en başından itibaren Parasal Birlik sürecine ideolojik olarak farklı yaklaşan İngiltere ile anayasal düzeninden kaynaklanan bazı çekinceleri bulunan Danimarka'nın istekleri doğrultusunda anlaşmaya eklenen bir protokolde açıklık kazanmıştır. Danimarka'da bu konu ile ilgili bir referandum yapılması anayasal gerekliliktir. Geçici ayrıcalıklı statü ile parasal birliğe katılmasa bile topluluk hukuk düzenine dahil olmaya devam edebilecektir. İngiltere ile ilgili protokolde ise ülke, ulusal egemenliğinden feragat etmek istemediği, bütçe politikası ile ilgili hükümlerin dışında kalabilecektir.

III. Ayrımcılık Yapılmaması İlkesi: Bu ikeye göre İngiltere ve Danimarka sadece kendi istekleriyle parasal birlik sürecine dahil olabilirler. Fakat, önce üçüncü aşamaya uyum kistaslarına, göre değerlendirme yapılır.⁶⁹

II- Üçüncü Aşamının Özellikleri

Üçüncü aşamada, artık parasal birliğin tüm kurumsal yapısı faaliyetlerine başlarken ekonomik birlik sürecinin tamamlanması öngörülmektedir. Topluluk mali yardım mekanizmalarının kurulması (Madde 103 A) aşırı bütçe açığına karşı etkin yaptırımlar uygulanması (Madde 104 C) ve uluslararası ilişkiler düzeyinde Topluluğun ekonomik hükümet niteliğinin güçlendirilmesi anlaşmada öngörülmektedir.

- Mali yardım mekanizmaları olağan üstü bir hal durumunda devreye girerler.

---

⁶⁹**Kaynaklar:** Avrupa Birliđini Kuran Anlaşma.,(Ýstanbul Ýktisadi Kalkýnma Vakfý ,1992)

Çatý M. Osman, " Maastricht Treaty Monetary Union " Political Science International Relations.

Kaleaðasý, Dr. Baðadýr, *Avrupa Birliđi'nin Yetkileri Ve Karar Alma Mekanizmaları*. (Ýstanbul: Ýktisadi Kalkýnma Vakfý Yayýnları, Dhd. ,1995)s., 83

- Aşırı bütçe açığına karşı etkin yaptırım.: Ancak Parasal Birliğe dahil ülkelere karşı böyle bir yaptırım mümkün olabilir. Aslında 2'nci aşamada aşırı bütçe açığı olan ülkenin birliğe girememesi etkin bir yaptırım sayılabilir.

Parasal Birliğe dahil olan bazı ülkelerin bütçesi açık vermeye başlarsa önce 2'inci Aşamadaki prosedür başlatılır. Durum devam ederse Bakanlar Konseyi aşağıdaki yaptırımları uygulayabilir, Bunlar:

- Piyasaya tahvil ve senet sürmeden önce kamuoyunu bilgilendirme zorunluluğu

- Avrupa Yatırım Bankasının bu ülke ile olan ilişkilerde olumsuz durumu dikkate alması

- Bakanlar Konseyince, Bütçe açığı giderleri kadar bir miktar belirlenerek, para cezalarının uygulanması ya da para blokajı olabilir.

Parasal alanda Maastricht Anlaşması; Avrupa Merkez Bankası Sistemi'nin birinci amacı olarak fiyat istikrarını saptar. (Madde 105, s.1) ECU'ye geçiş sürecinin ilk safhasında parasal birliğe katılan ülkelerin paraları arasında parite sağlanır. Bakanlar Konseyi ulusal paraların artık bir daha değişmemek üzere ECU'ye karşı olan değerlerini saptadıktan sonra tek para birimine geçilir. Bu noktadan sonra Bakanlar Konseyi ECU'nun sorumluluğunu AMBS'e devredecektir. ECU'nun basılması görevi ulusal merkez bankalarına verilirken piyasaya sürülmesi veya çekilmesi ile ilgili tüm kararları AMB alacaktır.⁷⁰

Teknik zorluklar aşıp ECU piyasada ulusal paraların yerini alınca birlik somutlaşacaktır. İç para politikasında bu kadar önemli bir bütünleşmeye gidilmesi federalist özelliğinden dolayı aynı zamanda bir siyasal bütünleşme nedeni olacaktır. Tek bir para politikasının öngördüğü ekonomik ve parasal disiplinin ancak federal bir anayasal düzende mümkün olabileceği tezinden yola çıkarsak Maastricht Anlaşması ile parasal birlik, hedefine doğru ekonomik bütünleşme dinamiğinin takvime bağlanmasına rağmen sonuna kadar uygulanabilirliği hakkında ciddi kuşku oluşmaktadır.

---

⁷⁰Avrupa Birliđini Kuran Anlaşma.,(Ýstanbul Ýktisadi Kalkýnma Vakfý ,1992); ve Kaleađasý, Dr. Bađadı, *Avrupa Birliđi'nin Yetkileri Ve Karar Alma Mekanizmaları*. (Ýstanbul: Ýktisadi Kalkýnma Vakfý Yayýnları, Dhd. sayfa 83,1995)

Siyasi irade eksikliği nedeniyle parasal birliğe katılmama olasılığı olan İngiltere ve Danimarka'nın konumları ile ilgili protokol, gerekli ekonomik koşulları yerine getiremeyen ülkeler için ise geçici ayrıcalıklı statünün öngörüldüğünü daha önce belirtmiştik. Her ne kadar bu ülkeler para politikalarını uygulamada ulusal egemenliklerini korusalarda yada öyle gözüksede günümüzde, Alman Markına endeksli kur politikaları, Birlik sonrası ECU'ye endeksleneneğinden, Birlik'ten dışlanmayacaklardır. Hatta çok uluslu güçlü Avrupa olgusu doğrultusunda Anlaşmanın (109-3) madesi, tüm merkez bankalarının başkanlarını bir araya getiren bir genel kurul oluşmasını ve APE'nün görevlerine yakın bir görev alanında varlık göstermesini öngörmektedir.⁷¹Üçüncü Aşamada, ECU'nün dış para politikası, AMB'nın tavsiyeleri doğrultusunda ECOFİN tarafından yönetilir. Madde (109, s: 1,2) Dış piyasalara ECU müdahaleleri de AMB'nin kontrolünde gerçekleşecektir.

Bu noktada Maastricht Avrupa Birliği Anlaşması çerçevesinde Avrupa'da Parasal Birlik açıklanmış bunuyor Bu bölümü takip eden bölümde Para Birliği ekonomisi ele alınacak ve Para Birliği'nin ekonomik temeli açısından olası fayda ve zararları incelenecektir. Ardından da Para Birliği'nin Uluslararası para sistemi içindeki yeri üç ayrı başlık altında irdelenecektir.

C: Para Birliği Ekonomisi

Bu bölümde para birliği ekonomisinin incelemesi yapılacak ve parasal birliğin topluluk için, avantajlı olup olmadığı üzerinde durulacaktır. Parasal birliğin fayda maliyet analizinin yapıldığı bazı dokümanlar kaynak gösterilerek açıklama yapılacaktır. Ardından Avrupa Para Birliği'nin global para sistemi içindeki yeri topluluğa bu açıdan sağlayacağı avantajlar bazı sayısal verilere dayanarak açıklanacaktır.

---

⁷¹ Boyer, Miguel "Application of Maastricht Treaty" Edited Steinherr Alfred, **30 Years Of European Monetary Integration From The Werner Plan To EMU** (London: Longman Group Ltd. UK, 1994)p83,; ve Kaleađasý, Dr. Bađadýr, *Avrupa Birliđi'nin Yetkileri Ve Karar Alma Mekanizmaları*. (Ýstanbul: Ýktisadi Kalkýnma Vakfý Yayýnları,Dhd.,1995)s.s.89-92, ve *Avrupa Birliđini Kuran Anlařma*,(Ýstanbul Ýktisadi Kalkýnma Vakfý ,1992)

1: Para Birliğinin Ekonomik Temeli ve Dizaynı, Fayda ve Maliyetleri

Avrupa Konseyi (Zirve) Haziran 1989'da Madrid'de ve Aralık 1989'da Strasbourg'da yaptığı toplantılar sonucunda 13 Aralık 1990 tarihinde çalışmalarına başlayacak Hükümetlerarası Konferans ile ilgili olarak Topluluklar Komisyonu'ndan Para Birliği'nin gerek ekonomik temelleri ve fayda - maliyet analizi gerekse kurumsal ve düzenleyici çerçevesi hususunda hazırlık çalışmaları yapmasını istemiştir.

Bunun üzerine Komisyon, temel hususları açıklığa kavuşturmayı, analizi derinleştirmeyi ve bazı alternatif modeller için bir değerlendirme yapmayı amaçlayan bir çalışma raporu hazırlayarak, bunu 20 Mart 1990 tarihinde Ekonomi - Maliye Bakanları Konseyi'ne sunmuştur. Komisyon bu çalışma raporunu hazırlarken, Bayan Guigou'nun başkanlığını yaptığı yüksek düzeyli çalışma grubunun hazırladığı rapor ile İlgiliz Maliye Bakanlığı'nın 1989 Kasım ayında açıkladığı öneri (Ekonomik ve Parasal Birlik'e doğru Gelişmeci Bir Yaklaşım) temelinde yapılan yoğun tartışmaları, ayrıca bu konuda Parlamento, Konsey, Merkez Bankaları Governörler Komitesi ve Parasal Komite gibi Topluluğun muhtelif plaformlarında yapılan tartışmaları görüşmeleri de dikkate almıştır. Bu alışmalar ışığında, Para Birliği' nin muhtemel faydaları ve maliyetleri beş ana başlık altında gruplandırılmıştır:

a) Fiyat istikrarı avantajları: Fiyat istikrarının kendisi ekonomiye yararlıdır ve iyi bir şekilde biçimlendirilen PB sayesinde daha güvenli, uzun süreli ve de daha az maliyetli olarak sağlanabilir. Enflasyon yönünden sıkıntılarla karşılaşan ülkeler bunu daha iyi anlayabilirler. Bu gerçek F.Almanya için de doğru olup, PB bu ülkenin partner ülkelerinde de fiyat istikrarının sağlanıp enflasyon ithali ile karşılaşma riskinin azaltılmasının en emin yolunu sunmaktadır.

b) Ekonominin daha etkin olmasını ve fiyat istikrarı ile uyum içinde olarak daha kuvvetli bir ekonomik büyüme sağlama: PB, Tek Pazar'ın sonucu olarak doğacak maliyet tasarrufları ve piyasaların daha fazla bütünleşmesi şeklindeki avantajları daha da arttırabilir. Avrupa'daki teşebbüsler ortak bir para birimi kullanılmasını, muamele maliyetlerini ve döviz kuru belirsizliğini ortadan kaldırmak suretiyle Avrupa'daki iş ortamını geliştirecek olumlu bir itici güç olarak değerlendirmektedirler. İş alemindeki iyimserlik halen 1992 - tek pazar süreci açısından geçerli olup, PB'ne doğru atılacak adımlar bunu daha da güçlendirebilir.

c) Kamu maliyesi üzerinde, milli bütçelerin yönetimi ile ilgili etkiler : Daha düşük faiz oranları yoluyla bazı ülkeler için avantajlar sözkonusudur. Bazı ülkeler bütçe açıklarının büyük bir bölümünü faiz oranlarını yükseltme aracını kullanmak suretiyle kapatabilirler. Ancak böyle bir politika döviz kuru risk primini arttıracaktır. PB bu risk primini ortadan kaldıracaktır.

d) Nominal döviz kuru ayarlamaları hariç bırakılacağından istihdam ve bölgesel denge üzerindeki etkiler : Gerçekte döviz kuru aracı oldukça etkisiz görünür ve alternatif uyum politikaları gündeme gelir. Bu alternatifler bir ekonominin etkinliğine katkıda bulunur ve bundan dolayı EPB' in faydalarını daha da artırır.

v) Topluluğun daha güçlü bir konuma gelmesinin yararları ile beraber, uluslararası ekonomik ve parasal sistem üzerindeki etkiler, Doğu Avrupa'daki gelişmeler, Topluluğun kuvvetli bir PB kurmasının önemini arttırmaktadır.

Tek Pazarın tamamlanmasının muhtemel etkileri üzerinde daha önce yapılmış araştırmalar (Cecchini Raporu) ile PB'nin gerçekleştirilmesinin muhtemel etkileri üzerinde yapılmakta olan çalışmalar arasında paralellik düşünülebilir. Cecchini Raporu Tek Pazar'ın Topluluk ekonomisinde toplam fayda olarak %5-7 oranları arasında bir GYSİH artışı sağlayacağı tahmininde bulunmuştu. PB'in gerçekleştirilmesinin getireceği muhtemel faydaların bazılarının benzer şekilde daha başka kazançlar sağlayabileceği düşünülebilir. Bunlar yukarıda belirtilen etkinlik ve büyüme etkileridir. Halbuki Para Birliği daha yaygın ve çok çeşitli etkiler meydana getirecektir. PB'in muhtemel yararları daha çok makroekonomik politikaları destekleme şartına tabidir. Genelde PB'in muhtemel etkisi 1992 - tek pazar programının etkisinden daha az önemli değildir. Ancak PB'in etkileri ile ilgili olarak toplam kantitatif bir tahmin yapmak daha zordur.

Toplulukta ortak bir para biriminin uygulanmaya başlanması sabit döviz kuru sisteminde dahi mevcut olmayan şu ilave ve önemli avantajları beraberinde getirecektir: Muamele maliyetleri ortadan kalkacak, mali piyasalar tam olarak bütünleşecek ve Topluluğun uluslararası rolü daha avantajlı hale gelecektir. Yalnızca tek (ortak) para birimi, döviz kuru riskini para politikası koordinasyonunda ortaya çıkan sorunları ve milli politikalar üzerindeki dış sınırlamaları (ödemeler dengesi sorunlarını) tamamen ortadan kaldırır. Tek para rejimi içerisinde, ABD'deki gibi tek bir banknot tipinin veya üye ülkelerin milli banknotlarının geçerli olacağı

farklı sistemler benimsenebilir. İkinci alternatifin benimsenmesi durumunda farklı milli banknotlar için mevcut sayısal birimlendirme geçerli olabilir, ama bu ileriki bir aşamada yeni bir temel kurmayı gerektirecektir.⁷²

Tek paraya geçişin herkes tarafından kabul edilebilecek aşikar faydaları vardır. Döviz kuru değişimleri ekonomik faaliyetleri birçok açıdan olumsuz etkilemektedir. Küçük çaplı bir döviz kuru değişikliği bile, bir sözleşmeye taraf olan firmaların dengelerini değiştirebilir, vatandaşların nisbi servet yapısını ve tüketicilerin satınalma gücünü etkileyebilir. (Commission, 1995, s. 2).

Her ülkenin farklı paraya sahip olması mal ve hizmet fiyatlarının mukayesesinde döviz kurlarını devreye sokmaktadır. Tek paraya geçiş AB çapında mal ve hizmet fiyatlarının tam ve gerçekçi mukayesesine imkan verecektir. Bu durum fiyat mekanizmasının üretici ve tüketicilere gerçekçi sinyaller vermesini sağlayarak rekabeti ve ticareti artıracaktır. Böylece tam bir fiyat ve maliyet şeffaflığı sağlanacaktır.

Tek paraya geçiş kambiyo işlem maliyetlerini ve döviz kuru riskinden korunma (heging) maliyetlerini ortadan kaldıracaktır. Komisyon yayınlarında bu maliyetlerin Topluluk GSYİH'sının %0.5'i (yaklaşık 30 milyar \$) civarında olduğu tahmin edilmektedir. Bu konuda Komisyon yayınlarında sık sık tekrarlanan bir örnek verilmektedir. Topluluk üyesi herhangi bir ülkede 1000 birim milli para ile, diğer üye ülkelere sırasıyla seyahat etmek üzere yola çıkan bir kişi; parasını her ülkede değiştirmek suretiyle, başka herhangi bir işlem yapmaksızın seyahatini tamamlayarak ülkesine dönse, sadece bu değişimler nedeniyle parasının yarısını kaybedecektir (Commission, 1995, s. 3).

Kambiyo işlem maliyetlerinin, ticari engellerden kaynaklanan maliyetin iki katı kadar olduğu tahmin edilmektedir (Geelhoed, s. 47). Tek paraya geçişle, daha önce kambiyo işlemlerine harcanan paralar, mal ve hizmet üretimine tahsis edilerek doğrudan refaha katkıda bulunulabilir (Baldwin, s. 22). Çok sayıda paranın yolaçtığı muhasebe ve benzeri firma-içi işlemlerin maliyetleri de ortadan kalkacaktır.

---

⁷²Bolat , Dr. Ömer, Ekonomik ve Parasal Birlik,(Ýstanbul: Ýktisadi Kalkýnma Vakfý , 1991),s.s. 59-62-63

Tek paraya geçiş sermaye piyasalarının bütünleşmesini sağlayarak kaynakların daha etkin tahsisine imkan verecektir. Mevcut durumda yatırımcıların ulusal menkul kıymetleri tercih etme eğiliminde oldukları gözlenmektedir. Üye ülkelerin sermaye piyasalarındaki aracılık hizmetlerinin fiyatlarındaki farklılıklar sermaye hareketlerini caydırıcı boyutlarda olabilmektedir. İşlem maliyetlerindeki farklılıklar mali varlıkların fiyatlarını çarpıtabilmektedir. Bu durumda fiyatlar, fiziki varlıkların gerçek risk ve getirisini doğru biçimde yansıtmamaktadır. Mali varlıkların fiyatları reel kaynakların tahsisini etkilediği için, farklı paraların varlığı AB sermayesinin sosyal olarak etkin tahsisini engellemektedir (Baldwin, s. 23).

Yatırımların ve istihdamın artırılması açısından da tek paraya geçiş yararlar sağlayabilir. Maastricht Anlaşması'nda öngörüldüğü şekilde faaliyet gösterecek bir AMBS, fiyatı istikrarını, düşük enflasyon ve faiz oranlarını sağlayarak yatırım için uygun bir ortam oluşturacaktır. Komisyon, EPB'den kaynaklanacak faiz düşüşünün AB hasılasını % 2 oranında artırabileceğini tahmin etmektedir (Davies, s. 38). Tek paraya geçişle döviz kuru belirsizliği, yatırımları artık olumsuz etkileyemeyecektir. Geri çevrilemez yatırımlarda etkisi daha da fazla olan döviz kuru belirsizliği tek paraya geçişle birlikte ortadan kalkacaktır. Tek paraya geçilmeden sadece sermaye hareketlerinin liberalizasyonu yatırımlardaki etkinliği sağlayamayacaktır. Döviz kuru riski mevcut olduğu sürece firmalar üretime yönelik yatırımlarını kendi ülkelerinde yapmayı tercih edeceklerdir (Baldwin, s. 25).

Tek paraya geçiş sermaye birikiminin artmasına da katkıda bulunabilir. Kur riski ortadan kalkınca yatırımcılar portföylerini çeşitlendirecektir. Bu ise risk priminin azalması sonucunu doğurur. Azalan risk primi, risk-ayarlı getiri oranının yükselmesine, bu da sermaye birikiminin artmasına yolaçacaktır.(Baldwin, s. 29).

Tek Para, Tek Pazarın zaruri bir tamamlayıcısı olarak görülmektedir (Comission, 1995, s. 2; Christophersen. s. 20). Tek Pazarın ihtiyaç duyduğu istikrarlı çerçevenin sadece EPB tarafından sağlanabileceği vurgulanmaktadır (Thygesen, s. 63). Ekonomik entegrasyon sürecinde, Gümrük Birliği ve Tek Pazar aşamalarından sonra Tek Para hedefinin gerçekleştirilmesinin kaynak dağılımında azami etkinliği sağlayacağı beklenilmektedir.

Tek paraya geçiş Birliğin uluslararası ekonomik ilişkilerdeki etkinliğini de artıracaktır. ECU Dolar ve Yen gibi önemli bir uluslararası rezerv para olacaktır. Bu durum ticari ve mali avantajları beraberinde getirecektir (Christophersen, s. 20).

Üye, dış ticaret erbabları fatura parası olarak ECU'yü kullanacak, böylece istikrarlı bir bazda üretim ve satış programları yapabileceklerdir.

ECU'nün bilhassa AB ile yakın ilişkide bulunan ülkelerce yoğun biçimde kullanılacağı tahmin edilmektedir. EFTA ve Doğu Avrupa ülkelerinin, Ortadoğu ve Akdeniz ekonomilerinin, ABD ve Japon firmalarının ECU'ye rağbet etmesi beklenmektedir (Alogoskoufis and Portes, s. 237). Topluluk çapında Dolar ihtiyacının azalacağı, ECU'nün birçok açıdan Dolar'ı ikame edeceği öngörülmektedir. ECU'nün önemine paralel olarak Avrupa Birliği'nin uluslararası döviz kuru istikrarına katkısı artacaktır. Uluslararası alanda parasal birliğin etkileri ve Para Birliğinin Global sistemdeki yerinin araştırması detaylı bir şekilde sonraki bölümde verilecektir.

Tek paranın yukarıda sayılan yararlarına karşılık önemli maliyetlerinin olacağı da tartışılmaktadır. Herşeyden önce, üye ülkeler ekonomi politikalarının hedeflerini gerçekleştirmede para politikası aracını kaybedecektir. Ortak bir paranın ekonomik etkinlik kazançlarına karşılık, döviz kurları vasıtasıyla ekonomik ayarlamayı gerçekleştirme imkanı feda edilmektedir (Baldwin, s. 21).

Üye ülkeler para konusundaki egemenlik haklarını kaybedeceklerdir. Komisyon bu konuda, tek paranın ortak egemenlik kullanımına imkan vereceğini belirtmektedir. Ayrıca, sermaye hareketlerinin liberalizasyonun ve küreselleşme olgusunun bağımsız para politikası izleme imkanını zaten ortadan kaldırdığı vurgulanır. Sonuçta kaybedilecek olanın, uygulamada kullanılmayan bir ayrıcalık olduğu ifade edilmektedir (Commission, 1995, s. 2).

Döviz kuru aracının faydasının sınırlı ve geçici olduğu, buna karşılık ekonomik problemlerin maliye politikası ve emek piyasasının işleme ile daha kökten çözülebileceği ileri sürülmektedir. Fakat Para Birliği'nin üye ülkelerde kamu kesimi açıklarının artmasına yolaçması da mümkün görülmektedir. Bu durum şöyle açıklanmaktadır (Akgün, s. 208). (i) Üretim faktörlerinin hareketliliği vergi tabanlarının da hareketliliğine yolaçarak vergi gelirlerini azaltabilir. Yani, üretim faktörleri yüksek vergili ülkelere düşük vergili ülkelere giderek kamu maliyetlerini güç durumda bırakabilir. (ii) Seignoraaj hakkı ortadan kalkacağı için kamu borçlanması artabilir. (iii) Birleştirilmiş sermaye piyasasının sunacağı düşük faiz ortamı kamu borçlanmasını teşvik edebilir. (iv) Mali genişlemenin döviz kuru endişesi olmadan ülke içinde üretimi artırabilmesi mali açık vermeyi teşvik edici

olabilir. (v) Döviz kurunun yükseleceği gibi bir endişe ortadan kalkacağı için borçlanma artabilir.

EPB'i eleştirenler kambiyo işlem maliyetlerinin abartıldığını ileri sürmektedir. Avrupa'nın enerji ve telekomünikasyon endüstrilerinin liberalizasyonu ile kamu sektörü ihale ve satınalmalarının rekabete açılmasının daha yüksek maliyeti azalmalarına yolaçacağı vurgulanmaktadır (The Economist, 9-15 December 1995).⁷³

Yukarıda, Avrupa Para Birliğinin muhtemel fayda ve zararlarını aktarmaya çalışmıştır. Para Birliği ekonomisi ile ilgili daha kapsamlı değerlendirmeler Bölüm 4-C 'de görülecektir.

2: Avrupa Para Birliği Ve Uluslararası Sistem İçindeki Yeri

Uluslararası değerlendirmelere göre Avrupa'da tartışılan, Avrupa Para Birliği'ne yönelik argüman, Para Birliği'nin topluluğun uluslararası parasal ilişkilerdeki ağırlığını arttıracığı yönündedir. Doğaldır ki Avrupa dışındaki dünya ülkelerinde; ki bu ülkeler uluslararası makro ekonomik koordinasyonun önemli iştirakçileri olan ABD ve Japonya'dır, küresel para sisteminde, Avrupa Para Birliğinin muhtemel etkisi konusunda ciddi endişe duyulmaktadır.

Avrupa Para Birliği'nin en önemli etkisi, tek Avrupa para birimi ECU'nün bir dünya parası olan US Dolar'a rakip olmasıdır ve eğer ECU, Doların bazı uluslararası fonksiyonlarının yerini alırsa daha sonra, daha geniş portföy dönüşümleri beklenmektedir. Avrupa Para Birliği gerçekleştiğinde parasal alandaki global işbirliği sadece üç üyeden oluşacağı için kolaylaşacaktır. Buna rağmen mali alanda bu işbirliğinin zorluğu devam edecektir.

1. Avrupa Para Birliği ve Avrupa Birliğinin Dünya Ekonomisindeki Ağırlığı

---

⁷³Kaynak: Akgün, Dr Yağar, " **Avrupa Para Birliği' ne doğru** ", Süreç, Gümrük Birliği Dergisi, Eylül, Ekim, Kasım, aralık 1995, sayı19-20, s.s. 80-84

Avrupa Birliği'nin Dünya ekonomisi üzerindeki etkilerinden bahsetmeden önce topluluğun küresel ekonomik ilişkileri etkiliyecek bir büyüklüğe sahip olduğunu gösteren bazı verileri tablolarla gösterebiliriz. Ekonomik ölçek olarak sıkça kullanılan iki ölçüm kıstası gayrisafi yurt içi (GSYH) hasıla ve dış ticarettir.

TABLO 4
AVRUPA TOPLULUĞUNUN DÜNYA EKONOMİSİNDEKİ YERİ

	GSYH		DIŞ TİCARET*	
	milyar ECU	% OECD Toplamı	Milyar ECU	% Dünya Toplamı
12 AT Üyesi	4,700	34.4	430.7	16.1
A.B.D.	4,300	31.5	386.9	14.5
Japonya	2,550	18.7	218.5	8.2

* Ticaret: (ithalat+ihracat)/2, olarak hesaplanmış ve bu rakama Avrupa Topluluğunun Dahili ticareti eklenmemiştir.

Ticaret : 1989 değerleri GSYH : 1990 değerleri

Kaynak : Daniel Gros, Niels Thygesen, *European Monetary Integration* (London: ST: Martin's, 1992), s.293.

Tablo, Uluslararası Ticaret ve GSYH ile ilgili 3 büyük dünya ekonomik gücünün karşılaştırılmasını göstermektedir. Bu tablo, hem GSYH, hem de dış ticaret kriterlerine göre topluluk ekonomisinin Dünya ekonomisini ekileyecek kadar geniş olduğunu kanıtlamaktadır. Avrupa Topluluğu'nun GSYH ve Dış ticaret kriterlerine göre ABD ile yakın bir boyuta sahip olduğu görülmektedir. Aynı zamanda topluluk dış ticaret hesaplarına bakıldığında dünya ticaretinin 1/6'sını gerçekleştirerek kendi içi, dışında global ekonominin anlamlı bir parçası olduğunu kanıtlamaktadır. GSYH hesaplarında da OECD ülkelerinin toplamının 1/3'ünü ifade etmesi de çok önemli bir özelliğidir.

Bir başka değerlendirme tablosuda aşağıda görüldüğu gibi finansal belirteçlere göre AT, ABD'ye göre çok daha fazla bir oranla öne çıkmaktadır. Üye ülkelerin elinde yaklaşık 200 milyar ECU tutarında döviz rezervi bulunmaktadır. Bu oran Dünya toplamının 3'te birinden fazladır. Aynı zamanda bu oran ABD'den 6, Japonya'dan 4 kat fazla bir miktardır.

TABLO 5
AVRUPA TOPLULUĞUNUN ULUSLARARASI FİNANS İÇİNDEKİ YERİ

	DÖVİZ REZERVİ		SERMAYE AKIŞI*
	Milyar ECU	% Dünya Toplamı	Milyar ECU
12 AT Üyesi	222.7	37.1	231.0
A.B.D.	37.4	6.2	123.0
Japonya	51.6	8.6	237.4

* Sermaye Akışı : Her tür sermayenin içeri ve dışarı akış ortalamasıyla ölçülür.

Kaynak : Daniel Gros, Niels Thygesen, *European Monetary Integration* (London: ST: Martin's, 1992), s.294.

Döviz rezervlerinin büyük kısmı üye ülkeler tarafından Avrupa Para Sistemi içinde kendi para birimlerini idare etmek üzere ayrılmış bulunmaktadır. Çünkü bu sistem içinde artan sermaye dolaşımı, yüksek oranda rezerve gerektirmektedir. Avrupa Para Birliği altında topluluk döviz rezervleri Avrupa Merkez Bankası'nda toplanacaktır ve şimdikinden çok daha küçük olacaktır. Belkide şimdiki düzeyin 3'te 1'i kadar, bu etkinin Avrupa Para Birliği'nin önemli bir etkisi olacağı savunulmaktadır. Bu veriler Avrupa Topluluğu ile ABD arasında ekonomik boyutlardaki yakınlık döviz rezervi tutma davranışına da yansırırsa ABD'nin rezervlerini orantılı olarak arttırması gerekecektir.

Para Birliği'nin kurulması ile Topluluğun bazı uluslararası ekonomik organizasyonlardaki ağırlığı (Bu organizasyonlar: IMF, BIS, World Bank,) ABD'den fazla olacaktır. Örneğin üyelerin IMF kotası %28.2 iken ABD'nin %19.1'dir. Şu anda bireysel AT üyesi ülkeleri kotaları ve oy hakları, bu ülkelerin tüm uluslararası ticaret ve finansal ilişkilerdeki boyutlara göre belirlenmektedir. Tek bir para birimi ile üye ülkeleın önemli bir ticaret oranları artık uluslararası sayılmayacağından buna doğru orantılı olarak topluluğun kotaları küçülecektir.

Bütün bu değerlendirmeler APB'nin yaklaşık ABD boyutlarında bir ekonomik ünite yaratacağını göstermektedir. Topluluğun Uluslararası organizasyonlarda temsiliyeti azalsa bile global ekonomi yönetimine etkisi artacaktır.⁷⁴

II- Yeni Küresel Para Birimi, ECU

⁷⁴Gros Daniel, Niels Thygesen, *European Monetary Integration*. (London: Longman Group UK, , 1992)pp 293-294

Küresel boyutta APB'nin en belirgin etkisi ECU'nün topluluk parası olduğunda Dünyadaki ikinci önemli ve geçerli para birimi olacağıdır. Bundan önceki tablolarla ECU'nün US Dolar'a karşı kilit uluslararası rezerv ve araç para birimi pozisyonunda ne derece ciddi bir rakip olduğunu gösterilmişti. Buna rağmen bu durum ECU'nün topluluk parası olduğunda bunun uluslararası finansal ilişkilerde ani ve geniş değişimlere yol açacağı anlamına gelmemektedir. Tarih para birimlerinin uluslararası rolünün değişmesinin yeni finansal pazarların ve enstrümanların gelişmesinin uzun zaman aldığından yavaş yavaş olabileceğini göstermektedir. Örneğin, ABD Doları'nın Sterling'in, uluslararası baskın para birimi yerini alması için pek çok yılın geçtiğini söyleyebiliriz. ABD Dolarının dominant pozisyonunu koruması için bir başka neden de, bu para biriminin araç para olarak uluslararası işlemlerde geniş ve yaygın kullanımınıdır. İşlem maliyetini düşürdüğünden bu para birimini bu işlemlerde kullanmak daha uygun hale geliyor. İnterbank döviz piyasasından bu ekonomik ölçeklerin etkileri görülebilir. Bu piyasada ABD Doları, ABD ekonomisinin dünya ekonomisi içindeki yerini kat kat aşarak tüm döviz değişim işlemlerinin %50'sinde işlem gördüğü 1991 Emerson raporuyla, ortaya çıkmıştır. Avrupa piyasalarında bile bu oran tüm döviz işlemlerinin %45'ini tutmaktadır. Fakat ABD dolarının faturalamada ve uluslararası bono çıkarımlarında payı azalmıştır. Fakat topluluğun uluslararası faturalamada, döviz kuru rezervleri ve uluslararası finansal işlemlerde bir miktar ABD doları yerine geçmesi beklenmektedir. Bu değişime sebep bir faktör de (Uluslararası ticarete faturalarda Doların payının azalması) endüstri ülkelerinde faturaların ihracatçı ülke para biriminden yapıldığıdır fakat buna rağmen AB ticaret işlemlerinin anlamlı bir kısmı ve yaklaşık tüm dünya ticareti ister ürün ister petrol bazında olsun bu kuralı gözetmeden US dolar bazında yapılmaktadır. Bu durumda ABD Doları'nın Ticari faturalardaki oranı kendi ticaretinin oranını aşmaktadır. AP Birliği ile, tüm AT üyesi ülkelerin ihracatta faturalarında ECU'yü kullanacakları için ABD dolarının hakimiyeti azalacaktır.⁷⁵

III- Yabancı Rezerv Para Birimi, ECU

Uluslararası ticaretteki Avrupa Birliği'nin ağırlığıyla Avrupa Para Birliği, Dünya genelinde parasal otoritelerin, döviz rezervlerinde değişikliğe gitmelerine sebep olacaktır. 1988 yılında US Dolar'ın rezerv oranı %63'lük bir paya sahipti. Bu oran

---

⁷⁵Gros Daniel, Niels Thygesen, *European Monetary Integration*. (London: Longman Group UK, 1992)pp 295-296

AB para birimlerinin yaklaşık 3 katıdır. Fakat oranını tam tahmin etmek güç olsada ABD ile AB'nin yaklaşık ekonomik boyutları ECU'nün rezerv içindeki payını orantılı olarak arttıracaktır. Diğer para birimlerinin payı değişmediği takdirde üst limit olacak ve ECU'nün rezerv içindeki oranı para birliği ile birlikte US Dolar ile birlikte eşit önem taşıyacak ve %42.5 oranına ulaşacaktır. Bu da %20' lik bir artışı ifade eder. Fakat bu bir tahminden ibarettir.

TABLO 6
AVRUPA PARA BİRLİĞİ VE YABANCI DÖVİZ REZERVLERİNİN DÖVİZ KOMPOZİSYONU

	% OLARAK HİSSELER		
	A.B.D. \$'ı	ECU	DİĞER
1990 Cari Rakamlarıyla	63	22	15
Avrupa Para Birliği	42.5	42.5	15

Kaynak : Daniel Gros, Niels Thygesen, *European Monetary Integration* (London: ST: Martin's, 1992), s.298.

1990'da toplam döviz rezervleri 600 milyar ECU olduğu düşünülürse bu artış 120 milyar ECU değerine talep gösterilmesi anlamına gelir. Topluluk hükümetlerince ECU'nün dışsal yükümlülüklerini arttırmak öncelikli bir durum değilse de; ECU değerlerine gösterilen talepte yaklaşık 120 milyarlık artış döviz kurlarını etkileyeceğinden ancak hükümetler bu durumda, bu çapta bir portföy değişiminin birkaç yıl sürecine yayılması kaydıyla ECU'nün dışsal yükümlülüklerini kabullenebileceklerdir.

Sonuç olarak; Avrupa Para Birliği, Avrupa bütünleşmesiyle birlikte birleşen sorumluluklar dolayısıyla, küresel parasal sistem içinde önemli değişikliklere sebep olacaktır. Temel konu APB'nin küresel sistemi yükselteceğidir. Bunun sebebi bugüne kadarki tecrübelerin AT ülkelerinin uluslararası ticarete açıklık bakımından Japonya ve ABD'ye göre daha ileri olduklarıdır. Dünya ekonomisindeki tüm ana iştirakçiler, uluslararası ticari ürünlerin ticaretine koydukları sınırlamaların maliyetini 1980'lerde ağır ödemişlerdir. Avrupalılar bu sınırlamaları azaltmış kendi içinde geniş rekabet alanı yaratmışlardır. Bu nedenle dünya çapında da bunu gerçekleştirmek için güçleri vardır. Eğer bu gücü Küresel olarak daha istikrarlı döviz kurları, ekono-politik koordinasyon ve bütçe politikaları yaklaşımları yönünde sarfederlerse bunun faydalarını kendileri de göreceklerdir.⁷⁶

---

⁷⁶Gros Daniel, Niels Thygesen, *European Monetary Integration*. (London: Longman Group UK, 1992)pp 306-307

4 BÖLÜM : PARASAL BİRLİĞE DOĞRU KARŞILAŞILAN GÜÇLÜKLER VE PARA BİRLİĞİNİN GELECEĞİ

Uluslararası platformda tüm dengeleri alt üst edecek gerçek ve tam bir bölgesel birlik için kaçınılmaz olan, Ekonomik ve Parasal Birlik hedefine doğru ilerleyen Avrupa, Maastricht Anlaşması sonrası gelişen ve bütün Avrupa'yı saran ekonomik ve parasal gelişmelerle ciddi sıkıntıya düşmüş ve geleceği yönünde endişeler oluşmuştur. Aslında, Avrupa'da birliği kuran Anlaşma olan Maastricht Anlaşması'nın kendisi daha doğrusu Birliğin oluşması için getirdiği önkoşullar ve şartlar bu durumu endirekt olarak etkilemiştir. Çok ilginçtir ki üyeleri birleşmeye davet eden bu Anlaşma, üyeler, gerek mali, gerek yapısal gerekse psikolojik olarak hazır olmadıklarından, birliğin tüm zayıflıklarını ortaya çıkarmıştır. Bu bölümde Avrupa'da bir parasal birlik oluşması hedefi önüne çıkan engeller ve güçlükleri ve ardında da Para Birliği'nin geleceğine yönelik tahminleri 6 önemli bölümde ele alınacaktır.

Birinci bölüm de Maastricht Anlaşması sonrası ortaya çıkan önemli parasal gelişmeleri, önemli olayları ve Avrupa Para Sistemi'nin karşılaştığı krizi incelenecektir. Görüşümüze göre Avrupa'da yaşanan APS krizi Para Birliği'nin gerçekleşmesini zora sokmuş önemli bir gelişmedir.

İkinci bölümde ise Maastricht Anlaşması'nı imzalayan üye ülkelerin para birliği ile ilgili görüşleri ve siyasi tutumları üzerinde duracağız. Üye ülkelerin tek tek Para Birliğine yönelik siyasi yaklaşımları ele alınacaktır. Bu farklı tutumların Para Birliği'ne giden yolda önemli etkisi olduğu inancı bulunmaktadır.

Üçüncü olarak Para Birliği'nin önünü tıkayan üyelerin içinde buldukları ekonomik zorluklar; Resesyon, İşsizlik, Avrupa Birliği ülkelerinin yapısal ekonomik sorunları ve Birlik içindeki bölgesel farklılıklar çerçevesinde ele alınacak. Bunların sebeplerini ve ekonomi politikalarının Para Birliği'ne geçiş sürecine etkisi incelenecektir.

Dördüncü bölümde, yine Para Birliği'ne geçişi etkileyen faktörlerden, Avrupa'da politik Birlik altyapısının henüz oluşmaması konusu üzerinde durulacaktır.

Beşinci bölümde ise Para Birliği'nin önünde yine ciddi bir sorun olan, derin tarihi, ve sosyo-kültürel farklılıklardan kaynaklanan karakteristik faktörler ve bunların kamuoyunun tutumu üzerindeki etkisi ve Para Birliği'ne yansımaları, yine sürecin önünde, aşılması gereken bir sorun olarak ele alınacaktır.

Para Birliği' nin geleceğine yönelik tahminleri öncelikle uzmanların farklı ekoller ve yaklaşımları çerçevesinde ele alacağız. Ardından da Komisyon'un yayınladığı Yeşil Kitap aktarılacaktır. Bundan sonra üyelerin, Maastricht kriterleri baz alınarak ekonomik ve parasal verilerini analiz ederek hangi ülkelerin Para Birliği hedefine yaklaştığını ve ileride hangi ülkelerin Para Birliği hedefine yaklaşabileceği araştırılacaktır. Avrupa Birliği'nde Para Birliği hedefinin teyid edildiği ve destek verildiği 1995 Madrid Zirvesi ve sonuçlarının ele alınacağı üçüncü bölümü ve Bu zirvede alınan kararlar üzerine 1996 Mart ayında Torino'da yapılan Hükümetlerarası Konferansın sonuçları ve Madrid zirvesinde para birliğine geçiş senaryosu ve para birliğinin hukuksal çerçevesi üzerinde durulacaktır.

A: Maastricht Anlaşması Sonrası 1994 Yılı Sonuna Kadar Uzman Önemli Parasal Gelişmeler

Avrupa Para Birliği sürecini etkileyen önemli gelişmeler çerçevesinde iki Almanya'nın yeniden birleşmesi ile başlayan Maastricht Anlaşması'nın onaylanması ile devam eden ve Avrupa Para Sistemini bir krize sürükleyen daha sonra istikrar kazanan parasal gelişmeleri detayları ile sunacağız. Kanımca hem bu krizin kendisini ve yarattığı moral çöküntüsünü hem de krize sebep olan faktörleri, Avrupa Para Birliği sürecini tıkayan nedenler olarak gösterebiliriz.

1991 yılının 11 Aralık günü oniki ülkenin devlet ve hükümet başkanları sözleşmeye adını verecek olan Maastricht şehrinde toplandıklarında müzakereler üç gün sürmüştü ve sonuçta Avrupa Birliği Anlaşması'nı sonuca bağlamışlardı ve Şubat 92'de imzalamışlardı. Sıra Maastricht Anlaşması'nın onaylanmasına geldiğinde bazı ülkelerde anayasa gereği referandum yapılması gerekmişti. 92 Haziran'ında Danimarka'da yapılan referandum da az farkla da olsa çoğunluk anlaşma aleyhinde

oy kullanarak Avrupa'da tam bir şoka neden olmuştu. Ardından 20 Eylül 1992'de Fransa'da çok az bir farkla anlaşmanın kabul edilmesi. Avrupa Birliği'nde endişe yaratmıştır. Maastricht Anlaşması'nın imzalanmasından sonraki bir kaç ay içinde AB'nin önde gelen ülkelerinden Fransa, Almanya ve İtalya'da hükümetlerin politik pozisyonlarının da zayıflaması ile Avrupa kamuoyunda anlaşma ile ilgili duyulan endişeler yüksek sesle dile getirilmeye başlanmıştır.⁷⁷

Bu gelişmeler Avrupa Para Birliği'nin geleceği ile ilgili daha önce finansal piyasalarda görülen kesinlik görüşünden önemli sapmalara neden olmuştur. APB ile ilgili şüpheler iki Almanya'nın yeniden birleşmesi ile artmıştır; bunun nedeni birleşmenin getirdiği ağır mali yük ve bunun neticesinde ortaya çıkan bütçe açığıdır ve Alman Merkez Bankası'nın anti enflasyonist politikalar çerçevesinde 1992 yaz aylarından itibaren faiz oranlarını yükseltmesi ile kriz ivme kazanmıştır. Aslında 1990'lı yılların başında yeniden birleşme Avrupa entegrasyon sürecini hızlandırmış. Çünkü tek pazarın oluşması ile onun en önemli simgesi olan tek paraya geçişin hızlanması için yeni bir aciliyet doğmuştu. Bunun nedeni Almanya'nın kendini Avrupa'ya daha yaklaştırmak istemesi ve ortaklarının birleşme ile ilgili tasvibini alma arzusuydu. Fakat Almanya'nın yaşadığı yüksek birlik maliyeti Avrupa'da kimsenin önceden tahmin etmediği bir durumdu. Sözkonusu mali yükün getirdiği bütçe açıkları, Avrupa Para Sistemi içinde Anchor para vazifesi gören Alman Markı'nın, yüksek faiz politikaları ile değerinin korunmaya çalışması, diğer APS üyelerinin Alman Markıyla döviz kurlarını bağlama gereği, bu üyeleri uzun süre haddinden fazla yüksek faizlere tahammül etme zorunluluğuyla karşı karşıya kalmalarına neden olmuştu. Bu noktada APS üyeleri arasında kamusal olarak, farklı parasal politika ihtiyaçları sözkonusuydu. Çünkü Almanya dışındaki ülkelerde enflasyon gerilemekte idi, bunun yanında ekonomik resesyonun artması, işsizliğin sürekli yükselmesi finansal piyasa operatörlerince bir politik çelişki olarak algılandı ve milli önceliklerin eninde sonunda ağır basacağı anlaşıldı veya tahmin edildi ve sonuçta finans piyasaları bu doğrultuda harekete geçti.

EMU planı yapılırken Avrupa'nın parasal stabilitesini sağlamak amacıyla Alman Çapası (German Anchor) anahtar olarak görülüyordu. Üye ülkeler Almanya'nın

---

⁷⁷Cobham, David, " **Diversion or Dead end ?**", Edited Cobham David, *European Monetary Upheavals* (Manchester: Manchester University Press, 1994.) pp 1-13, Wauters, E. , " One Year After Maastricht : stil on the way to a single currency or further monetary crisis? ".(İstanbul: Lecture of Mr E. wauters Chairman of the board of directors of KredietBank N.V. Brussels(Belgium).1992)

düşük enflasyon rakamına yaklaşabilmek için paralarını Alman Markına fikslemişlerdi. Fakat iki Almanya'nın birleşmesinin ekonomik etkileri, Alman Markı'nın stabil bir düşük enflasyon çapası olma niteliğine zarar vermiştir. Bunun sebebi de enflasyonist etki yapabilecek çapta bir borç stoğuna ve bütçe açığına engel olamamış olmasıdır.⁷⁸

1992 Haziranına dönersek, Alman Merkez Bankası faizlerini arttırdığında ABD'de faizler tarihinin en düşük düzeyinde bulunuyordu. Bu yüzden daha önce de Alman Markı yüksek değerde olmasına rağmen ve birçok merkez bankasının müdahalesine rağmen değer artışını sürdürdü.

Bu durum finansal piyasalarda tansiyonu yükseltti. Döviz kuru mekanizmasını da zora soktu. Temmuz 92'nin ortalarından itibaren piyasalar Liret'in üstünde baskı kurdu, daha sonra da Sterling üzerinde yoğunlaştı ve tabii birçok farklı para birimi üzerinde etkisini gösterdi. Ağustos sonunda birçok döviz kuru mekanizması üyesi para birimi merkez bankalarının müdahaleleriyle destekleniyordu.[Bu dönemde İtalya, İsveç ve Finlandiya (Aynı dönemde İsveç ve Finlandiya A.B. üyesi değillerdi.) 1991'den beri para birimlerini ECU ve ERM'e bağlamışlardı.]

3 Eylül tarihinde İngiltere, döviz rezervlerini arttırma gereğini hissedip ECU cinsinden borç alma talebini bildirmiştir. 5 Eylül'de ECOFIN Konseyi'nin İngiltere'deki toplantısında İngiltere'nin, faizleri indirmesi yönünde Bundesbank'a yaptığı talep red edilmişti. 3 gün sonra Finlandiya Makka'sı spekülasyon ataklarından dolayı ECU çengelinden ayrıldığı açıkladı. Ardından da Norveç Kronu ve İsveç Kronu.

İtalyan lirasının devam eden zayıflığı %7 devalüasyonuna yol açtı ve 12-13 Eylül'de bu yönde bir karar alındı. 14 Eylül'de Bundesbank piyasadaki beklentileri tatmin etmeyecek düzeyde bir faiz indirimine gitmişti. Bundesbank Başkanı Helmut Schlesinger faiz indirimini fazla bulmuş ve eleştirmiştir. Sonuçta spekülasyon baskıları devam etmiştir. 16 Eylül'de Bundesbank'ın " %7'lik İtalyan lirası ile ilgili yaptığı yeniden ayarlama (realignment) daha geniş olmalıydı.", Yorumu, İngiliz Sterlingi ve İtalyan lirası üzerindeki baskıları, yüksek faiz ve merkez bankası müdahalelerine

---

⁷⁸Geelhoed, Ad., " Why EMU has passed the point of no return "Edited, *Is European Monetary Union Dead?*(The Phillip Morris Institute, 1994)pp 40-48

rağmen daha da arttırdı ve 16 Eylül 1992'de (Kara Çarşamba) bu iki para birimi ERM'den ayrıldı ve hızla değer kaybettiler. İspanyol pesetasının %5'lik devalüasyonundan sonra, piyasanın dikkatini bu sefer de Fransız Frangı çekmişti. 20 Eylül'deki Maastricht referandumuna kadar baskılar sürdü ve müdahalelerle geride tutuldu. 23 Eylül'de Fransa Merkez Bankası repo faizlerini %2.5 yükseltmek zorunda kaldı. Döviz piyasaları yılın geri kalanında da spekülasyon baskılarıyla çalkalandı. İsveç'in ECU çengelinden vazgeçmesini, Kasım'da Peseta ve Escudo'nun devalüasyonu izledi, daha sonra da Aralık'ta Norveç'in ECU çengelini bırakmasıyla yıl tamamlandı.⁷⁹

1993 Ocak ayı. İrlanda üzerindeki baskılarla başladı. Bu Ülke O ana kadar devalüasyona karşı durabilmişti. Bunu çok yüksek faiz oranlarına tahammül ederek başarmıştı. Aynı zamanda en büyük ticari ortağı İngiltere ile rekabet avantajını yitirmesine de razı olmuştu. Fakat sonunda İrlanda paund'u Ocak sonunda %10 devalüe oldu. Şubat ve Mart'ta Alman faiz oranlarının aşağı çekilmesi hem yeniden kur ayarlamalarına giden hem de gitmeyen para birimleri üzerindeki baskıyı biraz hafifletti. Fakat Mart sonuna doğru Fransa'daki seçimler Frank üzerindeki baskıyı arttırdı. Mayıs ortasında İspanyol Peseta'sı 3'üncü kez % 8, Portekiz Escudosu da ikinci kez % 6.5 devalüe edildi. 18 Mayıs 1993' te ikinci kez referanduma gidilen Danimarka'da çok az bir çoğunlukla Maastricht'e evet çıktı.

Fransa'da yeni hükümet ekonomik temellere dayanarak Frank'ın var olan paritesini koruma ve sürdürme yönündeki politika taahhüdünü yineledi. Aynı zamanda resesyondan çıkmak için faiz oranlarını 18 Haziran'da Almanya oranlarının altına indirdi. Döviz Kuru Mekanizması ve Frank'a karşı süren spekülasyon baskıları Temmuz 1993'de şiddetlendi. Bunun neticesinde Alman ve Fransız, otoriteleri kurları destekleyeceklerini ortak bir beyanla bildirdiler. 28 Temmuz günü Bundesbank konsey toplantısından beklenen faiz indiriminin çıkmaması neticesinde büyük çaplı satışlar geldi. Sadece Fransız Frangı değil, Belçika Frangı, Danimarka Kronu, İspanyol Peseta ve Portekiz Escudo'su, tüm Merkez Bankaları müdahalelerine rağmen bu para birimleri günü Döviz Kuru Mekanizması marjının tabanında bitirdiler.

---

⁷⁹ Cobham, David, " **Diversion or Dead end ?**", Edited Cobham David, *European Monetary Upheavals* (Manchester: Manchester University Press, 1994.) pp 4

Tüm bu olumsuz gelişmeler neticesinde Avrupa Topluluğu para otoriteleri ve finans bakanları toplantılarının da aldıkları 2 Ağustos tarihli tarihi kararlar D.K.M bantlarını +_ %2.25'de +_ % 15'e genişlettiler.⁸⁰

ŞEKİL 2 ÖNEMLİ TARİHLER

2 Haziran 1992	Maastricht için ilk Danimarka Referandumu: Çoğunluk hayır.
16 Temmuz 1992	Bundesbank.'ın iskonto oranlarını keskin bir şekilde yükseltmesi.
8 Eylül 1992	Fin Markka'sının ECU bağlantısından ayrılması
13 Eylül 1992	İtalyan Lireti % 7 Devalüe edildi.
14 Eylül 1992	Bundesbank Piyasa beklentilerinden az bir oranda faiz indirdi.
16 Eylül 1992	Kara Çarşamba, Sterlin ve Liret Döviz kuru Mekanizmasından ayrılmak zorunda kaldı.
16 Eylül 1992	İspanyol pesetası %5 oranında devalüe edildi. İsveç, Borç faiz oranları % 500'e çıktı.
20 Eylül 1992	Maastricht için Fransa'da referandum : Az bir çoğunlukla lehte sonuçlandı.
23 Eylül 1992	Fransa Merkez Bankası repo oranlarını % 2.5 oranında arttırdı.
24 Eylül 1992	İrlanda, Portekiz ve İspanya Sermaye Kontrollerini sıkılaştırdı.
19 Kasım 1992	İsveç kronu ECU bağlantısını terketti.
22 Kasım 1992	Peseta ve portekiz Escudosu % 6 oranında Devalüe edildi.
30 Kasım 1992	İrlanda resmi gecelik faiz oranları % 100 oranına çıktı.
10 Aralık 1992	Norveç Kronu ECU bağlantısını terk etti.
30 Ocak 1993	İrlanda punt'u % 10 oranında devalüe edildi.
18 Mart 1993	Alman faiz oranlarındaki düşüş piyasaları yine hayal kırıklığına uğrattı.
20 Mart 1993	Fransa genel seçimlerinde ilk raund.
18 Mayıs 1993	Peseta % 8, Escudo % 6.5 oranında Devalüe edildi.
18 Haziran 1993	Fransa'da para piyasalarına müdahale faiz oranlarını Almanya'nın altına indirdi.
1 Temmuz 1993	Alman faiz oranları piyasa beklentileri doğrultusunda düştü.
2 Ağustos 1993	Döviz kuru Mekanizması bantları %15 oranına genişletildi.Fakat Alman Markı ve Hollanda Florini arasındaki +-% 2.25 'lik bant korundu.

Kaynak: David Cabham,, "Diversion or Dead End?", In Ed, David Cobham, *European Monetary Upheavals* (Manchester: Manchester University press, 1994), s 2.

---

⁸⁰ Cobham, David, " **Diversion or Dead end ?** ", Edited Cobham David, *European Monetary Upheavals* (Manchester: Manchester University Press, 1994.) pp 5

1992-93 krizinin detaylı gelişimini aktardıktan sonra Avrupa Para Birliği'ne giden yolda en önemli köşe taşlarından; Avrupa Para Sistemi'nin uğradığı kriz; hem Para Birliği'ne doğru karşılaşılan güçlükler açısından hem de bu krizin sebepleri ile Para Birliği'ne geçilememe sebepleri çakıştığından, çok önemlidir. Şimdi bu doğrultuda bir takım değerlendirmeler sunulacaktır.

Bu açıdan baktığımızda APS krizinin sebeplerini öncelikle kısaca özetlersek; Bunların: Avrupa Para Sistemi'nin yetersiz, tutarsız ve temel ekonomik gelişmelere ters düşen yapısı. Uluslararası alanda karşı konulmaz bir güç haline gelen, para ve sermaye piyasası spekülâtorleri. Ve son olarak da Maastricht Anlaşması'nın onaylanma sürecinde kamuoyunda oluşan Birlik konusunda endişeler, aleyhte görüşler ve bunların yarattığı moral çöküntüsü. olduğunu görürüz. Bu çerçevede APS krizi sebeplerini detaylarıyla inceleyerek, Para Birliği sürecini tıkamasının sebeplerini de ortaya çıkarmış oluruz.

Avrupa Para Sistemi'nde 1987 Ocağı'ndan 1992 ortalarına kadar süren çelişkili ve haddinden fazla bir parasal stabilite yaşanmıştır. Sistem aslında 4 tutarsız elementin üzerine inşa edilmişti. Bunlar: Avrupa Tek Senedi gereği olan, serbest ticaret ve sermayenin serbestçe dolaşımı ile APS gereği sıkı döviz kurları ve ulusal ekonomi gereği olan ulusal para politikalarıdır. Rasyonel olarak bu dördü kesinlikle bir arada kalamazdı. Aslında yıllardan sonra sermayenin serbestçe dolaşımı ve tam liberalizasyon sağlanacak, fakat milli parasal politikaları sürdüreceksin ve sabit döviz kurların varmış gibi davranacaksın, bunun sonu doğal olarak bir infilakadır.⁸¹

İki Almanya'nın ekonomik ve parasal birliği, (1990 yılının ortalarında) para arzını büyük çapta genişletmişti, bunun sebebi büyük çapta ve sürekli artan Doğu Almanya'ya aktarılan mali transferlerdir. 1991 yılının sonlarında Bundesbank, iskonto oranlarını % 8, Lombard faizini de % 9.75 arttırmıştır. Bu yüksek faizler, Alman Markı'nın değerini korumak ve enflasyonu önlemek içindi fakat APS içinde çapa para görevi gören Alman Markı'nın yükselişi ve Alman faiz oranlarının artışı diğer ülkelerdeki ekonomik gerekliliklerle ters düşmekteydi. bu durum ilk kıvılcımın çakmasına sebep olmuştur. Çünkü piyasalar tutarsızlığın farkına varmış ve döviz kurlarının değerinin üstünde olduğuna inanmışlardı. İtalya'nın son 5 yılda diğer

---

⁸¹ Amato, Giuliano, " **The case for European Fiscal Authority** ", Edit, *Is European Monetary Union Dead?* (The Philip Morris Instýtute, 1994), pp:6-16

ülkelere göre hızlı bir enflasyon yaşamış olması. İtalyan Lire'ini devalüasyon için açık bir aday ve hedef haline getirmiştir. Aynı zamanda İtalya bütçe açıklarını kapatmada da zorlanmıştı. Piyasa bu sebeple Lire'ye yöneldi. Aynı şekilde Sterling'de bir hedefti. Çünkü İngiltere APS' ne çok yüksek bir döviz kuru ile dahil olmuştu ve aynı zamanda da parasal birliğe ve koordinasyona karşı gösterdikleri kaygı verici tutumda, üzerlerindeki baskıyı arttırmıştı. Piyasalardaki huzursuzluğa katkıda bulunan başka bir faktörde, APS' ne tek taraflı bağlanan İsveç Kronu ve Finlandiya Markka'sının içinde bulunduğu derin zorluklardı. İki ülke ekonomisinin 80'lerin sonlarında gereğinden fazla ısınması ile fiyat istikrarı bozulmuş ve AB üyeleri ile bu konuda ters düşmüşler ve farklılık göstermişlerdi.⁸²

Ağustos ayında başlayan spekülasyon atakları Eylül ayında şiddetlenmesi üzerine spekülasyon karşı konulmaz bir hal almıştı. Bu dönemde başbakanlar arası direkt bir kontak ve koordinasyon sağlanamamıştı. Aynı dönemde hükümet başkanları, var olan döviz kuru politikalarına asılı kalmışlar ve işin boyutunu anlayamamışlardır. Bunun yanında ulusal onur kriz sırasında önemli rol oynamış ve ulusal değerler ve pariteler milliyetçi yaklaşımlarla savunulmuşdu: Örneğin Almanya'nın (Bundesbank'ın) anti-enflasyonist politikaları milli çıkarları korurken Avrupa Para Sisteminin sarsılmasına sebep olmuş tüm baskılara rağmen bundan vazgeçmemişlerdir. Ve akıllıca bir taktikle faiz indirimlerini de ancak diğer ülkelerdeki devalüasyon olduktan sonra yine bu oranlarda gerçekleştirmişlerdir. Bu önemli gelişmeleri 16 Eylül 1992'de Kara Çarşamba olarak anılan bir günde, İtalyan Lire'inin ve İngiliz Sterlingi'nin ERM'yi terk etmesi takip etmiştir.⁸³

Avrupa'da döviz paritelerinin savunulması arkasında, 1987 tarihli bir anlaşma vardır. Bu anlaşmanın filozofisinde eğer bir ülkenin ekonomik temeli, belli bir döviz kurunu haklı çıkarıyorsa, Merkez Bankaları o pariteyi spekülasyona karşı savunmalıdır. Fakat ekonomik fundementaller pariteyi haklı çıkarmıyorsa ve piyasa bunun farkındaysa, hükümetler esnek olmalıdır. Bu gelişmelerin ardında bu filozofi yatar. Fakat ekonomik temellerle pariteler birbirini tutsada, parasal politikalarla ekonomik politika gereklilikleri birbirini tutmayan Fransa'da spekülasyonla karşı

---

⁸²Amato, Giuliano, " **The case for European Fiscal Authority** ", Edit, *Is European Monetary Union Dead?* (The Philip Morris Institute, 1994), pp:6-16

⁸³Amato, Giuliano, " **The case for european Fiscal Authority** ", Edit, *Is European Monetary Union Dead?* (The Philip Morris Institute, pp:6-16, 1994), Branson William, " **German reunification, the Breakdown of EMS and path to stage three** ", Edit, Cobham, David, *European Monetary Upheavals* (Manchester: Manchester University Press, 1994) ss. 16-29.

karşıya kalınmıştır. Fransa' nın makro ekonomik verileri gayet iyiyken ve periteyi destekliyorken piyasa şunu farketmişti. Fransa' nın yüksek faiz oranları ile gerçekte, iş yaratma, ihtiyacı ile eninde sonunda artan işsizliği durdurma zorunluluğu ve bu doğrultuda geliştirilmesi gereken politikalarla çelişiyodu. Bir faiz kesintisi gerekliydi. Fakat faizler azalırsa Frank'ın değerini savunmak mümkün olmayacaktı. 1992 Eylül' ünde Avrupa'da kollektif düşünce Fransa'nın Maastricht referandumu nedeni ile Frank'ı savunmaktı. Ardından da bir yeniden ayarlama (realignment) gerekliydi. Bu durumda spekülasyon baskıları haklıydı ve ancak çok yüksek maliyetle Merkez Bankası müdahaleleri ile engellenebilirdi ve öyle de oldu.⁸⁴

Kara Çarşamba'dan sonra da piyasalar durulmadı ve tek yanlı bağlarla ERM'ye bağlanan para birimleri bundan vazgeçti. 1992 Kasım'dan 93 Mayıs'a kadar develüasyonların devam ettiğini görüyoruz. Fakat piyasalarda bundan sonra da geri kalan para birimlerinin döviz kurlarının önemli değişimleri yaşayacağı izlenimi sürmekteydi. Çünkü resesyonun süreceği ve Almanya'nın ciddi bir faiz indirimine gitmeyeceği tahmin ediliyordu. 1993 Nisan'ında iktidara gelen Fransız hükümeti, faiz oranlarına karşı seri müdahalelerde bulundu ve kısa vadeli faizlerini Almanya oranının biraz altına çekmeyi başardı. (3 diğer APS iştirakçisinin yaptığı gibi). Bu durum birçok para birimini Alman Markı karşısında zayıf düşürdü ve savunmalar için Bundesbank'dan talep ettikleri satın alma ihtiyacını arttırdı. Bütün bu toplu müdahalelere rağmen Bundesbank, Almanya' nın para arzı ve anti-enflasyonist politikaları açısından kısa dönemli faizleri düşürmeyi doğru bulmuyordu. Bu noktada belirtmek gerekirken maalesef Almanya hükümeti az konuşup Bundesbank' ın arkasına saklanmış ve sürekli bir döviz kuru istikrarının faydalarına ve APS' ye değer vermemiştir.⁸⁵

1 Ağustos, Finans Bakanları Konseyi kriz toplantısı öncesi Fransa ve Almanya, Alman Markı'nın değer kazanması konusunda anlaşılabilir. Fakat Alman tarafı bu durumun tüm APS üyesince kabul edilmesini şart koştu. Ama önceden tahmin edildiği üzere Hollanda bunu kabul etmedi ve anlaşma olmadı. Fakat Luxemburg, İrlanda, ve Danimarka'nın, Alman Markını yukarı doğru takip edeceklerini açıklamaları, Fransa'yı Portekiz ve İspanya'yla birlikte, dışarda isole bıraktı, bu

---

⁸⁴Amato, Giuliano, " **The case for european Fiscal Authority** ", Edit, *Is European Monetary Union Dead?* (The Philip Morris Instýtute, 1994), ss:6-16.

⁸⁵Amato, Giuliano, " **The case for european Fiscal Authority** ", Edit, *Is European Monetary Union Dead?* (The Philip Morris Instýtute, 1994), ss. 6-16.

durumda potansiyel ve büyük bir devalüasyon Frankı bekliyordu. Bu durumdan tek kaçış ancak dalgalanma marjlarının anlamlı bir genişlemesi olabilirdi. Daha sonra finans bakanları %15± marjlarına doğru genişleme konusunda anlaşdılar ve büyük müdahalelere gereklilik kalmadı. Aynı zamanda korkulduğu kadar büyük bir istikrarsız dalgalanma da olmadı.⁸⁶

1994'ün başında Fransa, Danimarka ve Belçika para birimleri tekrar dar marjlinli yapıya geri dönmüşlerdir. Ancak Danimarka kronu ve Portekiz Escudosu ve İspanya Pesatası zayıflamıştır. Fakat zayıf ve güçlü para birimleri arasında hiçbir zaman açık %8'i geçmemiştir. Bu yeni geniş marjın ancak yarısının kullanılmış olduğu anlamına gelir. Oysa geniş marj % 10 olarak sınırlanmış olsaydı piyasa bunu zorlamaya kalkabilirdi. Yani %15 doğru bir karardı. Almanya da daha sonra faiz oranlarını (kısa dönemli) aşağı çekmiştir. Son dönemde Merkez Bankaları' nın Ekonomi ve Finans Bakanlarının ortak tutumu üyelerin geniş marjlarla yaşayabileceği hatta bunu EMU Stage2' nin (Avrupa Para Birliği süreci İkinci Aşaması) büyük bölümünde sürebileceği doğrultusundadır. Aynı zamanda tekrardan dar marjlara dönmek birçok ön şart gerektirdiğinden bu yönde bir adım atılması pek arzu edilmemektedir. APS Parsiyel Süspansiyonu'nun bir sebebi de kriz öncesi zayıf para birimli ülkelerin faiz oranlarını yükseltmeyi red etmeleridir ⁸⁷

Ülkelerin tamamıyla serbest sermaye dolaşımına ve sabit döviz kurlarına dayanan bir para rejimini kabul etmeleri kendilerinin bazı durumlarda uygulamak istedikleri milli ve bağımsız parasal politikalarla çelişir durumdaydı. Merkez Bankaları, Nisan 93'te bu çelişkili durumu tartışmaya açtılar ve APS' nin daha esnek olması gereğini ve daha sık yeniden ayarlamalara olanak tanınması gereğini ve Parite işbirliğinin zarar görmemesi gereğini savundular.

Yeniden dar marjlara dönme konusuna dönersek, Hatırlamamız gereken önemli bir nokta Avrupa da içinde bulunulan resesyondur çünkü 92-93 krizinin önemli nedenlerinden biri de uzayıp giden resesyondur bu nedenle tekrar dar marjlara dönmek için iş dünyasının güçlenmesini beklemek yerinde olurdu. 94 ve 95'de Almanya, ve Fransa'da genel seçimlerin olması, dar marjlara dönme yönünden

---

⁸⁶Thygesen, Niels, " **A scenario for relaunching the EMU process** ",Edit, *Is European Monetary Union Dead?* (The Philip Morris Instýtute, 1994), ss. 62-76.

⁸⁷Thygesen, Niels, " **A scenario for relaunching the EMU process** ",Edit, *Is European Monetary Union Dead?* (The Philip Morris Instýtute, 1994), ss. 62-76.

politik olarak da elverişli değildi. Almanya genel seçimlerinin 94'de olacak olması Bundesbank'ın pazarlık gücünü zayıflatıyordu. Aynı şekilde sistemin ikinci büyüğü Fransa'da da Mayıs 95 de başkanlık seçimlerinin olması Döviz Kuru Mekanizması'nın tekrar dar bantlara dönüşü açısından olumsuz politik gelişmelerdi. Nitekim 1995'den önce uygun bir zemin oluşamadı. Çünkü Fransız - Alman işbirliği APB'nin en önemli gücüdür. Bu konuda sonuçta tek Avrupa Senediyle Avrupa'nın yazılmamış; Anayasasına giren serbest sermaye dolaşımı ancak tek paraya geçilerek tahammül edilebilecek bir olgudur. bu tekrar dar marjlara dönmedende olabilir.⁸⁸

Para ve sermaye piyasalarında 92 ve 93 yılında başgösteren kriz önemli bir gerçeği su yüzüne çıkarmıştır. Bu spekülasyonun tahminlerin üstündeki boyutudur. Avrupa tek senedi ile serbest sermaye dolaşımının yürürlüğe girmesi ile ister istemez spekülasyona açılan Avrupa Para Sistemi içinde para birimini savunmak, çok daha komplike ve maliyetli hale gelmiştir. Örneğin 1987'de bu iş için günde 1 milyar dolar bile fazlayken, 92'de 7 milyon dolar/gün' ün yetersiz kaldığı gözlenmektedir. Kriz dönemi Bundesbank'ın Sterling'i savunmak için günde 20 milyon dolar harcaması bu gelişmeye iyi bir örnek teşkil eder. Krizin bir sebebidir hükümet başkanlarının koordinasyon eksikliğinden dolayı spekülasyonun boyutlarından habersiz olmalarıdır. Büyük spekülasyonlar nedeniyle hükümetlerin döviz ve kurları kontrol etmede oldukça zorlandıklarını gözlemliyoruz.⁸⁹ Döviz ticareti tahminlerin üstünde bir hızla artmaktadır. Dünyanın çeşitli ülkelerinin, bankalarının verdikleri rakamlar bir araya getirildiğinde ürkütücü bir tablo ortaya çıkıyor. Döviz ticareti dünya çapında Nisan 1992'den Nisan 1995'e kadar %47 artmıştır, ve tahminlere göre 1992 yılında günde 880 milyar Dolarlık döviz alım satımı yapılırken 1995'de bu rakam 1.3 trilyon Dolara çıktığı görülür. Bunun %1'ini komisyon kabul etseniz bile 1.300 milyar Dolar alım satım büyük rakamdır. Bundan 20 yıl önce Bretton-Woods sisteminin sabit kurları döneminde yatırım bankacıları hesap cetveli kullanırken günde 10-20 milyar dolar arasında alım satım büyük olay sayılırdı. 10 yıl önce günlük alım satım hacmi 60 milyar dolardı. Yani Merkez Bankalarının döviz piyasasını ve kurları kontrol ettiği günler dünya çerçevesinde artık geride kalmış bulunuyor. Bunun nedeni Merkez. Bankası cephanelerinin bundan çok az bir hızla artmış olmasıdır. Eskiden Merkez Bankası döviz rezervleri, günlük alım satım

---

⁸⁸Thygesen, Niels, " A scenario for relaunching the EMU process ",Edit, *Is European Monetary Union Dead?* (The Philip Morris Instýtute,1994),pp:62-76

⁸⁹Amato,Giuliano," **The case for European Fiscal Authority** ", Edit, *Is European Monetary Union Dead?* (The Philip Morris Instýtute,1994),pp:6-16

rakamlarının sekiz, on misli kadarken bugün Merkez Bankaları günlük toplam alım satımın yarısı kadar bile olmayan bir döviz rezervine sahiptirler. Yani artık Merkez Bankalarının kurları yönetmeleri mümkün değildir.1995 yazında ABD Doları'nın Merkez Bankaları'nın ortak girişimi ile arzu edilen yöne gitmiş olması. Sadece piyasanın gitmek istediği yön ile Merkez Bankaları'nın isteğinin aynı doğrultuda olmasındandır.⁹⁰

Bu veriler ışığında 92-93 APS krizine geri dönersek, bilindiği gibi 1992 yılında başlayan kriz spekülasyon ataklarının bir neticesiydi: Bu dönemin Avrupa Birliği'ni kuran, ekonomik ve parasal birliğin, yasal zeminini hazırlayan ve tek paraya geçiş aşamalarını empoze eden; Maasricht Anlaşması'nın onaylanma sürecine denk gelmesi akla tek para ve Avrupa Birliği'nin uluslararası alanda büyük çıkar grupları üzerinde yarattığı sıkıntı ve rahatsızlığı getirmektedir. Avrupa'da parasal birliğin kurulması ile uluslararası sermaye piyasalarında karşısında ciddi bir rakip bulacak olan Amerika ve başından beri para birliğine karşı çıkan İngiltere bu önemli çıkar çevrelerinden ikisidir. Son üç yılda işlem hacmini % 60 arttırarak 464 milyara ulaşan Londra dünyanın en büyük döviz piyasası olma özelliğini arayışta bulunmakta sürdürmektedir. Şu andaki durumu ile New York'un iki katı hacime sahiptir.⁹¹

İşte bu noktada çıkar grupları ya da bir başka deyişle Para Birliği'nin kurulmasından zarar görecektir ve çıkarları zedelenecek bazı çevreler; devreye, Avrupa Para sisteminin zaaflarından da faydalanıp spekülasyonörleri sokmuş olabilirler. Bu çevreler hükümetler seviyesinde değil bazı işbaşındaki fesat ve tehditkar güçler seviyesinde olabilir. George Soros gibi spekülasyonörlerde onların bir uzantısı olabilir.⁹²

Fransa'da 20 Eylül 92'den önce yoğunlaşan ve Frankı tehdit eden spekülasyon baskı direnci kırıp Frankın değer kaybına ya da ERM'den çıkmasına sebep olsaydı belkide çok küçük bir azınlıkla kabul edilen Anlaşmaya referandum da hayır çıkacaktı. Bu spekülasyonların esas amacının, kamuoyunda, Maasricht Anlaşması ve getirdiği yaptırımların ekonomik resesyon, işsizlik ve döviz krizi gibi olumsuz sonuçlar doğurduğu şeklinde bir izlenim yaratmak olduğu kanaati vardır. Anlaşmanın

---

⁹⁰ İstatistik Kaynak: Gökçe, Deniz, " Dövizin Hakimi Kim " *Yeni Yüzyıl Gazetesi* Eylül 1995

⁹¹ İstatistik Kaynak: Gökçe, Deniz, " Dövizin Hakimi Kim " *Yeni Yüzyıl Gazetesi* Eylül 1995

⁹² Davies, Howard, " A step by step approach to EMU " Edit, *Is European Monetary Union Dead?* (The Philip Morris Institute, 1994), pp:28-40

oylanması sürecinde ortaya çıkan bu önemli gelişmeler ister istemez bir moral çöküntüsü ve suçlu arama psikozu doğurabilir ve oyları etkileyebilirdi. Aynı şekilde hükümetler, başarısızlıkları savunmada Maastricht Anlaşması'nı bir kalkan vazifesine büründürebilirdi. Neticede bu olay madalyonun öbür yüzüdür ve gerçekleşmiştir. İşin içinde Amerikanın olması belki normal karşılanabilir hatta. CIA bağlantısı bile aranabilir. Fakat İngiltere gibi topluluğun üyesi bir devletin bazı çevrelerinin bu işin içine karışmış olabileceği kaygısı gerçekten endişe vericidir.

Her ne kadar spekülasyonlar neticesinde Maastricht Anlaşması'nın onaylanmasına engel olunmasada yaratılan gerginlik, moral bozukluğu Avrupa Para Birliği sürecini ve takvimini ve Maastricht kıstaslarını tartışılır hale getirmiş ve kamuoyunda ciddi kaygı yaratmıştır. Bu da APB yolunda önemli bir sorun teşkil etmektedir. Bu yaratılan kararsızlık günümüze kadar sürmüştür.

Tüm olumsuzluklara rağmen, sadece Avrupa Para Birliği ile tek pazarın ihtiyacı olan istikrarı sağlayıcı bir çerçeve oluşturulabilir. Bunu başarmak için Para Birliği'nin ikinci aşamasına geçildiği 1 Ocak 1994 tarihinde kurulması öngörülen ve gelecekte kurulacak Avrupa Merkez Bankası'nın ilk işareti olan Avrupa Para Enstitüsü'ne önemli roller düşmektedir. Alexandre Lamfalussy başkanlığında Frankfurt'ta kurulan kurumun, gelecekte Avrupa Merkez Bankası'nın operasyonlar yapacağı politik çerçeveyi oluşturmak görevleri arasındadır. Aynı zamanda Avrupa Merkez Bankası'nın gelecekteki kredibilitelerini de belirleyecektir. Maastricht Anlaşması'nda Avrupa Para Enstitüsü'nün gerçek sorumluluğu açık olarak belirtilmemiştir. Fakat, Belçika, İtalya, Fransa, İspanya ve Portekiz gibi ülkeler APE'nün, tavsiyeci bir rol üstlenmesinden çok Merkez Bankaları arası işbirliğini güçlendirecek politikalar uygulamasından yanadırlar. Aynı zamanda, ortak bir para politikasının teşvik edilmesini istemektedirler. Portekiz Başbakanı, Avrupa Para Enstitüsü'nün sadece Bundesbank fikirlerine adapte olması taraftarı değildir. Çünkü, İngiliz ve Alman milli merkez bankalarının parasal politikaların tam kontrolü üzerinde çok katı bir tutumları olduğunu düşünmektedir. Oysa bilindiği gibi Bundesbank Avrupa Merkez Bankasının kendisini taklit etmesini, kendi politika ve aparatlarını kullanmasını istemektedir.⁹³ Aslında Avrupa Para Enstitüsü 92-93 yılında karşılaşılan gelişmeler ışığında ve ülkeler arası finansal yapı ve para politikaları ayrılıklarını birleştirme ve milli para politikalarını koordine edip ortak

---

⁹³Thygesen, Niels, " A scenario for relaunching the EMU process ",Edit, *Is European Monetary Union Dead?* (The Philip Morris Instýtute,pp:64,1994)

hedefleri olan enflasyon ve büyüme hızı gibi kriterleri baz alarak genel bir para politikası oluşturarak EMU prosesinde Convergence kriterlerine yardımcı rol oynamaktadırlar.⁹⁴

Avrupa Merkez Bankası'nın gelecekteki rolü açısından, Lanfalussy'nin, ortak parasal politika hedeflerini oluşturması şart gözükmektedir..

Sonuç olarak İki Almanya'nın Birleşmesi ve ardından Maastricht Anlaşması'nın onaylanması sürecinde başlayan ve 94 yılı sonuna kadar yaşanan önemli gelişmeler neticesinde Avrupa Para Birliği süreci zedelenmiştir. Her ne kadar Avrupa Birliği Anlaşması ile sağlam bir hukuki dayanağa ve siyasi iradeye sahip olsada Para Birliği süreci, 1992 yılının ikinci yarısından itibaren tartışma konusu olmuştur. Eylül 92'de yaşanan para krizi 93 yılında da devam etmiş ve 1 Ağustos 1993'de paraların DKM içindeki dalgalanma marjları, $\mp$ %2.25'den $\mp$ %15'e çıkarılmak zorunda kalmıştır ve DKM fiilen askıya alınmıştır. DKM'nin çatırdaması tek paranın uygulanabilirliği konusunda kuşkular yaratmıştır. Avrupa Birliği Anlaşmasının üye devletlerce onaylanmasında güçlüklerle karşılaşmıştır. Danimarka, Fransa, Almanya ve İngiltere'de anlaşmanın onayı güçlüklerle gerçekleştirilmiştir. Danimarka ve İngiltere zaten Para Birliği dışında kalma hakkını anlaşmayla teminat altına almıştı. Bütün bu olumsuz gelişmeler Avrupa'da Parasal Birliğe doğru kamuoyu desteğini azaltarak sürece büyük darbe vurmuştur. Fakat 94 başında sürecin ikinci aşamasına geçiş ve Avrupa Para Enstitüsü'nün faaliyete başlaması ile hava biraz yumuşamış aynı zamanda bu kurumun koordinasyonu sayesinde geniş marjlı döviz bantlarında yeni bir spekülasyona imkan tanınmamıştır.

B: Üye Ülkelerin Para Birliği Karşısındaki Siyasi Tutumları

Bu bölümde uzun yıllardır Avrupa'da çeşitli anlaşmalarla ekonomik ve parasal birliği istediklerini ve bu doğrultuda hareket ettiklerini ifade ve teyid eden, Avrupa Topluluğu'nun önemli üyeleri ve güçlerinin gerçekten ekonomik ve parasal birliğe nasıl baktıkları, Birlik fikrinin ülke içindeki siyasi yansıması ve bu ülkelerin

---

⁹⁴Cobham, David, " **Diversion or Dead end ?** ", Edited Cobham David, *European Monetary Upheavals* (Manchester: Manchester University Press, 1994.) pp 13 Currie Whitley discussion

tavırlarının Para Birliği üzerindeki etkisi üzerinde duracağız. Tabii bunu yaparken yakın geçmişten bazı kesitlerle günümüzdeki gelişmeleri ve bu gelişmelerin etkilerini de aktaracağız.

Her ülkenin kendine özgü farklı ekonomik ve sosyal tercihleri bulunmaktadır. Tabii bu tercihler ülkelerin politikalarına yansımaktadır. Kimi lkeler tam istihdama ulaşmayı amaçlarken, kimileri de önceliği enflasyon ile mücadeleye verirler. Benzer şekilde ekonomik ve parasal kurumlara verilen önemin derecesi de, özellikle merkez bankalarının bağımsızlık derecesi bakımından ülkeden ülkeye değişmektedir. Bununla beraber, dışsal faktörlerin, özellikle ekonomik konjonktürün ya da bir ülke ekonomisinin entegre olduğu ülkeler veya coğrafı bölgedeki ekonomik gelişmelerin söz konusu ülkenin ekonomisini de yakından etkilemesi kaçınılmazdır.

Bir lke, ticari ortakları olan ülkelerde sıkı bir anti-enflasyonist politika izlenirken, kendisi işsizliği azaltmak için enflasyona açık ve büyümeyi amaçlayan genişlemeci bir politikayı uzun bir süre izleyemez. lkeler arasında oluşacak fiyat ve maliyet farklılıkları, genişlemeci bir politika izleyen ülkenin bir müddet sonra demeler dengesi açığı için kredi araması, içeride istikrar tedbirleri uygulaması ve sonunda döviz kuru ayarlamasına başvurmasını gerektirecektir. Böyle bir durumla karşılaşmamak için uluslararası arenada, ticari ortaklarla ekonomik ve parasal politikaların ve sonuçlarının yakınlaştırılmasının sağlanması gerekir. İşte bu Avrupa Para Sistemi'nin 11.5 yılı aşan bir süredir uygulanmasından elde edilen sonucun kısa bir özetidir.⁹⁵

Bununla beraber Ekonomik Para Birliği, Avrupa Para Sisitemi'nden çok daha ileri düzeyde bir bütünleşme sürecini öngören, böylece derin etkileri olabilecek bir kavram olarak yalnızca ekonomi ve para politikalarını değil, bt politikalarını da, kullanılan para birimlerinin geleceğini ve merkez bankalarının işleyişini de ilgilendirdiği için Topluluk yesi ülkeler arasında PB'ne ulaşma konusunda görüş ayrılıkları bulunmaktadır. Bu bölümde büyük ülkelerin Para Birliği hususundaki pozisyonları ayrı ayrı olarak, kk lkelerinki ise birlikte ve tarihsel süreç içindeki gelişimleri ortaya konularak incelenecektir. nce Para Birliği'nin lehinde olan gruptan başlanacaktır.

---

⁹⁵Bolat , Dr. Ömer, Ekonomik ve Parasal Birlik,(Yşstanbul: Yktisadi Kalkınma Vakfı ,, 1991)s 50

1- Fransa:

İçinde bulunduğumuz yüzyılın başından bu yana Fransız hükümetleri istikrarlı veya sabit döviz kurlarının uygulanması politikasını benimsemiştir. İkinci Dünya Savaşı'nın sona ermesinden sonra 10 yıl kadar ekonomik büyümeyi amaçlayan bir politika uygulandı ise de De Gaulle' ün 1958'de iktidara gelmesiyle resmi politika tekrar istikrarlı ve sabit döviz kurlarını desteklemek olarak belirlenmişti (1968'deki dalgalanmalar ve 1969'daki parite ayarlamaları haricinde).

Gerek PB ile ilgili birinci girişim olarak 1970'deki Werner Planı, gerekse ikinci girişim olarak önce Avrupa Para Sistemi ve Delors Planı çerçevesindeki gelişmeler sırasında, Fransız hükümeti toplulukta tam bir parasal birlik'in gerçekleştirilmesi görüşünün hararetle bir savunucusu olmuştur. Avrupa Topluluğu'nun kuruluş fikrinin babası olan Fransa, resmi görüş olarak Avrupa Topluluğu'nun federal yapıda bir siyasi birliğe dönüşmesi ve kendisi ile Federal Almanya'nın ortak inisiyatifleri ama siyasi yönden kendi direksiyonu altında ilerleyerek ABD, Japonya, eski Sovyetler Birliği ve günümüzdeki önemli ticari bloklar olan Nafta ve Apec ülkeleri karşısında güçlü bir blok oluşmasını daima istemiştir.

1970'deki birinci girişim sırasında PB'ne ulaşmadaki aşamalar hususunda Fransa, döviz kurlarındaki dalgalanmaların üye ülkelerin ekonomileri üzerinde olumsuz etkilerde bulunduğu gerekçesiyle, döviz kurlarının hemen hemen sabitleştirilmesi ile Topluluğa ortak bir parasal şahsiyet kazandırılmasına öncelik verilmesini önermişti. Fransız görüşü, parasal alanda sağlanacak ilerlemenin, sonuçta ekonomi politikalarının koordinasyonunu gerekli kılacağını öngörüyordu. Tünelde Yılan Düzenlemesi büyük ölçüde Fransız görüşünü yansıtmıştı. 1970'li yılların sonuna doğru yine Fransa'nın (ve F.Almanya'nın) inisiyatifiyle ayarlanabilir bir sabit döviz kuru sistemi olan APS kurulmuştu (13 Mart 1979). APS'nin 1992 yılına kadarki işleyişi sırasında döviz kurlarındaki dalgalanmaların büyük ölçüde azalması, özellikle fiyat ve parasal göstergelerde olduğu gibi ekonomik politikalar ve sonuçlarının büyük ölçüde yakınlaşması gibi olumlu sonuçlar vermesi Fransız hükümetinde rahatsızlık uyandırmıştı. Bunun nedeni aslında Almanya'nın Topluluk içinde artan ekonomik ağırlığı idi. Büyük ölçüde F.Alman Markı ile Merkez Bankası'nın politikalarının etkinliği sonucunda sağlanan bu başarıyı "deflasyonist etkilere" yolaçtığı gerekçesiyle eleştiren Fransız hükümeti'nin baskılarıyla Haziran 1988'de Hanover'deki Zirve toplantısında Toplulukta aşamalı olarak bir Para Birliği'nin gerçekleştirilmesi konusu gündeme getirilmiştir. Delors Raporu'na tam

destek veren ve bugüne kadarki gelişmeleri PB' nin artık geriye dönülemez bir yolda olduğu şeklinde yorumlayan resmi Fransız görüşü, gerek Topluluk'taki entegrasyonun Siyasi birliğe ilerlemesi, gerekse F.Almanya'nın ekonomi ve para politikaları alanındaki etkisinden kurtulmak için bir araç olarak gördüğü PB'nin özellikle kurumsal düzenlemelerine büyük önem vermektedir.

PB'ne doğru hızlı bir şekilde ilerleme stratejisini destekleyen Fransa, ortak bir merkez bankası kurulması ve tek bir para birimi (ECU) kullanılması gibi unsurlar üzerinde ısrar etmektedir. Tek para birimi, Fransa'nın cari işlemler açığının Alman Merkez Bankası tarafından finanse edilmesi anlamına gelecektir. Resmi Fransız görüşü, ekonomik politikalar ve sonuçları bakımından tam bir yakınlaşma sağlanmadan parasal birlikle ilgili kurumsal düzenlemelere geçilmesinin ortaya çıkarabileceği sorunlar karşısında, kurumsal düzenlemelere geçilmesinin ekonomik politikalar üzerinde disiplin edici bir etki oluşturacağını ileri sürmektedir.⁹⁶

Fransa'nın asıl amacı uzun yılladır özlemini duyduğu istikrarlı ve uluslararası alanda rekabet edebilir ve dünya finans piyasalarına hakim olabilecek nitelikte bir paraya sahip olmaktır. İkinci Dünya Savaşı sonrası 90'lı yıllara kadarki gelişmeler Avrupa'da yükselen ve gelişme gösteren trendin Alman Markını dünya döviz piyasalarında bir rezerv para haline getirmesi ve birçok Avrupa ülkesince ticari işlemlerde tercih edilmesi ilerde Almanya'ya endeksli ve Alman güdümlü bir Avrupa kabusu gören Fransa'yı ister istemez Para Birliği'ni desteklemeye itmiştir. Almanya çok büyük bir güçtür. Ama Fransa'da onun en büyük rakibidir ve aslında işbirliği içinde görünen bu ikili büyük bir rekabet ve gövde gösterisi içinde bir siyasal satranç oynamaktadırlar.

Fransa kendisine yakın İspanya, İtalya, Belçika gibi ülkelerle beraber hareket ederek birlikte para birliğine geçmeyi arzulamaktadır. Almanya ise Hollanda ve son dönemde AB'ne katılan Finlandiya, İsveç ve Avusturya'yı tarafına çekmek ve Para Birliği'ne ağırlığını koymak istemektedir.

Avrupa Para Sistemin'de yaşanan kriz Fransa'nın Para Birliği hayallerini ertelemiştir. Fransa 92-93 krizinden sonra umudunu Maastricht Anlaşması'nın

---

⁹⁶Bolat , Dr. Ömer, Ekonomik ve Parasal Birlik,(İstanbul: İktisadi Kalkınma Vakfı , 1991)s s.51-52

getirdiği takvimde karşısına çıkabilecek fırsatlara bağlamıştır. Avrupa Para Enstitüsü kurulduktan sonra 97 hedeflerine ulaşmak için önündeki zamanı çok iyi kullanarak Almanya üzerinde Maastricht önkoşullarını yerine getirme yönünde baskılarını arttırmayı planlamaktadır. Bu dönemde para oranlarını indirme yönünde baskılara yol açabilecek Frank'ın değer artışını arzulamıyordu. Hala sabit kur mantığını muhafaza etmektedir.

Fransa tarafında önemli bir gelişme Merkez Bankası'nın Ocak 94' den itibaren bağımsız bir statüye kavuşmuş olmasıdır. Mayıs 95'de yaşanan Başkanlık seçimlerinde Başkanlığa Jacques Chirac'ın ve Başbakanlığa Alain Juppe'un gelmesi ile Fransa'nın Para Birliği'ne bakışıda son şeklini almıştır. Fransızlar kendi yöntemlerine uygun bir biçimde ve ülkelerce yönetilen bir Merkez Bankası istiyorlardır. Aslında Paris'in projeleri arasında Dünya para sisteminin yeniden gözden geçirilmesini bile içeren stabilitenin sağlanması yanında işsizliğe ve yoksulluğa karşı mücadele ve ekonomik gelişmenin sağlanması gibi düşünceler de vardır. Bu düşüncelerin bazıları Almanya'ninkilerle çelişiyordur.⁹⁷

1995 Madrid Avrupa Zirvesi'nde, Jacques Chirac ve Fransız Finans Bakanı Jean Arthuis herkesin tek para ve tek Avrupa hissini paylaşmasını sağlayacak genel consültasyonlardan yana olduklarını, Son dönemde Alman Finans ve Ekonomi Bakanı Theo Waigel tarafından önerilen istikrar paktını desteklediklerini bu konuda tam bir işbirliği içinde olduklarını ancak istikrar paktının vatandaşların günlük hayatını fazla etkilememesi ve tek paraya karşı psikolojik rezistansa yol açmamasından yana olduklarını ifade etmişlerdir. Chirac son olarak topluluk için dayanışmanın (solidarity) sağlanmasından yana olduğunu ve Avrupa yapısının çok fazla bir teknokratik doğası olduğunu bunun biraz insani yapıya bürünmesi gerektiğini savunmuştur.⁹⁸ Bu toplantılarda son dönemde yolsuzluk skandalı ile popüleritesini yitiren, ve ekonomik başarısızlıkların sebebini Maastricht Anlaşması'na yükleyen Başbakan Alain Juppe'nin bulunmaması dikkat çekicidir.

---

⁹⁷ Aksöyek, Ataman, " Avrupa Birliđi Nereye Gidiyor ?" *Dünya Gazetesi Dýp Haberler* 2 Mart 1996.

⁹⁸ "Madrid Summit" *Europe Agence Internationale, D' information Pour La Presse*, 16 Decembre 1995,No: 6628

2- Almanya

Avrupa'daki entegrasyon süreci ilerlerken, siyasi yönden ağırlık Fransa'da, ekonomik lokomotif ise Almanya olmuştur. 1920' lerde enflasyonist dönemin çok olumsuz ekonomik ve siyasi tesirlere yolaçtığı bu ülkede İkinci Dünya Savaşı sonrasında kurulan yeni düzende ekonomik politikalar arasında öncelik fiyat istikrarının sağlanması, yani enflasyonun kontrolüne verilmiştir. Hükümetten oldukça bağımsız bir kurumsal yapıya sahip Alman Merkez Bankası Bundesbank'a Anayasa uyarınca spesifik olarak para politikası sorumluluğu verilmiştir. 1960'lı yılların sonlarında ve 1970'li yılların ikinci yarısı içindeki birkaç kısa dönemli istisnalar dışında F.Almanya anti-enflasyonist bütçe ve para politikaları izlemiştir. Ülke dışından gelebilecek enflasyonist baskılara karşı, ekonomi ve para politikaları idaresindeki tutarlılığın bir delili olarak Alman Markı sürekli olarak revalüe edilmiştir.

Almanya PB ile ilgili olarak gerek 1970'deki birinci girişim gerekse 1988'den bu yana süregelen ikinci girişim konusunda oldukça ihtiyatlı, temkinli bir strateji izlemektedir. Bu konuda Maliye Bakanlığı ve Bundesbank ihtiyatlı bir politika takip ederken, Dışişleri Bakanlığı ileride Avrupa'nın siyasi birliğine götüreceği bir aşama olarak gördüğü PB'in gerçekleştirilmesini desteklemektedir.⁹⁹

Alman hükümeti 1970'deki Werner Planı öncesinde "Ekonomistler" olarak nitelenen düşünce ekolünün görüşünü temsil ederek, PB'ne doğru aşamalar hususunda mutlak önceliği, ekonomi, para ve bütçe politikalarının koordinasyonuna, sermaye hareketlerinin Toplulukta tamamen serbestleştirilmesine vermiş, bunlar sağlandıktan sonra uluslararası yetkilerle donatılacak tam yetkili Topluluk kurumlarının ortak ekonomik, mali ve parasal politikalar uygulamalarını önermiştir. Tünelde yılan Düzenlemesinde ABD Dolarına karşı % 4.5'lük marjın bırakılıp, sadece %2.25'lik marj uygulamasına devam edildiğinde, Alman Markı öncülüğünde ortak bir dalgalanma bloku oluşturulmuştu. Bir Fransız-Alman hükümetleri inisiyatifi olarak APS kurulduğunda, Sistemin işleyiş mekanizması ve bugüne kadarki uygulama sonuçları, para politikası alanında bir girişim olarak inisiyatifin Fransa'dan gelmekle beraber, şartların büyük bölümünün F.Almanya'nın istekleri doğrultusunda belirlendiğini ortaya koymuştur. Yine de Merkez Bankaları Bundesbank APS' nin

---

⁹⁹Bolat , Dr. Ömer, *Ekonomik ve Parasal Birlik*, (Ystanbul: Yktisadi Kalkýnma Vakfý , 1991)s 53

kuruluşunda kendisine danışılmadığı gerekçesiyle sistemi soğuk karşılamıştı. Bundesbank APS çerçevesinde, fiyat istikrarını sağlama eğilimi az olan ülkelerin paraları karşısında sabit döviz kuru sistemini benimsemenin, kendisini zayıf paraları aşırı bir şekilde desteklemeye zorlayabileceği, bu nedenle Almanya'da likidite artışına ve enflasyon ithaline sebep olabileceği şeklinde korkular taşımaktaydı.¹⁰⁰

Alman hükümeti, APS bünyesinde üye ülkelerin ekonomi ve para politikaları'nın fiyat istikrarı sağlama hedefi yönünde yaklaşmasının, böylece döviz kurları üzerindeki baskıların azalarak parasal istikrarın sağlanması sonucundan memnundu. Ancak Fransa, İtalya ve A.T. Komisyonu'nun baskıları sonucunda Haziran 1988'deki Hanover Zirvesinde başlatılan Paar Birliği ile ilgili ikinci girişime (Delors Raporu) gönülsüz bir şekilde destek vermişti. Avrupa'nın en güçlü ekonomisine, Avrupa'nın en güçlü Dünyanın ise ikinci önemli para birimine sahip bir ülke olarak Alman hükümeti ve Merkez Bankası'nın PB ile ilgili görüşü de gelişmelerin akışına göre değişim göstermiş olmakla beraber, ihtiyatlı yaklaşım devam etmektedir. Delors Komitesi'nin çalışmaları sırasında ve Delors Raporu'nun yayınlanmasından sonraki dönemdeki Alman görüşü öncelikle bütün üye ülkeler arasında ekonomi ve para politikaları ile sonuçlarının tam bir yaklaşmasının sağlanması, tek pazarın tamamlanması, sermaye kontrollerinin tamamen kaldırılması ve bütün üye ülkelerin APS'nin Döviz Kuru Mekanizmasına dahil olmasını öngörürken, diğer taraftan parasal birliğin ortak bir Merkez Bankası ya da ortak bir para birimini gerektirmediği şeklinde özetlenebilirdi.

Bununla beraber, PB ile ilgili gelişmeler ve alınan kararlar üzerine, Alman yetkililer PB'ne giden yolun artık geri dönülemez bir sürece girdiğini kabul etmekte, ancak yine de bu birliğin çok uzun vadede gerçekleşebileceği görüşünü tekrarlamaktadırlar. F.Almanya PB' nin gerçekleştirilmesi çerçevesinde, kurulacak ortak merkez bankasının Topluluk yetkililerinden ve milli hükümetlerden bağımsızlık, federal bir yapı ve kesinlikle enflasyonu önlemeyi amaçlama gibi esaslar dahilinde çalışmasını, üye ülkelerin bütçe açıklarının kontrolü amacına yönelik belirli tavanlar belirlenmesini şart koşturmaktadır.

Eski Bundesbank Başkanı Pöhl mevcut üye ülkelerin ekonomik ve parasal politikaları, performansları itibariyle PB'nin gerçekleştirilemeyeceği gerekçesiyle,

---

¹⁰⁰Bolat , Dr. Ömer, *Ekonomik ve Parasal Birlik*,(İstanbul: İktisadi Kalkınma Vakfı, 1991)s 55

"farklı iki hızda ilerleyen bir A.T." olarak tanımlanabilecek bir alternatif öneride bulunmuştur. Pöhl'e göre, benzer ekonomik yapılara sahip ve uyumlu ekonomik ve parasal politikalar izleyen F.Almanya, Fransa ve Benelüks ülkeleri daha hızlı hareket edip aralarında Euro-Fed sistemini faaliyete geçirebilirler, diğer ülkeler de gerekli şartları yerine getirdikleri tarihte bu sisteme katılmaya davet edilebilirler.¹⁰¹

Alman görüşü, milli para birimi Mark'ın yerine bütün Toplulukta kullanılacak tek para birimi önerisini soğuk karşılamakla beraber, bunun PB'in son aşamasında, yukarıda belirtilen bütün şartların gerçekleşmesi halinde ve çok uzun vadede mümkün olabileceğini öngörmektedir. Bu arada Almanya, para arzı artışı ve enflasyonist etkileri olabileceği gerekçesiyle İngiltere'nin ortaya attığı "paralel para birimi" önerisine karşı çıkmaktadır.

89'da duvarın yıkılması ve 90'ların ortalarında iki Almanya'nın ekonomik ve parasal birliğe gitmesi, Almanya'nın Avrupa Birliği içindeki ağırlığını arttırmakla beraber, büyük çapta ekonomik ve politik sorunlara neden olmuştur ve bu gelişmeler yani iki Almanya'nın birleşmesinin Avrupa Para Sistemi ve üye Avrupa ülkeleri üzerinde yarattığı olumsuz etki Almanya'yı zor durumda bırakmıştır. Bu dönemdeki gelişmeler 89-92 yılları arasında Almanya bütçesi balans pozisyonundan gayrisafi milli hasılanın % 4' ü kadar bir açık verme pozisyonuna dönmesi, 108 milyar DM cari hesap fazlasından 40 milyar DM hesap açığı pozisyonuna düşmesi ve enflasyonun %2.8'den %4'e tırmanması, Almanya'nın ekonomik gücünü ve Birlik içindeki konumunu sarsacak niteliktedir.¹⁰² Üstelik bazı yazarlara göre değişmiş koşullar karşısında Almanya'ya siyasi olarak yön çizecek ve bunun şeklini oluşturacak ne bir devlet düşüncesi ne de bir siyasi sınıf söz konusudur. Almanlar hala iç siyasetin kısır döngüsü içindedirler ve Almanya büyük güç olmanın gerekliliklerini kavrayabilmiş değildir.¹⁰³

Şansölye Kohl'un 1988 ve 89'daki Avrupa Para Birliği ile ilgili yaklaşımı zayıflaması bile, Alman Paramentosu Bundestag'da artık bir devlet değil hükümet

---

¹⁰¹Bolat , Dr. Ömer, *Ekonomik ve Parasal Birlik*,(İstanbul: İktisadi Kalkınma Vakfı , 1991)s 55

¹⁰²C. Sherman Heidemarie & Fred R. Kaen, " The Behaviour and Thinking of BundesBank ",Edited Cobham David, *European Monetary Upheavals* (Manchester: Manchester University Press, 1994.) p109

¹⁰³ Yarar, Erhan, (Strateji Grubu Koordinatörü), " **21. Yüzyıl Nasıl bir Almanya'ya kucak açacak?** ", *Yeni Yüzyıl Gazetesi*, Perspektif, Ekim 1995.

politikası olarak tartışılır hale gelmiştir. Aynı zamanda Alman ekonomi ve para kamuoyuna göre Maastricht stili bir birleşmede ECU, DM'ın yerine geçtiğinde bu durum DM'nın sermaye piyasalarındaki prestijini sarsacaktır. ECU (Euro) henüz uluslararası yatırımcıların ve piyasaların güvenini kazanmadan ki bu güven ortamı kazanımı DM'nın 20 yılına mal olmuştur. Almanya'dan blok sermaye kaçıışı ve Alman Markı yatırımlarından kaçış endişesi aynı çevrelerde hakim görüştür ve Alman Markın'dan kolay kolay vazgeçilmemesi yönünde eğilim sözkonusudur. Alman iş çevreleri, ve işçi sendikaları, Bundesbank'la biraz zıt durumdadır. Finans sektörü döviz kuru bağlantısına büyük önem vermektedir. Eğer APB rafa kalkarsa, alternatifi ancak dalgalanan fakat güçlü bir DM olabilir. Öyle görülüyor ki APB, Almanya çıkarlarıyla ilintili olan Alman insiyatifine bağlıdır.

Almanya Anayasa Mahkemesi 12 Ekim 93'de aldığı kararla, Avrupa Para Birliği prosesinin otomatik bir süreç olamayacağı, Almanya hükümeti ve Bundestag'ın ortak alacağı kararla zamanlamasının belli olacağı Maastricht kriterlerinin ağır olduğu ve bakanlar konseyi ortak kararıyla Councvergence kriterinin modifiye edilebileceği, şeklinde çekinceler ortaya koymuş ve ABB modelinin ancak bu şekilde Alman fikirlerine uyabileceği vurgulanmıştır. Ancak değerlendirmeler sonunda Maastricht Anlaşması'nı onaylayarak yasal zemine oturtmuş ve hükümete rahat bir nefes aldırılmıştır. 1994'deki seçimlerden galip çıkan Kohl hükümeti Para Birliği yönündeki adımları yine ihtiyatla atmaya devam etmiştir. Deneyimleri uyarınca tam bağımsız Merkez Bankası ve diğer ekonomik politikalarla birbirine karışmayan parasal politikalardan yana tavrını sürdürmektedir.¹⁰⁴

Almanya üye ülkelerin Maastricht kriterlerini yakalayabilmesi açısından son derece önemli bir öneri getirmiştir. Bu öneri bir istikrar paktının kurulması ve buna göre topluluk bünyesinde katı mali disiplinin sürdürülmesi, için bir mekanizma oluşması fikrini ortaya atmıştır. Alman Finans Bakanı Theo Waigel'in bu önerisi İspanya'nın Valencia kentindeki, AB üyesi ülke Maliye Bakanları ve Merkez Banka Başkanlarının katıldığı gayri resmi toplantıda ortaya atılmıştır ve diğer ülke temsilcilerince de sıcak yaklaşmıştır. Aynı toplantıda yeni paranın isminin Euro olması da benimsenmiştir.¹⁰⁵

---

¹⁰⁴Thygesen, Niels, " A scenario for relaunching the EMU process ",Edit, *Is European Monetary Union Dead?* (The Philip Morris Instýtute,pp:62-76,1994)

¹⁰⁵ "Avrupa'lýnýn yeni Parasý Euro olacak ", *Yeni Yüzyýl Gazetesi* Ekonomi sayfasý,2/10/1995

Waigel'in Ekonomik "İstikrar Paktı"nın içeriği ve getirdiği öneriler şu şekildedir; Tek paranın oluşmasından sonra, Maastricht kriterlerinin daha sıkı bir şekilde uygulanması önerinin ana fikrini oluşturmaktadır. Buna göre prensipte bütçe açıklarının normal bir ekonomik period da GSYH'nın %1'i ile sınırlanması. Ancak çok extreme kriz yaşanan (doğal felaket gibi) durumlarda GSYH'nın %3'ü gibi bir açığın tavan olarak kabul edilmesi önerilmektedir. Convergence kriterlerine uymayan ülkelere yönelik ceza ve yaptırımların açıklığa kavuşması ve arttırılması da önerinin kapsamındadır.

Almanya'nın ortaklarınca da benimsenen bu öneri ile sadece tek para öncesi değil tek paranın oluşmasından sonra da disiplinin elden bırakılmaması fikri kabul görmüştür. Ancak Avrupa Finansal ekonomik işlev komisyoneri (ECOFIN) Yves Thibault De Silguy bu öneriye sıcak bakmakla beraber, Avrupa İstikrar Konseyi'nin yaratılması yerine ECOFİN'in güçlendirilmesinin yeterli olacağını savunmuş ve 96 baharında istikrar paktnın kurulmasını önermiştir. Son olarak Aralık 95 Madrid Zivesin'de Theo Waigel, Alman-Fransız işbirliği sonucunda istikrar paktı fikrinin kabul görmesinden memnuniyetini ifade etmiştir.¹⁰⁶

Alman çevrelerinden benzer bir öneride Deutchbank Grubu şef ekonomisti Norbert Walter'den gelmiştir, ve mali politikaları değerlendiren rating acentelerinin görevlendirilmesini önermektedir. Aynı zamanda Bir Avrupa istikrar konseyinin yaratılması ve üye devletlerin bütçe politikalarını koordine ve idarelerine yardım edici rol oynamasını önermiştir.¹⁰⁷

Netice olarak iki Almanya'nın birleşmesi ile zora giren Alman ekonomisi ve bunun Para Birliği'ne yansması son 6 yılda Almanya'nın Doğu bölümünün hızla gelişmesi ve 1995'de %9 'luk büyüme düzeyine ulaşması ile Almanya'da birleşme sonrası uygulamaya konan vergilerin de 98 yılından itibaren önemli ölçüde azaltılacağı ve dış rekabet gücü üzerindeki baskının azalacağı vurgulanmıştır. Bu sayede Almanya gelecek yıllar için iyi sinyaller vermeye başlamış ve para birliği için yeniden kolları sıvamıştır.

---

¹⁰⁶ EU/ Monetary, *Europe Agence Internationale D' information Pour La Presse*, 9 /11/1995, No: 6601

¹⁰⁷Walter, Norbert, " Euro Sağlam ve daha Kullanışlı olacak ", *Deutschland Dergisi*, Pubat 1996, Sayı 1

3- İngiltere

İngiltere PB ile ilgili olarak 1970'lerin başındaki birinci girişim sırasında, Topluluğun henüz bir üyesi olmamakla beraber, Tünelde Yılan Düzenlemesine katılmıştı. Ancak Sterling'in döviz kuru üzerindeki ağır baskılar sonucunda destekleme müdahaleleri ile döviz rezervlerinin yaklaşık 1/3'ünü kaybedince bu düzenlemeyi terketmişti. Bu ağır tecrübeyi unutmayan İngiliz hükümeti, APS' nin kuruluşu sırasında bir de Fransa ve Almanya'nın amaçları konusunda şüpheler duyunca APS' nin temel taşı olan Döviz Kuru Mekanizması'na katılmamıştı. İngiliz hükümeti DKM'na katılmama kararına gerekçe olarak, Sterling'in bir petrol-para birimi ve uluslararası rezerv para olduğu, bu yüzden döviz kurunun sürekli dalgalanmalar gösterdiği, bu şartlarda DKM'na katıldığı takdirde Sistem'in parasal istikrar sağlama hedefini tehlikeye düşürebileceği görüşünü göstermişti. Aslında bu sadece İngiltere'nin bir çarpıtmasıdır. Körfez krizine kadar olan gelişmeler ve göstergeler bu argümanın geçerliliğini tamamen olmasa bile büyük ölçüde zayıflatmıştı.¹⁰⁸

1989 yılından Delors Raporu'nun yayınlanmasına kadar olan dönemde İngiltere'nin DKM'na katılmaması, ülkedeki enflasyon oranının DKM'na katılan ülkelere kıyasla daha yüksek olduğu gerekçesiyle izah ediliyordu. Ancak daha önemli nedenin, Almanya'nın izlediği ekonomi ve para politikalarının etkisi altında kalmamak, ekonomi ve para politikaları izlerken serbest hareket kabiliyetine sahip olmak olduğundan şüphe yoktu. PB'in Birinci Aşaması sırasında bütün üye ülkelerin para birimlerinin DKM'na dahil olması gerektiğinden, İngiliz Sterlini bu tarihte DKM'na katılmak durumunda kalmıştır. Bu süreç öncesi % 10 civarında seyreden yüksek enflasyon kesin bir düşme trendine girmiştir.

İngiltere'nin EPB ile ilgili görüşü, gerçekte bu ülkenin A.T.'nin kurumsal yapısı ve dizaynı ile ilgili görüşünü yansıtmaktadır. Bilindiği gibi, İngiltere daima kendisini kıta Avrupa'sında yeralan ülkelere farklı bir Avrupa ülkesi olarak görmüş, daha kuruluşunda Topluluğun dışında kalmayı benimsemiş, ama Topluluktaki bütünleşme sürecinin başarıyla ilerlemesi ve Avrupa'nın yapılanması ile ilgili gelişmelerden dışlanmak endişesi karşısında sonradan A.T.'na katılmış (1973) bir ülkedir. İngiltere Avrupa Topluluğu için "ortak Avrupalılık çabaları yanında, bağımsız, egemen ve

---

¹⁰⁸Bolat , Dr. Ömer, **Ekonomik ve Parasal Birlik**,(İstanbul: İktisadi Kalkınma Vakfı ,1991)s 56

milli kimliklerini koruyan bir milletler ailesi şeklinde bir yapılaşma" önermekte, ve bu Topluluğun içeride serbest teşebbüsü, dışarıda serbest ticareti teşvik ederken işbirliği yapma modeli üzerine kurulması görüşünü ileri sürmektedir. Yakın geçmişte demokasiye geçen Orta ve Doğu Avrupa ülkeleri yanında, EFTA ülkelerinin de Topluluğa katılmasını öneren İngiltere resmi görüşü, Avrupa için "gevşek bir federasyon yapısını" öngörmektedir.¹⁰⁹

Bu görüşüne paralel olarak, İngiltere PB hususunda Haziran 1988'deki Hanover Zirvesi'nden bugüne kadar olan gelişmelerde muhalif bir tutum takınmıştır. Delors Komitesi'nin çalışmaları sırasında PB dahilinde ortak bir Merkez Bankası kurulması ve tek para birimi kullanılması önerilerine karşı çıkan İngiltere'nin, Delors Raporu'nun en çok muhalefet ettiği bölümü, üye ülkelerin bütçe açıkları için belirli tavanlar belirlenmesi önerisi olmuştur. İngiliz hükümeti maliye alanında egemenliğin Topluluğa devri olarak gördüğü bu öneriye sert eleştiriler yöneltmiştir.

PB'ne giden sürecin ilerlemekte olduğu gerçeği gözardı edemeyen İngiliz hükümeti daha önce belirtildiği gibi, Kasım 1989 başlarında "PB'ne doğru Gelişmeci Bir Yaklaşım" önerisinde bulunmuştur. Bu öneri, tek pazarın 1992 yılı sonuna kadar bütün unsurlarıyla tamamlanacağı ve Avrupa Para Sisteminin, özellikle Döviz Kuru Mekanizması'nın daha fazla güçlendirileceği bir temel zeminde, "para politikalarının rekabet ederek" en iyi anti-enflasyonist performansı sağlayan para politikası ile yakınlaşmaları esasına dayanmaktadır. Bu önerinin diğer üye ülkeler üzerinde pek bir etkide bulunmaması üzerine, İngiltere Maliye Bakanlığı geçtiğimiz Haziran ayı içinde alternatif bir plan olarak, yeni bir para birimi olacak "Hard ECU"nun üye devletlerin para birimleri ile birlikte tedavülde olacağı bir "paralel para birimi" formülü önermiştir. Milli para birimleri karşılığında hard ECU türünden banknotlar çıkaracak, mevduat kabul edecek bir Avrupa Para Fonu (APF)'nun kurulmasını ve bu Fon'un sonraki aşamalarda embriyonik bir Avrupa Merkez Bankası'na dönüşmesini de öneren İngiliz Planı'na İspanya, Portekiz, İrlanda ve Yunanistan gibi ülkeler ilgi göstermişlerdir. Bununla beraber, İngiliz hükümeti tıpkı F.Alman hükümeti ve Merkez Bankası gibi, Toplulukta üye ülkelerin milli para birimleri yerine tek bir para birimi kullanılması görüşüne karşı çıkmaktadır.¹¹⁰

---

¹⁰⁹Bolat , Dr. Ömer, **Ekonomik ve Parasal Birlik**,(Ystanbul: Yktisadi Kalkýnma Vakfý , 1991),s 57

¹¹⁰Bolat , Dr. Ömer, **Ekonomik ve Parasal Birlik**,(Ystanbul: Yktisadi Kalkýnma Vakfý , 1991),s 58

Bunun temelinde yine çıkarlarının zarar göreceği doğrultusunda bir endişe yatmaktadır. Londra'nın dünya finans merkezi olma konumundan ve Commonwealth ile ilişkilerden çok şey kaybedeceğini düşünen İngilizler PB'ne federalist AB'ne de soğuk bakmaktadır. Ekonomik ve Parasal Birliğe doğru 1 Temmuz 1990'da 1'inci Aşamanın başlamasıyla da döviz kuru mekanizmasına katılmak zorunda kalmıştır. Bunda bir şeylerin gerisinde ve dışında kalmama psikolojisi yatmaktadır ve Maastricht Anlaşması ile tek paraya geçmeme hakkını teminat altına almıştır. Fakat Maastricht sonrası hızla gelişmelerin ve Tek Pazarın kurulması ile kendi içinde bir çatışmaya düşmüştür. Çünkü döviz kuru mekanizması ve üye AT ülkeleri sistemin yürümesi için ortak bir yükümlülük taşımaktadırlar. Sistem dışında ise farklı kulvarlarda, kendi içinde buldukları durumdan ve nasıl ileri gidilebileceği yönünde farklı algılamadan dolayı sıkıntı içindedirler. İşte İngiltere'nin de 92-93 krizi sırasında ERM'den ayrılmak zorunda kalması, hükümet ve ülke genelinde Avrupa Topluluğu'na yönelik bir güven krizine yol açmış ve politik spektrumda Birliğe yönelik tutumlarda radikal düşünce değişimine gidilmesi, fikri oluşmuştur. DKM ve APS sisteminin çöküşü İngiltere tarafından iki Almanya'nın birleşmesine bağlanmış ve DKM'den ayrılmalarından Almanya'yı sorumlu tutmuşlardır. Aslında Maastricht Anlaşması müzakerelerinin başından beri İngiltere'nin çizdiği ve birçok diğer üyeden farklı tutum çizgisi hep para birliğinin bir faydası olan fiks döviz kurlarına karşı isteksizliğini göstermiş. Sıkı bir işbirliği sürecine girilen Avrupa'da bu durum kaygıyla karşılanmıştır. Bu tutum içinde Avrupa Para Sistemi'ne dahil olunması önemli bir hata olarak algılanmıştır.¹¹¹

İngiltere'nin DKM'dan çıkışı büyük bir problem doğurmamış hatta kısa dönemli fayda sağlamıştır. Döviz kurunun değer kaybı faizlerin düşüşü, neticesinde 1993 büyüme hızına % 0.5 ile %1.5 artı katkı sağlamıştır. Aslında İngiltere'nin krizden önce DKM'na katılma tarihi aslında ekonomik resesyonun etkisini göstermeye başladığı tarihe rast gelmişti ve belki de daha düşük oranlarda DKM'na katılmış olsa çıkmak zorunda kalmayabilecekti.¹¹²

---

¹¹¹Davies, Howard, " A step by step approach to EMU " Edit, *Is European Monetary Union Dead?* (The Philip Morris Institute,1994),pp:28-40

¹¹²Barrel Ray, Andrew Britton and Nigel Pain. " **When the time was right ? the UK experience of the ERM**, Edited Edited Cobham David, *European Monetary Upheavals* (Manchester: Manchester University Press, 1994.) pp135

Aslında temelde İngiltere tecrübesi sıkı bir parasal koordinasyon için politik desteğe ihtiyaç olduğudur. Fakat İngiltere hükümetinden hiçbir zaman bu yönde bir girişim olmamıştır. Son dönemde yani 1994 ve 1995'de de karamsarlık sürmüştür. Madrid zirvesinde söz alan Başbakan John Major bunu teyit eder niteliktedir. Başbakan'a göre, tek paranın yarattığı tehlike, Avrupa Birliği üyesi ülkelerin iki gruba bölünmesidir ve tek paranın yıkılmasını önlemek için bu bölünme neticesinde iki grubun ilişkilerinin çok açık olarak tanımlanması gereğini vurgular. Aynı zamanda Euro ismine de çok fazla sıcak olmadığını ifade etmektedir.¹¹³

Netice olarak İngiltere'nin siyasi yaklaşımı Para Birliği'nin geleceğini etkiler niteliktedir. Birliğin dışında kalsa bile Kamuoyunda Avrupa Birliği hakkında kötü ve bölünmüş bir imaj yaratmakta ve siyasi tartışmaları körüklemektedir.

4- İtalya :

Kuruluşundan beri Avrupa Topluluğu'nun ve bunun federal bir siyasi birliğe dönüşmesi fikrinin hararetli bir savunucusu olan İtalya, bu aşamada toplulukta bir PB'nin gerçekleştirilmesi hususunda 1970'den beri süregelen gelişmelerde Fransa ile aynı grupta yer alarak, PB'ne doğru hızla ilerleme yöntemini tercih etmiştir.

Werner Planı öncesi gelişmelerde Monetarist düşünce ekolünün görüşlerini destekleyen İtalya, ekonomik ve parasal şartları elverdiği ölçüde Tünelde Yılan Düzenlemesinde ve onun müteakiben APS'nde yer almıştır. Liret'in maruz kaldığı baskılar yüzünden Tünelde Yılan Düzenlemesini çok kısa bir sürede terketmek zorunda kalırken, biraz tereddütlü olarak katıldığı APS'nde elde ettiği istisnai şartlar altında (İtalyan Lireti Ocak 1990 başlarına kadar %6'lık dalgalanma marjlarına sahipti) son derece başarılı bir performans göstererek ekonomisini toparlamıştır. İtalya bu dönemde GSYİH büyüklüğü bakımından İngiltere'yi geride bırakırken, enflasyon oranını çift rakamlardan 1987'de %4.1'e (1989'da %6.6) düşürebilmiştir. Sonuçta, İtalyan Lireti üzerindeki baskıların hafiflemesi üzerine Ocak 1990 başlarında % 6 yerine %2.25'lik normal marj içinde hareket etmesi kararlaştırılmıştır.

---

¹¹³"Madrid Summit" *Europe Agence Internationale, D'information Pour La Presse*, 16 Decembre 1995, No: 6628

İtalya PB' nin gerçekleştirilmesi ile ilgili olarak Delors Planı çerçevesinde ve yukarıda belirtildiği şekilde A.T. Komisyonu'nun önerileri doğrultusunda hızlı ilerleme yanlısıdır. Ortak bir Merkez Bankası kurulması ve tek para birimine geçilmesi fikrini benimsemesi, bu ülkenin hiç zigzag çekmeden son 30 yıldır Avrupa Birliği'nin kurulması yönündeki devlet politikası ile paralellik arz etmektedir.¹¹⁴

Ancak önceki bölümde bahsedilen sebeplerden dolayı İtalya 92-93 krizi sırasında DKM'de çıkmak zorunda kalmıştır ve hayal kırıklığı yaşamıştır. Son dönemde Maastricht kistaslarını karşılamaktan uzak görünmektedir. Ama politik tutumu ve her dönem Fransa ile gözden kaçmayan ittifakı ve yakınlığı Para Birliği yolunda arzusu söz konusudur.

5- Diğer Ülkeler :

Dört büyük üye ülkenin Avrupa Para Birliği konusundaki görüşleri arasında olduğu gibi, küçük ülkelerin de görüşlerinde farklılıklar görülmektedir. Belçika, Toplulukta bir PB gerçekleştirilmesi yolunda hızlı hareket etmeyi benimseyen Fransa, İtalya ve A.T. Komisyonu'nun bulunduğu grupta yer alırken, Hollanda ise F.Almanya'nın görüşlerini desteklemektedir. Diğer üye ülkelerden İspanya, Portekiz, Yunanistan ve İrlanda'nın, ekonomik gelişmişlik düzeyleri ve yapılarına uygun olarak İngiltere'nin görüşlerine yakınlık duydukları görülmektedir. Bu ülkeler az gelişmiş bölgeler olarak PB'nin tamamlanmasının kendileri üzerinde olumsuz etkiler yapacağını düşünerek, Topluluktan büyük miktarda mali yardım da talep etmektedirler.¹¹⁵

Danimarka: 92 yılında Maastricht Anlaşması'nın oylanması sırasında, yeni Avrupa parasına ihtiyaçları olmadığı yolundaki görüşleri ve ardından referandumda az farkla da olsa Para Birliği aleyhinde çıkan sonuç. süreci ciddi sıkıntıya sokmuş ve kaygı verici gelişmelerin başlangıcı olmuştur. Danimarka'nın tutumu açıktır ve Para Birliği'ne geçmeme hakkını Anlaşma ile güvence altına almıştır. Sorun İngiltere'de olduğu gibi tarihi ve sosyo kültürel sebeplere dayanmaktadır. Bu konu ileri bölümlerde yeniden ele alınacaktır.

---

¹¹⁴Bolat , Dr. Ömer, **Ekonomik ve Parasal Birlik**, (Ystanbul: Yktisadi Kalkýnma Vakfý ,, 1991)s 52

¹¹⁵Bolat , Dr. Ömer, **Ekonomik ve Parasal Birlik**, (Ystanbul: Yktisadi Kalkýnma Vakfý , 1991),s 58

Diğer ülkelere dönersek; Benelux ülkeleri İtalya gibi Fransa'nın görüşlerine yakın bir tutum izlerken, Hollanda, Avusturya, İsveç ve Finlandiya Almanya'ya yakın görüşlere sahiptirler. Yani ihtiyatlı ve sağlam adımlarla Para Birliği'ne geçişten yanadırlar. İspanya, Portekiz, Yunanistan ve İrlanda gibi ekonomik gelişmişlik düzeyleri ve yapılarına uygun olarak İngilterenin görüşlerine yakınlık duydukları fakat İspanya ve Portekiz'in Fransa ile de sıkı işbirliği içine girdikleri gözden kaçmamaktadır.

Sonuç olarak APB takvimi üzerinde Ülkelerin görüşleri arasında çelişkiler vardır. Hollanda ve Almanya'nın Maastricht Anlaşması'nın Para Birliği'ne geçiş ile ilgili şartlarına getirdiği yorum ve bu iki ülkenin tutumları ; Dikkatli ve tam bir yakınlaşma ve convergence gerekliliklerine anlaşmadaki şekliyle uyum sonrası tam katılımı bir Para Birliği'nin üyeler için avantaj sağlayacağı şeklindedir. Bu iki ülke olaya bir gerilim katmışlardır. Oysa İtalya, Fransa ve Belçika Avrupa Para Birliği' ne geçiş takvimini belli bir tarihe bağlamanın geçmiş tecrübelerle dayanarak daha olumlu olacağı ve zayıf ekonomili ülkelerin yakınlaşma programlarını sınırlı birkaç yıl içinde uygulamalarını sağlaması yönünden anlamlı bir etkisi olacağı görüşündedirler. Danimarka ve İngiltere'nin 3'üncü aşamaya geçiş için pragmatik tutumlarını sürdürdükleri ve çekince koydukları bilinmektedir. Almanya'nın tutumu ve kamuoyu Alman markında kolay vazgeçilmemesi yönündedir Şansölye Kohl' ün ve Dışişleri Bakanı Genscher'in 88-89'daki yaklaşımları zayıflamasa bile Bundestag'da hükümet politikası olarak kritize edilmektedir.¹¹⁶ , Almanya çıkarlarıyla ilintili olan Alman insiyatifine bağlıdır. Almanya Anayasa Mahkemesi 12 Ekim 93'de aldığı kararla Maastricht kriterleri ağır bulmaktadır. Aynı zamanda APB prosesinin otomatik ve tahmini güç bir proses olamayacağı, APB prosesinin zamanlamasının Almanya hükümeti ile Bundestag'ın ortak alacağı kararla belli olacaktır. Öyle görülüyor ki Avrupa Para Birliği

Üye ülkelerin para Birliği karşısında farklı siyasi tutumlarını ve bu tutumların para birliği sürecine etkisini ele aldıktan sonra diğer bölümde para birliği sürecini etkileyen ekonomik faktörlerden bahsedilecektir.

---

¹¹⁶Thygesen, Niels, " A scenario for relaunching the EMU process ",Edit, *Is European Monetary Union Dead?* (The Philip Morris Instýtute,pp:64,1994)

C: Para Birliğinin Önündeki Ekonomik Engeller Ve Ekonomi Politikalarının Etkisi

1991 yılında Maastricht'te ekonomik ve parasal birliğin en geç 1999'da tamamlanması yönünde alınan kararın ardında Para Birliği'ne geçiş kriterleri olarak bilinen Convergence kriterleri tüm üye devletlerce yakalanabilir, makul ve hatta yumuşak bile bulunmuştur. Oysa yıllar geçtikçe görüldü ki, bu kriterlere uyum görüldüğü kadar kolay olmayacaktır.

Avrupa Birliği üyeleri gerek farklı sosyo - ekonomik yapıları, gerek farklı mali yapıları gerekse farklı ekonomik politika ihtiyaçları nedeniyle birbirlerinden ayrılmaktadırlar. Bu ayrılıklar Avrupa'da gündeme Divergence/Convergence (Ayrılıım/Yakınlaşım) kavramlarının çatışmasını getirmiştir. Körfez krizinden ve iki Almanya'nın birleşmesi sonrası Avrupa ülkelerinde gözlemlenen ekonomik resesyon da bu Para Birliği sürecini tıkayan en önemli ekonomik faktörlerden biridir. Aynı dönemde yapısal bir çok sorunun ve resesyonun da etkisi neticesinde, 18.3 milyonla bütün zamanların en yüksek oranına ulaşan işsizlik, Avrupa'da ciddi sosyal çalkantılar yaratmıştır ve kamuoyu bu durumdan Maastricht Anlaşmasını ve Para Birliğini sorumlu tutulmuştur. Hükümetler de ekonomik alanda başarısızlıklarını Para Birliği için gerekli konvergence kriterlerini yakalama zorunluluklarına ve bu doğrultudaki ekonomik politikalara bağlamışlardır. Derin Resesyon ve işsizlik, yapısal farklılıklar, üyeler arasında farklı politikaların uygulanma gereğini su yüzüne çıkarmıştır.

Bu noktada konvergence kriterlerini kısaca tekrar hatırlatmakta yarar vardır. Ve ardından da bu kriterlerin yakalanmasını engelleyen ekonomik faktörlerden bahsedilecektir. Maastricht Anlaşması'na göre en çok üstünde durulan konu üyelerin enflasyon oranlarının birbirine yaklaşması ve mali disiplinin yayılarak bütçe açıklarının ve borçların kontrol altına alınıp azaltılması idi. Buna göre, enflasyon oranı fiyat artışlarının en düşük olduğu üç üye ülkedeki oranın %1.5'ünü aşmamalıdır. Bütçe açığı gayri safi yurt içi hasılanın %3'ünü, toplam borç stoğu da yine gayri safi yurt içi hasılanın %60'ını geçmemelidir. Bu kriterlere ek olarak parasal politikalarda da bazı ön koşullar vardır. Üye ülkelerin para birimlerinin, iki yıl önceden DKM'nin dar marjlarına dönmüş olmaları ve faiz oranları da enflasyon oranı en düşük üç üyenin uzun vadeli nominal faiz oranları ortalamasını %2'den fazla aşmaması gereğidir.

Bu kriterleri hatırlattıktan sonra tekrar ekonomik sorunlara ve bu sorunların neden Para Birliği sürecini tıkadığı konusuna dönebiliriz. Yukarıda da bahsedildiği gibi temel ekonomik sorunlar olarak resesyonu, işsizliği, yapısal sorunları, verimsizliği ve üyeler arası mali ve sosyo ekonomik ayrılıkları sayabiliriz. Bu bölümde bu konuda AB üyelerinin içinde bulunduğu durum tüm ayrıntılarıyla sunulacaktır.

Avrupa'nın izlediği yol olan Avrupa Para Birliği, Globalleşme çerçevesinden bakıldığında kaçınılmazdır. Üretkenliği arttırma Amerika ve Asyalı rakiplerle rekabet edebilme açısından Para Birliği, büyük ticari bloğu daha efektif hale getirecektir. Parasal krize önlem olarak 92-93 krizinden sonra Avrupa Para Enstitüsü kurulmuş olsa bile, Avrupa ekonomisinin kısa vadede işsizlik sorunu, Amerika ve Japonya ile arasındaki enflasyon farklılıkları ve ekonomik resesyon gibi önemli ekonomik problemler, Para Birliği'ne geçebilmek için daha çok yol alınması gerektiği anılmına gelmektedir.

Enflasyon konusunu öncelikle ele alırsak Resesyon içinde bulunan Avrupa'da son dönemde enflasyon oranı düşüşlerinde yakınlaşma söz konusudur, bu olumlu gelişmenin sebeplerinin altında ekonomik durgunluğun verdiği talep gerilemesi, bazı sosyal harcamaların devlet tarafından karşılanmasından vazgeçilmesi yada oranlarının azaltılması ve aşırı rekabet sayılabilir.

Avrupa da rekabet fiyat indirimleri yapılmasına sebebiyet vermektedir. Avrupa Komisyonu, işkoşullarının son durgunluk dönemi olan 1993 yılında olduğu gibi rekabetçi bir hal aldığını bildirmiştir. İmalat siparişlerinin 1996 Mart ayında da düşmeye devam ettiğini belirten komisyon, bu durumun daha fazla sayıda şirketi fiyat indirimi yapmaya zorladığını vurgulamıştır. Fiyatların düşeceği beklentisinde olan şirketlerin oranı ile yükseleceği beklentisinde olan şirketlerin, oranının aynı olduğu belirtilirken, bunun 1993 yılından buyana en kötümser sonuç olduğu bildirilmiştir. Sonuçlara olumlu bakan ekonomi uzmanları, bunun Avrupa da enflasyon baskısının güçsüz olduğunun işareti olduğunu bildirmişlerdir. Komisyon, ocak ayında % 2.8 olan AB enflasyon oranının şubat ayında %2.7'e düşmüş olduğunu kaydetmiştir. Öte yandan, kızgın rekabet koşulları iş çevrelerinde endişe yaratmaktadır. Fransız işverenler grubu Patrot, mevcut trendin, gelirleri dondururken, üreticilerde zarar vereceğini vurgulamıştır. Avrupa endüstrisi, talebin geriliyeceğine ilişkin yeni işaretlerle birlikte belirsizliğini devam ettirmektedir. Almanya, İspanya, Fransa ve İtalya da Mart 96'da tüm iş faaliyetleri önemli ölçüde düşüş kaydetmiştir. Almanya'da kaydedilen düşüş büyük oranda yerel talebin

gerilemesinden kaynaklanmıştır. İspanya; İtalya ve Fransa da kaydedilen düşüş ise kısmen, ihracat koşullarının kötüleşmesi ile başlamıştır. Bununla birlikte AB' nin kimi ülkelerinde siparişlerde değişiklik olmazken kimisinde talep artışı dahi kaydedilmiştir. Hollanda ve İngiltere'nin siparişleri aynı kalırken, Belçika da talepte hafif artış meydana gelmiştir. Tüm bunların ötesinde Avrupa genelinde iş koşulları son 17 aydır sürekli daha kötü olmuştur. Avrupa Komisyonu, üretim miktarını arttırma planları yapan şirketlerin oranının Mart ayında bir miktar artış kaydetmiş olduğunu İngiltere; Fransa; ve İtalya da dikkat çekici artışlar kaydedilmiş olduğunu bildirmiştir. Tüketici güveninin geçtiğimiz yıl kaydettiği keskin düşüşlerin ardından dengeye ulaşmış olduğu komisyonun açıklamaları arasında yer almıştır.¹¹⁷

APB planları yapılırken Avrupa'nın parasal istikrarını kurmak açısından Alman çapası anahtar olarak görülüyordu. Fakat 89'da duvarın yıkılması ve 1990 yılının ortalarında iki Almanya'nın yeniden birleşmesinin ekonomik süreci Alman markının stabil bir düşük enflasyon çapası olma niteliğine zarar vermiştir. (1993'de Almanya'nın cari hesap açığı 30 milyar DM'yi bulmuştur). Gerçi Almanya kısa sürede bunun üstesinden gelse bile büyük çapta borç stoğu oluşmasına engel olamamıştır. Fakat Avrupa Para Sisteminin artık bir çapa (anchor) para birimine ihtiyacı kalmadığı söylenebilir. Çünkü her üye devlet artık parasal istikrarı döviz kuru disiplini ile değil, parasal politika disiplini ile sağlamaktadır. Geniş çaplı resesyonun talep etkilemesi ve ülkelerin serbest sermaye piyasasından düşük faizle borçlanabilme imkanı sayesinde 1995 itibarıyla AB'de çift haneli enflasyon kalmamıştır. (Eurostat).¹¹⁸ Sonuçta enflasyon açısından konvergenç kriterlerini 10'un üzerinde ülke yakalamaktadır ve 4 Nisan itibarıyla döviz kurları tekrar normal dar marjlarına geri dönmüştür. Yakın gelecekte piyasa güçleri, APB'nin oluşması yönünde etkide bulunacaklardır. Çünkü APB artık geri dönülmez noktayı geride bırakmıştır

1- Resesyon ve Para Birliğine Etkisi

Avrupa'yı kasıp kavuran resesyon Para Birliği'ne uyum kriterlerinin yakalanmasını zora sokmaktadır. Aslında olay son dönemde çok ilginç boyut kazanmıştır.

---

¹¹⁷"Avrupa'da rekabet, fiyat indirimi yapmaya zorluyor." *Dünya Gazetesi* Dýp Haberler Servisi, 18/4/1996.

¹¹⁸"AB'de çift haneli enflasyon kalmadı", *Yeni Yüzyıl* Gazetesi 2/3/1996

Resesyonun sebebi olarak Maastricht kriterlerinden mali disiplin uygulamaları görülürken resesyonun da Para Birliği'nin önünü tıkaması tam bir kısır döngü yaratmıştır.

Resesyonun temelde sebeplerini açarsak Körfez krizi sonrası dünya piyasalarına yayılan belirsizlik ve esen savaş rüzgarlarının yarattığı olumsuz psikolojik hava. Buna ek olarak iki Almanyanın birleşmesi sonucu Avrupa'da gelişen olaylar da eklenince resesyonun ilk belirtileri baş göstermiştir. Körfez krizi sonrası artan petrol fiyatları ve Irak petrol ambargosu maliyetleri arttırmış, hammadde maliyetinin artışı karlılığı düşürmüştür. Bu durum en çok Almanya, Fransa, İtalya gibi petrol kaynakları kısır ülkelerin ekonomilerini sarsmıştır. Almanya'nın ekonomik ve parasal birleşme sürecinde artan enflasyonist baskıları kırmak ve DM'nin değerini savunmak için başvurduğu yüksek faiz ki bu oran %10'lara çıkmıştır. Bu durum DM'a bağlı diğer ülkeleri de etkilemiş ve faiz oranlarını yükseltmek zorunda bırakmıştır. 92-93'de başgösteren para krizi sırasında faizlerin yükselmesi ve krizin ardından Avrupa'da oluşan karamsarlık, belirsizlik ve güvensizlik ortamı resesyonun nedenleri arasında görülmektedir. Bunun yanında Avrupa'daki ekonomik büyüme potansiyelinin artık doyma noktasına geldiği bilinci vergi oranlarının da yüksek olması ile birleşince yatırımlar durma noktasına gelmiştir. Artık Avrupa yatırım için cazip olmaktan çıkmıştır. Çünkü verimlilik düşük ve sosyal haklar lüks düzeydedir. Sermaye sahipleri işçiliğin, vergilerin düşük olduğu Asya ve Ortadoğu ülkelerini, Afrika'yı tercih etmeye başlamışlardır. Bu da gayrisafi yurt için hasılayı düşürmüş ya da çıkarmamıştır. Neticede tüm yukarıda saydığımız faktörler Resesyonun sebebi olarak görülebilir. Maastricht kriterleri ve Para Birliği ile resesyonun ilişkisine dönersek, kamuoyunda Maastricht Anlaşması'nda şart koşulan kamu bütçe açıklarının gayri safi milli hasılanın %3'ü ile sınırlaması ve yine kamu borçlarının %60'ın altına inme gereğinin resesyonun ve işsizliğin sebebi olarak görülmesi bu nokta itibarı ile çok önemlidir..

Hükümetlerin bu kriterleri yakalamak ve ekonomileri yakınlaştırmak için kamu harcamalarını sosyal harcamaları ve kamu yatırımlarını kısmasına bağlanabilir. Resesyonun, Para Birliği üzerindeki teknik etkisine gelince. Gayrisafi yurt içi hasılanın düşük çıkması teknik olarak bütçe açığı ve borç toplam stoğu oranlarını yüksek gösterecektir. Temelde ise yukarıdaki tezin aksine hükümetlerin ülkelerini resesyondan çıkarmak, işsizliği azaltmak ve ekonomik istikrarı sağlamak yolunda kamu harcamalarını ve sosyal harcamaları arttırdığını ve bu yüzden mali disiplini ve Para Birliğine geçiş kriterlerini yakalayamadıklarını görüyoruz. Aynı zamanda resesyonun da sürdüğünü ve süreceğinin tahmin edildiği de görülmektedir.

Zaten uzun yıllar elde edilen rakamlar da bunu kanıtlamaktadır. Bugün dahi üyelerin 12'si mali disiplin ve yakınlaşma açısından sınıfta kalmışlardır. Sonuç olarak resesyon Para Birliği'ne geçiş sürecinin bir neticesi değil. Para Birliği sürecini tıkayan bir faktördür ve aşılması gerekir.

Bu bölümden sonra Avrupa'daki iki temel ekonomik problemi bunların sebeplerini ve Para Birliği ile ilişkileri aktarılacaktır. Avrupa Birliği'nde yapısal sorunlar ve işsizlik gibi iki ciddi ekonomik problem sözkonusudur.

2- İşsizlik ve Yapısal Ekonomik Sorunlar

Avrupa'da ekonominin, sert ve katı yapısı, düzenlemeleri ve diğer ülkelere göre rekabet azlığı bazı pazarların fonksiyonlarını yerine getirmesini engellemektedir. Bunlardan en önemlisi emek piyasasıdır. İç pazarın kurulmasıyla sermaye, ürün ve servis, serbest ve liberal olarak dolaşabilirken, işçiler için bu geçerli değildir. Neticede işsizlik bölgesel bir sorun haline gelmiştir. Tek paranın Avrupa'da yerleşmesi ile artık paraların değerini düşürme veya değerini artırma yoluyla arz ve talep stoklarını absorbe etme olanağı da kalmayacağından rekabet canlandırıcı, esnekliği yükseltici, ulusal mali ve yapısal politikaların önemi ve para birliğini tamamlayıcı etkisi ortaya çıkacaktır.¹¹⁹

Tek paraya geçiş müdahalesizlik, rekabetçilik ve esneklik gibi önemli kazançlarıyla ekonomik politika üretenler için dış şokların maliyetini ve istikrarsız kur maliyetlerini düşürebileceğinden önemlidir. 93 Avrupa para krizinin aslında yapısal problemlerin doğal bir semptomudur yıllardır APS parite ayarlamaları aslında farklı ekonomik gelişmeleri yansıtmamaktaydı. Bu DKM'nin 92'de probleme düşmesinin de bir sebebidir.

Avrupa Birliği'nin güncel ekonomik problemleri, dinamizm, esneklik, yapısal değişimlere karşı yeterli olumlu, yaklaşım noksanlığından kaynaklanmaktadır. Avrupa Birliği iç pazarı işçi, ürün ve servis piyasalarında ABD'ye göre çok daha az esnektir. Yeterli içsel ve dışsal rekabet yoktur. 1960'dan beri ABD'de istihdam % 80,

---

¹¹⁹Geelhoed, Ad., "Why EMU has passed the point of no return "Edited, *Is European Monetary Union Dead?*(The Phillip Morris Institute, 1994)pp 40-48

Japonya'da % 40 artarken Avrupa'da sadece %10 artmıştır. ABD ve Japonya'da işi yaratan özel sektördür oysa Avrupa'da kamu sektörüdür.¹²⁰

Yüksek işçi maliyeti, sosyal haklar ve esnek olmayan ücretler Avrupalı firmaları, piyasa şartları gerektirse bile yeni işçi istihdam etmeye yanaştırmamaktadır ve teknolojiye yada makinelere yatırımı tercih etmektedir. Uzun vadeli işsizlik makro ekonomik ve bireysel düzeyde, önemli bir ekonomik politika problemidir. ABD ve APEC'e göre rekabet firmaların maliyetlerini düşüren ve uluslararası piyasa değişimlerine adaptasyonu sağlayan önemli bir itici güçtür. İşçi piyasasında rekabet, insan sermayesine yatırımı ve verimliliği arttırıcı bir etkiye sahiptir. Fakat piyasa durgunluğu ve tembelliği denilen (Market Inertia), Avrupa'nın yapısal bir hastalığıdır ve bu hastalık teknolojik yenilik fırsatları ve effectif talepteki değişimlere yanıt vermekte isteksizlik yaratmaktadır.¹²¹

Avrupa ülkelerinin bazı politik tercihlere dayalı benzer sosyo-ekonomik karakterleri paylaşırlar. Fakat bu politik tercihler ekonomik dinamizm içinde negatif etki yaratmaktadır. Ülkeden ülkeye ekonomik büyüme ve işsizlik farklılık gösterebilir genelde bu karakterler hepsinde aynıdır.

Bunlar Kısaca;

- Sosyal güvenlik ödemeleri ya da işsizlik sigortası kazançlarının iş bulma isteğini azaltması

- Milli kurumsal bağlantılar

- Sınırlı vergi oranı ve ücret kesintileri bazı işsizler için fahiş bulunduğundan çalışma isteksizliği doğurabilmektedir.

- Yüksek kollektif sorumluluk.

Bunların yüksek vergi oranları ile finanse edilmesi ekonomik aktivitelere genel bir soğumaya sebebiyet verebilir.

- Milli düzeyde, komplike karar alma mekanizması.

---

¹²⁰Geelhoed, Ad., " **Why EMU has passed the point of no return** "Edited, *Is European Monetary Union Dead?*(The Phillip Morris Institute, 1994)pp 40-48

¹²¹Geelhoed, Ad., " **Why EMU has passed the point of no return** "Edited, *Is European Monetary Union Dead?*(The Phillip Morris Institute, 1994)pp 40-48

Genel konsensüse ulaşmak için büyük çapta tartışma ve pazarlık gerekmektedir.

- Düzenlemeler ve hükümetin sosyo ekonomik aktiviteleri

İşsizliğin diğer sebeplerine gelince. Avrupa da işçi hareketliliği çok az bir düzeyde olması; Bunun nedenleri büyük iş güvenliğine, üyelerarası farklı dile, tecrübe eksikliğine dayanabilir. Aynı zamanda AT ülkelerinin dışardan göç alması düşük kaliteli ve ücretli işçi çalışması da işsizliğin başka sebepleri olarak gösterilmektedir. İşverenlerin teknolojiye yatırımlarında önemli bir işsizlik nedenidir

Ekonomik ve Parasal Birliğin tamamlanabilmesi parasal politikaların merkezileşmesini gerektirmektedir. Avrupa Birliği üyeleri arasında yatay bazlı politik koordinasyon olsa da mali ve yapısal politika üretme milli düzeyde kalmıştır. Para Birliği öncesinde ekonomik gelişme ve politika farklılıkları doviz kuru ayarlamalarıyla absorbe edilebilirken. Tek paraya geçince bu ortadan kalkacağından bu yönde değişim gerekecektir. Avrupa uluslararası sermaye dolaşımının ve ticaret duvarlarının liberilizasyonunda önemli gelişme kaydetsede işçi piyasasında önemli sorun yaşamaktadır.

Döviz kurların sabitlendiğinde, ayarlamalar artık ABD'deki kadar, yumuşak operasyonlar yapılamayacaktır. Bu durumda milli ya da bölgesel alanda arz talep dengesizlikleri ancak dayanışma (Solidarity) prensibine dayanarak çözülebilir. Para Birliği, milli, mali ve yapısal politikaların problemlerini çözmedeki etkisini güçlendirirken, bir yandan da dışsal şokları aynen milli ülkesel ekonomik şoklara dönüştürebilir. Avrupa Komisyonu büyük istihdam planı ve makro ekonomik istikrar alanı yaratma niyetiyle bu riskleri ortadan kaldırma yolunda adım atmıştır.

Avrupa'da DKM'nin savunulamamasından kaynaklanan iş dünyası güven şoku, şeffaflığın ekonomiden kalkmasına ve yerine belirsizliğin oturmasına sebep olursa ve bu da resesyonla birleşirse, bu belirsizliğin yüksek maliyetine ek olarak tek para kullanılmamasından kaynaklanan işlem maliyetleri eklenirse iç pazarın kurulmasından önce bulunan ticari engel maliyetlerinin iki katına ulaşılır. Tek mantıklı sonuç Avrupa Para Birliği'dir.¹²²

---

¹²²Geelhoed, Ad., " Why EMU has passed the point of no return "Edited, *Is European Monetary Union Dead?*(The Phillip Morris Institute, 1994)pp 40-48

Bu bölümde AB'nin yapısal ekonomik sorunları ve işsizlik sorunu üzerine istatistiki veriler baz alınarak detaylı bir şekilde eğilinilecektir. Bir zamanlar çöken sosyalist alternatif ile, insana değer vermeyen, kapitalizm arasında, makul tercih gibi gözükten Avrupa ülkelerinin sosyal refah ve sosyal güvenlik sistemleri, bugün prodüktivite düşüklüğünün temel kaynağı ve Avrupalı firmaların global rekabet karşısında ezilerek küçülmeleri ve işsizliğin ülkeleri sarsmasının temel nedeni olarak görülmektedir. Mc Kinsey Global Institute tarafından hazırlanan Avrupa ülkelerinin sosyal maliyetleri hakkında rapor da, Avrupa ülkelerindeki sosyal maliyetlerin yüksekliğinin yaklaşan bir iç patlamanın işareti olduğu savunulmaktadır.¹²³

Ülkelerin yapılarını sosyal refah düzeylerini karşılaştırmak pek kolay değildir ancak ilginç istatistikler vardır. Örneğin ABD, en yüksek yurt içi hasılaya sahip, ama aynı zamanda, en yüksek fakirlikte onlarda, İsveç'te hane halkının, sadece %5'i fakir olarak görülmekte ABD'de ise %16 kadarı., İsveçli'lerin sadece %10'u zengin sayılıyor. ABD'de ise %22'si. Avrupa'da gelir dağılımı dengesinde ABD ise üretkenlikte önde görünmektedir. Ama Avrupa'da sosyal sistem o kadar bönkör ki, örneğin, hapislerdekilere yapılan parasal yardımın büyüklüğü nedeniyle birçok yabancı İsveç'te bir suç işleyip yüksek parasal tasarruf sağladığından, hapishaneler göçmen Ruslar'la dolmuş durumda. Çünkü kendi başlarına kazanabildiklerinin 8 katı kadarını Hapiste kalarak kazanabiliyorlarmış. Bir başka örnek ise, Hollanda'da işgücünün %15'i ömür boyu çalışamaz klasifikasyonu nedeniyle oturdukları yerde para alabiliyor. Fransa ve Almanya'da evli ve iki çocuk sahibi ortalama ücretten çalışan bir kişi, işsiz kaldığı zaman önceki kazancının %75 kadarını pratikte sınırsız olan bir süre için alabiliyor. ABD'de önceki gelirin %55 oranı kadarı garanti edilebiliyor ve üç ay sonra bu rakam %28'e düşüyor. Böylece Avrupalı işsiz kalmaya, ABD'li ise düşük ücretlide olsa başka bir iş aramaya teşvik ediliyor.¹²⁴

Avrupa'da "uzun süredir işsizler" toplam işsizlerin %50'sini ABD'de ise sadece %6'sını oluşturuyor. İş gücü piyasasında sosyal refah anlayışı nedeni ile, tembellik teşvik edilince, çiraklıktan başlayarak hayat boyu istihdam gibi sistemler kullanılınca; Yöneticilerin firmalarını global rekabete, uyabilmek için yeniden yapılandırmaları olasılığı ortadan kalkmaktadır. Avrupa böylece mevcut işleri korumakta ancak yeni iş yaratmada sürekli geri kalmaktadır ve sonuçta işsizlik

---

¹²³ " Verimlilikte AB ülkeleri ABD ve Japonya'nın gerisinde ", *Dünya Gazetesi* Dýþ Haberler Servisi, 14/03/1996

¹²⁴Gökçe, Deniz, "Avrupa'da Bomba Var" *Yeni Yüzyıl* Gazetesi Þubat 1996

oranları yükselmesini sürdürmektedir. Tembellik iş dünyasının içine sızmıştır. Bununla ilgili bazı data'lara yer verilirse: Ortalama Alman işçisinin tatil ve resmi bayram nedeni ile 42 gün çalışmadığı ve ortalama olarak da yılda 19 gün hastalık nedeni ile işe gelmediği, Yani her yıl toplam 61 iş günü çalışmadığı görülür. Bu sayı, Japonya ve ABD istatistiklerinin iki misli. Bir de buna Avrupa'da çok sık olan grev ve hamilelik izni eklenirse tablo daha da tembelleşecektir. ABD son 20 yılda imalat sanayiindeki iş kaybını hizmet sektöründe iş yaratarak telafi etmiştir. Avrupa'da ise bunu başarabilen ülkeye rastlanmamaktadır. 1970-1990 arasında ABD 38.2 milyon yeni iş üretmiş ve böylece iş gücüne yeni katılanların % 93'üne iş bulabilmiştir. Bu işler finans, sağlık, eğitim ve işyeri hizmetleri gibi alanlarda yaratılmıştır. Avrupa'nın ise toplam iş gücü, sayısı ABD'den yüksek olmakla beraber ABD rakamının 1/3 kadar bile yeni iş yaratamadığından, kaçınılmaz olarak işsizlik baş göstermiştir. İşsizlik olgusunun arttığı ortamda, daha az çalışan insan daha çok kişiye fon yetiştirmek zorunda olduğundan vergi ve sosyal güvenlik ödemeleri yukarı fırlamış ve ürün başına işçilik maliyeti yükselmiştir. Bu da iki olay ile sonuçlanmıştır; İşyerleri giderek işçi yerine sermaye otomasyon ve teknoloji kullanarak maliyeti düşürmeye çalışır hale gelmiştir. Yani işsizliği daha da artmasına yol açmıştır. Ama Avrupa firmaları bu süreç içinde uluslararası rekabetten kopmuş ve dolayısıyla bu durum yine işsizliği arttırmıştır.¹²⁵ Son dönemden Avrupa Birliği üyesi ülkeler ile ilgili bazı işsizlik verilerine gözatılırsa: AB üyesi ülkelerde şubat 1996'ya ilişkin işsizlik trendinin artış yönünde olduğunu görürüz. AB istatistik bürosu Eurostat, Ocak ve Şubat ayları içerisinde artış kaydetmiş olan işsizlik oranının Şubat ayında %11'e ulaşmış olduğunu bunun bugün AB'de 18.3 milyon kişinin işsiz olduğu anlamına geldiğini bildirmiştir. 1996 yılının Ocak ayında % 10.9 ve 1995'in Şubat ayında %10.8 olan işsizlik oranının 1996 şubat ayında artış kaydetmiş olması esas itibarıyla Almanya'da işsizlik oranının artışı ile açıklanmaktadır. AB'de 96 Şubat ayı da dahil olmak üzere son 6 aya ilişkin işsizlik oranı artışının işsiz erkek sayısının artışından kaynaklandığı ve bu artışın daha çok Almanya'da kaydedilmiş olduğu Eurostat'ın açıklamalarında yer almıştır. Almanya'da Aralık ayında % 7.7 olan erkek işsizlerin oranının şubat ayında %8.2'ye sıçramış olduğuna değinen Eurostat, Almanya'nın dünya genelinde %8.6 olan işsizlik oranının Şubat ayında % 9'a çıktığı belirtilmiştir. AB üyesi ülkelerde kadın

---

¹²⁵Gökçe, Deniz, "Avrupa'nın Bombası İşsizlik" *Yeni Yüzyıl* Gazetesi Şubat 1996

işsizlerin oranı %12.7 olurken erkek işsizlere ilişkin oran %9.8 olmuştur.Öte yandan 25 yaş altı işsizlik oranı % 21.2 olarak kaydedilmiştir.¹²⁶

---

¹²⁶"AB'de işsizlik artarken enflasyon oranı düşüyor", *Dünya Gazetesi*, Dýþ Haberler Servisi, 16.04.1996

TABLO 7
AB ÜYESİ ÜLKELERDE İŞSİZLİK YÜZDELERİ

	ŞUBAT 1996	OCAK 1996	ŞUBAT 1995
BELÇİKA	10.0	10.1	9.8
İNGİLTERE	8.6	8.6	8.8
DANİMARKA	-	6.2	7.2
ALMANYA	9.0	8.7	8.1
İSPANYA	22.6	22.6	23.1
FRANSA	11.6	11.6	11.7
İRLANDA	14.6	14.6	14.3
İTALYA	-	12.4	11.8
LÜKSEMBURG	3.0	2.9	2.9
PORTEKİZ	7.7	7.5	7.2
İSVEÇ	9.7	9.3	9.2
FİNLANDİYA	16.3	16.5	16.8
HOLLANDA	-	7.2	7.6
15 AB üyesi ülke	11.0	10.9	10.8

(NOT: Avusturya ve Yunanistan ile ilgili bilgiler verilmemiştir.)

Kaynak : "AB'de işsizlik artarken enflasyon oranı düşüyor", Dünya Gazetesi, Dış Haberler Servisi, 16.04.1996

Sonuçta sosyal refah sisteminin prodüktivite istatistiklerine yansımaya bakıldığında verimsizlik açıkça görülüyor. Örneğin standart kabul edilen bir araba türünü, Avrupalı üretici 36 saatte üretirken aynı tür arabayı ABD üreticisi 25 saatte Japon üreticisi 17 saatte ortaya çıkarıyor. Ama Japon arabasında 100 araba başına 60 üretim hatası varken, ABD'de 82, Avrupa'da ise 97 hata ortaya çıkıyor. Avrupa'nın sosyal refah sistemi; avantajlarının yanında tahammül edilemeyecek kadar yüksek maliyetler, düşük prodüktivite ve rekabet gücü zaafiyeti yaratmış bulunuyor. Son yıllara kadar bu belki de gözden kaçmıştı. Ama son yıllarda kıtaya hakim olan durgunluk iki Almanya'nın birleşmesi, Maastricht kriterleri ve dünya piyasalarının globalleşmesinin ortaya attığı rekabet gerçeği, sosyal refahın maliyetini açıkça ortaya koymuş bulunmaktadır. Tespitler AB'nin ABD ve Japonya'ya göre imalat ve servis sektörü verimliliğinde geride kaldığı yönündedir, ve bunun sebebi olarak; stabilite ve sosyal harmoni getirmesi için kurulan sosyal refah sisteminin, tüm dengeleri alt üst etmesi, Absenteism, çalışılmayan iş süreleri için ücret ödemeleri, işverene üzerinde taşınması güç yükler getirmiştir. Sonuçta tehlike Avrupa'nın prodüktivite yarışında geri kalması ile rekabet yarışını kaybetmesi ve neticede global ekonomiden aldığı payın azalmasıdır. Kaçınılmaz olarak büyüme yavaşlayacak ve Avrupa'nın yaşam standardı düşecektir. Bunun yanında demografik faktörler de burda etkili rol oynamaktadır. Emeklilik ve sağlık hizmetlerinin maliyeti, hızla

yükselen yaşlı nüfus nedeni ile büyük çapta artarken Avrupa'da çalışan kişi sayısının azalıyor olması, dengeleri sarsıcı etkiye yol açmaktadır.¹²⁷

Almanya, Benelüks ve İskandinav ülkelerinde sosyal sistem maliyeti gayrisafi yurt içi hasılanın %40'ını bulmaktadır. Bu rakam ABD'de %32 civarındadır. Çalışan neslin bir önceki nesli, desteklediği "Pay As you go" sistemi. Demografi bozulup nüfus yaşlanınca, maliyeti taşıyamaz hale getirmiştir. Almanya'da emeklilik sisteminin Almanya'ya maliyeti 2000 yılında GSYM'nin %14'üne, 2030 yılında da GSYM'nin %25'ine tırmanacak gibi gözükmemektedir. Bu noktaya peki nasıl gelinmiştir. Sosyal sistem yöneticileri durgunluk ve işsizlikle karşılaşınca, yeni iş olanakları açılması için emeklilik yaşını düşürmek, haftalık çalışma süresini kısaltmak ve dışardan işgücü ithalini kısmak gibi yanlış önlemlere müracaat etmişlerdir, fakat bu önlemler sisteme para kaynağı olacakların sayısını azalttığı için demografik bozulmanın etkisini arttırmış ve toplum üzerindeki stresi büyütüştür.

Çalışma şartlarının esnek olması, işten çıkarma maliyetinin yüksekliği, verimliliği azaltmakta istihdamın artmasını engellemektedir ve dolayısıyla yeni iş yaratılamamaktadır. Neticede bugünkü manzara, düşük verimlilik, yüksek ücret maliyeti, zayıf rekabet gücü, küçülen talep, azalan istihdam gibi olumsuzluklardan dolayı iç açıcı görünmemektedir. Yapılması gereken verimlilik sağlamak için rekabet gücünü arttırmak ve sosyal sistemleri gözden geçirmektir. Sosyal destekler, güçlü ve rekabet edebilir, bir ekonomi yaratılmadıkça tehlikededir. Bunun tersi de doğrudur. Eğer bu sosyal destek ve güvenlik sistemi muhafaza edilmek isteniyorsa, bunu finanse edecek güçlü ekonomiyi oluşturmak gereklidir.¹²⁸

Yıpranan sosyal güvenlik sistemi ve işsizlik sorununu yaratan sağlıksız yapı AB'nin yapısal olarak en ciddi ve Para Birliği sürecindeki en önemli problemleridir. Yapısal politikalarda köklü değişikliklere ihtiyaç vardır ve eğer ekonomik ve parasal birlik sağlanmak isteniyorsa politikacıların popülüst yaklaşımlardan vazgeçmeleri ve rasyonel davranmaları gerekmektedir. Çünkü Avrupa'nın tahammül edilmez maliyetlere yol açan sosyal güvenlik sistemi maliyeti doğal olarak AB ülkelerinin kamu borçlarına ve bütçe açıklarına yansımaktadır. Borçları şişirmekte ve açıkların

---

¹²⁷Gökçe, Deniz, "Avrupa'nın Bombası Yıpranıyor" *Yeni Yüzyıl* Gazetesi 14/03/1996

¹²⁸" Verimlilikte AB ülkeleri ABD ve Japonya'nın gerisinde ", *Dünya Gazetesi* DYP Haberler Servisi, 14/03/1996

kapanmasını önlemektedir. Aynı zamanda işsizliği önleyici politikalar gereği de yapılan kamu harcamaları ve yeni yatırımlar hep Maastricht'te öngörülen mali politikaların disipline edici ve yakınlaştırıcı kriterlerini yakalamayı zora sokmaktadır.

APB konusunda; AB ülkelerinin ekonomik yaklaşma kapsamında, 1994 Mayıs'ında AB komisyon başkan yardımcısı Henning Christophersen, komisyonunun tahminlerini açıkladığında iyimserdi. Hazırladığı raporda 1993 yılında AB'nin toplam kamu açıkları %6 oranında iken bu oranın 1994 için %5.6, 1995 için %5 olacağını tahmin ediyordu. O dönemde kamu açıkları konusunda kıstaslara sadece 3 ülke uyabiliyordu. Aynı yıl yayınlanan Beyaz Kitap'ta 1995'de %11.6'ya çıkacağı tahmin edilen işsizlik oranının düşmesi ancak büyüme, rekabet ve istihdamla ilgili girişimlerin hayata geçmesiyle mümkün olabileceği vurgulanıyordu. Oysa 1995 yılı Nisanına geldiğimizde Avrupa Para Enstitüsü'nün birinci yıllık raporunda, bazı Avrupa Birliği ülkelerinin, yüksek bütçe açıkları ve borç miktarlarını eleştirildiği görülüyor bu ülkelerin parasal birliğe geçmelerinin zorluğu vurgulanıyordu.¹²⁹

Rapora göre AB üyeleri 1997 yılı için öngörülen APB konusunda, ekonomik yaklaşma konusunda, yeterli gelişme kaydedemedikleri, ifade edilmiştir. Maastricht Antlaşması çerçevesinde APB sürecine giren ülkelerin bir çoğunda faiz hadlerinde başarı sağlanamamış ve ekonomik yaklaşma tam anlamıyla oluşturulamamıştır ve 1999 bile zor bir tarih haline gelmiştir. Enstitü başkanı Alexandre Lanfalussy, kamu finansmanının birçok üye ülkede ciddi bir sorun teşkil ettiğini belirterek 1996'da yapılacak yaklaşma değerlendirmelerinde pekçok ülkede uyumun yakalanamadığı görülecektir demiştir. Ve 1994 senesinde, sadece 12 ülkeden, Almanya, İrlanda, Lüksemburg'un %3 / GSYH bütçe açığı hedefini yakaladığı ve ancak Almanya, İngiltere, Fransa ve Lüksemburg ülkelerinin %60 / GSYH kamu borçları oranını yakaladığı görülüyor. Bu durumda üyelerin büyük çoğunluğu bunlara İsveç, Finlandiya, Avusturya gibi yeni katılımcılar da dahil. Aşırı bir kamu borçlanma gereği ve bütçelerinde açık verme problemi ile karşı karşıyadırlar. Bu durum yukarıda detayları ve örnekleriyle anlattığımız Avrupa'nın yapısal sorunları olan yüksek maliyetli sosyal güvenlik sistemi ve ağır işsizlik oranlarının bir neticesidir. Belki Avrupa demokrasi ile yönetilmemiş olsa bu durum

---

¹²⁹"Komisyon Başkan yardımcısı Christophersen AB ülkelerinin bir çoğunun Maastricht kıstaslarına yaklaşmadığını belirtti", (Ystanbul: Yktisadi Kalkınma Vakfı Bülteni Mayıs 1994)

sorun yaratmazdı, ancak hükümetler uluslarına karşı sorumludur ve büyük oranda da oy ve iktidarı kaybetme korkusuyla populist yaklaşımlara başvurmaktadırlar. Neticede bu sorun AB'nin ekonomik ve Parasal Birliği sürecine darbe vuracak, belki uzatacak ya da tamamen yok edebilecek kadar ciddidir.¹³⁰

TABLO 8
Avrupa Birliği ülkeleri Kamu Borçları
(GSYH'nın Yüzdesi Olarak)

ÜLKELER	1992	1994 Geçici	1994 Tahmin
Almanya	44.8	51.0	58.9
Belçika	133.8	140.1	136.0
Danimarka	68.8	78.0	78.2
Fransa	39.6	50.4	55.8
Hollanda	79.9	78.8	78.0
İngiltere	42.0	50.4	53.1
İrlanda	93.4	89.0	79.1
İspanya	48.2	63.5	66.1
İtalya	108.4	123.7	128.6
Lüksembur	6.0	9.2	9.9
Portekiz	61.7	70.4	72.3
Yunanistan	92.3	121.3	128.1

Kaynak: "Avrupa Para Birliği öngörülen tarihte gerçekleşebilecekmi ", (İstanbul İktisadi Kalkınma Vakfı Bülteni 15-30 Nisan 1995

Hükümetlerin bu yöndeki politikalarından son döneme ait bazı örnekler vererek kanuya burada nokta koyulacaktır. Almanya Hükümeti'nin ortaya attığı istihdam anlaşması Almanya'da çalışan ve işverenler arasında işsiz insan sayısını aşağı çekme amaçlanmaktadır. Başkan Helmut Kohl, 2000 yılına kadar işsizlik oranını yarıya indirmeyi hedeflemektedir. Plana göre işverenin çalışma güvenliği ve yeni istihdam olanakları yaratması karşılığı, sendikalarda işçi ücretlerinde daha makul zamlar talep edeceğine söz vermişlerdir. Ancak bir süre önce imzalanan anlaşmanın son dönemde ülkede anlaşmazlıklara yol açtığı ve işbarışının tehlikeye düşürdüğü görülmektedir.¹³¹

Fransa'da Devlet Başkanı Chirac 1995'de sosyal güvenlik sisteminde yapmak istediği reformla kamu sektörü sendikalarının ülkeyi kasıp kavuran grevleriyle

¹³⁰ "Avrupa Para Birliği öngörülen tarihte gerçekleşebilecekmi ", (İstanbul İktisadi Kalkınma Vakfı Bülteni 15-30 Nisan 1995

¹³¹ "Alman ekonomisine doping " (Yeni Yüzyıl Gazetesi, 3/10/1995), "Almanya'da İşbarışın Tehlikede", Dünya Gazetesi Dýp Haberler servisi, 28/3/1996

karşılaşmış ve bütçe açıklarını azaltmayı hedefleyen Chirac ve Başbakan Juppe kamuoyunda destek kaybetmiş aynı zamanda EPB ile ilgili de olumsuz yargılara neden olmuştur.¹³²

Avrupa Para Enstitüsü Başkanı Alexandre Lamfalussy; Almanya ve Fransa'ya İngiltere'nin 1980'lerde başvurduğu yeniden yapılanma girişimlerini tavsiye etmiştir. Bu süreç sonunda işsizlik oranının indirilebileceği ve bunun gelir dağılımı dengesizliğine yol açmayacağı vurgulanmıştır.¹³³ Son olarak Avrupa Komisyonu Başkanı Jacques Santer. Maastricht Anlaşması'nın tek para sistemine giriş için gerekli olan kriterlerin sağlanmasına yönelik olarak uygulanan politikaların Avrupa'da istihdam oranını olumsuz yönde etkileyeceği izlenimini değiştirmek için AB üyesi ülkeler arasında 28-29 Nisan 1996 tarihlerinde işsizlikle mücadele konferansı düzenlemeye karar vermiştir İşçi sendikalarında katılmalarının beklendiği bu konferansta durgunluk içerisinde bulunan AB ülkeleri ekonomilerini canlandırma ve işçi işveren arasında bunalımı ortadan kaldırmak için bir "Güven Anlaşması" önermiştir.¹³⁴ Bu güven anlaşması ile yeni iş olanakları yaratılması doğrultusunda küçük ve orta ölçekli firmalara yardım edilmesi düşünülmektedir. Bu firmalar açısından borçlanmanın daha ucuz ve kolay hale getirilmesi düşünülmektedir. Komisyon bu işletmelerin AB içerisinde toplam işgücünün %66' sını istihdam ettiği bildirilmiştir. Bu işletmelerin 1 Milyar Avrupa Para Birimi borçlanmalarına olanak tanıyan tasarıyla AB üyesi ülkelerde %11'e varan işsizlik oranının düşürülmesi ve yılda 30.000 yeni iş olanağı yaratılması hedeflenmektedir. Bilindiği gibi küçük ve orta ölçekli firmalar Büyüklere kıyasla borçlanmalarında daha yüksek faiz oranlarıyla karşı karşıya kalıyorlardı.¹³⁵

Tüm bu veriler ışığında Avrupa Para Birliği sürecinin önünü tıkayan İşsizlik ve yapısal ekonomik problemler açıklanmıştır. Son olarak ciddi sıkıntılara yol açan, AB üyesi ülkelerin içinde bulunduğu farklı sosyo-ekonomik yapı yada bölgesel

---

¹³²Kaynak: Akgün, Dr Yaşar, " Avrupa Para Birliđi' ne dođru ", *Süreç*, Gümrük Birliđi Dergisi, Eylül, Ekim, Kasım, Aralık 1995, sayı 19-20, ss 80-84, Alpöge, Devrim, "Emret Komurtaným", (Paris: *Dünya Gazetesi* Dýþ Haberler servisi Paris muhabiri,30/3/1996)

¹³³"Avrupa Para Birliđi'ni Ýþsizlik tehdit ediyor", *Dünya Gazetesi* Dýþ Haberler servisi 22/3/1996

¹³⁴ "AB'de iþsizliđin çaresi Güven Anlaþması ", *Dünya Gazetesi* Dýþ Haberler servisi,Mart/ 1996

¹³⁵ "AB'de KOBÝ'lere kredi verilerek iþsizliđe çare aranıyor ", *Dünya Gazetesi* Dýþ Haberler servisi,15/4/1996

farklılıklar sorunu ve bunlarla Para Birliği'nin ilişkisini ve yaratacağı sorunları açıklayan bir bölüm sunulacaktır.

3- Bölgesel Farklılıklar ve Para Birliğine Ekonomik Etkisi

Avrupa Komitesi'nin Para Birliği planının aksamasının sebebi olarak ülkeler arası çok büyük yapısal farklılıkları görmezden gelmesi önemli bir sorun teşkil etmektedir. Bu farklılıkların görmezden gelinmesi halinde bunun sıkıntısını yine en fazla ekonomik olarak zayıf ülkelerin çekeceği söylenebilir. Bunu iki Almanya'nın birleşmesi örneği ile açıklamak mümkündür ve bu gerçeğin aslında iki Almanya'nın ekonomik ve parasal birleşmesinde yaşandığı da, söylenebilir. Almanya'nın, .Markı, Doğu Almanya'nın ekonomik yaşantısına sokması büyük bir ekonomik ve sosyal sıkıntıya sebep olmuştu. Başlangıçta birleşme, Doğu'da coşkuya neden olmuşsa da 90'ların ortasında bir kabusla dönmüştü. Birleşme sonucunda Doğuların %35i işini kaybetti ve üretim %25 düştü. İş olanaklarının endüstri sektöründeki yarısı ortadan kalkarken bu sektörde üretim de %40 düştü. Bu durum 1931'den beri yaşana en kötü durumdur. Bu arada politikacılar dahil herkes bu felaketin nedenini anlamaya çalıştı. Oysa sebep açıktı. Doğu Almanya'da birim maliyet ortalaması Batı'dakine göre 3 kat daha yüksekti ve Doğu Alman Markı ile F.Alman Markı'nın bire bir değişiminden sonra 3/1 maliyet oranı devam etti. Benzer veya muadil ürünlerin fiyatları; DM cinsinden Doğu ve Batı da aynıyken maliyetlerde eşitsizlik sürüyordu. Doğu Alman firmaları devlete ait de olsalar Batılı firmalarla rekabet edemediler.¹³⁶

Eski üretim özellikleri ve yapısı, zayıf mali portreleri ile gerek doğudaki pazarlarını kaybettiler gerekse de Batı'da ürünlerine alıcı bulamadılar. Belkide yakınlaşma sırasında parasal değişim oranı 1-4 veya 1-5 ağırlığında olsaydı bu durumla karşılaşılmayabilirdi. Tabii bu da ağır bir sosyal maliyet yaratacaktı. Doğu Almanya'daki ücretler de Batı'ya oranla 4 ya da 5 kat farklıydı. Gerçekten de ürün maliyetleri, verimlilik, Nominal, fiyatların yaklaşması, faiz oranları ve gerçek döviz kurları arasında ciddi farklılıklar olduğu takdirde bir para birliği ancak sosyal bir kriz maliyetine katlanılarak gerçekleştirilebilirdi.

---

¹³⁶ Hankel, Wilhelm, " Maastricht's EMU is too much too soon ", "Edited, *Is European Monetary Union Dead?*(The Phillip Morris Institute, 1994)pp 48-62

Burada kritik olan Maastricht Anlaşması'nda belirtilen ekonomik ve parasal birliğin aynı neticeleri doğurabilir olmasıdır. Avrupa ekonomik bölgesi, dünyadaki birbirine en yakın bağları olan bölgedir. Yapısal olarak konuşursak da tıpkı Doğu Batı Almanya gibi engebeli bir özellik taşır. Yunanistan, Portekiz, İrlanda, Güney İspanya, Güney İtalya ve Güney Fransa bölgeleri; Avrupa Topluluğu'nun endüstriyel ve tarımsal bazda ortalama verimlilik oranlarına göre kuzey batı Avrupa, Batı Almanya, Kuzey İtalya, Hollanda ve Danimarka'ya göre 3'te 1 gibi ciddi fark gösterir.¹³⁷

Bu az gelişmiş Avrupa bölgelerinin, arayı kapatacak yapısal politikalar üretip, altyapı, demode endüstri ve tarım üretim yapısı gibi sorunlarını çözmesi belki de 15 yıl alacaktır. Bu farklılıkların pazar koşulları veya yetersiz AT yapısal kalkınma fonlarıyla gidermek hayalcilik olur. AT'nin iç pazardaki yapısal eşitsizliklerini yumuşatmak uzun zaman ve gerekli milli, ekonomik, finansal ve parasal politikaların oluşmasına bağlıdır. Hala kamu yatırımlarına ihtiyaç vardır. Bu yatırımlar verimlilik arttırıcı, altyapı sorunu çözücü olmalıdır. Dengeli bir bütçe ve para politikaları yürütülmelidir. Bu bölgelerde işsizlik oranı kuzey batıya göre iki kat fazladır. Aynı zamanda zayıf ülkelerin, verimliliği yüksek olan ülkelere yapılan ithalata karşı potansiyel yerel ekonomilerini korumak için tekrar eden devalüasyonlarla kur ayarlamaları yapmaya ihtiyaçları vardır.

Çok açıktır ki sınırlar arasında dalgalanan döviz kurları, daha az verimli ülke ve bölgeleri, farklı güçteki AT para birimlerine karşı savunma görevi yaparak bu ülkelerin fiyatlarını ve faiz oranlarını korumaktadır. Fakat bu tip Parasal korumacılığın ithalat işlem maliyetini arttırdığı da açıktır. Ve az verimli bölgelerin gerçek gelirinde de azalmaya yol açar. Bu durum aslında asla onları karşıt üretim rekabetine karşı kalkan görevi göremez. Fakat onlara kendi üretim güçlerini ve kaynaklarını artırma imkanı tanır.

Serbest dünya piyasalarına girmeden önce Maastricht Anlaşmasında Ekonomik ve Parasal Birlik kapsamında bahsedilen Konvergenz teriminin neyi ifade ettiğini açıklamakta fayda bulunmaktadır.

---

¹³⁷Hankel, Wilhelm, " Maastricht's EMU is too much too soon ", "Edited, *Is European Monetary Union Dead?*(The Phillip Morris Institute, 1994)pp 48-62

Konvergenz (Yakınlaşma) Nedir? ve Niye Gereklidir?

Ekonomik konvergenz Para Birliği'nin anahtar sloganlarından birisidir. İki tip konvergenz vardır. Nominal konvergenz, fiyatlar ve faiz oranlarını tanımlar ve Reel konvergenz bu da hayat standardını tanımlar. Başarılı bir parasal birlik, nominal konvergenz kriterine ihtiyaç duyar. Birbirine yakın enflasyon oranları gereklidir. Çünkü bir ülkede daha yüksek enflasyon varsa, o ülke rekabet gücünü kaybeder ve bu nedenle iş kaybı söz konusudur. Faiz oranları da ülkelerin parasal istikrarını ölçmek için kullanılır. yüksek faiz oranı, enflasyon oranının beklenen değerini yükseltir. Avrupa Para Birliği taahhüdünün kredibilitesini sağlamak için faiz oranı yaklaşması gereklidir.

Fakat birbirine yakın hayat standardı, başarılı bir parasal birlik için ekonomik bir ihtiyaç değildir. Para Birliği üyelerinin, farklı ortalama ücret ve istihdam oranlarıyla fonksiyonunu yerine getirebilir. Bu sebeple APB'ye giriş kuralları nominal konvergenz yani hayat standardının yaklaşmasını değil, faiz ve enflasyon oranının yaklaşmasını gerektirir. ¹³⁸

Burada APB'de konvergenz'den ne kastedildiği açıklanmıştır. Açık ki, değişik AT üyelerinin farklı güç yapısındaki para birimleri ve bu birimlerin kurallarının dalgalanmalarının marginleri, zayıf ve düşük verimliliğe sahip bölge ve ülkeleri koruyan birer barier gibi hareket eder. Onların çıkarlarını ve mali durumlarını ve faiz oranlarını savunur. Bu tip parasal korumacılık, ithalattaki işlem maliyetini yükseltir. Düşük verimli ülkelerin gelir seviyesini azaltır. Aynı durumlardaki ekonomilere yaklaşma politikaları uyguladığınızda milli, yapısal, kompanse edici ve büyüme politikalarının önünü kestiği gibi aynı zamanda Doğu Almanya'nın yaşadığı felaketi bütün Batı Avrupa ülkelerine taşıyabilir. Maastricht'teki; tek para, tek merkez bankası, aynı finansal kaynakların tüm bölgelere zengin ya da fakir olmalarına bakılmaksızın aynı oranda dağılımı, tek bir faiz oranı, Avrupa genelinde ekonomik bir savaşa yol açabilir. Hatta belkide 1996 baharında olduğu gibi Kuzey İtalya da gündeme gelen Po ovası zenginleri gibi ayrılıkçı yaklaşımlara ya da oluşumlara neden olabilir

---

¹³⁸Hankel, Wilhelm, " Maastricht's EMU is too much too soon ", "Edited, *Is European Monetary Union Dead?*(The Phillip Morris Institute, 1994)p50

Zengin üyelerin istikrar için başvurdukları sıkı para politikası güney batı Avrupa'yı ekonomik ve sosyal olarak çöküntüye uğratabilir. Tıpkı Doğu Almanya'da olduğu gibi, diğer taraftan Avrupa Merkez Bankası eğer geliştirmekte olan ülkeleri kazanmak için daha yumuşak bir politika uygulamaya kalkarsa (Ki kuzey Batılı üyelerin korttuğu ve özellikle Almanlar'ın engellemek istediği bir politikadır.). yanlış bir başlangıç yapmış olur ve zayıf ECU fazla yaşamaz. Kuzey batıya hızlı bir sermaye kaçıışı olur. Daha sonra ECU, ABD Dolar'ı karşısında devalüasyona gitmek zorunda kalır veya Almanya'nın birleşmeden sonra uyguladığı istikrarı sağlayan dayanılmaz yüksek faiz oranlarını uygular. İki senaryoda da kaybeden ekonomik ve parasal birliğin fakir ve zayıf ortakları olacaktır. Bu durum sosyal bir krize yol açacaktır. Bu hem APB öncesi koşulları yerine getirmenin bir neticesi, hem de Avrupa Merkez Bankası'nın istikrar politikalarını empoze etme girişiminin bir sebebi olabilir.¹³⁹

Sonuç olarak iki Almanya'nın para birliğini gerçekleştirme sonucu ortaya çıkan bu tablonun tek paraya geçiş sonrasında AB'de de tekrarlanabileceği, zayıf ekonomilerin Doğu Almanya'nın durumuna düşebileceği, üstelik Almanya'nın sosyal güvenlik sistemine benzer bir Topluluk yardımının da söz konusu olmadığı belirtilmektedir. Yunanistan, Portekiz, İrlanda ile İspanya, Fransa ve İtalya'nın güney bölgelerinde verimliliğin Toplulğun gelişmiş kuzeybatı yörelerine göre üçte bir düzeyinde olduğu, söz konusu bölgelerde işsizliğin diğer yörelere nazaran iki kat fazla olduğu belirtilmektedir. Tam federatif yapıdaki ülkelere, benzer biçimde yardım mekanizmaları ve sosyal güvenlik sağlanmadan Para Birliğinin önemli sosyo-ekonomik sorunlara yolaçacağı tahmin edilmektedir. Bu krizin neticesi tekrar bölünmeye bile yol açabilir. Çünkü Avrupa zayıf bir ECU'ye uluslararası rolü nedeniyle tahammül edemeyecek hem de zayıf veya güçlü hiç bir ülke uzun süre yüksek faizle yaşayamayacaktır.

Avrupa, Parasal Birliğini kurmak istiyorsa bu soruna çözüm aramalıdır aksi takdirde bu durumun farkında olan Birlik üyesi ülkelerde yada bölge ve kesimlerde Para Birliği aleyhinde yaklaşımlar doğacak ve bu gelişmeler topluluk kamuoyunu olumsuz etkileyecektir.

---

¹³⁹Hankel, Wilhelm, " Maastricht's EMU is too much too soon ", "Edited, *Is European Monetary Union Dead?*(The Phillip Morris Institute, 1994)pp 48-62

Bu bölümün sonuna ek olarak 1993 yılı rakamları baz alarak APB giriş kriterleri'ni hangi ülkelerin yakalayabildiğinin incelenebileceği bir Tablo sunulacaktır.

Tablo
1993 İtibarıyla, Hangi ülkelerin
Para Birliği'ne Giriş Gerekliliklerini Yerine Getirebiliyor

Kaynak: Christophersen Henning, "Why the EMU timetable is both realistic and necessary", In Ed., *Is European Monetary Union Dead*, (The Philip Morris Institute, 1994) p.19

D: Politik Birlik Ve Avrupa Para Birliği Üzerindeki Etkisi

Bilindiği gibi Maastricht Anlaşması üç sütun üzerine inşa edilmişti. Ortak para, ortak savunma ve ortak politika. Dış politikada Avrupalı'ların ortak düşünceler geliştirip yürütemedikleri, Körfez krizi sırasında görölmüştü. Bu dönemde Kuzey Denizi petrollerini çıkararak İngiltere, ile Almanya, Fransa ve İtalya ters düşmüştü. Bu aksama eski Yugoslavya'da iç savaş patlak verince iyice açığa çıkmıştır.

Avrupa, ülke çıkarları ağır bastığı zaman ortak dış politika üretiyordu. Avrupa'nın politik birleşmesine engel iç ve dış nedenler vardır. Bunlar sırasıyla **a)** Güvenlik açısından Avrupa'nın sınırlarının kabulünde güçlükler. (Yunanistan'ın AB'nin doğu sınırının, kendi sınırları olduğu iddiası ve Almanya'nın kendi sınırı olmadığı iddiası gibi. **b)** Lider ülkelerdeki milliyetçi eğilimler. AB'nin genel bir mesaj üretmesine engeldir. **c)** Tarihsel olarak Almanya, diğer Avrupa ülkelerine hala korku verdiği için uzlaşmış bir Avrupa için lider olarak benisenememektedir. **d)** Aynı zamanda Fransa, İngiltere, Almanya; farklı savunma konseptlerine ve ittifak arayışlarına sahiptirler ve hala ABD'yi bu konuda zaruri görmekteyiz. Bunlara ek olarak Almanya'nın doğusunda yaşayan milliyetçi ve etnik ihtilaflar sonucu bir türlü yoluna girmeyen ekonomik dengesizlikten doğan bunalımlar batıya sıçrayabilir ve bir göç dalgası getirebilir.¹⁴⁰ Son dönemde İtalya da kuzey bölgesinin artık İtalyanın güneyinin açıklarını kapatmak istememesi ve İtalyadan ayrılıp bağımsız bir devlet olma arzusu ve bunun yarattığı çalkantılar diğer Avrupa ülkelerine de yansiyabilir.

Soğuk savaş sonrası Avrupa'sında iç dengeler, öncesinde ki gibi tutturulamamışdı. AB henüz AT' iken Fransa, Federal Almanya arasındaki sıkı dayanışma topluluk içi dengeyi sağlıyor ve hem derinliğine ve hem de enine genişleme yolunda gelişmeler böylece götürülebiliyordu. Berlin duvarının yıkılışını izleyen koşullar bu dengeyi Almanya lehine ve Fransa aleyhine bozdu. Doğu Almanya'nın katılımı ile

---

¹⁴⁰Yarar, Erhan, (Strateji Grubu Koordinatörü), " **21. Yüzyıl Nasıl bir Almanya'ya kucak açacak?** ", *Yeni Yüzyıl* Gazetesi, Perspektif, Ekim 1995., Aksöyek, Ataman, " **Avrupa Birliđi Nereye Gidiyor ?**" *Dünya Gazetesi* Dýp Haberler 2 Mart 1996.

bütünleşen Almanya bir yandan toprak, nüfus ve ekonomik güç olarak büyüdü bir yandan da topluluğa olan yeni katılımlar yani enine genişleme, Almanya'nın çevresini giderek büyüttü. Avusturya, İsveç, Finlandiya gibi tam üye olarak katılanlar da, Norveç gibi serbest ticaret anlaşması yoluyla katılan ülkeler de Almanya'ya yakınlıklarıyla biliniyorlar. Bunun yanında Avrupa Anlaşması diye tanımlanan aslında serbest ticaret anlaşması niteliğini taşıyan anlaşmalarla AB'ye bağlanan, Polonya, Macaristan, Çek Cumhuriyeti, Slovakya, gibi ülkelerin Almanya'nın etki alanına dahil oldukları artık sır değil.¹⁴¹

AB'nin derinine büyümesinde de görünüm durum aynı; Avrupa Para Sistemini AB'nin siyasal birliğinin çimentosuna dönüştürme ve Maastricht Anlaşması'nın imzalanmasını sağlamak için Fransa ve Almanya ortaklaşa çaba harcamışlardı. Oysa bugün ortaya çıkan duruma göre Almanya ve birkaç kuzey Avrupa ülkesi dışında Maastricht'in koşullarını diğer hiç bir ülke yerine getiremiyor. Fransa da ise arada sallanıyor. Güçlü Fransız Frangı politikasına Almanya destek vermezse Frank tepe taklak gidecek gibi görünüyor. Ünlü spekülâtör George Soros'un 93 spekülasyonunda İngiliz Paundu'nun APS'den ayrılmasında rol oynadığı biliniyor ve şimdi de Frank aleyhine tutum aldığı söyleniyor. Buna karşılık DM'ın Alman ekonomisinin gücünden kaynaklanan sağlamlığı tartışılmaz bir olgu. AB'nin derinliğine gelişmesi de tıpkı enine genişlemesi gibi Almanya'nın gücünü arttırıyor. Buna göre AB'nin tek parası ya DM olacak ya da Bundesbank'ın güdümünde bir ortak para.¹⁴²

İşte olayların AB içindeki bu seyri Fransa'nın Akdeniz politikasını geliştirmek için yola çıkmasının perde arkasındaki nedendir. Açıklanan ve mutlaka bu politikanın geliştirilmesine katkı yapan diğer neden ise güneyden ya da kuzey Afrika'dan Avrupa'ya göçleri ve kaçak işçileri önlemektir. AB'de genel destek bulan bu dış Akdeniz politikası Fransa'nın öncülüğünde yola çıkmıştır. Çünkü bu havzada kapsanan ülkelerin büyük kısma eski Fransız sömürgeleri ve tabii aynı zamanda eski İngiliz ve İtalyan sömürgeleridir. Bu politikaların ardında Fransa'nın bu yönde gelişme ve yatırımları Akdeniz'e kaydırmak kendisine yakın güdümlü ortakları Birliğe çekmek ve bozulan dengeleri tekrar lehine çevirebilmek arzusu yatmaktadır.

---

¹⁴¹Kazgan, Gülten, "AB'nin Akdeniz politikası" *Yeni Yüzyıl* Gazetesi, Ekim 1995

¹⁴²Kazgan, Gülten, "AB'nin Akdeniz politikası ve Türkiye" *Yeni Yüzyıl* Gazetesi, 19 Ekim 1995

Bu tutumu ile ilgili bilgileri önceki Siyasi yaklaşımlar bölümünde detayları vermiştik.¹⁴³

Daha önce de belirttiğimiz gibi Maastricht'teki ortak politika kavramı sadece Anlaşmanın metninde kalmış gözüküyor. Asıl ortaklık, birbiriyle sürekli gizli bir güç gösterisi ve AB'nin liderliği savaşını sürdüren Fransa ve Almanya'nın bu konuda kendi yanlarına çektikleri ülkeler ile aralarında sözkonusudur.

Bu duruma ek olarak siyasi alanda Almanya'nın II. Dünya Savaşı sonrası benimsemek zorunda kaldığı barışçıl ve demokratik bir devlet olma çizgisini Fransa'da göremiyoruz. Son günlerde, Fransa ve Almanya hattı üzerinde diplomasi trafiğinin gelişmekte olduğu görülmektedir. Bunun nedeni Avrupa'ya özgü bir savunma sistemi, silah endüstrisinin eşgüdümü olarak oluşturulmaya çalışılıyorsa da, Fransa ortaklarına danışmadan ordusunu gelecek altı yıl içinde küçültüp profesyonel hale getirmeye ve silah endüstrisinde Avrupa'nın en büyüğü olmayı hedeflemektedir. Amacı Avrupa'da ABD'nin rolünü üstlenip ve ağırlığını devraldıktan sonra, yakın komşularını kuracağı nükleer şemsiyenin altına sığınmaya çağırmaktır. Fransa Devlet başkanı ve Başbakan'ı her zaman Avrupa'ya bağlılıklarını ifade etmekte olsalarda, Almanya hükümeti bu konuda tam anlamıyla ikna olmuş görünmemektedir. Bu konuyla ilgili olarak İsveç, Finlandiya ve Danimarka'nın, Fransa'nın nükleer politikasını şiddetle eleştirdikleri görülüyor. Bütün bu gelişmeler sonucunda ulusal çıkarıcılığın ağırlık kazanmaya devam ettiği ve bu gelişmelerin politik birlik konusunda Avrupa'yı dar bir boğaza sürüklemesinden endişe edilmektedir¹⁴⁴.

Politik alanada fikir birliği sıkıntısının çekildiği başka kavramlarda vardır. Bunlar Birliğin derinine ve enine genişlemesi kavramlarıdır. Avrupa Birliği' nin başlangıçta altı üye için düzenlenmiş olan karar alma mekanizması ilerde 25 yada daha çok üyeyle etkili bir şekilde işleyebilecek yapıda değiştirilmesi istenmektedir. 1995 Aralıkta ki Madrid Zirvesi'nde ağırlık kazanan bir konunun da; Avrupa Jargonun' da dış politika ve hukuk politikası'nın topluluklaştırılması olduğu ifade edilmektedir. Bu Politikaların şimdiye değin, daha çok hükümetlerin kendi yetkisinde bulunan

---

¹⁴³Kazgan, Gülten, "AB'nin Akdeniz politikası" *Yeni Yüzyıl* Gazetesi, Ekim 1995

¹⁴⁴Yarar, Erhan, (Strateji Grubu Koordinatörü), " 21. Yüzyıl Nasıl bir Almanya'ya kucak açacak? ", *Yeni Yüzyıl* Gazetesi, Perspektif, Ekim 1995., Alpöge, Devrim, "Emret Komurtaným", (Paris: *Dünya Gazetesi* Dýþ Haberler servisi Paris muhabiri,30/3/1996)

alanlar olduğu bilinmekte, fakat Para biriminde olduğu gibi günün birinde Birlik tarafından birbirine uygun biçimde kararlara bağlanabilecek olan alanlar olacağı düşünülmektedir. Fakat AB yelerinin hepsinin birliğin derinleştirilmesine taraftar olmadıkları ortaya çıkmıştır. Bu nedenle hükümetler arası konferansta entegrasyon düzeyinden ileriye gitmek istemeyen ülkeler arasında bir anlaşmazlık çıkması beklenebilir. Birliğin enine genişleme fikri de üyeler arası fikir ayrılıkları yaratan bir başka konudur. Almanya her fırsatta doğu sınırının AB'nin doğu sınırı olmaması gerektiğini vurgulamaktadır. Madrid Zirvesi'nde AB'ye bir an önce ye olmak isteyen 11 ülke hazır bulunmuştur. Alınan karara göre her ye ile ayrı ayrı müzakere yapılacaktır ve her adayın ekonomik ve politik durumu ayrıntılarıyla incelenecektir. ltler 93 Kopenhag Zirvesinde ki karara göre belirlenen ölçütler olacaktır. Fakat Avrupalı'lar, Birliğin büyük ölçüde genişletilmesinin bir felakete yol açabileceğini düşünmektedirler. Zirvede bu yönde alınan karara rağmen, bu açıdan yine fikir ayrılıkları sözkonusudur.¹⁴⁵

Politik olarak dış politikada grlen birliktelikle ilgili olumlu bir gelişme, AB'nin APEC lkeleri ile ticari bir yakınlaşmaya gitmesinde grlmştır. AB lke devlet başkanları 96 Mart başında Asya'nın kaplanları ile buluşup sürekli aleyhlerinde gelişen ticaret farklılıklarını gidermek için bu ülkelerle Gümrük ve Ticaret Birliği içine girmeyi önermişler ve yatırımların ve işbirliğinin gelişmesi için çalışmalara başlamışlardır. Bu noktaya kadar 1996 yılı başlarına kadar Avrupa'da politik yapının manzarasını çizmeye çalıştık. Bu manzaranın içinden çıkan durum, Delors'un büyük Avrupa için öngördüğü sınır, ortak politika, ekonomik ve parasal birlik, fikirlerinin genel bir konsensusa ulaşmadığı gibi artık AB'nin başında olmayışı ve bütünleştirici karizmasından faydalanılamaması da bu yönde bir handikaptır.¹⁴⁶ Görünen o ki Avrupa henüz politik olarak bir birlik içinde değildir. Sürekli çalkantılar geçirmekte ve bu çalkantılar ister istemez Para Birliği sürecini de etkilemektedir.

Avrupa her ne kadar kurumsal yapısını tüm detaylarına kadar kurmuşsada; [ki bu yapı Avrupa Konseyi (bu konseyin amacı Avrupa Birliği politikasının ana hatlarını ve yeni aşamalarını belirlemek ve kararlarını Bakanlar Konseyi'ne götürüp yasallaştırmaktar). Parasal alanda da, Avrupa Ekonomi ve Finans (mali) İşleri

---

¹⁴⁵Walter, Prof Dr. Norbert, " Euro, sağlam ve daha kullanışlı olacak".*Deutschland Dergisi*,ubat 1996, Sayı 1

¹⁴⁶ Aksöyek, Ataman, " Avrupa Birliği Nereye Gidiyor ?" *Dünya Gazetesi* Dp Haberler 2 Mart 1996.

Bakanlar Konseyi(Ecofin) ve gelecekteki Avrupa Merkez Bankası'na dönüşecek olan Avrupa Para Enstitüsü gibi ciddi kurumlardan oluşur.] Avrupa'da parasal otoritelerin ve karar alıcıların gözden kaçırmaması gereken önemli noktalardan biride geçmiş tecrübelerde yatmaktadır. 1960'lardan beri Avrupa'da kurulmak istenen parasal istikrar ve parasal birlik yönünde denenen tüm sistemler hazırlanan tüm raporlar ve uygulamaya konan tüm mekanizmaların başarısızlığının ardında politik birlik ve destek noksanlığı yatmaktadır. Bu nedenle Maastricht'le birlikte başlayıp devam eden APB sürecinin başarıyla tamamlanması için politik birliğe ihtiyaç vardır. Kurulan, kurumların, parasal politikalarda ağırlık kazanması için parasal politikaların birliğine ihtiyaç vardır. Aksi takdirde bu kurumların yaptırım gücü olmadığından, tavsiyede bulunmaktan öteye gidemezler.

Parasal birleşme çok iyi ifade edilmiş bir kavramdır. Sınırlı sayıda aşama gerektirir ve tek paranın oluşması ve tüm parasal otoritenin, Avrupa Merkez Bankası'nın iradesine transferi ile tamamlanacaktır. Politik Birlik ise bu sürecin çok daha fazlasını ifade eder ve milli hükümetlerin bu konudaki iradeyi devretmek istememesi ve bu gücün faydalarından yararlanmayı sürdürmek istemesiyle, oluşması güç bir kavram olarak ifade edilebilir.¹⁴⁷

Çok açıktırki hiçbir parasal birleşme politik birlik olmadan sürmemiştir ve bir parasal bölge için merkezi bir parasal güç ya da otorite varlığı olmadan Para Birliği'ne uzun ömür biçmek mümkün değildir. Düzgün oluşturulmuş genel bir politik enstitü, APB sınırları içindeki ayrılımcı politikaları birleştirebilir. Politik Birliğin, Para Birliği ile ilgili elementleri ve yapısı şu şekilde olabilir. Avrupa Merkez Bankası Avrupa Konseyine karşı rapor sunmakla yükümlü ve faaliyetlerinden sorumludur aynı zamanda ECOFİN konseyiyle işbirliği içinde olmalıdır ve kamudaki müzakerelere odaklanmalı politik ve parasal otoriteler arasında tam ve kesintisiz bir bilgi alışverişini kurmalıdır. Eğer AB Politik Birliği güçlendirme yoluna giderse ve APB prosesinin tamamlanmasına katkıda bulunursa üye ülkeleri dış şoklara karşı savunacak ciddi ve dikkatlice dizayn edilmiş bir mali transfer mekanizması kurulabilir.¹⁴⁸

---

¹⁴⁷Gros Daniel, Niels Thygesen, *European Monetary Integration*. (London: Longman Group UK, 1992)pp 460-467

¹⁴⁸Gros Daniel, Niels Thygesen, *European Monetary Integration*. (London: Longman Group UK, 1992)pp 460-467

Alman Hükümeti ve Alman politikacıları APB'den çok Politik Birlikle ilgilenmektedirler. Sadece APB' ne giriş kurallarının sıkılığından taviz vermemekte değil, aynı zamanda yüksek oranda gelişmiş bir politik birlik önermekte ve bu konuda ısrar etmektedirler. Entegre olmuş Federal bir Avrupa'dan bahsedilmekte, bunun yanında Avrupa Parlamentosu'na daha geniş bir rol verilmesi, Avrupa vatandaşlığı, intensiv bir işbirliği ve genel olarak dış ve savunma konularında politik birlik önermektedirler.

Ekonomik analizler ve pratikteki zorluklar, ECOFİN Konseyi tarafından tavsiye edilen yolların uygulanmasının operasyonel tanımının, kurallar ve prosedürler geliştirmede desteklenmeyeceği görüşünü ortaya koyuyor, üstelik bu prosedürler sürekli bir çerçevede düşünülüp bütçe açıkları üzerindeki nihai milli otoriteyi açıkça buna mecbur tutuyorsa, uygulama daha da zorlaşıyor. Avrupa Para Birliği' ne geçildiğinde de, Topluluk; bireysel üyeleri, farklı ekonomik, sosyal, kültürel ve politik karakterleri ile birlikte kapsamaya devam edecektir. Bu çoğulculuğun varlığı ve muhafaza edilmesi için ekonomik karar verme konusunda da otonomi derecesi ihtiyacı doğuracaktır. Bunun sebebi bireysel devletler topluluğu olmayı sürdürmek istenmesidir. Milli hükümetler ve Topluluk arasında bir yetki dengesi kurulmalıdır. Fakat varolan federal yasalarla bu işi sürdürmek mümkün olmayacaktır. İlerici ve benzersiz bir yaklaşıma ihtiyaç vardır.¹⁴⁹ AB'yi oluşturan ülkeler gelecekte bir konfederasyon kurabilir.

Birlikte; asıl olan jeopolitik temel, "Ulustur". Bu durumda milliyetçi kimlik arayışları bir kenara bırakılıp ulusal hükümetlerin ve devletlerin bir arada yaşamayı öğrenmesi gerekmektedir.¹⁵⁰

Politik birliğin gereği ile ilgili bazı spesifik yaklaşımlarda bulunursak. Bağımsız bir AMB kurulduğunda politik contrbalansa gereksinim duyulacağı bunun mali politika determinasyonunun da gerekli olduğu söylenebilir. Geçmişte Avrupa ekonomik koordinasyonunun mali politikaları koordine edememesi zayıflık olarak görülmüştür. Avrupa Para Birliği için convergence kriterlerine uymak şarttır; fakat panorama, politik ve psikolojik olarak farklıdır ve bu yüzden ekonomik ayrılıklar

---

¹⁴⁹Gros Daniel, Niels Thygesen, *European Monetary Integration*. (London: Longman Group UK, 1992)pp 460-467

¹⁵⁰ Foucher, "AB konfederasyon haline gelebilir", *Yeni Yüzyıl* Gazetesi, 30/10/1995

önemli problemler doğurabilir. AMB faiz oranı farklılıklarına limit getirmeli ve gelecekteki tek parayla uyumlu kılmalıdır. Esnek bir konvergence yaklaşımı, Avrupa'da politik etkinin AB üzerindeki etkisi düşünülerek yapılmalıdır. Yakınlaşmanın maliyeti ve tek paraya katılmanın yükü bazı ülkeler için çok yüksek olabilir. Bu da Orta ve Kuzey Avrupa'da Hard-Core (Azaltılmayan rezistans hücre) oluşmasına sebep olabilir. 1996 yılında Hükümetlerarası Konferansta ekonomik farklılıkları kaldırma yolunda prensip kararı alınır, önemli bir adım atılabilir. Çünkü problem politiktir ve eğer politik baskı kurulmak isteniyorsa ki bu durumda ülkelerin elindeki büyük parasal güç yeni Avrupa Para otoritesinin eline geçecektir bu güç Avrupa düzeyinde birleşik politik bir yapı olmalıdır. Avrupa MB'nın para politikası ve mali politika belirleme ve onların uygunluğunu sağlama yapısı oluşturulmalıdır. ECOFİN güçlendirilmelidir. İngiltere'nin yaşadığı tecrübe parasal işbirliğinin politik desteğe ihtiyaç duyduğunu demonstre etmiştir. Neticede, Avrupa Tek Pazarı ve Maastricht Anlaşması güçlü ve yeterli bir politik yaklaşımla desteklenirse güçlüklerin üstesinden gelinip, ekonomik ve parasal birlik kurulabilir. Federal anayasayla idare edilen devletlerin, parasal otoritenin, mali politika kararı verme hakkını bir başka kuruma devretmesi anayasaya aykırı olabilir. Belkide ilerde Avrupa'nın anayasası yazılmalı ve bir konfederasyon olmalıdır. Ve belkide Delors'un fikri olarak bir Avrupa Cumhurbaşkanı olmalıdır.¹⁵¹

Bu bölümün sonucu olarak 1999'da geçilmesi tasarlanan Avrupa Para Birliği'nin hedefine varabilmesi için ülkelerin belirli konularda, fedakar davranmaları gereğinden bahsedilebilir. Özellikle ekonomi, istihdam ve devlet bütçesine yönelik tutumlarında uyum içinde olmanın zorunlu olduğu kesindir. Politik birlik aslında bu noktada başlar. Avrupa Para Birliği'ne geçişin ülkelerdeki, sosyal yapıyla, politik ve ekonomik düzene adaptasyonunun ne şekilde sağlanacağı henüz net değildir. Görünen o ki, politik yaklaşma Maastricht Anlaşması'nın ülkelerin Para Birliği'ne katılımı için öngördüğü, kriterlerle daha da zorlaşmış fakat politik kenetlenme sağlanamazsa da Para Birliği'nin politik tercih risklerinin etkisini sürekli hissedeciğide anlaşılmiştir. Gerek Almanya'da gerekse diğer üye ülkelerde önemle üzerinde durulması gereken, bürokrasiyi arttırmaksızın, her türlü koşullarda tek bir güç olunmasıdır. Geçmiş tecrübeler ışığında Avrupa'nın yeni yüzyıla ekonomik ve parasal birliğini tamamlamış olarak girmesi için Politik Birliği'ni tamamlaması gerekmektedir.(En azından Ekonomik ve Parasal açıdan)

---

¹⁵¹"Delors'un Büyük Avrupa hakkında Dübündükleri.", (Ýstanbul: Ýktisadi Kalkýnma Vakfý Bülteni, Mayýs 1994)

E: Para Birliği'nin Önündeki Sosyo-Kültürel Ve Tarihi Sebepler

Dünya tarihi boyunca yaşanan her türlü sosyal hareketin, birleşmelerin, ayrılıkların savaşların, barışların arkasında hep ekonomik nedenler yatar. Çeşitli süslü, idealist ve ilkeli söylemlerle gizlenmeye çalışılsa da nedenler hep ekonomiktir. Avrupa tarihine baktığımızda da farklı bir şey bulmamız çok zordur. Sömürülenler, sömürenler, ezilenler, ezenler, fakirler, zenginler, hep karşı karşıyadır. İnsanoğlu tarih boyunca hep bencilce bir iç güdüyle daha iyisi, daha fazlası, daha özgürü ve daha refahı için her yola başvurmuştur. Yakın tarihten bir örnek vermek gerekirse, Almanya yıllarca, sömürgeci komşularının ulaştıkları gelişmeyi izlemiş, egemenlik kuracağı bir tek sömürge devleti bile bulamamıştır. Sonuçta bu ezik ve fakir yılların acısını çıkarmak istercesine bir arzu ve iştahla tüm Avrupa'ya saldırmış ve hepsini egemenliği altına almak istemiştir. Yıllar geçmiş Avrupa savaşların acısını unutmak ve barışın ve dostluğun tadını çıkarmak istercesine birleşmek için çaba harcamaya başlamıştır. Avrupa Ekonomik Topluluğu, Avrupa Topluluğu, Tek pazar derken nihayet 90'ların başında Birlik Anlaşması ile birleşmiştir. Ama daha önünde, Ekonomik, parasal ve politik birlik gibi ulaşması gereken çok ciddi ve zor hedefler vardır. Yukarıda da belirttiğimiz gibi bir topluluk içinde her birey kendi refahını, çıkarlarını hep ön planda tutması insanlığın doğasında olan bir karakteristiktir. Avrupa Birliği üyeleri gibi birbirlerine coğrafî olarak çok yakın fakat sosyo-kültürel olarak ve tarihi nedenlerle farklılıklar içeren ülkelerin bir arada ortak bir çıkar ve hedef doğrultusunda ilerlemesi hem zor hem de risklerle doludur. Para Birliği gibi AB üyesi ülke vatandaşlarının hayatlarını derinden etkileyen bir olgunun kamuoyunda yaratacağı tepki ve bu tepkinin ardındaki sebepler aynı zamanda AB'nin en önemli hedefi Para Birliği sürecini bu açıdan en ciddi şekilde etkileyen ve sürecin önüne çıkan faktörlerdir.

Bu bölümde AB üyesi ülkelerinin sosyo, kültürel yapıları ve tarihi süreçteki ilişkileri doğrultusunda, bu boyutta ciddi bir hedefe yani Para Birliği'ne giderken süreci ne şekilde etkilediklerini inceleyeceğiz ve yapılmış olan bazı araştırmalardan örnekler vereceğiz.

Avrupa halklarının kısaca bir karakter tahlilini yaparsak Akdeniz'in sıcığıyla yanan İspanya, İtalya, Yunanistan gibi ülkelerin heyecanlı ve duygusal yapılı insanların dönemsel değişimlerden çok çabuk etkilendiklerini ve bir türlü istikrarı

yakalayamadıklarını bu sebeple dalgalanmaların etkisinin ekonomilerine ve tabii ki AB'nin ekonomik ve parasal birlik sürecine olumsuz yansıdığını görüyoruz. Romantik hatta nostaljik yapısıyla Fransa'yı; kararlı ve istikrarlı tavırlarıyla Avrupa'da saygı uyandıran ve Birlik sürecinde vazgeçilmez bir konumda buluyoruz. Almanya: gücün ve başarının sembolü haline gelmiş fakat Almanya'nın tek handikapı yüz yıl içinde komşularına verdiği tedirginlik ve korkudur. Avrupalılar bu yüzden Almanya'yı Birlik içinde siyasi ve askeri bir lider konumunda görmüyorlardır. Avantajlı yanı ise kimsenin görmezden gelemeyeceği ekonomik ve parasal liderlik özelliğidir. İngiltere: kendisini hiçbir zaman kıta Avrupa'sına ait görmemiş olması, tüm Dünya'nın kabul ettiği ölçekleri benimsememesi, her bakımdan kendine özgü bir devlet olması İngiltere'yi tüm diğer AB üyelerinden ayırmaktadır. Tarihten gelen ve asalete dayalı karakteristiği İngiltere'yi kendi otoritesindeki değerleri başkalarının otoritesi ile paylaşmaktan alıkoymaktadır. İngiltere'nin, Avrupa'da siyasi ve askeri liderliğe soyunan Fransa ile yüzyıllar boyunca savaşmış olması da bu ülke ile aynı birlik içinde olup onun gerisinde ya da etkisi altında kalmayı benimsemesini engellemektedir. Aynı durum ekonomik liderliğe soyunan Almanya'nın parasal ve ekonomik güdümünden kaçmak istemesine de neden olmaktadır. Belki de bu yüzden Ekonomik ve Parasal Birliğe yanaşmamaktadır. Kendini Adalı olarak tanımlayan, her bakımdan Dünya'dan farklı olduğu mesajını veren İngiltere halkı için Birlik fikri kabullenilmesi güç bir hal almıştır. Danimarka'da ise Viking ruhunun bağımsızlığına düşkün yapısı bu ülke insanının temel özelliğidir. Bu nedenle Danimarka'ya Ekonomik ve Parasal Birlik ağır gelmektedir. Öncelikle ele aldığımız bu ülkeler, AB'de dikkati en çok çeken ülkelerdir ve bu ülkelerin karakteristik özellikleri Para Birliği'ni etkiler niteliktedir.

Bugün Almanya'da bir referandum yapılırsa halkın büyük bir kısmı büyük ihtimalle Euro'ya karşı oy kullanıp Alman Markı'nı muhafaza etme yönünde karar verecektir. Toplumun bu yaklaşımını değiştirmek için, ancak yeni paranın şu anda kullanılmakta olan ve sağlam bir görüntü veren DM'den daha sağlam ve iyi olacağını, topluma anlatılması gerekmektedir. Paranın değişmesi deyince Almanların aklına hemen İkinci Dünya Savaşı'ndan sonraki para reformu gelir. Zira F.Almanya'da para reformu bu asırdaki iki dünya savaşından sonra halkın maddi servetinin belirli bir kısmını kaybetmesi sonucunu beraberinde getirmiştir. Aslında tabii ki Avrupa Para Birimi için aynı tasaya düşmek yanlıştır. Ancak Almanlar buna tamamen inanmış durumda değillerdir. Bu durumu aşmak için Almanya'nın güvenilir kurumu Bundesbank önümüzdeki yıllarda Alman halkının tereddütlerini

giderecek şekilde yaklaşımda bulunmalıdır.¹⁵² Yeni paradan duyulan korkular tabii ki sadece Almanlara özgü değildir. Örneğin Danimarkalılar yeni Avrupa parasına ihtiyaçları olmadığını açıkça belli etmiştir. Danimarka'da Maastricht Referandumundan sonra ortaya çıkan "Haziran hareketinin" öncüsü Jens Peter Bunde. Avrupa Birleşik Devletleri' ne giden yolun kesin olarak kapalı olduğunu, seçmenlerin Danimarka'nın, Birliğin bir kasabası haline gelmesini istemediğini söylemiştir.¹⁵³ Tabii bu hükümet görüşü olmasa da halkın yarısının görüşüdür. Avrupa'daki çoğu insan yeni parayla kendi özerkliklerini kaybetmekten korkmaktadır. Buna karşın bazı Almanlar'ın korkusu ise Avrupa Para Birimi'nin şu andaki kendi paralarından daha iyi olamayacağından kaynaklanmaktadır.

Bunun yanı sıra, Fransa ve birçok Akdeniz ülkesi gibi yeni Avrupa Para Birimi'nden yana olan ülkelerde vardır. Bu ülkeler ise nihayet sağlam bir para birimine sahip olabileceklerini ifade etmektedirler. Ancak Fransa'da çoğu insanın 30 yıl önce tedavülden kalkmış olmasına rağmen eski Frank ile hesap yaptığı görülmektedir. Bu gözlenen durum, paranın insanı gerçekten de büyük oranda etkilediği ve halkın parayı ancak olağanüstü uzun bir süre yerleştikten sonra kabul ettiğini göstermektedir. 1999'dan sonra toplumun büyük bir sevince kapılıp herkesin sadece Euro'yu düşüneneğini tahmin etmek anlamsızdır. Bu gerçekçi değildir. Her ülkenin insanı belirli bir süre kendi ülkesinin para birimini de düşünecektir. Ama Euro'yu tedvüle sürmek ve sağlam olmasını sağlamak başlangıçtır. Bu paraların insanların zihnine yerleşmesi onlarca yıl sürebilir.¹⁵⁴

Görünen durum Avrupa Birliği ve Para Birliği'nin geleceği açısından pek iç açıcı görünmesede, 1993 yılında Parasal Birlik sürecinde 12 Avrupa Birliği üyesi ülkedeki vatandaşların Para Birliği'ne yönelik tutumlarının araştırıldığı anketler analiz edildiğinde yinede ümit verici sonuçlar çıkmıştı.

Buna göre üye ülke vatandaşlarıyla tek Avrupa parasının kendi para birimlerinin yerini alması konusunda yapılan araştırmada, Hollanda, Fransa, Portekiz, İspanya,

---

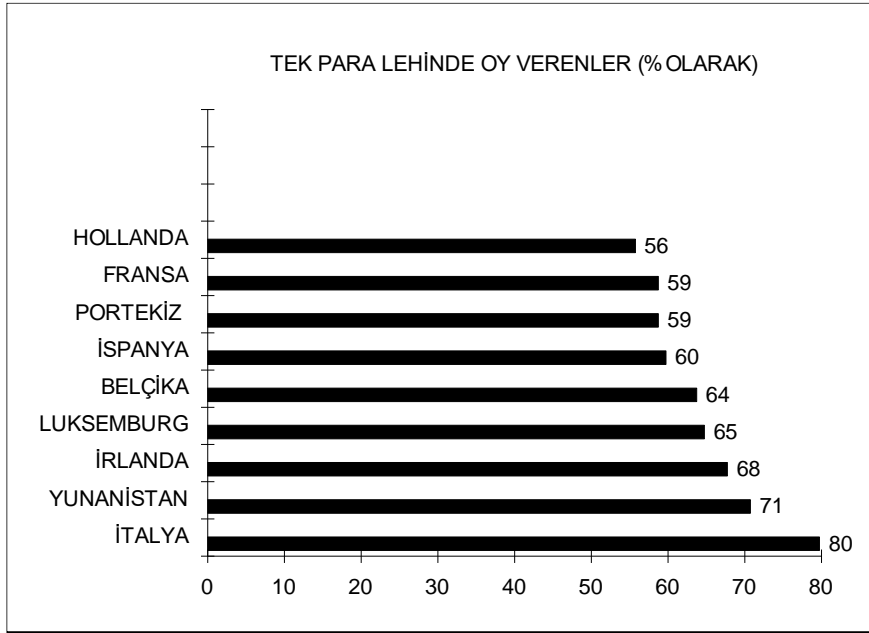
¹⁵²Walter, Prof Dr. Norbert, " Euro, sağlam ve daha kullanıplı olacak", *Deutschland Dergisi*,ubat 1996, Sayı 1

¹⁵³ "9 ve 12 Haziran Tarihlerinde Yapılan Avrupa Paramentosu Seçimleri Kesin Sonuçları", (İstanbul: İktisadi Kalkınma Vakfı Bülteni, Haziran 1994)

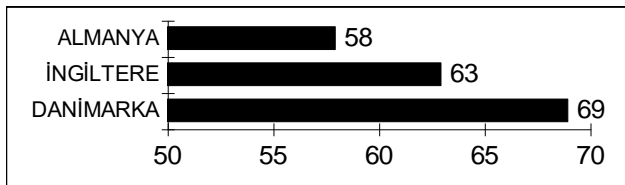
¹⁵⁴Walter, Prof Dr. Norbert, " Euro, sağlam ve daha kullanıplı olacak", *Deutschland Dergisi*,ubat 1996, Sayı 1

Belçika, Lüksemburg, İrlanda, Yunanistan, İtalya gibi ülkelerde %56 ile %80 arasında değişen oranlardaki çoğunluğun bu konuda olumlu tavır takındığını görüyoruz. Fakat Danimarka'nın %69, İngiltere halkının %63'ü ve Almanya halkının %58'inin buna karşı çıktığı bu araştırmada ortaya çıkmıştır.¹⁵⁵

TABLO 9
AVRUPA KAMU OYUNUN PARA BİRLİĞİNE KARŞI TUTUMU
(1999 yılında tek Avrupa parasına geçme konusunda
Avrupa topluluğu vatandaşlarına uygulanan anket)
TEK PARA LEHİNDE OY VERENLER

TABLO 10
MİLLİ PARALARI LEHİNDE OY VERENLER

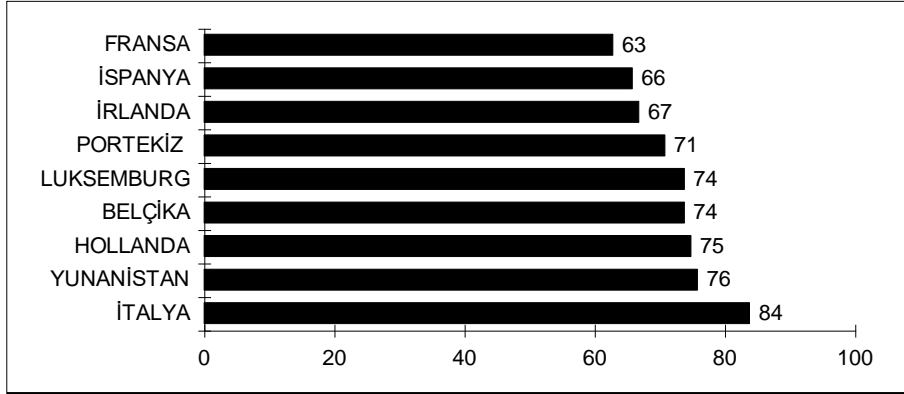
Kaynak : Hankel, Wilhelm, " Maastricht's EMU is too much too soon ", Edited, *Is European Monetary Union Dead?* (The Phillip Morris Institute, 1994), s-51

Aşağıda, Bir başka araştırmada da üye ülke vatandaşlarına Avrupa Para Birliği ve Avrupa Merkez Bankası hakkında görüşleri sorulduğunda, yapılan analizler sonrası

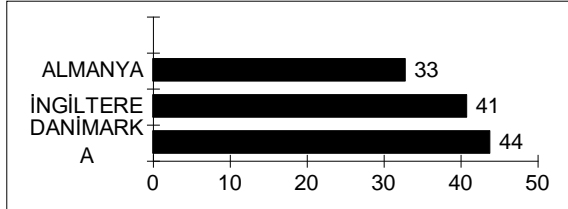
¹⁵⁵Amato, Giuliano, " The case for European Fiscal Authority ", Edit, *Is European Monetary Union Dead?* (The Philip Morris Instýtute, 1994)p-9

aynı 9 ülke vatandaşlarının %63 ile %84 arasında oranlarla bu konuya yakın olduklarını, Fakat yine Danimarka, Almanya ve İngiltere'nin bu konuya sıcak bakmadığını görüyoruz. Almanların %67'si, İngilizlerin %59'u ve Danimarkalıların da %56'sı bu sürece karşı olduğu görülmektedir.¹⁵⁶

TABLO 9
AVRUPA KAMUOYUNUN AVRUPA MERKEZ BANKASINA
KARŞI GÖSTERDİKLERİ TUTUM
(Avrupa Topluluğu vatandaşlarına bu konuda yapılan anket)

TABLO 10
BU KONUDA HALA ŞÜPHESİ OLAN ÜLKELER

Kaynak : Hankel, Wilhelm, " Maastricht's EMU is too much too soon ", "Edited, *Is European Monetary Union Dead?*(The Phillip Morris Institute, 1994), s-51

¹⁵⁶Hankel, Wilhelm, " Maastricht's EMU is too much too soon ", "Edited, *Is European Monetary Union Dead?*(The Phillip Morris Institute, 1994)p-51

Aşağıdaki Tabloda da 12. üye ülke vatandaşlarına Avrupa parasal politikasına, üye ülke hükümetlerinin mi yoksa Birleşik Avrupa Birliği organlarının mı karar vermesi konusunda sorulan soruya, Belçika, Yunanistan, İrlanda, İtalya, Lüksemburg, Hollanda, İspanya ve Fransa vatandaşlarının çoğunluğu, Avrupa Birliği şeklinde cevap verirken, Portekiz'de bu sorunun yanıtını halk eşit olarak vermiş. Danimarkalıların ise %48'i AB yönünde görüş belirtirken, %46 kendi hükümetleri yönünde görüş belirtmişlerdir. İngiltere'de halkın %70'i, Almanya'da ise %54'ü kendi ülke hükümetlerine prim tanımışlardır.¹⁵⁷

TABLO 11
AVRUPA PARA POLİTİKASINI KİM TAYİN ETMELİDİR
(Avrupa Topluluğu vatandaşlarıyla bu konuda yapılan anket)

Kaynak : Davies, Howard, " **A step by step approach to EMU** " Edit, *Is European Monetary Union Dead?* (The Philip Morris Institute,1994)p-33

---

¹⁵⁷Davies, Howard, " **A step by step approach to EMU** " Edit, *Is European Monetary Union Dead?* (The Philip Morris Institute,1994)p-33

Son döneme bakarsak, Önceleri, Avrupa halkının ilerleme ve istikrar için tek yol olarak gördüğü Avrupa Bütünleşmesi'ne duyduğu güven kişisel ekonomik güvensizliklerle ezilen yeni kuşağın gözünde giderek azalmaktadır. İnsanların başından beri birliğin ekonomik refah getireceğine inançları vardı. Fakat bu inanç bir süredir devam eden resesyon, artan işsizlik gibi etkenlerle yıkılmış durumdadır. İngiltere'de Henley Center adlı kuruluş tarafından yapılan kapsamlı bir araştırmaya göre AB halkından kıtayı birleştirmeye yönelik sürece destek verenlerin oranı son zamanlarda önemli ölçüde düşmekte olduğu görülmüştür. Avrupalı kimliğinin önemi de giderek yitmektedir. Birlik içinde en Avrupa taraftarı olan İspanya'da bile halk ekonomik refahın Birleşik Avrupa'ya bağlı olduğu görüşünü terk etmektedir. Diğer ülkelerde de durum buna benzer görüntü çiziyor. İngilizlerin ancak 4'te 1'i ülkenin sorunlarına çözümün Avrupa'dan geçtiğine inanıyor. Örneğin Henley Center analiz programı yönetmeni James Murphy, ekonomik durumun düzelmesinin de bir çözüm olamayacağını belirterek; normalde ekonomik büyümeyi izleyen olumlu bakış açısını, yakın zamanda Avrupa'da göremeyeceğimizi yorumlamıştır. İş bulma ve kişisel güvelik gibi sorunlarla yoğunlaşmış olan insanların, Avrupa kavramına destek vermesi beklenmemektedir. Halkın Avrupa bütünleşmesi konusundaki tedirginliğini AB'nin en büyük sorunu olan halkla ilişkilerdeki düşük performansına bağlayanlar çoğunluktadır. İngiltere, İspanya, Almanya gibi ülkelede yaşayan düşük gelirli insanların %40'ı işsizliğin artmasının nedeni olarak Avrupa bütünleşmesini görmektedir. Buna karşın araştırmaya göre, AB'nin icraatlarını onaylayanlar arasındaki, Fransa, İtalya, İspanya'da halkın çoğunluğunun, hala tek para birimine geçiş konusunda birliği desteklediği ortaya çıkmıştır. Ancak aynı destek, Almanya ve İngiltere'de görülmemektedir. Sadece her iki ülke halkının üçte birinden azı tek para birimine taraftardır. Avrupa Komisyonu'nun AB'ne üye 12 ülkenin vatandaşları arasında yaptığı bir başka araştırmada da, AB vatandaşlarının yarısına yakın bölümünün 1995 başında, birliğe katılan Avusturya, İsveç ve Finlandiya'nın üyeliklerinden haberdar olmadıkları ortaya çıkmıştır. AB halkının sadece %40'ı Finlandiya'nın Birliğe üye olduğunu bilirken araştırmada İngilizler'in yalnız %29'unun bu durumdan haberdar oldukları ortaya çıkmıştır. AB komisyonu, AB vatandaşlarına birliğin genişletilmesi ile ilgili fikirlerini sorduğunda da, AB halkının %64'ü birliğin genişlemesinin Avrupa açısından olumlu etki göstereceğine inandığı

ve %49'unun da büyümenin kendi ülkelerini olumlu yönde etkileyeceğini düşündüğü anlaşılmıştır.¹⁵⁸

Ülkeler arasındaki farklılıklar sadece görüş ayrılıkları ile sınırlı değildir. Sosyal alanda da ciddi bir ayrı yapılanma sözkonusudur. Avrupa'daki tüm demokratik ve serbest piyasa ekonomisi ülkelerinde, sosyal güvenlik ve sosyal yardım sistemlerinin hepsi milli bazdadır. Sadece kendi vatandaşlarını ve vergi mükelleflerini çalışmama durumu, yaşlılık, hastalık ve işsizlik gibi durumlarda korurlar. AB bu konuda hiçbir değişikliği ele almamıştır, her üye kendi refah seviyesini finanse etmekle yükümlüdür. İşte buradaki çelişki, üye ülkelerin milli bütçe açıkları dışardan Avrupa Merkez Bankası tarafından bloke edildiğinde bu finansmanı nasıl sağlayacaklardır ve bu ülkeler faiz ve döviz kuru gibi enstrümanları olmadan, blok sermaye ve işgücünün ülkeden kaçışını nasıl engelleyeceklerdir. Bu durumda tahammül edilebilir bir Para Birliği için Sosyal Birlik'te şarttır. Doğu-Batı Almanya'da olduğu gibi her şey bir olup sosyal sistemler ayrı olursa bu birlitlik yürümeyecektir. Çünkü bazı üyeler daha ağır bedel ödeyeceklerdir.¹⁵⁹

Avrupa belli bir süreden beri sosyal alanda nereye gittiğini bilmeyen bir kararsızlık ortamında yaşıyor. Roma Anlaşması imzalandığında, güçler dengesi bugünkünden farklıydı. Özellikle sendikalar mücadeleciler ve güçlüydüler yani demokrasi güçleri etkindi. Beyaz Kitabın tamamen ekonomik hedefler içerdiğini biliyoruz. Maastricht Anlaşmasında da sosyal hedefler yoktu. Bu konudaki tek çalışmayı J.Delors, döneminin sonuna doğru, sosyal işlere bakan komiser Padrig Flynn'e sosyal entegrasyonun olanaklarını araştıran Yeşil Kitap'ı yayınlattır.

Sosyal alanda sıkıntı işçilerin serbestçe dolaşım konusunda da tıkanmaktadır. 1973'den beri geleneksel, tarihi kültürel ve lisan sebebi ile işçi dolaşımı 3 milyondan 2 milyona düşmüştür. Son dönemde AB çalışma bakanları dolaşımdaki iş gücünü korumaya yönelik kanun üzerinde çalışmaktadır. Doğum izni, ayrı çalışma koşulları ve ücret garanti altına alınmaya çalışılmaktadır. Asgari ücret ve yerel kanunların

---

¹⁵⁸" Avrupa Para Birliğini Yıpsızlık tehdit ediyor", *Dünya Gazetesi*, Dýþ Haberler servisi.,22/3/1996

¹⁵⁹Hankel, Wilhelm, " Maastricht's EMU is too much too soon ", "Edited, *Is European Monetary Union Dead?*(The Phillip Morris Institute, 1994)p-48-62

uyumlaştırılması da çalışmalar arasındadır.¹⁶⁰ Sosyal alanda farklılıklar sadece işçilerin çalışma alanında değil işverenlerle de ilgilidir. 22 Şubat 1996'da yayınlanan bir araştırmaya göre Avrupa'nın yöneticilerinin (endüstri grubu, banka, sigorta satış gibi), yapıları da birbirine uymadığı ortaya çıkmıştır. 1980'li yıllardan günümüze gelen bu araştırmaya göre, Almanya'da patronlar daha çok pratik deneyimli ve işyeri kökenli iken, Fransa'da yöneticilerin kökeni ünlü eğitim kurumlarına veya özel ilişkilere bağlıdır. İngiltere'de ise bu iki eğilimin eşit olduğu anlaşılmıştır.¹⁶¹

Avrupa Birliği'ni ve dolayısıyla Para Birliği'ni tehdit eden en ciddi tehlike ise hiç şüphesiz 90'lı yıllarda çeşitli ekonomik ve sosyal sebeplerle her türlü ırkçılık ya da aşırı milliyetçilik kavramlarıdır. AB ülkeleri için en tehlikeli durum kendi içlerine kapanmalarıdır. Bu anlamda milliyetçilik sürekli bir tehdittir, kendilerini kenarda bırakılmış, dışlanmış hisseden halklar, kendilerine bir kimlik aramak zorundadır.¹⁶² Avrupa aslında milliyetçilik faktörü ile bir arada yaşamak zorundadır. Bu Avrupa'nın kültürünün bir ürünüdür ve oynadığı rol çok açıktır. Buna Avrupa Para Birliği ile ilgili bir örnek vermek gerekirse 92-93 APS krizi sırasında da milli onur, insanları, kendi para birimini ve tüm APS sistemini tehlikeye atma pahasına, olanaksız paritelerde ısrar edip, beraber hareket etmekten ve bir yeniden ayarlama üzerinde anlaşmayı gerçekleştirmekten alıkoymuştur. Uzun süreli döviz istikrarı, üye hükümetlerin döviz paritelerini milli bir bayrak haline getirmelerine neden olmuş ve döviz kurları istikrarı bir tabu haline gelince belli bir milli şovenizm kurlara sızmış ve döviz kurlarındaki bu değişimi komplike hale getirmiştir.¹⁶³

Sonuç olarak gerek tarihi, gerek kültürel, gerek sosyal gerekse milli anlayışta olsun Avrupa birbirine uzak ve farklı karakterleri bünyesinde taşımaktadır. Ekonomik ve Parasal Birliğe gidilen yolda, bu farklılıkların kamuoyu üzerindeki etkisi ve sebep olacağı tutum değişiklikleri demokrasiye inanan Avrupa için Para Birliği sürecini temelden sarsıcı etkiye yol açabilir. yapılması gereken Avrupalılık fikrini halklara aşılama ve iletişimi güçlendirmektir.

---

¹⁶⁰"AB,serbest Dolapýmındaki iþçinin hakkýný koruyacak",*Dünya Gazetesi*, Dýþ Haberler Servisi,3/4/1996

¹⁶¹ Aksöyek, Ataman, " Avrupa Birliði Nereye Gidiyor ?" *Dünya Gazetesi* Dýþ Haberler 2 Mart 1996.

¹⁶²Foucher,"AB konfederasyon haline gelebilir",*Yeni Yüzyıl* Gazetesi, 30/10/1995

¹⁶³Amato,Giuliano," The case for European Fiscal Authority ", Edit, *Is European Monetary Union Dead?* (The Philip Morris Instýtute,1994)pp 6-16

F: Para Birliği'nin Geleceğine Yönelik Tahminler, Madrid Zirvesi ve Torino Konferansı

Avrupa'da Para Sisteminden tek paraya geçiş sürecinde karşılaşılan güçlükler üye ülkelerin tutumları ve Para Birliği'ni engelleyen ya da etkileyen faktörler sunulduktan sonra, bu bölümde son dönem itibarıyla Para Birliği'nin geleceğine yönelik tahminlere yer verilecektir. Uzman görüşlerinin ve yorumlarının yanı sıra AB üyesi ülkelerin içinde buldukları durum ve konvergence kriterlerine uyumları, parasal ve ekonomik olarak çeşitli verilere dayanarak sunulacaktır. Bu verilerin analizi ve değerlendirilmesi yapılarak Maastricht takviminin geçerliliği ve hangi ülkelerin Para Birliği'ne katılabileceği yorumlanacaktır.

Bu değerlendirmelerin ardından Avrupa Birliği'nin Madrid zirvesinde alınan Para Birliği yönünde kararlar ve benimsenen Para Birliği senaryosu üzerinde durulacak ve Madrid zirvesinin sürece katkısı ve genel değerlendirilmesi yapılacaktır. Son olarak da 1996 Mart ayının sonunda Torino'da toplanan Avrupa Hükümetlerarası Konferansın sonuçları üzerinde durulacaktır.

Şüphesiz Avrupa Para Birliği'ne geçiş Maastricht kriterleri çerçevesinde değerlendirilecektir. Ancak tartışmalar Maastricht takviminin ve kriterlerin esnekliği üzerinde yoğunlaşmaktadır.

Avrupa Para Birliği'nin geleceğine yönelik yaklaşımları aktarmaya, 1 Ocak 1994'de başlayan ikinci aşamada üyelerin 1997'deki değerlendirmeye kadar nasıl bir yol izlemeleri gereği üzerinde durarak başlanabilir. İkinci Aşamanın başlaması ile kurulan Avrupa Para Enstitüsü, Parasal Birlik doğrultusunda önemli bir adımdır. En azından temel ekonomik verilerde sağlam bir yaklaşım görölmektedir. Avrupa Para Enstitüsü bunu sağlayabilir, devam ettirebilir ve güçlendirebilirse bazı AB üyelerinin enflasyon ve faiz oranları kriterlerine yaklaşımları mümkün olacaktır. Bu noktada Avrupa Para Birliği'nin sürecine yönelik bazı araştırmacıların farklı yaklaşımlarının neticesinden farklı ekoller oluşmuştur. Bu yaklaşımlar aşağıda incelenmiştir.

1: Değişik Ekoller, Farklı Yaklaşımlar ve Yeşil Kitap

I: Kayıtsız Kalarak Devam Etmek Ekolü

Bu ekole göre kanı sistemin hasar gördüğüdür, fakat yaptıkları çalışmalarla; Delors Rapor'u çerçevesinde, APB' ne geçişteki 3 aşamanın aynen takip edilmesi gereğini ortaya koyarlar. Bu görüşe göre 92-93 yılındaki büyük ölçekli spekülasyon ortamının DKM iştirakçileri, finansal güçlerinin kayda değer bir gösterisini yapmışlardır. (Hükümetler kendi pariterlerinde kalabilmek için bunu yapmışlardır) Spekülasyon gerçekten büyük ölçekli ve çaptadır. ve spekülâtör için maliyeti yoktur. Bu ekole göre eğer spekülasyonun boyutları azaltılmak isteniyorsa, spekülasyon, potansiyel spekülâtör için pahalı hale getirilmelidir. Neticede ancak bu şekilde tekrar dar bant mekanizmasına geri dönülüp, Maastricht'in öngördüğü zamanlamada Para Birliği gerçekleşebilir. Bu görüşü savunanlar arasında Jacques Delors'da bulunmaktadır ve topluluk düzeyinde akılcı ekonomik yakınlaşma politikaları geliştirilerek Maastricht takvimine işlerlik kazandırılabilceği görüşündedirler ve DKM'nin yürümesi için spekülâtif atakların azaltılması gereği üzerinde dururlar. Bunun da, sermaye kontrolleri ile değil açık döviz pozisyonları ile finansal kurumlardan geçici marj talepleri şeklinde sağlanmasını önerirler. Bankalar kısa vade pozisyonundaki yerel para birimlerinin bir kısmını Merkez Bankası'nda sıfır "0" faizle saklamalıdır. Bu şekilde Merkez Bankası spekülasyon maliyetlerini arttırabilir ve ERM stabilize olabilir. Avrupa Tek Senedi gereği olan tam sermaye dolaşımı serbestisi ile, sabit döviz kurlarının bağdaşmaz olduğunu savunmaktadırlar ve Avrupa Tek Senedi'nin hedeflerine ulaşabilmesi için sabit kurlar ve sermaye kontrolü yönteminin, disiplinsiz dalgalanmadan daha geçerli bir yol olduğunu savunurlar. (Bu konuda yapılan akademik araştırma Barry Eichengreen ve Charles Wyplosz'a aittir).¹⁶⁴

II: İleri Doğru Büyük Sıçrayış Görüşü

---

¹⁶⁴Davies, Howard, " A step by step approach to EMU " Edit, *Is European Monetary Union Dead?* (The Philip Morris Institute,1994)p-31

Bu görüş DKM sisteminin, dalgalanan kurunun, fiks fakat ayarlanabilir olması prensibine dayanır. Çok açıktır ki bu durumda spekülörlere fırsat doğmaktadır. Eğer enflasyon oranlarında anlamlı bir ayrılma olursa veya farklı AB üyelerinin yerel ekonomileri üzerine anlamlı farklılık içeren parasal politikalar neticesinde, döviz kurları, spekülörlerin çok az risk taşıyarak ataklarına sahne olurlar. Bu yaklaşım böyle bir durumda sermaye hareketlerinin kontrolünü ve marj taleplerini red eder. Aynı görüş Avrupa Tek Senedi gerekliliği olan 4 özgürlüğü birbiriyle tutarsız bulur ve sorunun çözümü için hızlı bir şekilde tek paraya geçilmesini tavsiye eder.¹⁶⁵

III:Esneklik Ekolü Görüşü

Bu ekol mensupları, açıkça ayrı ve farklı ekonomilerin bir araya çok çabuk gelip tek para çerçevesinde birleşmesinin uygulanabilirliğinden şüphe duyarlar. Bu görüş temsilcilerine göre para birimleri daha geniş bantlarda dalgalanmalıdır (mesela %15 gibi). Zaman zaman para birimlerinin bantlardan çıkabilmelerini savunurlar. Bu şekilde spekülasyona engel olunacağı düşünülür. Bu görüş mensuplarından John Williamson'ın (Washington's Institute for International Economics) radikal bir teklifi olarak, para birimleri arasındaki kurların otomatik olarak ülkeler arası enflasyon farklılıklarına göre ayarlama yapılabilmesi için serbest bırakılmasıdır. Bu şekilde sözde değil gerçek döviz kurları ortaya çıkacaktır.¹⁶⁶

IV: Yaklaşımçı Ekol

Bu ekole göre de yaklaşma gereklidir. 1993 Eylül'e kadar APS, kurumlar arası ilişkiyi yönetmekle kalmamış aynı zamanda üye ülkelerde enflasyon disiplini sağlamaya da çalışmıştır. Aynı zamanda da Para Birliği' nin habercisi olmuştur. Ekole göre,döviz kuru ilişkilerinin kontrolü, enflasyon oranları ve büyüme hızlarının yaklaşmasını sağlayacağı yanlıştır. Yaklaşmacılar önce ekonomik yaklaşma sağlanmasının gerektiğini, daha sonra döviz kuru istikrarının kurulabileceğini savunurlar.

---

¹⁶⁵Davies, Howard, " A step by step approach to EMU " Edit, *Is European Monetary Union Dead?* (The Philip Morris Institute,1994)p-32

¹⁶⁶Davies, Howard, " A step by step approach to EMU " Edit, *Is European Monetary Union Dead?* (The Philip Morris Institute,1994)p-35

Bu yollardan hangisinin seçileceği tabiki tercih edicinin önceliklerine bağlıdır.

ERM tecrübesi ve Maastricht uygulamaları göstermiştir ki üyeler henüz ekonomileri ve halkları hazır olmadan bir birlik süreci içine girmişlerdir. Ayrı ekonomilere tek para birimini empoze etmek; farklı enflasyon oranları, farklı prodüktivite oranları veya ekonomik şoklar ve ücret ayarlamaları hesaba katılıp kur ayarlaması yapma olasılığı olmadığından önemli sorun yaratacaktır. Mali transferler ise bölgesel gelir farklılıklarını ortadan kaldırmalıdır. Bu teori Delors II paketinde de yer alır. Tek parayı ayrı ekonomilere empoze ettiğinizde, Bu durum Topluluğun zayıf ve rekabet edebilirliği güçlendirmesi gereken bölgelerde esnekliği azaltabilir. Esneklik ve yakınlaşmacı ekoller bu noktada daha tercih edilebilir ve Bireysel üyelerin enflasyon oranı yaklaşımları en gerçekçi seçenek olarak görölmektedir.¹⁶⁷

Para Birliği'nin geleceğine yönelik değişik ekollerin sunulmasının ardından şimdide, Para Birliği konusunda bazı uzmanların yaklaşımları, diğer yaklaşımlar başlığı altında incelenecektir.

V: Diğer Yaklaşımlar

Bu bölümde öncelikle Delors komitesi üyelerinden Kopenhag Üniversitesi Ekonomi Profesörü Niels Thygesen'in, Avrupa Para Birliği'nin gerçekleşmesi yönündeki görüşlerine ve ortaya attığı seneryoya yer verilecektir.

Bu seneryoya göre;

1994 ve 1995 yılında Para Birliği'ne geçiş süreci politik belirsizlikler nedeni ile gecikmeye uğramıştı, Fakat tüm bu gecikmelere rahmen Maastricht Anlaşması'ndaki gereklilikler yaklaşık olarak yerine getirilerek APB'ni gerçekleştirmek mümkündür. Bu senaryo şöyle gelişebilir. Üyelerin geniş marjlardaki döviz kurları, zorunlu olarak uzun süredir süren bir stabilizasyondan sonra tekrar dar marjlara dönerler. Aslında buradaki anahtar nokta APB sürecinin tekrar dar marjlara dönmeyi

---

¹⁶⁷Davies, Howard, " A step by step approach to EMU " Edit, *Is European Monetary Union Dead?* (The Philip Morris Institute,1994)pp28-40

gerektirmemesidir. Şartlar yerine getirildiği takdirde 1997 sonunda Anlaşmada da öngörüldüğü üzere APB için çoğunluk aranır ve 3. Aşamaya geçilir. Parasal Birlik yolunda iştirakçiler eğer düşük enflasyon oranları tutturmaya yönelik parasal politikaları sürdürürlerse, yeterli döviz kuru istikrarını sağlayabilirler. Geniş Marjlardan para birliğine doğru piyasa güçleri tarafından dayatılan istikrar ve uyumlu milli parasal politikalar tüm ülkeleri para birliğine yaklaştırabilir. 1997 yılı sonu gibi bir çok ülkenin kriterleri yakalayabileceği sözkonusudur. Bir çok ülke borç stoğu konusunda konsolidasyona gidecektir. Eğer Bütçe açıklarına **dönemsel** ve **yapısal** açıdan bakılırsa gereklilikler yakalanabilir aksi takdirde süreç uzayacaktır.

Yakınlaşma gerekliliklerine dönülürse PB'nin son aşamasına ulaşmak için her ülke, grup içinde en iyi enflasyon ve uzun vadeli faiz oranı performansına sahip 3 üye ortalamasından sapmayacaktır. Büyük bir zorluk olmaksızın üye çoğunluğunun bu kriteri yakalayabileceği görülmektedir.

Diğer bir kriter olan üye ülke para biriminin APS içinde son iki senedir bulunuyor olması şartı. Ancak kurlarda APS'nin normal marjları olarak $\mp$ % 15 kabul edilirse, 1 Ağustos 93'ten beri yürürlükte olan bu sistem geçerli olur. Tekrar dar marjlara dönmek mümkün olmasa bile bu Konvergençe gerekliliği yakalanmış sayılır. En zor yakalanması gereken bütçe açıklarınının GSYH' nin % 3 ünü aşmaması şartıdır. Derin bir resesyonun neticesi olarak üye ülkelerde bu açık % 6-7 civarındadır bu durum yakınlaşma kriterine uygun değildir fakat milli bütçe açıklarını "dönemsel ya da anlık" ve "yapısal" olarak ayırmak daha hassas bir yaklaşım olacaktır. Avrupa ekonomilerinde bir canlanma neticesinde dönemsel açıklar kapanacağından 98 sonu gibi gerekli kriterleri yakalamak mümkün gözükebilir. Zaten 94 itibariyle üyelerarası önemli bir fark yoktur. Çünkü resesyon tüm milli paraları etkilemektedir.

Son yaklaşım kriteri üyelerin kamu borç stoğunun GSYH'nin %60' ını geçemeyeceği şartıdır. Bu gereklilik özellikle ülkelerde pek ciddiye alınmamış görünmektedir. Birçok ülkede borç oranı, bütçe açığı azalıp GSYH arttıkça düşmektedir. Bu durumda bütçe açığı kriterini yakalayan bir ülke için bu stoğu azaltmak sorun yaratmayacaktır. Bu açıklamalar doğrultusunda, 1998 sonu gibi APB için ekonomik ve politik gerekliliklerini yerine getirmiş üyelerle çoğunluğa ulaşılabilir. Listede Almanya, Fransa, 3 Benelux ülkesi, İspanya, Avusturya, Finlandiya, Portekiz ve İrlanda vardır. Ancak İngiltere ve Danimarka çekince koydukları için zaten yarı pozitif oy yeterli olacaktır. Görünür olan, İtalya, Yunanistan ve İsveç'in listeye

girmeyecekleri ve İspanya ve Portekiz'in zorlanacağıdır. Bu hesaba göre 98 sonunda 15 üyeden en fazla 10'u APB' nin son aşamasına dahil olabilecektir.

Döviz kurlarının 1 Ocak 97'de fikslenmesi ve 1999 Ocak 1'de tek paranın oluşması arasında geçen iki yıl İngiltere ve Danimarka için durum değerlendirmesi yapmaları için bir fırsat olacaktır. 1996'da hükümetlerarası konferansta APB son Aşamasının çoğunluğa bakılmadan otomatikçe bağlanması görüşülecektir.¹⁶⁸

-İkinci bir yaklaşım olarak da AB Ekonomik, finansal ve parasal işlerden sorumlu Komisyon Başkan Yardımcısı Henning Christophersen'in tahminlerine ve görüşlerine yer verilecektir.

Christophersen'a göre APB arkasında politik istek hala güçlüdür ve eğer güven tazelenip kısa vadeli faiz oranları düşürülüp ekonomik büyüme ve büyük altyapı yatırımları gerçekleşirse Tek Pazarın gereği olan, tek para hedefine ulaşılabilir. Maastricht kriterlerinin değişmemesi gereği APB'nin kredibilitesinin sarsılmaması içindir fakat bütçe kurallarına esneklik getirilebilir. Avrupa kalıcı bir büyüme yoluna girdiğinde APB'nin kredibilitesi artacaktır. Ekonomik büyümeyi sağlamak için aşağıdaki strateji önerilmektedir.

Mali konsolidasyonla ve işçilik maliyetlerini ılımlı hale getirerek kısa vadeli faiz oranları azaltılmalıdır.

- Araştırma geliştirme, eğitim, öğretim ve altyapı yatırımları kamu maliyesi yeniden yapılandırılarak arttırılmalı ve özel sektör yatırımları cazip hale getirilmelidir. İş piyasası ve sosyal sistem için yapısal reform yapılmalıdır. Christophersen bu koşullar altında üye ülkelerin ikinci ya da geçiş aşaması gerekliliklerine ulaşabileceklerini ifade etmektedir.

- Böylece tek para piyasası, Avrupa Sermaye Piyasası'nın 340 milyon müşterisine servis verebilecektir.

---

¹⁶⁸Thygesen, Niels, " A scenario for relaunching the EMU process ",Edit, *Is European Monetary Union Dead?* (The Philip Morris Instýtute,1994)pp:62-76

- Avrupa Merkez Bankası satınalma gücü itibariyle tek parayı istikrara kavuşturacak ve tek para temel Uluslararası para olacaktır.

Bu faktörler yerine gelirse APB tüm döviz kuru risklerini ortadan kaldıracak ve fiyat maliyet transparanlığını tüm piyasa operatörleri, tüketici, ve üreticilerin önüne serecektir. Avrupa Birliği' nin büyüme oranı artacaktır. Fakat bu faydaların hemen sağlanmasını beklemek hayalcilik olur.

Parasal politikalar, Tek Para ve Tek Merkez Bankasıyla merkezi hale gelecek fakat ekonomik politika kararları milli düzeyde alınmaya devam edecektir. Fakat işbirliği düzeyinde anlaşmanın empoze ettiği tam üyelerin APB' ne iştirak edebilmesi için gerekli yakınlaşmacı parasal ve ekonomik politikaları yürütmeyi istemeleri ve kabil olmaları da şarttır ve tabi bunun için bir restorasyona ihtiyaç vardır.

Toplulğun tekrar büyüme sürecine girmesi para sahibi ülkenin yerel parasal politika gereklilikleri ile APS'ninki arasındaki farklılığının son bulması gerekmektedir.

Christophersen'a göre Avrupa Para Enstitüsü, milli parasal politikaları koordine etmeli, istikrarın sağlandığı güvenli bir sistem için çaba sarfetmelidir. Ana görevi de, 96 sonuna kadar detaylı teknik, operasyonel, lojistic ve düzenleyici çerçeveyi hazırlayıp AMB'nin faaliyetlerine olanak tanıyacak yapıyı ve operasyonlara başlamasını, hazır hale getirmesi gerekmektedir. Buna son APB aşamasında parasal enstrumanların tanımı da dahildir. Tek paraya geçişle milli Merkez Bankaları'nın ECU'ye dayalı ödeme Sisteminin yerleştirilmesi, ECU'nün kullanım alanlarının yaygınlaştırılması ve ECU'nün özel sektörde benimsenmesi yönünde eforları olmalıdır. ECU'nün ticari kullanımının kurulması. Firmalar tarafından tanınması ve kamuoyu oluşması sağlanmalıdır.

Sonuç olarak

- İştirakçiler çaba sarfetmelidir. Çünkü taahhütleri vardır.
- Avrupa Para Birliği 1997 yada engeç 1999'da kurulmalı ve takvim değişmemelidir.
- PB, Yakınlaşma kriterleri yakalayanlarla başlamalıdır.
- Anlaşmanın yasal çerçevesinin dışına çıkılmamalıdır

Christophersen'a göre bunları tartışmak kamuoyunda projenin kredibilitesine zarar verir. Büyüme, konsolidasyon, APS'nin normal marjları kurması, Tek Pazarı fonksiyonel kılmak Avrupa Para Birliği takvimini gerçekçi ve gerekli kılar.¹⁶⁹

Ekonomist Norbert Walter'e göre, 1997 Aralık veya 1998 Ocak'ta Avrupa Komisyonu Para Birliği için hangi ülkelerin konvergenz kriterlerini yerine getirdiğini kontrol edecektir. Hangi ülkelerin Para Birliği'ne gireceği Maastricht sözleşmesinde oldukça kesin bir şekilde belirtilmektedir. Ancak adına yakışmayacak bir Para Birliği olmayacaktır. Fransa ve Almanya olmadan Para Birliği'ne zaten geçilemeyecektir. Diğer ülkelerin çoğunun daha çok çaba sarfetmesi gerekecektir. Avrupa zaten uzun bir süreden beri iki ayrı süratle seyreden ülkelerin Avrupa'sı haline gelmiştir. Para Birliği'ne katılmayı ısrarla reddeden ülkelerin özgür bir kur politikası izleyip aynı zamanda bir iç pazarın üyesi olma statülerini devamlı koruyabilecekleri şüphelidir. Bu ülkelerin rekabet konusunda avantajlar elde etmelerinin önlenmesi gereklidir. Gelecekteki Para Birliği'nin sağlamlığı, gelecekteki AMB politikasına bağlı olacaktır. AMB kanunu bir Merkez Bankası'nın sağlamlığı konusunda en sıkı Merkez Bankası kanunudur. Açık ve kesin hedef fiyat istikrarıdır. Milli politikalarda ve günlük baskılardan bağımsızdır. Piyasalarda AMB'nin sağlamlığı farkedildiğinde pazarların güveni çabuk kazanılacaktır.¹⁷⁰

Avrupa Komisyonu Başkanı Jacques Santer, tek paranın 1 Ocak 1999'da başlayacağını ifade etmiştir. 1997 sonu Maastricht kriterleri açısından yeterli ve gerçekçi sonuçlar ortaya koyacağını belirtmiştir ve sonuçta Merkez Bankaları için tek paraya geçiş için 12 aylık bir süre kalacağını ifade etmiştir.¹⁷¹

Avrupa Komisyonu Kurucu Başkanı Jacques Delors 15 Kasım 1995'de Almanya'nın Manheim kentinde yaptığı konuşmada. Tek para sürecinin başarılı olabilmesi için 4 şarttan bahsetmiştir. Ona göre, üyeler arasında stabil bir paraya dayalı kalıcı bir büyümeyi sağlamak amacıyla bir güven paktının oluşmasını, Avrupa Para

---

¹⁶⁹ Christophersen, Henning, " **Why the EMU timetable is both realistic and necessary** ", Edit, *Is European Monetary Union Dead?* (The Philip Morris Institute, 1994) pp 16-28

¹⁷⁰ Walter, Prof Dr. Norbert, " **Euro, sağlam ve daha kullanıplı olacak**", *Deutschland Dergisi*,ubat 1996, Sayı 1

¹⁷¹ " EU/ Monetary", *Europe Agence Internationale*, 30/11/1995, NO:6616

Sisteminin yeniden yaratılarak içerdeki ve dışardaki ülkeler için % 2.25' lik bir dalgalanma marjı yaratılmasını, önermiştir. Aynı zamanda sadece bütçe ve kur politikaları değil ücret ve eğitim politikaları da üreten gerçek bir Avrupa ekonomi politikası oluşmasının gereğini ve bu sayede kurları garanti eden Merkez Bankaları ile sosyal gelişmeyi garanti eden hükümetler arasında bir denge kurulabileceğini söylemiştir. Ve tabii en önemli önerisi ise güçlü ve büyük bir Birleşik Avrupa'ya ait olmanın gerçek hissini yaratmak için Parasal Birliğin üstüne politik bir birlik çatısı kurulması gereğidir.¹⁷²

Madrid zirvesi öncesi bu teklif yankı uyandırmıştır. Bir başka yankıyı da Avrupa iş dünyası liderleri uyandırmıştır. Avrupa Konseyine çağrıda bulunarak iş dünyasında ve kamuoyunda, Para Birliği konusunda yeniden güveni tesis etmek için, Para Birliği'ne geçişin taahhütünün teyidinde karar verilmesini istemişlerdir. 15 devletin Başkanına ya da Başbakanına yönelik 48 büyük Avrupa firmasının liderlerinin yazdığı mektupta, Avrupa Endüstri Birliği'nin Madrid Avrupa Konseyi zirvesinden talep ettiği 5 önemli konuya yer verilmiştir. Bu mektuba göre konular, 1 Ocak 1999 Maastricht kriterleri zayıflatılmadan, gelecekteki yatırımları ve iş dünyasını cesaretlendirecek bir şekilde Para Birliği'ne geçişin taahhüt edilmesi; pratik düzeyde minimum kısıtlama ile tek pazarın tamamlanması; Avrupa Birliği'nde gelişmiş karar verme prosedürü ve 1996 yılında hükümetlerarası konferansta oybirliği ve tam anlaşmış şekilde karar verme şeklini minimuma indirmeleri gereğidir. Bunlara ek olarak hükümetlerin rekabeti geliştirici işsizliği azaltıcı kararlar almasını; ve bu konuda önceliği eğitim ve öğretime vermeleri ve bu sayede Modern Avrupa da ve global bilgi toplumunda daha mükemmel çalışmak için gençlerin yetiştirilmesidir.¹⁷³ Bu isteklerini AB Konseyine ileten firmaların bu girişimi aslında Para Birliği'nin toplumda en çok hangi kesimce arzulandığının bir kanıtıdır.

Şimdi de Para Birliği açısından Farklı ekollerin ve uzmanların farklı yaklaşımlarının incelendiği bölümlerin ardından, Avrupa Komisyonu'nun Para Birliği'ne yönelik hazırlıklarına yer verilecektir.

VI: Yeşil Kitap

---

¹⁷² " EU/ Single Currency ", *Europe Agence Internationale*,26/11/1995, No:6606

¹⁷³ "EU/EMU",*Europe Agence Internationale*,20-21th of Now1995, No:6609

Mayıs 1995'de Avrupa Komisyonu'nca yayınlanan Yeşil Kitap'ta yer alan tek paraya geçiş konusundaki senaryoya göre, geçiş dönemi 1 Ocak 1999'da başlayıp üç aşamalı olacaktır. Aşama A'da ekonomik ve parasal birlik başlatılacaktır. Aşama B'de Ekonomik ve Parasal Birliğin fiili başlangıcı ve Euro cinsinden önemli faaliyetler kümesi ortaya çıkacaktır. Aşama C'de ise tek paraya nihai geçiş sağlanacaktır.

1. AŞAMA :

Bu aşama, Konsey'in Avrupa Birliği Anlaşması'nın 109j ve 109l maddelerindeki prosedürlere göre para birliğine geçme kararıyla başlatılacaktır. Bu aşamada Avrupa Merkez Bankaları Sistemi (AMBS) ve Avrupa Merkez Bankası (AMB) kurulacaktır. AMB'nin Yönetim Kurulu tayin edilecektir. AMBS / AMB, ikinci aşamadan itibaren para ve döviz kuru politikasının yürütülmesi için gerekli operasyonel araçları bankalara ve mali kurumlara tanıtmaya başlayacaktır.

Aşama A'nın başlatılmasının ilanına paralel olarak Konsey, tek paraya geçişin nihai tarihini de bildirmelidir. Komisyon bu tarihin Aşama A'nın başlatılmasından itibaren azami dört yıl sonra olmasını önermektedir. Bu aşamada bir tedbirler paketinin benimsenmesi gerekli görülmektedir. Bunlar şöyle sıralanmaktadır: Aşama B'nin başlatılmasıyla kullanımı artacak olan ECU için yasal çerçeve hazırlanmalıdır. Yasal çerçeve yeni paranın farklı sektörlerde kullanım şartlarını ve ulusal paralarla ilişkilerini, sözleşmelerin ve yasal sorumlulukların devamlılığını, finans ve vergi makamlarının bazı ödemeleri ECU cinsinden tahsil etmesine imkan veren yasama tedbirlerini içermelidir. Banknotların ve bozuk paraların biçimleri ve teknik özellikleri parayla çalışan makinelerin ve enformasyon sistemlerinin uyum sağlayabileceği şekilde belirlenmelidir. Tek paraya geçişi denetleyecek bir ulusal sevk ve idare yapısı kurulmalıdır. Bu kuruluş ulusal ve yerel düzeydeki kamu yönetimlerinin uyacağı bir eylem planı hazırlamalıdır. Her ülkede bankacılık ve finans kesimi tarafından bir geçiş planı belirlenmelidir.

Komisyonun referans senaryosunda Aşama A'nın bir yılda tamamlanacağı öngörülmektedir.

2- AŞAMA B:

Bu aşamada Konsey, birliğe katılan paraların ECU'ye çevirim kurlarını sabitleştirecektir. AMBS tek para politikası sorumluluğunu üstlenecektir. ECU (son şekliyle Euro) sepet para olmaktan çıkıp başlı başına bir para hüviyetini kazanacak ve milli paraları tam olarak ikame edebilecektir. Birliğe katılan milli paraların resmi döviz piyasaları tamamen ortadan kalkacaktır. Kamu sektörü borçlanmaları teknik olarak mümkün olduğu ölçüde ECU cinsinden gerçekleştirilecektir. Bilhassa kurumsal yatırımcılara satılan borç senetleri ve vadesi Aşama C' ye sarkan borçlanmalar ECU cinsinden olacaktır. Tek para politikasının uygulanmasından etkilenecek piyasaların ECU cinsinden işlemlere başlamaları gerekmektedir. Para piyasaları, interbank piyasaları, sermaye piyasalarında işlem görecektir. Hazine bonoları, tahviller ve türev ürünler ECU cinsinden olmalıdır. Kotasyon, tasfiye, teslim, tescil sistemleri de ECU'ye uyarlanmalıdır.

Kamu yönetimleri bu aşamada etkin roller üstlenmelidir. Bazı vergilerin ECU cinsinden ödenmesi mümkün hale gelmelidir. Tanıtım kampanyası da kamu yönetimlerinin görevleri arasındadır.

Uluslararası ticaretle iştigal eden özel firmalar ECU'yü kullanır hale gelecektir. Diğer özel firmaların ECU kullanımını da teşvik edilmelidir.

Aşama B'de tüketicilerin büyük ölçüde milli paraları kullanmaya devam edecekleri aşikardır. Ancak, tüketiciler tek para kullanımını konusunda bilgilendirilecektir. Bu aşamanın azami üç yıl sürmesi düşünülmektedir.

3- AŞAMA C:

Bu aşamada milli paralar ECU ile değiştirilecektir. Bu işlemin birkaç haftada tamamlanması düşünülmektedir. Bu aşama ile tek paraya geçiş tamamlanmış olacaktır. Bu aşamada banknotlar ve bozuk paralar değiştirilecek, ECU yasal ödeme aracı olacak, tüm ödeme araçları ve tasfiye sistemleri ECU'ye uyarlanacak, bankadışı özel sektör de tüm işlemlerini sadece ECU ile yapacaktır. Bu aşamaya başarılı biçimde geçebilmek için hazırlıkların çoğunun önceden tamamlanması gerekmektedir. Mesela yazar kasalar, bilet makineleri, satış makineleri geçişe hazır hale getirilmelidir. Komisyonun referans senaryosunda açıklanan aşamalar Tablo'da

(izleyen sayfada) özetlenerek gösterilmiştir. AB'de ortaya çıkan tüm olumsuz koşullara rağmen, Komisyon üye devletleri tek paraya geçiş için adeta zorlamaktadır.¹⁷⁴

---

¹⁷⁴Akgün, Dr Yağar, " Avrupa Para Birliði' ne dođru ", *Süreç*, Gümrük Birliði Dergisi, Eylül, Ekim, Kasým, aralık 1995, sayý19-20, ss 79-80

Tablo : Yeşil Kitap'a göre Para Birliğine Başlama Aşamaları

Aşama A EPB'in Başlaması	Aşama B EPB'in Başlaması	Aşama C EPB'in Başlaması
Aşamamın Başlaması * Katılan üye devletlerin listesi * APB'in başlama tarihinin ilanı * Tek paraya geçişin nihai tarihi * AMBS ve AMB'nin kuruluşu * Banknot ve bozuk para basımının başlaması * Aşama Süresince * Hukuki çerçeve * Ulusal sevk ve idare yapısı * Bankacılık ve finans kesiminin geçiş planı	Aşamamın Başlaması * Çevirim kurlarının sabitleştirilmesi * ECU'nün başlı başına bir para haline gelişi * ECU cinsinden para ve döviz kuru politikaları * ECU cinsinden iterbank, para, sermaye ve döviz piyasaları * ECU cinsinden kamu borçlamaları Aşama Süresince * Bankalar ve mali kurumların geçiş devamı * Kamu ve özel kullanıcıların geçiş koşullar elverdiğince devamı	Aşamamın Başlaması * ECU banknotları ve bozuk paraları kullanımında * Bankalar geçiş tamamlar * Milli paralar piyasadan çekilir * Kamu ve tüm birimler geçiş tamamlar * Sadece ECU kullanılır Aşama Süresince
Azami 1 yıl	Azami 3 yıl	Birkaç hafta

Kaynak: Akgün, Dr Yaşar, " Avrupa Para Birliği'ne doğru ", Süreç, Gümrük Birliği Dergisi, Eylül, Ekim, Kasım, Aralık 1995, sayı19-20, s.82
(EC Commission, Green Paper, s. 22)

2: Madrid Zirvesi ve Sonuçları :

1- Madrid Zirvesi

İspanya'nın başkenti AB'ye üye 15 ülkenin Devlet ve Hükümet Başkanlarını 15-16 Aralık 1995'de AB Komisyonu'nun toplantısında ağırlamıştır. AB Komisyonu Başkanı Jacques Sarter'in Madrid'den güçlü bir mesaj verildiği yolundaki sözleri gerçeği yansıtmaktadır. Çünkü üç önemli konuda açık karara varılmıştır. Bunlar Para Birimi, Maastricht Anlaşması' nda reform ve Doğu yönünde genişleme konularıdır.

İlk defa bir Avrupa Konseyi Zirvesi'nin açılışı, Avrupa Parlamentosu Başkanınca üye ülke hükümet ve devlet başkanlarına yapılan geleneksel açış konuşmasından önce tartışmalara sahne olmuştur. Avrupa Parlamentosu başkanı Klaus Haensch konuşmasının başında Avrupa Parlamentosu'nun Maastricht Anlaşması'nın ekonomik ve parasal birlik ile ilgili bölümlerinin hiçbir şey eklenmeme ya da çıkarmama anlayışının yanlış olduğunu ve bu durumun anlaşma şartlarına uymaya çalışan ülkelerde ekonomik erozyona sebep olduğu ve eğer vatandaşların tek parayı

benimsemeleri isteniyorsa hayati önem taşıyan işsizlik sorununun acilen çözülmesi gereğine işaret etmiştir.¹⁷⁵

Açılışın ardından yapılan toplantılarda, bütün üyeler gelecek Avrupa Para Birimine verilecek adla ilgili kararı bekliyordu. Bu karar Madrid'de oy birliği ile verildi. Avrupa parasının yeni adı EURO olacak ve ECU'nun yerini alacaktı. Zirvede Euro'nun ne zaman ve nerede başlayacağı konusuna da açıklık getirilmiştir. 1998 yılı başında en geç Mart ayında 15 AB ülkesinden hangilerinin Euro'ya geçebilecek niteliklere sahip olduğu kararlaştırılacaktır. Bunun içinde sözkonusu ülkelerin 1991 yılında Maastricht'te saptanan uyum ölçütlerini yerine getirip getirmediğine bakılacaktır. Burada önemli olan, devletin sağlıklı bir bütçe yönetimine sahip olmasıdır. Fiyatlarda istikrar, ölçülü faizler ve sağlam kambiyo kurları gerekmektedir. Ancak uzmanlar önümüzdeki iki yıl içinde olumlu gelişmeler beklemektedirler. Madrid'de üyeler arasında APB'nin Almanya ve Fransa olmadan hem politik hem de ekonomik bakımdan anlamsız olacağı hususunda görüş birliğine varılmıştır.

Madrid'e göre Para Birliği'ne kesin gözüyle bakılmaktadır. Fakat henüz bazı önemli sorulara cevap verilmemiştir. Örneğin Euro ile Para Birliği, dışında kalan para birimleri arasındaki ilişki nasıl düzenlenecektir. İstikrarlı bağlantılara gereksinim vardır. Aksi halde tek pazar zarar görecektir, hatta AB parçalanma tehlikesiyle karşılaşacaktır. Bu önemli ve giderilmesi gereken bir sorundur. Bazı hükümetler, üye ülkelerinin bazısında bu itibarlı Euro Kulübe girdikten sonra, istikrar çabalarının azalacağından kaygılanmaktadırlar. Bunu önleyebilmek için sıkı kurallara ve gereğinde yaptırımlara ihtiyaç olduğu bu zirvede vurgulanmıştır. Bu her iki konu paketi Haziran 96'da düzenlenecek olan gelecek zirvenin gündeminde yer alacaktır. Brüksel Komisyonu çekimser davranan vatandaşları da Euro'nun faydalarına inandırmak için geniş çaplı bir enformasyon kampanyası başlatacaktır. Maastricht Anlaşması'nın gözden geçirilmesi için de Madrid zirvesinde açık karar alınmıştır. 29 Mart 96 tarihinde İtalyanın Torino kentinde hükümetlerarası konferansın bu konuyla ilgileneceği kesin olarak belli olmuştur. Aslında Maastricht metninin 1996 yılında

---

¹⁷⁵" Special edition Madrid Summit" , *Europe Agence Internationale, d'information pour la presse* 16/12/1995,No: 6628

gözden geçirilmesi, 1991 yılında içeriği açıkça belirtilmeden anlaşmaya yazılmıştır.¹⁷⁶

Madrid zirvesinin genel değerlendirmesi yapıldıktan sonra aşağıda bu zirvede Para Birliği ile ilgili kaydedilen önemli gelişmeler ve ardından da Para Birliği'ne geçiş senaryosunu detaylı bir şekilde aktarılacaktır.

II- Madrid Zirvesi Sonuçları

15-16 Aralık'ta Madrid'de toplanan Avrupa Konseyi, istihdam tek para, hükümetlerarası konferans, Orta ve Doğu Avrupa ve Akdeniz ülkelerine doğru genişleme ile ilgili kararlar alınmıştır. Avrupa Konseyi kararı, İş yaratımının, sosyal, ekonomik ve politik olarak Avrupa Birliği'nin ve üye ülkelerin temel prensibi olduğunu ve işsizliği azaltma ve sorunu çözme yönünde tüm çabaların harcanacağı yönünde kararını deklare etmiştir. Avrupa Konseyi, tek paraya dönüşümle ilgili bir senaryoya adapte olmuş ve bu aşamanın 1 Ocak 1999'da başlayacağını bildirmiştir ve yine Konseyin bu tarihte para biriminin isminin Euro olacağına karar vermiştir.¹⁷⁷

Milli Para birimleri ve Avrupa tek para birimi arasında 6 aylık bir beraber yaşama periodu olacaktır. Esasında bu beraberlik için Konsey'in düzenleme yapma ihtiyacı söz konusudur.

Bu toplantıda Yves Thibault de Silguy, Avrupa Komisyonu'nun tatminini ifade etmiş ve 96 baharında Avrupa Topluluğu İstikrar Pakti'nı önermiştir. 99 Ocak tarihinin uygunluğu ve Yeşil Kitap'taki dönüşüm süreci de Madrid'de kabul görmüştür.

Tek para hakkında temel düşünceler açıklandıktan sonra, Avrupa Konseyi 29 Mart 96'daki hükümet başkanları düzeyinde Torino'da IGC'nin toplanmasına karar vermiştir. ECOFİN ve İşçi ve Sosyal Hizmetler Konseyi raporu doğrultusunda istihdam politikaları ile tek para politikalarının birliktelik kazanması gereği vurgulanmıştır.

---

¹⁷⁶Schmid, Peter Klaus, "Madrid'de AB Zirvesi: Geleceğe yönelik iparetler.", *Deutschland Dergisi*,ubat 1996, Sayı 1, ss 30-31

¹⁷⁷" Special edition Madrid Summit" , *Europe Agence Internationale, d'information pour la presse* 16/12/1995, No: 6628

Komasyon başkanı Jacques Santer 2000 yılında artık tek paralı bir Avrupa'nın varlığından kimsenin şüphe duymaması gereğini vurgulamış. 1 Ocak 99'da Euro'nun var olacağını savunmuştur. İşsizlik karşısında Finans ve alışma Bakanlarının raporları doğrultusunda harekete geçileceği Ocak 99'dan sonra yeni bonoların EURO olarak çıkartılacağı açıklanmıştır.

MADRİD Zirvesinde kabul edilen Tek paraya dönüşüm senaryosu

1 - Avrupa Konseyi, 1 Ocak 1999' un 3'üncü aşamanın ve Ekonomik ve Parasal Birliğin başlangıç tarihi olduğunu teyit eder. Açıktır ki bu aşama, anlaşmanın Konvergence kriterleri, zamanlaması, protokol ve prosedürleri doğrultusunda gerçekleşecektir. Konsey anlaşmadaki istikrarlı bir tek paranın yaratılması hedefinin gerçekleşmesi için yüksek düzeyde ekonomik Konvergence önkoşulunu bir kez daha teyit eder.

2- Tek paranın ismi kamu tarafından kabul görmesi açısından tüm dillerde teleffuz edilebilmelidir. Bu isim belirlenirken farklı alfabeler gözönünde tutulmuş. Basit olması ve Avrupa'yı sembolize etmesi düşünölmüştür. Konsey üçüncü aşamada kullanımı başlayacak paranın isminin "Euro" olmasına karar vermiştir.

3- Tek paranın oluşması prosesini açıklığa kavuşturmak için Avrupa Konseyi, Avrupa Para Enstitüsü tarafından da uygun görölen bir dönüşüm senaryosu hazırlamıştır.

4- Bu senaryo, transparanlığı ve kabul edilebilirliği sağladığı gibi, kredibiliteyi güçlendirip, geri dnölmezliğin altını çizer, teknik olarak fizibildir ve gerekli yasal kesinliği sağlayacak ve ayarlama maliyetlerini düşürecektir. Senaryo hükümet ve devlet başkanları tarafından en geç 1998'de tek paraya adaptasyon koşullarının sağlanacağınının teyit edilmesini öngörür

5-Avrupa Merkez Bankası, bir an önce kurulmalıdır ve hazırlıkları tamamlanmalıdır.

6- Üçüncü aşama 1 Ocak 1999'da başladığında tüm periteler geri dnölmez bir şekilde fikslenecektir. Buna Euro'ya katılan ve katılmayanlar da dahildir. Bu tarihten itibaren parasal politikalar ve yabancı kur politikaları Euro'ya bağlanacak. Euro'nun

döviz piyasalarında kullanımı, teşvik edilecek ve devlet tahvilleri Euro olarak basılacaktır.

6- Konsey, düzenlemelerinin teknik hazırlık çalışmaları 96 sonuna kadar tamamlanmalıdır. Euro kullanımı için yasal çerçeveyi sağlamalıdır. Bu düzenlemeler farklı para birimleri olduğu sürece bu milli paraların Euro ile eşitliğini sağlayacaktır.

7- En geç Ocak 2002'de Euro banknot ve bozuklukları milli tahvil ve paraların yerine sirkülasyona geçecektir. En geç 6 ay sonra milli paraların yerini tamamen Euro alacaktır ve dönüşüm sona erecektir.

8-Avrupa Konseyi, ECOFIN Konseyi'ni dönüşüm senaryosunun adaptasyonunun gerekli teknik çalışmayı hızlandırmak üzere harekete geçirmiştir.

Avrupa Konseyi, Ekonomik ve Parasal Birliğin başarısı ve tek paranın kamuda kabul görmesi açısından bütçe disiplinin sağlanmasını öngörür. Avrupa Konseyi Komisyonu 96'da bütçe disiplini, parasal birlik ile ilişkisi ve anlaşma prosedür ve prensiplerine uyum üzerinde çalışacak ve sonuçlandıracaktır.

EURO'ya katılan üye ülkeler ve katılmayan üyelerin ilişkileri 3'ncü aşamaya geçilmeden önce tanımlanmalıdır. Avrupa Konseyi, ECOFIN' den bir an önce iki konu hakkında rapor istemiştir. Bunlar Üçüncü aşamaya geçiş ve EURO bölgesine 99'da katılımdan sonra da anlaşma gerekliliklerinin katılımcılar tarafından aynı şekilde yerine getirilmesi üzerinedir. Sonuç olarak her zirvenin sonunda bu kadar olumlu saptama yapmak mümkün olmadığı söylenebilir.¹⁷⁸

3:Torino Hükümetlerarası Konferansı

Avrupa Birliği üyesi ülkeler arasında Birliğin işleyişi hakkında gerekli değişikliklerin görüşüldüğü ve hükümetlerarası Konferans adlı AB oluşumunun toplandığı Torino zirvesi iki gün sürmüştür. Konferans sonunda AB'nin temel

---

¹⁷⁸" Special edition Madrid Summit" , *Europe Agence Internationale, d'information pour la presse* 16/12/1995,No: 6628 & Schmid, Peter Klaus, "Madrid'de AB Zirvesi: Geleceğe yönelik iparetler.", *Deutschland Dergisi*,ubat 1996, Sayı 1,ss 30-31

anlaşmalarından Maastricht'in zamana uygun değişikliklerinin yapılabilmesi için yapılması gereken işleri tanımlayan bir yetki belgesi kabul edilmiştir. Kabul edilen belgeyle Hükümetlerarası Konferans'a ,bir yıl boyunca düzenleyeceği toplantılar vasıtasıyla, AB'yi ortaya çıkaran temel Anlaşmalar da gerekli değişiklikleri yapması yetkisi verilmiştir. Konferansta ağırlığın işsizlikle mücadeleye verildiği ve bir yıl için yetki verilen IGCnin yüklü bir gündemi olduğu söylenebilir. IGC Birlik üyeleri arası temel ekonomik ve toplumsal konular da ortak politikaların belirlenmesi, Birliğin karar mekanizmalarına hız ve etkinlik kazandırılması, Birlik dışı uluslararası zeminlerde faaliyetlerin güçlendirilmesi gibi önemli konuları çözüme bağlayacak değişiklikleri yapmakla yükümlü bulunmaktadır.¹⁷⁹

4: Para Birliğinin Geleceğine Yönelik Tahminler

Bu bölümde Avrupa Birliği'ne üye ülkelerin son dönemde içinde buldukları ekonomik ve parasal durum değerlendirilecek ve konvergenz kriterleri ile uyumları araştırılacaktır ve eldeki veriler doğrultusunda gelecekte yani 1997 sonunda hangi ülkelerin bu kriterleri yakalayabileceği konusunda tahminlerde bulunulacaktır.

Zaman işlemeye başladı. Avrupa Komisyonu'nun 1991'de Maastricht'te Avrupa Ekonomik ve Para Birliği'nin en geç 1999'a kadar gerçekleşmesinin kararlaştırılmasından ve bunun 15 ile 16 Aralık 1995 tarihlerinde bir daha teyit edilmesinden sonra Avrupa Para Birliği'nin geleceği de kesinlik kazanmıştır. Bu arada yeni paraya bir isim de konulmuş ülkeler yeni paraya EURO adının verilmesi konusunda anlaşmışlardır. Tartışmaların odak noktasını şimdi, Avrupa Komisyonu'nun kıstas olarak alacağı ve hangi ülkelerin Para Birliği'ne başından itibaren katılabileceği konusunda, 1998 yılının başında karar vereceği konvergenz kriterleri oluşturmaktadır. Bu kriterleri tekrar hatırlatmak gerekirse, enflasyon oranı, bütçe açığı devlet borçları, faiz oranları ve İtalya, İngiltere, İsveç, Finlandiya ve Yunanistan'ın katılmadığı Avrupa Para Sistemi'nde %15 oranındaki bant genişliğine uyulması bulunmaktadır. En geç 1999 başında döviz kurları belirlenecek ve 1999 yılı içinde de Avrupa Merkez Bankası üye ülkelerin Merkez Bankalarının görevlerini üstlenecektir. AB'nin EURO'yu yedi banknot ve sekiz madeni para halinde 2002 yılının ilk yarısında, piyasaya sürmesi beklenmektedir.

---

¹⁷⁹'' Torino Zirvesi'nde Atina'ya Darbe'', *Dünya Gazetesi* Dýp Haberler Servisi,30 Mart 1996

Konvergence Kriterleri aşağıda bölümler halinde incelenmiştir.

I- Enflasyon oranı :

Bu kriter fiyat artışlarının en düşük olduğu üç ülkede, tespit edilen enflasyon oranlarının ortalamasının %1.5' unu aşmayan bir orandır. Bu kriterin birçok AB yesi tarafından yakalandığı grlmektedir. AB, Avrupa genelinde enflasyon oranlarının hesaplanmasına ilişkin yeni bir metod geliştirmiş ve bu metodla hesaplanan enflasyon oranlarının AB yesi 15 ülkenin rakamlarının APB kriterlerine uygunluğunu Avrupalı liderlerce, tesbitini kolaylaştıracadığı bildirilmiştir. Avrupa Komisyonu yeni hesaplama Sistemi'nde harcama kategorilerinin tümünün hesaba alınmadığı da açıklanmıştır. AB lkelerinde yıllık enflasyon Ocak 96'da % 2.8 ile 1987 yılından bu yana en düşük düzeyine inmiştir.¹⁸⁰

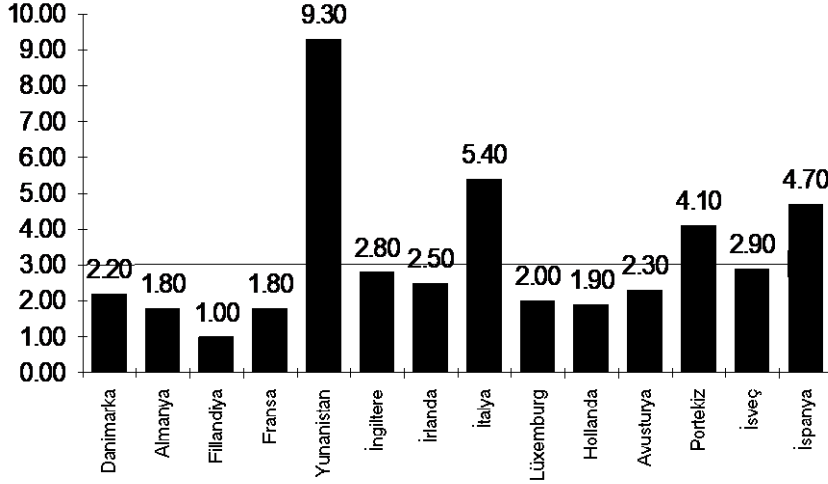
AB istatistik ajansı Eurostat tarafından açıklanan verilere göre AB'de geçen 95 yılı Ocak ayında enflasyon % 3.1 olmuştur. 1990 yılında ise bu oran % 6.4 ile zirve noktasındaydı. Daha sonraki yıllarda enflasyon istikrarlı bir şekilde düşmüş ve son verilere göre AB'ye ye 15 ülkeden 11' inin enflasyon oranı 1999 APB için öngörülen maksimum düzeyi altında grlmektedir. Bu lkeler, Belçika, Danimarka, Almanya, Finlandiya, Fransa, İngiltere, İrlanda, Lüksemburg, Hollanda, Avusturya ve İsveç'tir.¹⁸¹

---

¹⁸⁰ "AB'de Enflasyon oranları yeni metodla Hesaplanacak " Dünya Gazetesi Dp Haberler Servisi Đubat/1996

¹⁸¹ Walter, Prof Dr. Norbert," Euro, sağlam ve daha kullanışlı olacak", *Deutschland Dergisi*, Đubat 1996, Sayı 1,ss-12-13

TABLO 12
AVRUPA BİRLİĞİ ÜLKELERİNDE 12/01/1996 TARİHİNDEKİ ENFLAYON ORANLARI

Kaynak: Walter, Prof Dr. Norbert," Euro, sağlam ve daha kullanışlı olacak",Deutschland Dergisi, Şubat 1996, Sayı 1,ss-12-13

II- Bütçe Açığı

Bu kritere göre, Kamu kuruluşları'nın bütçe açığının toplamı, elde edilen gayri safi yurt içi hasılanın yüzde 3' ünü aşmayacaktır. Bu konuda elde edilen sonuçlar hiç de ümit verici gözükmemektedir ve Maastricht kriterlerinin ülkelerin milli ekonomik ve parasal politikalarıyla çelişen bölümüdür. Bütçe politikaları, sosyal harcamalar, işsizliği giderici tedbirler, Resesyonu kırııcı kamu harcamaları hepsi bütçe açığını körüklemektedir.

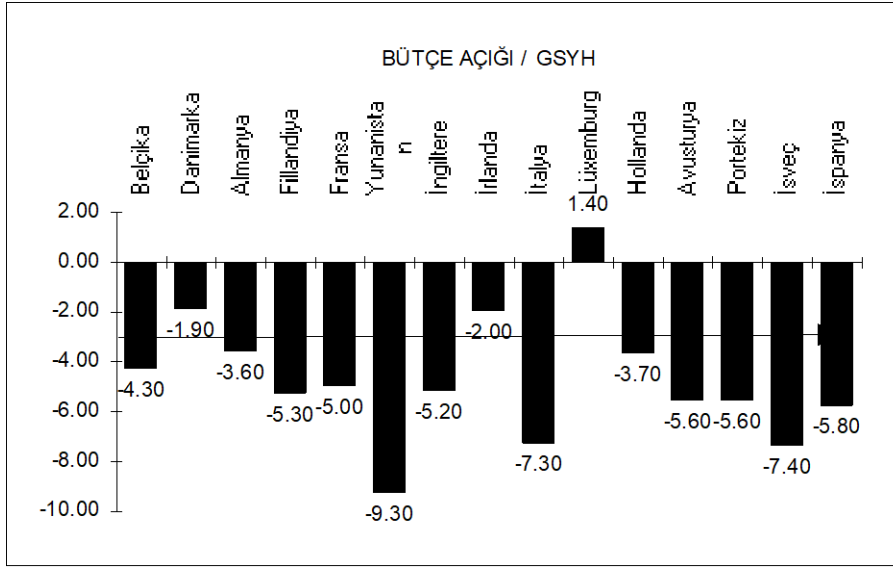
AB Komisyonunun Avrupa Birliği'nin 1996 yılında büyüme hızının %2'nin altında kalacağı komisyon başkanı Yves Thibault de Silguy tarafında açıklanmıştır ve daha önce tahmin edilen %2.6'lık büyümenin gerçekleştirilemeyeceği görüşü vurgulanmıştır.¹⁸²Bu durum da AB'nin tek para sistemine geçiş konusundaki karamsarlıkları arttırmaktadır. Aynı zamanda Almanya, Fransa, İngiltere ve Avusturya'nın bütçe açıklarını 96 başı itibarıyla beklenen düzeye çekemediklerini işaret edilmektedir. Ekonomik büyümedeki durgunluğun devam etmesinin yanı sıra

¹⁸² " AB'nin 1996'da ekonomik büyümesi %2'nin altında olacak " *Dünya Gazetesi* Dýþ Haberler Servisi,Şubat/1996

bütçe açıklarının da aşağı çekilememesi 96 yılı için Maastricht kriterinin yakalanmasını zorlaştırmaktadır. Yves Thibault de Silguy, 1996 içinde gerçekleştirilmesi planlanan yatırımların ekonomiyi canlandıracağından umutludur, ve Ekonomik gerilemeden çok büyümenin düşük düzeyde kalacağını vurgulamaktadır ve 96-97'de harcanacak çabalarla kriterin yakalanabileceği ümit edilmektedir. Bütçe açıklarının aşağı çekilmesinde 1995'de en büyük başarıyı Danimarka, İrlanda, Hollanda ve İsveç'in gösterdiği de ayrıca kaydedilmiştir.¹⁸³ Ayrıca 1996 yılı itibarıyla İtalya ve İspanya'da iktidara gelen yeni hükümetlerin Almanya'da Kohl hükümetinin ve Fransa'da Devlet başkanı Chirac'ın birbirlerini takip eden açıklamalarında Para Birliğine geçilebilmesi için bütçe açıklarını kapatma amacıyla sosyal harcamalarda önemli miktarda kısıntıya gidileceği ve sıkı bir ekonomik programı yürürlüğe koyulacağını açıklamışlardır. Bu yaklaşım para birliğinin geleceği için ümit verici bir gelişmedir.

TABLO 13
AVRUPA BİRLİĞİ ÜLKELERİNDE 12/01/1996 TARİHİNDEKİ BÜTÇE AÇIĞI ORANLARI

Kaynak: Walter, Prof Dr. Norbert, "Euro, sağlam ve daha kullanışlı olacak", Deutschland Dergisi, Şubat 1996, Sayı 1, ss-12-13

1996 yılında Avrupa Komisyonu'nca aşırı bütçe açığı bulunan ülkelerin belirlenmesine yönelik 15 ülkenin yıllık kamu harcamaları incelenmeye alınacaktır. Komisyon'un konuya ilişkin elde etmiş olduğu bilgiler AB'nin Para Komitesi'ne

¹⁸³ " AB tek para sistemi için hala karamsar", *Dünya Gazetesi* Dýþ Haberler Servisi, 11/3/1996

verilecek ve Komite kendi değerlendirmelerini yapacaktır. Bu değerlendirmeler Komisyon tarafından, AB maliye Bakanlarına yapılacak tavsiyelerin sonuçlandırılmasında kullanılacaktır. Bakanlar hangi ülkelerin mali durumlarını düzenlemeleri konusunda karara varacaktır. Aşırı bütçe açığı olduğu belirlenen ülkelerin bu açığı azaltma doğrultusunda bir dizi teklifi uygulamaya koyması gerekecektir.¹⁸⁴

III- Devlet Borçları

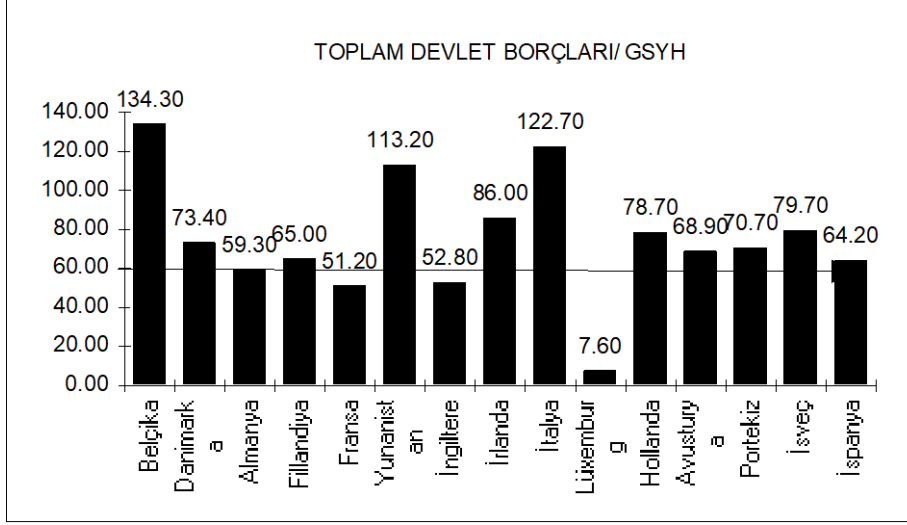
Bu kriter, Devletin toplam borcunun gayrisafi yurt içi hasılanın %60'ını aşmayacak olması gereğidir. Bütçe açıkları gibi bu kriterde yaklaşıması pek çok ye için uzak gibi gözükmektedir. Bunun sebepleri daha önceki bölümlerde açıklanmıştı. Yalnız, bu noktada eklemek istediğimiz konu geleceğe yönelik ekonomik politikalarda kriterlere yakınlamaya yönelik değişikliklere gidilerek bir mit ışığıının yanabileceğidir. Merkez Bankalarının zerk statüsü ülke hükümetlerinin Merkez Bankası kaynaklarından yararlanmasına engel teşkil eder. Borçlanma yolunun seçilmesi doğaldır. Ancak yapısal bazı reformları gerçekleştirmeyi hedefleyip buna paralel bir borç konsolidasyonu kamuoyuna detaylı anlatılabilirse bu kriterlerin yakalanması 97 sonuna kadar bazı ülkeler için mümkün olabilir. Bu lkeler arasında Finlandiya, Danimarka, İrlanda, Hollanda, Avusturya, İspanya, Portekiz ve İsveç gibi ülkeler bulunmaktadır. Ancak bugünkü görüntü sadece 4 ülkenin Almanya, Fransa, İngiltere ve Lüksemburg'un başarılı olduğu yönündedir. Bütçe açığı kriterlerinin de bu yönde atılacak adımlarla tutturulabileceği söylenbilir.¹⁸⁵

---

¹⁸⁴ " AB Komisyonu aþýrý bütçe aýklarýný kontrol ediyor", *Dünya Gazetesi* Dýþ Haberler Servisi,22/4/1996

¹⁸⁵ "Walter, Prof Dr. Norbert," Euro, sađlam ve daha kullanuþlý olacak", *Deutschland Dergisi*, Đubat 1996, Sayý 1,ss-12-13

TABLO 14
AVRUPA BİRLİĞİ ÜLKELERİNDE 12/01/1996 TARİHİNDEKİ DEVLET BORÇLARI

Kaynak: Walter, Prof Dr. Norbert, "Euro, sağlam ve daha kullanışlı olacak", Deutschland Dergisi, Şubat 1996, Sayı 1, ss-12-13

Tablo 15
Maastricht Kıstasları Karşısında Üye Devletlerin Durumu
(Bütçe açığı %3'ü, borç stoku %60'ı aşmamalı)

Komisyon Tahminleri, GSYİH'nin %'si olarak								
	Genel Hükümet net fazla / borçlanma				Genel Hükümet brüt borç			
	1994	1995	1996*	1997	1994	1995	1996*	1997*
Avusturya	-4.4	-5.5	-5.0	-4.6	65.2	68.0	69.9	71.5
Belçika	-5.3	-4.5	-3.1	-3.5	135.0	134.4	132.3	130.0
İngiltere	-6.6	-5.1	-3.7	-2.8	50.1	52.5	53.3	53.2
Danimarka	-3.8	-2.0	-1.3	-0.5	75.6	73.6	72.7	70.5
Finlandiya	-5.8	-5.4	-1.5	---	59.8	63.2	64.6	64.5
Fransa	-6.0	-5.0	-3.9	-2.9	48.4	51.5	53.4	54.2
Almanya	-2.6	-2.9	-2.8	-2.4	50.2	58.8	59.5	59.3
Yunanistan	-11.4	-9.3	-8.3	-7.3	113.0	114.4	114.0	113.1
Hollanda	-3.2	-3.1	-2.7	-2.2	78.0	78.4	78.2	77.8
İrlanda	-2.1	-2.7	-2.0	-1.3	91.1	85.9	81.3	76.9
İtalya	-9.0	-7.4	-6.0	-9.2	125.4	124.9	123.9	122.3
Lüksemburg	2.2	0.4	0.6	0.7	5.9	6.3	*6.7	6.8
Portekiz	-5.8	-5.4	-4.7	-4.1	69.4	70.5	71.0	70.9
İspanya	-6.6	-5.9	-4.7	-3.6	63.0	64.8	65.8	65.4
İsveç	-10.4	-7.0	-4.5	-3.2	79.7	81.4	80.8	79.8
AB Ortalama	-5.5	-4.7	-3.8	-3.1	68.1	71.0	71.6	71.3

(*) Değişmeyen ekonomik politikalar varsayımı altında
Kaynak: Akgün, Yaşar "Avrupa Para Birliği'ne Doğru " *Süreç dergisi*, Eylül, Ekim, Kasım, Aralık 1995, sayı 19-20 (The Economist, 9-15 December 1995), s.79

IV- Faiz Oranları:

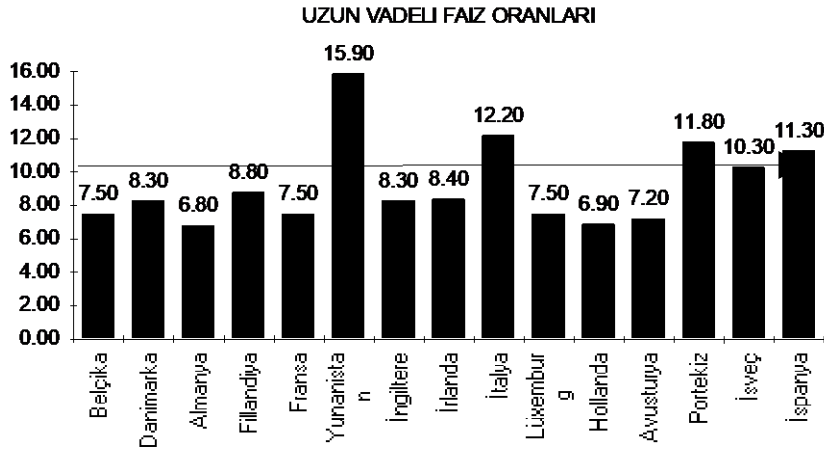
Bu kriter, Uzun vadeli nominal faizlerin oranının enflasyon oranı, en düşük üç ülkenin uzun vadeli faiz ortalamasının % 2'den fazla aşmayacak olmasıdır.

UNCTAD (Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Konferansı)'nın son yıllık raporunu bu bölümde sunmak yerinde olur. Rapora göre ortalama uzun dönem faiz haddi yani piyasanın beklenen enflasyon konusunda yargısı, günümüzde 1950'li ve 1960'lı yıllardakinin tam 3 mislidir. Aynı zamanda bu oran tarihsel olarak bilinen faiz hadlerinin doruğuna ulaşmaktadır, hem de OECD ülkelerin de enflasyon haddi son 30 yılın en düşük düzeyinde seyrederken. Tahvil piyasalarının niçin bu denli yüksek faiz hadleri talep ettiği, ise pek açık değildir. Ancak yarattığı sonuçlar çok açıktır, Giderek özelleştirme baskısına giren yatırımların, yüksek faizler dolayısıyla duraklaması, büyümenin yavaşlaması ve işsizliğin artması sonuçlardan bazılarıdır. Yaratılan gelirin yükselen bir oranının faizle geçinen rantıye sınıfına akması, ücretler için ayrılabilen, payın küçülmesine, reel ücretlerin duraklamasına ve gelir bölüşümünün bozulmasına ve nihayet bir çok ülkede GSMH'nın % 60'ına bazılarında da (Belçika, İtalya gibi) %100'ü aşan kamu borçlarına neden olmaktadır. Bu durum faizlerin baskısı ile ekonomik ve sosyal alanda çalkantıların doğmasına sebebiyet vermektedir¹⁸⁶. Bu yüksek faizleri AB üyelerinde de gözlemliyoruz. Üyelerden Yunanistan, İtalya, Portekiz ve İspanya kriterleri yakalayamazken diğer 11 üye bu noktada birbirlerine yakınlaşmış durumdadırlar.

---

¹⁸⁶ Kazgan, Gülten, "Eko Küreselleşme ve Ücretler", *Yeni Yüzyıl* Gazetesi, 28 Eylül 1995

TABLO 13
AVRUPA BİRLİĞİ ÜLKELERİNDE 12/01/1996 TARİHİNDEKİ FAİZ ORANLARI

Kaynak: Walter, Prof Dr. Norbert, " Euro, sağlam ve daha kullanışlı olacak", Deutschland Dergisi, Şubat 1996, Sayı 1, ss-12-13

Birbaşka kriter olan ülkelerin son iki yıl içinde APS'nin Döviz Kuru Mekanizmasında bulunması gereği ile ilgili olarak Para Birliği'ne geçiş sürecinde AB maliye Bakanları ve Merkez Bankası Başkanlarının daha esnek bir döviz kuru sistemi oluşturulması için konsensus içinde oldukları belirtilmektedir. Döviz kurlarında esneklik öngören sistemin teknik işleyişi ve merkez bankalarının sistem üzerindeki fonksiyonlarının 1998 yılı başında kurulması tasarlanan Avrupa Merkez Bankasıyla belirleneceği kaydedilmektedir.¹⁸⁷

Sonuç olarak, Almanya Maliye Bakanı Theo Wargel'in ortaya attığı stabilite paketi önerisi Para Birliği öncesi hayata geçirilebilirse ve dört ülkede gündeme sosyal ödemeleri kapsayan bütçe kısıntılarına gidilebilirse konvergenz kriterlerine ulaşmak en azından 6 ile 11 üye için 99 öncesi mümkün olabilir. Para Birliği'ne giden yolun lokomotifi Fransa'daki 95'deki olumlu gelişmelerin 96 ve 97'de daha da iyi olacağı beklentisi¹⁸⁸, Almanya'nın vergi ve faiz oranlarında indirim eğiliminde olması,¹⁸⁹ Avrupa Komisyonu'nun işsizlikle mücadele için bir güven

¹⁸⁷"AB'de , daha esnek döviz kuru sistemi hazırlıkları ", *Dünya Gazetesi* Dýþ Haberler Servisi, 12/4/1996

¹⁸⁸" Fransa'da Ekonomik Geliþme", *Dünya Gazetesi* Dýþ Haberler Servisi 1/+/1996

¹⁸⁹ " Bundesbank faizleri daha fazla düþürme olanađını arařtıracak ", *Dünya Gazetesi* Dýþ Haberler Servisi,14/3/1996

anlaşmasını gündeme getirmesi ve son olarak Torino zirvesinde ortak ekonomik ve toplumsal politikaların belirlenmesi yönünde çıkan karar gelecek yıllar için ümit vaatmektedir. Ancak açıktır ki tüm bu çabaların arkasında politik açıdan istek ve destek olması gerekir. Tabii politikacıların arkasında da kamuoyu desteği, AB bu desteği kendini vatandaşlarına uygun bir dille anlatarak iletişim çağının en gözde silahı medyayı kullanarak başarabilir.

BÖLÜM 5 : SONUÇ

Dünya'da uluslararası düzeyde yüzyılın başından beri parasal alanda bir istikrar yakalama arzusu, ülkeler arası ticaretin dengelenmesi ve sağlam bir zemin üstünde yapılabilmesi açısından çok önem taşımaktadır. Bu doğrultuda Uluslararası Para sistemleri olarak adlandırılan bu parasal istikrar çalışmaları gerek coğrafi, gerek yapısal ve mental farklılıklar nedeniyle, henüz globalleşemeyen, dünya ülkeleri arasında tam bir başarıya ulaşamamıştır. 1945 öncesi denenen Altın Standardı ve Altın Kambiyo sistemi (ki bu sistem 1930'lardaki ekonomik kriz nedeni ile çökmüştür). Uluslararası alanda parasal işbirliğinin ilk örnekleridir. II. Dünya Savaşı ile kesintiye uğrayan parasal işbirliği çalışmaları. 1945 sonrası yeniden hareketlenerek Bretton Woods sistemi ile sürmüştür. Bu çalışmalar neticesinde varılan ortak görüş. Bölgesel Para sistemlerinin uygulanabilirliği ve başarı oranının yüksekliği doğrultusundadır. Gerek Coğrafi, Sosyo-kültürel, gerekse tarihi ve ekonomik olarak birbirine yakın ülkelerde ortak parasal politikaların uygulanabilirliği oranı daha yüksektir. 1 Ocak 1958'de yürürlüğe giren Avrupa Ekonomik Topluluğu'nu kuran Roma Anlaşması. Bu doğrultudaki en önemli gelişmelerin başlangıcını oluşturmaktadır. Anlaşma'da parasal işbirliği ve parasal birlik öncelikli hedefler arasında gösterilmiştir. Bu doğrultuda hareket eden topluluk organlarından Avrupa Birleşik devletleri için eylem komitesi 1959'da Avrupa rezerv fonunu önermiş ve Ödemeler Birliği'ne gidilmesi benimsenmiştir. 1970'lerin başında tek bir Avrupa parasının yaratılması yönünde hazırlanan Werner Planı 1980'nin sonunda Parasal Birliği hedeflerken karşılıklarına çıkan petrol krizi ve ekonomik kriz, planının rafa kalkmasına yol açmıştır. Parasal Birliğin 1970'lerde fazla ilgi çekmemesinin önemli nedenlerinden biri de konunun siyasi boyutunun henüz oluşmamış olması ve Para konusunda egemenlik devri için üyelerin henüz hazır olmadıklarıdır. 1970'lerde Avrupa Ortak Marjlar Anlaşması çerçevesinde denenen Tünelde Yılan ve Yılan olarak adlandırılan kur dalgalanmalarını sınırlı tutma uygulamaları başarılı olmamıştır. Bunun üzerine 1970'lerin sonunda Topluluk üyesi devletler arasında parasal işbirliği konusu yeniden gündeme getirilmiştir ve Avrupa Para Sistemi'nin kurulması hedefi belirlenmiştir ve 5 Aralık 1978'de Avrupa Konseyi APS'ni kabul etmiştir ve Avrupa Para Birimi, döviz kuru mekanizması ve mali destek mekanizmaları gibi enstrümanlara sahip APS 1979'dan günümüze kadar

sürmüştür. 92 yılına kadar istikrarı yakalayan Avrupa Para Sistemi 92-93 krizi ile sallanmış ve birçok fire vererek, ancak yoluna devam edebilmiştir.

Roma Anlaşması'nda değişiklik yapan ve 1 Temmuz 1987'de yürürlüğe giren Tek Avrupa Senedi, ekonomik ve parasal birlik taahhüdünü yinelemektedir. Parasal işbirliği sürecinin başlayarak artık 2000 yılına yani yeni yüzyıla Parasal ve Ekonomik olarak birleşmiş bir Avrupa'nın oluşması gereği vurgulanmıştır. 1989'da topluluk ekonomik ve Parasal Birlik hedefini gerçekleştirmek üzere yeni bir döneme başlamıştır. Bu doğrultuda hazırlanan Delors Raporu, Topluluğun Para Birliği'ne 3 aşamada geçişini ve üye ülkeler için yaklaşma kriterlerini önermiştir. 1989'da onaylanan rapor doğrultusunda süreç 1 Temmuz 1990'da başlamıştır. Hedef tek para ve parasal politikaları idare eden bağımsız bir AMB'dir.

Avrupa'yı sadece ekonomik bir topluluk olmaktan ileriye götüren 1991 Maastricht Anlaşması, Avrupa Birliği'ni kurmuştur. Tek Pazara 1992'de geçilmesi de artık Para Birliği'ni ve ekonomik yaklaşmayı zorunlu kılmıştır.

Fakat 1990'lı yıllardan itibaren Dünyayı saran ekonomik durgunluk 1992-1993 yılında yaşanan parasal kriz, gibi önemli gelişmeler üye ülkelerin siyasi açıdan Para Birliği'ne yaklaşımları ülkelerin ekonomik olarak içinde buldukları zorluklar ki bunlar işsizlik, yapısal bozukluklar, sosyo ekonomik ve mali olarak üyeler arasındaki bölgesel farklılıklar, farklı ekonomik ve parasal politika ihtiyaçları, Parasal Birliğin önünde ekonomik ve siyasi engeller olarak görülmüş. Buna ek olarak 1970'lerden beri parasal ve ekonomik alanda kurulamayan politik birlik ve Para Birliği arkasında oluşmayan politik destek, ülkelerin sosyo-kültürel ve tarihi özellikleri ve bunların kamuoyuna etkisi ve bu etkinin Para Birliği'ne yansımaları, 1999 yılı için öngörülen ve 2002'de tamamlanacak tek para hedefini zorlamaktadır.

Ülkeler arasında Para Birliği doğrultusunda yakalanması gereken konvergenç kriterleri de bu nedenlerle yakalanamamıştır. Fakat Para Birliği ve ekonomik Birlik Avrupa'da iş ve ticaret dünyası ve para çevrelerince çok arzulanmaktadır. Bu çevrelerin politik alandaki etkisi yadsınamaz bir gerçektir. Aynı zamanda birleşmenin uluslararası alanda Avrupa'ya sağlayacağı prestij ve ekonomik ağırlık Parasal Birliği Avrupa için kaçınılmaz ve vazgeçilmez bir kavram haline getirmiştir. Güç, elde edilmek istenen en önemli silahtır. Para Birliği'nin getireceği güç, Avrupa Birliği'ni 21. yüzyılda APEC ve NAFTA ülkeleri karısında avantajlı duruma getirecektir.

Avrupa'da Para Birliği önüne ne kadar engel çıkarsa çiksin gerçektecektir. Önemli olan zamanlamadır. Uygun zamanda konsensus oluştuğunda gerçektecektir. Avrupa Birliği'nin temel taşı olarak nitelenen Beyaz Kitap' taki 300'e yakın hedefi gerçekteştiren Avrupa bu hedefine de gecikse bile varacaktır.

6. BÖLÜM : EKLER

EK 1: ÜLKE BİLGİLERİ

İRLANDA

Nüfus	3.652.000
GSMH	51.8 milyar dolar
Kişi Başına Gelir	14.290 dolar
İhracat	31.6 milyar dolar
İthalat	22.8 milyar dolar
Dış Tic. Den.	8.8 milyar dolar
Kişi Başına İhracat	8.876 dolar
İhracat/GSMH	Yüzde 66.2
Enflasyon	Yüzde 2.7
Bütçe açığı/GSMH	Yüzde 2.6
Borçlar/GSMH	Yüzde 52
Faiz oranı	Yüzde 8.2
İşsizlik oranı	Yüzde 13.1

İNGİLTERE

Nüfus	58.276.000
GSMH	1.013 milyar dolar
Kişi Başına Gelir	18.100 dolar
İhracat	199.8 milyar dolar
İthalat	232.6 milyar dolar
Dış Tic. Den.	32.8 milyar dolar
Kişi Başına İhracat	3.439 dolar
İhracat/GSMH	Yüzde 19.7
Enflasyon	Yüzde 3.0
Bütçe açığı/GSMH	Yüzde 2.9
Borçlar/GSMH	Yüzde 54
Faiz oranı	Yüzde 8.0
İşsizlik oranı	Yüzde 7.8

HOLLANDA

Nüfus	15.342.000
GSMH	328.5
Kişi Başına Gelir	21.412 dolar
İhracat	154.5 milyar dolar
İthalat	143.3 milyar dolar
Dış Tic. Den.	11.2 milyar dolar
Kişi Başına İhracat	10.138 dolar
İhracat/GSMH	Yüzde 47.0
Enflasyon	Yüzde 2.2
Bütçe açığı/GSMH	Yüzde 2.6
Borçlar/GSMH	Yüzde 79
Faiz oranı	Yüzde 6.7
İşsizlik oranı	Yüzde 7.2

İSVEÇ

Nüfus	8.745.000
GSMH	194.7 milyar dolar
Kişi Başına Gelir	22.263 dolar
İhracat	60.1 milyar dolar
İthalat	51.5 milyar dolar
Dış Tic. Den.	8.6 milyar dolar
Kişi Başına İhracat	6.914 dolar
İhracat/GSMH	Yüzde 32.4
Enflasyon	Yüzde 3.2
Bütçe açığı/GSMH	Yüzde 6.0
Borçlar/GSMH	Yüzde 86
Faiz oranı	Yüzde 9.4
İşsizlik oranı	Yüzde 6.5

FİNLANDİYA

Nüfus	5.078.000
GSMH	95.6 milyar dolar
Kişi Başına Gelir	18.826 dolar
İhracat	26.1 milyar dolar
İthalat	20 milyar dolar
Dış Tic. Den.	6.1 milyar dolar
Kişi Başına İhracat	5.163 dolar
İhracat/GSMH	Yüzde 31.1
Enflasyon	Yüzde 3.3
Bütçe açığı/GSMH	Yüzde 3.0
Borçlar/GSMH	Yüzde 70
Faiz oranı	Yüzde 8.7
İşsizlik oranı	Yüzde 14.6

DANİMARKA

Nüfus	5.198.000
GSMH	147.4 milyar dolar
Kişi Başına Gelir	28.357 dolar
İhracat	41 milyar dolar
İthalat	33.8 milyar dolar
Dış Tic. Den.	7.2 milyar dolar
Kişi Başına İhracat	7.888 dolar
İhracat/GSMH	Yüzde 27.8
Enflasyon	Yüzde 2.5
Bütçe açığı/GSMH	Yüzde 1.5
Borçlar/GSMH	Yüzde 76
Faiz oranı	Yüzde 8.0
İşsizlik oranı	Yüzde 7.3

PORTEKİZ

Nüfus	9.888.000
GSMH	87.5 milyar dolar
Kişi Başına Gelir	8.846 dolar
İhracat	17 milyar dolar
İthalat	26.8 milyar dolar
Dış Tic. Den.	9.8 milyar dolar
Kişi Başına İhracat	1.723 dolar
İhracat/GSMH	Yüzde 19.8
Enflasyon	Yüzde 4.5
Bütçe açığı/GSMH	Yüzde 5.0
Borçlar/GSMH	Yüzde 70
Faiz oranı	Yüzde 10.5
İşsizlik oranı	Yüzde 6.3

YUNANİSTAN

Nüfus	10.411.000
GSMH	77.6 milyar dolar
Kişi Başına Gelir	7.454 dolar
İhracat	9.4 milyar dolar
İthalat	24.4 milyar dolar
Dış Tic. Den.	15.2 milyar dolar
Kişi Başına İhracat	908.2 dolar
İhracat/GSMH	Yüzde 66
Enflasyon	Yüzde 2.5
Bütçe açığı/GSMH	Yüzde 10.0
Borçlar/GSMH	Yüzde 114
Faiz oranı	Yüzde 14.1
İşsizlik oranı	Yüzde 9.9

İSPANYA

Nüfus	39.117.000
GSMH	480.3
Kişi Başına Gelir	12.279 dolar
İhracat	70.6 milyar dolar
İthalat	84.8 milyar dolar
Dış Tic. Den.	14.2 milyar dolar
Kişi Başına İhracat	1.808 dolar
İhracat/GSMH	Yüzde 14.8
Enflasyon.....	Yüzde 4.5
Bütçe açığı/GSMH	Yüzde 5.5
Borçlar/GSMH.....	Yüzde 67
Faiz oranı	Yüzde 10.6
İşsizlik oranı.....	Yüzde 22.8

FRANSA

Nüfus	58.400.000
GSMH	1.318 milyar dolar
Kişi Başına Gelir	27.000 dola
İhracat	240.2 milyar dolar
İthalat	239.7 milyar dolar
Dış Tic. Den.	0.5 milyar dolar
Kişi Başına İhracat	4.176 dolar
İhracat/GSMH	Yüzde 19.2
Enflasyon.....	Yüzde 1.9
Bütçe açığı/GSMH	Yüzde 4.2
Borçlar/GSMH.....	Yüzde 52
Faiz oranı	Yüzde 7.5
İşsizlik oranı.....	Yüzde 11.5

BELÇİKA

Nüfus	10.503.000
GSMH	240.894 milyar dolar
Kişi Başına Gelir	20.894 dolar
İhracat	138 milyar dolar
İthalat	129.8 milyar dolar
Dış Tic. Den.	8.2 milyar dolar
Kişi Başına İhracat	13.195
İhracat/GSMH	Yüzde 61.9
Enflasyon	Yüzde 2.4
Bütçe açığı/GSMH	Yüzde 4.0
Borçlar/GSMH	Yüzde 135
Faiz oranı	Yüzde 7.2
İşsizlik oranı	Yüzde 9.1

İTALYA

Nüfus	57.139.000
GSMH	1.020 milyar dolar
Kişi Başına Gelir	18.475 dolar
İhracat	187.1 milyar dolar
İthalat	163.8 milyar dolar
Dış Tic. Den.	23.3 milyar dolar
Kişi Başına İhracat	3.284 dolar
İhracat/GSMH	Yüzde 18.9
Enflasyon	Yüzde 4.5
Bütçe açığı/GSMH	Yüzde 7.0
Borçlar/GSMH	Yüzde 123
Faiz oranı	Yüzde 11.6
İşsizlik oranı	Yüzde 9.9

AVUSTURYA

Nüfus	8.015.000
GSMH	195.6 milyar dolar
Kişi Başına Gelir	24.404 dolar
İhracat	44.7 milyar dolar
İthalat	55.9 milyar dolar
Dış Tic. Den.	11.2 milyar dolar
Kişi Başına İhracat	5.614 dolar
İhracat/GSMH	Yüzde 24.5
Enflasyon	Yüzde 2.9
Bütçe açığı/GSMH	Yüzde 4.2
Borçlar/GSMH	Yüzde 66
Faiz oranı	Yüzde 7.0
İşsizlik oranı	Yüzde 3.8

ALMANYA

Nüfus	81.338.000
GSMH	2.041 milyar dolar
Kişi Başına Gelir	25.099 dolar
İhracat	422 milyar dolar
İthalat	380 milyar dolar
Dış Tic. Den.	41.7 milyar dolar
Kişi Başına İhracat	5.188 dolar
İhracat/GSMH	Yüzde 22.09
Enlasyon	Yüzde 2.2
Bütçe açığı/GSMH	Yüzde 2.5
Borçlar/GSMH	Yüzde 55
Faiz oranı	Yüzde 6.7
İşsizlik oranı	Yüzde 9.5

KISALTMALAR

ERM: Exchange Rate Mechanism

DKM: Döviz Kuru Mekanizması

APS: Avrupa Para Sistemi

EMS: European Monetary System

EMU:European Monetary Unioon

APB: Avrupa Para Birliği

AEPB: Avrupa Ekonomik ve Parasal Birliği

PB: Para Birliği

AB: Avrupa Birliği

AT: Avrupa Topluluğu

ECOFIN: European Economics and Finance Ministers- Avrupa Ekonomi ve Finans Bakanları

APE: Avrupa Para Enstitüsü

AMB: Avrupa Merkez Bankası

AMBS: Avrupa Merkez Bankaları Sistemi

ECU: European Currency Unit- Avrupa Para Birimi

OCA: Optimum currency area, Optimum Para sahası

GSYH:Gayrisafi Yurt İçi Hasıla

EPB:Ekonomik ve Parasal Birlik

KAYNAKÇA

- Anıl, Fatih, *Delors Raporu Kapsamında Ekonomik ve Parasal Birliğin Gerçekleşmesi* (İstanbul: İktisadi Kalkınma Vakfı, 1989).
- *Avrupa Birliği'ni Kuran Anlaşma*, (İstanbul: İktisadi Kalkınma Vakfı, 1992).
- Beyond Maastricht, *The Issues at State in the 1996 Inter Governmental Conference Proceedings in Sarbonne* - (Paris: The Phillip Morris Institute, 1995).
- Bolat, Dr. Ömer, *Ekonomik ve Parasal Birlik* (İstanbul: İktisadi Kalkınma Vakfı, 1991).
- Ertugal, Ebru, *The European Monetary Integration and Turkey*, (İstanbul: Marmara University, The European Community Institute, YLT, 1995).
- Godeaux, Baron Jean, Konferans Notları. *Avrupa Topluluklarında Siyasi Birlik ile Ekonomik ve Parasal Birlik Kurma Çalışmaları* (İstanbul: İktisadi Kalkınma Vakfı. 1991).
- Karabulut, Hüseyin, *Avrupa Topluluğu Bütünleşmesinde Ekonomik ve Parasal Birlik* (İstanbul: Mimar Sinan Üniversitesi, YLT, 1992).
- Louis, Jean Victor, *From EMS to Monetary Union* (Brüksel, Commission of the European Communities Document, 1990).
- Steinherr, Alfred, *30 years of European Monetary Integration from the Werner Plan to EMU* (New York: Longman, 1994).

-Artis, M.J, "The European Monetary System",In Ed, Ali M.El.Agraa, ***The Economics of European Community*** (New York: Phillip Allan Third Edition,1992)

-Barrell Ray, ***Economic Convergence and Monetary Union in Europe*** (Worcester: Billing and Sons Ltd.,1992)

-Bolat, Dr. Ömer, ***Avrupa Para Sistemi*** (İstanbul: İktisadi Kalkınma Vakfı, 1990).

-Dyker David, ***European Economy*** (London: Longman Group UK ltd.,1992)

-Gros Daniel & Niels Thygesen, ***European Monetary Integration*** (Longman Group UK Ltd. St Martin's Press, 1992)

-Kaleağası, Dr. Bahadır, ***Avrupa Birliği'nin Yetkileri ve Karar Alma Mekanizmaları*** (İstanbul: İktisadi Kalkınma Vakfı, dhd, 1995).

Hansen, Jorgen Drud., Hans Heinrich, Jorgen Ulff-Moller Nielsen, ***An Economic Analysis of E.C.*** (London: Mcgraw-Hill, 1992)

Molle Willem, ***The Economics of European Integration Theory, practice policy*** (Brookfield USA: Dartmouth,1992)

Öney Erden, ***Uluslararası para sistemi*** (Ankara:1980)

Seyidoğlu, Halil, ***Uluslararası İktisat Teori, Politika ve Uygulama*** (İstanbul: Güzem Yayınları 8. Baskı 1991)

Makaleler

"AB'de,daha esnek Döviz Kuru Sistemi hazırlıkları ", ***Dünya Gazetesi*** Dış Haberler Servisi, 12/4/1996

- " 9 ve 12 Haziran 1994 tarihlerinde Yapılan Avrupa Parlamentosu Seçimleri Kesin Sonuçları" **İKV Bülteni**, Haziran 1994).
- "21 yy. nasıl bir Almanya'ya kucak açacak", **Yeni Yüzyıl Gazetesi, Perspektif**, Ekim 1995.
- "AB, Konfederasyon Haline Gelebilir", **Yeni Yüzyıl Gazetesi**, 30/10/1995.
- "AB, serbest dolaşımdaki işçinin hakkını koruyacak", **Dünya Gazetesi** Dış Haberler Servisi, 3/4/1996.
- "AB İşsizliğin Çaresi Güven Anlaşması'nda", **Dünya Gazetesi** Dış Haberler Servisi, Mart/1996.
- "AB'de çift haneli enflasyon kalmadı", **Yeni Yüzyıl Gazetesi**, 2 Mart 1996.
- "AB'de enflasyon oranları yeni metodla hesaplanacak", **Dünya Gazetesi** Dış Haberler Servisi, 02/1996.
- "AB'de işsizlik artarken enflasyon oranı düşüyor", **Dünya Gazetesi** Dış Haberler servisi, 16/4/1996.
- "AB'nin 1996'da ekonomik büyümesi % 2'nin altında olacak", **Dünya Gazetesi** Dış Haberler Servisi, Şubat 1996.
- "ABD ve Batı Avrupa'nın büyüme hızları yavaşladı", **Dünya Gazetesi** Dış Haberler servisi, 17/4/1996.
- "Alman Ekonomisinde Doping.", **Yeni Yüzyıl Gazetesi**, 3/10/1994.
- "Almanya kemerleri sıkıyor", **Dünya Gazetesi** Dış Haberler servisi, 16/4.1996.
- "Almanya'da iş barışı tehlikede", **Dünya Gazetesi** Dış Haberler Servisi, 28 Mart 1996.

- "Avrupa Para Birliği Öngörülen Tarihte Gerçekleşebilecek mi?", *İKV Bülteni*, 15-30 Nisan 1995.
- "Avrupa Para Birliği'ne geçiş için politik kenetlenme şart" *Dünya Gazetesi* Dış Haberler Servisi, 10 Kasım 1995.
- "Avrupa'nın Yeni Parası EURO Olacak", *Yeni Yüzyıl Gazetesi*, 2/10/1995
- "Bundesbank Faizleri daha fazla düşürme olanağını araştırarak", *Dünya Gazetesi* Dış Haberler Servisi, 14/3/1996.
- "Delors'un Büyük Avrupa Hakkında Düşündükleri", *İKV Bülteni*, Mayıs 1994.
- "Dolar moral topluyor", *Yeni Yüzyıl Gazetesi*, Ekim/1995.
- "Dünya Bankacıları Dolar'ı Yukarı Görüyor", *Yeni Yüzyıl Gazetesi*, Aralık 1995.
- "Ekonomik Güvensizlik AB'nin İmajını Sarsıyor", *Yeni Yüzyıl Gazetesi*, 20 Ekim 1995.
- "EP/EMU", *Europe Agence Internationale, D'information Pour La Presse*, 26 Now 1995, No: 6606.
- "EU/ECOFIN", *Europe Agence Internationale, D'information Pour La Presse*, 29 Now 1995, No: 6615.
- "EU/ECOFİN", *Europe Agence Internationale, D'information Pour La Presse*, 27/28 Now 1995, No: 6614.
- "EU/EMU", *Europe Agence Internationale, D'information Pour La Presse*, 20/21 Now 1995, No: 6609.
- "EU/Monetary Policy", *Europe Agence Internationale, D'information Pour La Presse*, 30 Now 1995, No: 6616.

- "EU/MONETARY" , *Europe Agence Internationale, D'information Pour La Presse*, 9 Now 1995, No: 6601.
- "EU/Single Currency", *Europe Agence Internationale, D'information Pour La Presse*, 26 Now 1995, No: 6606.
- "EURO'nun yüzü belli oldu", *Sabah Gatezesi*, 26/1/1996.
- "Fransa'da Ekonomik Gelişme", *Dünya Gazetesi*, Dış Haberler Servisi, 1/4/1996.
- "Komisyon, üye devletlerin tek paraya geçişteki ilişkilerini içeren ara raporu Konsey'e sundu." (İstanbul: İktisadi Kalkınma Vakfı Yayınları, 15-30 Nisan 1996).
- "Komisyon Başkan Yardımcısı Christophersen, AB Ülkelerinin Bir Çoğunun Maastricht Kıstaslarına Yaklaşacağını Belirtti", *İKV Bülteni*, Mayıs 1994.
- "Madrid Summit", *Europe Agence Internationale, D'information Pour La Presse*, 16 December 1995, No: 6628.
- "OECD: İngiltere'de işsizlik oranı, enflasyonu zorlamaz", *Dünya Gazetesi* Dış Haberler Servisi, 1/4/1996.
- "Skandal Fransız Frangı'nı Batırdı", *Yeni Yüzyıl Gazetesi*, Aralık 1995.
- "Special Edition Madrid Summit" (15-16 December 1995). *Europe Agence Internationale, D'information Pour La Presse*, 17 December 1995, No: 6629.
- "Torino Zirvesinde Atina'ya Darbe", *Dünya Gazetesi* Dış Haberler Servisi, 30 Mart 1996.
- "Türkiye ile AB yakınlaşması süreci ve Madrid'de alınan kararlar", *Yeni Yüzyıl Gazetesi*, 17 Aralık 196.

- "Verimlilikte AB ülkeleri ABD ve Japonya'dan geri, ***Dünya Gazetesi*** Dış Haberler Servisi, 14/03/1996.
- "İtalya'nın Yıldızlı Logosu", ***Yeni Yüzyıl Gazetesi***, 30 Ekim 1995.
- "İşte Avrupa'nın Birinci Ligi", ***Yeni Yüzyıl Gazetesi***, 15 Aralık 1995.
- Akgün, Yaşar, "Avrupa Para Birliğine Doğru", ***Süreç***, Eylül, Ekim, Kasım, Aralık 1995, sayı 19, 20.
- Aksöyek, Ataman, "Avrupa Birliği Nereye Gidiyor?" ***Dünya Gazetesi*** Dış Haberler Servisi, 2 Mart 1996.
- Aksöyek, Ataman, "Sosyal Avrupa", ***Dünya Gazetesi*** Dış Haberler Servisi, 30/3/1996.
- Alpöge, Devrim, "Paris Emret Komutanım", ***Dünya Gazetesi*** Dış Haberler Paris Muhabiri, 30/3/1996.
- Amato, Giuliano, " The Case for European Fiscal Authority " In Ed: ***Is European Monetary Union dead?*** (The Philip Morris Institute, 1994).
- Aybars Ataşen, "Sterlin Makus Talihini Yenecek mi?", ***Yeni Yüzyıl Gazetesi***, Aralık 1995.
- Barrel, Ray, Andrew Britton and Nigel Pain, "When the time was right ?, The UK Experience of the ERM.", In Ed, David Cobham, ***European Manetay Uphevals*** (Manchester: Manchester University Press, 1994).
- Branson, William, " German Reunification, the Breakdown of the EMS, and the path to Stage Three ", In Ed, David Cobham, ***European Manetay Uphevals*** (Manchester: Manchester University Press, 1994).
- Cabham, David, "Diversion or Dead End?", In Ed, David Cobham, ***European Monetary Upheavals*** (Manchester: Manchester Unevirsiy press, 1994).

- Christophersen, Henning, "Why the EMU Timetable is Both Realistic and Necessary", In Ed: *Is European Monetary Union Dead?* (The Philip Morris Institute, 1994).
- Currie, David and John Whitley, " What Route to European Monetary Integration ". In Ed, David Cobhan, *European Monetary Upheavals* (Manchester: Manchester University Press, 1994).
- Davies, Howard, "A step - by - step Approach to EMU" In Ed: *Is European Monetary Union Dead?* (The Philip Morris Institute, 1994).
- Geelhoed, Ad. "Why EMU has Passed the Point of No Return" In Ed: *Is European Monetary Union Dead?* (The Philip Morris Institute, 1994).
- Gökçe, Deniz, "Avrupa'da Bomba Var", *Yeni Yüzyıl Gazetesi*, Şubat 1996.
- Gökçe Deniz, "Avrupa'nın Bombası İşsizlik", *Yeni Yüzyıl Gazetesi*, Şubat 1996.
- Gökçe Deniz, "Dövizin hakimi kim?", *Yeni Yüzyıl Gazetesi*, Eylül 1995.
- Hankel, Wilhelm, "Maastricht's EMU is Too Much, Too Soon" In Ed: *Is European Monetary Union Dead?* (The Philip Morris Institute, 1994).
- Kazgan, Gülten, "Eko Küreselleşme ve Ücretler" *Yeni Yüzyıl Gazetesi*, 28 Eylül 1995.
- Kazgan, Gülten, "AB'nin Akdeniz Politikası ve Türkiye", *Yeni Yüzyıl Gazetesi*, 19 Ekim 1995.
- Kılıç, Berna, "Avrupa Finansal Pazarı ve Türkiye", *Yeni Yüzyıl Gazetesi*, Aralık 1995.
- Melitz, Jacques, "French Monetary Policy and recent speculative attacks on the Franc". In Ed, David Cobhan, *European Monetary Upheavals* (Manchester: Manchester University Press, 1994).

- Sherman, Heiedmarie C. & Fred R. Kaen, "The Behavior and thinking of the Bundesbank", In Ed, David Cobhan, *European Manetay Uphevals* (Manchester: Manchester University Press, 1994).

- Steinherr, Alfred, " Has the case for EMU weakened since September 1992?" In Ed, David Cobhan, *European Manetay Uphevals* (Manchester: Manchester University Press, 1994).

- Thygesen, Niels, "A Scenario for Relaunching the EMU Process" In Ed: *Is European Monetary Union Dead?* (The Philip Morris Institute, 1994).

- Vaubel, Roland, " The breakdown of the ERM and the future of the EMU", In Ed, David Cobham,, *European Manetay Uphevals* (Manchester: Manchester University Press, 1994).

- Walter, Norbert, "The new ERM,. What it Means for EMU" In Ed: *Is European Monetary Union Dead?* (The Philip Morris Institute, 1994).

- Walter Prof. Dr. Norbert, "EURO, Sağlam ve Daha Kullanışlı Olacak", *Deutschland Dergisi*, Şubat 1996, Sayı: 1.

- Wauters, E., " One Year After Maastricht still on the same way to a Single Currency or further Monetary Crisis?" (Istanbul: Lecture of Mr. E. Wauntes, Chairman of the Board of Directors of Kredietbank N.V. Brussels Belgium, 1992).

- "AB, tek para sistemi için hâlâ karamsar", *Dünya Gazetesi* Dış Haberler servisi, 11/3/1996.

- "Avrupa Para Birliği'ni İşsizlik tehdit ediyor." *Dünya Gazetesi* Dış Haberler Servisi, 22/3/1996.

- "Avrupa'da rekabet, fiyat indirimi yapmaya zorluyor", *Dünya Gazetesi* Dış Haberler servisi, 18/4/1996.

- "EU/MONETARY", *Europe Agence Internationale, D'information Pour La Presse*, 15 Now 1995, No: 6605.

- Artis, Michael, "Stage Two: Feasible Transitions to EMU", In Ed, David Cobhan, *European Manetay Uphevals* (Manchester: Manchester University Press, 1994).

Artis M. J., "The Maastricht Road to Monetary Union" (*Journal of Common Market Studies* Septembre 92).

Çatı M. Osman, " Maastricht Treaty Monetary Union "*Current Issues in World Politics "*, *Political Science & International Relations*

Cobham David, "European Monetary Integration" (*Journal of Common Market Studies* No.4,June 91).

Fry Maxwell, "Choosing a Money for Europe" (*Journal of Common Market Studies* No:5, Septembre 1991).

Haahr Henrik Jensen, "Eurepean Integration" (*Journal of Common Market Studies* No.1, March 92)

Pompret, Richard, "What is the secret of the EMS's Longevity" (*Journal of Common Market Studies*, No:6 December 1991)

Schmid, Peter Klaus," Madrid'de AB Zirvesi: Geleceğe yönelik işaretler.",*Deutschland Dergisi*, Şubat 1996, Sayı 1,ss 30-31

Thygesen Niels, "Towards Monetary Union in Europe Reforms of the EMS in the perspective of the Monetary Union" (*Journal of Common Market Studies* No.6,December 1993)

TEZ SONRASI TOPLANAN MAKALELER

“Fransa’da ekonomik büyüme 1995 yılında sadece %2.2 oldu”, **Dünya Gazetesi** 30/41996, s14

“AB’da işsizlik daha iki yıl azalmayacak”, **Dünya Gazetesi**, 24/7/1996 s14

“ İngiltere AB’nin en ucuz ülkesi” **Dünya Gazetesi**, 24/7/1996 s14

“İtalya’yı bölünme korkusu sardı” **Yeni Yüzyıl Gazetesi** 16/5/1996 s 15

Alpöge Devrim, “Gider kırpma sanatı”, **Dünya Gazetesi**, 18/5/1996 s 14

“ Fransa’da toplu grevler yeniden” **Yeni Yüzyıl Gazetesi** 12/5/1996 s 11

“ Sosyal güvenliğe Fransız usulü çözüm” **Yeni Yüzyıl Gazetesi** 1/6/1996 s 10

“ Baltık ülkeleri elele verdi” **Yeni Yüzyıl Gazetesi** 5/5/1996 s

“ AB’de katma değer vergisi oranları % 1 arttırılıyor” **Dünya Gazetesi**, 29/3/1996 s 16

“Fransa Ekonomik Hedefleri tutturamadı” **Dünya Gazetesi**, 29/3/1996 s 16

“Gelişmekte olan ülkelerin özelleştirme gelirleri azaldı” **Dünya Gazetesi**, 29/3/1996 s 16

“AB’de işsizlik ve azalan talep fiyatları indiriyor”

“Paranın vatanı yok” **Yeni Yüzyıl Gazetesi** 3/6/1996 s 13

“AB’de Avrupa para krizi” **Yeni Yüzyıl Gazetesi** 3/10/1995 s 14

“İtalyanlar özelleştirme atağına kalktı” **Yeni Yüzyıl Gazetesi** 11/6/1996 s 11

“Almanya’nın doğu sorunu” **Yeni Yüzyıl Gazetesi** 11/6/1996 s 11

“AB’nin yeni patronu İrlanda” **Yeni Yüzyıl Gazetesi** 3/7/1996 s 14

“AB’ne üyelikte Doğu Avrupa önde” **Yeni Yüzyıl Gazetesi** 19/6/1996 s 10

Gökçe Deniz, “Hans Prodükatif mi ?” **Yeni Yüzyıl Gazetesi** 10/5/1996 s 9

Gökçe Deniz, “Faizler neden yüksek !” **Yeni Yüzyıl Gazetesi** 17/5/1996 s 9

Gökçe Deniz, “Bazılarının güneşi batıyor !” **Yeni Yüzyıl Gazetesi** 13/6/1996 s 10

“İş ve İşçi bulma pazarında ABD’ye karşı birleşme” **Dünya Gazetesi**, 20/51996 s 14

“Almanya, yabancı yatırımcı için cazip çareler düşünüyor” **Dünya Gazetesi**, 15/51996 s 14

“AB’de enflasyon artmadı” **Dünya Gazetesi**, 15/51996 s 14

“Dünya ticaretinin % 17’si ABD’nin elinde” **Dünya Gazetesi**, 20/51996 s 14

“Fransa NATO’dan komutanlık istiyor” **Dünya Gazetesi**, 23/71996 s 14

“AB üyesi ülke vatandaşları sosyal yardımda kesintiye karşı” **Dünya Gazetesi**, 10/61996 s 14

“Almanya piyasaya kısa dönem devlet tahvilleri sürüyor” **Dünya Gazetesi**, 28/51996 s 14

“AB’de işsiz sayısı 18 milyon’u aştı” **Dünya Gazetesi**, 10/61996 s 14

“Almanya ekonomisinin iyileşme umudu kaybolmuyor” **Dünya Gazetesi**, 8/61996 s 14

“Fransızlar da kemer sıkıyor” , **Yeni Yüzyıl Gazetesi** 4/5/1996 s 9

“Almanya üçlü bir serbest ticaret bölgesi hazırlığında” **Dünya Gazetesi**, 8/51996 s 14

“Gelişmiş ülkelerde ekonomi tahminlerden yavaş büyüyor” **Dünya Gazetesi**, 23/51996 s 14

“İspanya’da bıyıklı dönem” **Yeni Yüzyıl Gazetesi** 5/5/1996 s 14

Sezer Duygu B., “Avrupa’nın yumuşak Dev’i :Almanya”, **Yeni Yüzyıl Gazetesi** 5/5/1996 s 14

“Fransa’da reformlar hızlandı” **Yeni Yüzyıl Gazetesi** 16/5/1996 s 10

“Avrupa Para birliğine geçişte Almanya bile sıkıntı çekiyor” **Dünya Gazetesi**, 16/51996 s 14

“AB’nin ekonomik büyümesi %1-1.5 düşürüldü” **Dünya Gazetesi**, 28/51996 s 14

“Tek paraya geçişte Almanya ve Fransa OECD’ye güven vermiyor” **Dünya Gazetesi**, 6/51996 s 14

“En pahalı işçilik Almanya’da” **Dünya Gazetesi**, 2/51996 s 14

“Geleceğin büyük hayali tek para sistemi işsizlik sorununun çözülmesine bağlı” **Dünya Gazetesi**, 2/51996 s 14

“Avrupa kemer sıkıyor” **Yeni Yüzyıl Gazetesi** 3/5/1996 s 10

“AB’nin 1997 yılı bütçesinde tarıma destek yapılmayacak” **Dünya Gazetesi** 29/71996 s 14

“Avrupa ekonomileri durgunluğa gidiyor” **Dünya Gazetesi**, 3/51996 s 14

Aksöyek Ataman,” avrupa Birliği ve Güven kavramı” **Dünya Gazetesi**, 4/51996 s 10

“AB’nin ekonomik büyümesi yeterli hızda olamıyor” **Dünya Gazetesi** 23/71996 s 14

“AB’nin tarım reformu 1999 yılından önce yürürlüğe girecek” **Dünya Gazetesi** 23/71996 s 14

“Bütçe açığı olmayan tek OECD ülkesi Norveç” **Dünya Gazetesi** 23/71996 s 14

“Avrupa borsalarının tek paraya yönelik çalışmaları hızlandı” **Dünya Gazetesi** 26/71996 s 14

“İspanya özelleştirmeden bir yılda 5 milyar Dolar umuyor” **Dünya Gazetesi** 26/71996 s 14

“AB,dünyada tek bir rekabet kuralı uygulaması istiyor” **Dünya Gazetesi** 26/71996 s 14

“Bundesbank’tan para birliği için karamsar mesaj” **The Wall Street Journal** 6/5/1996 s 8

Kline Maureen,”Prodi’nin ilk hedefi Avrupa ekonomik ve para birliği” **The Wall Street Journal** 20/5/1996 s 7

Kapner Fred,” Fransız Hükümeti zorda” **The Wall Street Journal** 20/5/1996 s 7